

**'N EKOLOGIESE PERSPEKTIEF  
OP DIE STRAATKINDVERSKYNSEL**

deur

**SUSANNA LOUW**

**'N EKOLOGIESE PERSPEKTIEF  
OP DIE STRAATKINDVERSKYNSEL**

deur

**SUSANNA LOUW**

**Voorgelê om te voldoen aan die vereistes vir die graad**

**Philosophiae Doctor**

in die

**Fakulteit Geesteswetenskappe**

**(Departement Maatskaplike Werk)**

aan die

**Universiteit van die Vrystaat**

**November 2008**

**Studiepromotor: Dr. R.P. Reyneke**

## **BEDANKINGS**

Dankie aan my Hemelse Vader vir die pad wat Hy aangedui het ten einde te kan volhard. Die uiteinde van Sy weë is nie altyd duidelik nie – tog gee Hy al die krag en insig om die taak te kan afhandel. Ek is Hom baie dankbaar hiervoor.

Aan die volgende persone:

- Mnr Grillenberger, wie se studie hierdie in werklikheid is. Die finansiële ondersteuning het dit moontlik gemaak.
- Dr Roelf Reyneke vir sy begrip, motivering en studieleiding.
- Prof Gert Mouton vir kundige taalversorging en persoonlike ondersteuning.
- Mev Zandi Rossouw vir kundige tikwerk en sonder wie die taak nie moontlik sou wees nie.
- Kidz Care Trust se personeel en kinders vir die geleentheid om die navorsing te kan doen en hulle samewerking.
- NG Maatskaplike Dienste Vrystaat (NGMDVS) vir praktiese hulp, studieverlof en deurlopende ondersteuning.
- My ma vir haar bystand en ondersteuning.
- Tannie Marie vir die geleenthede om te studeer en af te sonder.
- Gerhard en my drie dogters vir hulle opoffering en deurlopende ondersteuning.

**Ek verklaar dat die proefskrif, wat hierby vir die graad Philosophiae Doctor (Maatskaplike Werk) aan die Universiteit van die Vrystaat deur my ingedien word, my selfstandige werk is en nie voorheen deur my vir 'n graad aan 'n ander universiteit ingedien is nie. Ek doen voorts afstand van die outeursreg in die proefskrif ten gunste van die Universiteit van die Vrystaat.**

Geteken: \_\_\_\_\_

Datum: \_\_\_\_\_

## **'N EKOLOGIESE PERSPEKTIEF OP DIE STRAATKINDVERSKYNSEL**

Abstrak: Die doel van die navorsing was om deur middel van 'n verkennende, beskrywende en beperkte verklarende ondersoek 'n ekologiese perspektief op die straatkindverskynsel daar te stel ten einde indikatore vir 'n maatskaplikewerkintervensieprogram te formuleer. 'n Beperk kwantitatiewe navorsing is gedoen deur die opstel, voltooiing, verwerking en interpretasie van 'n vraelys voltooi deur 10 programbestuurders betrokke by verskillende programme, geregistreer by die "*National Alliance for Street Children (NASC)*". 'n Kwalitatiewe navorsing het geskied deur gevallestudies by ses straatkinder betrokke by die straatkinderprogram in Bloemfontein, Vrystaat, Suid-Afrika. As resultaat van die studie is indikatore vir 'n intervensieplan aan straatkinder saamgestel. Die intervensieplan is toepaslik gemaak op die mikro-, meso-, ekso- en makrosisteme van die straatkind.

Daar is tot die gevolgtrekking gekom dat die intervensie met die straatkind deur 'n span kundiges, sowel as gemeenskapslede hanteer moet word. Die intervensies moet spesifiek gerig word op die mikrosisteem, die versorging, genesing, binding met ander sisteme en die ontwikkeling van die kind. Ten opsigte van die mesosisteem – op die ontwikkeling van die gevoel van behoort aan, opleiding van die straatkind en verdere ontwikkeling van lewensvaardighede. Ten opsigte van die eksosisteem, word die intervensies deur middel van 'n multi-dissiplinêre span sowel as gemeenskapslede en -bronne ook gerig op ondersteuning, ontwikkeling van die ondersteuningstelsel wat dan bydra tot die skep van hoop vir die kind. By die makrosisteem word die intervensie gerig op beskerming van die straatkind en ontwikkeling van stelsels en beleid tot voordeel van die straatkind. Die ekologiese perspektief bied 'n volledige raamwerk waarteen die straatkind, as totaliteitswese hanteer word.

## **SLEUTELWOORDE**

Straatkind

Ekologiese perspektief

Mikrovlak

Mesovlak

Eksovlak

Makrovlak

Ekologie

Intervensieprogram

Transaksies

# INHOUDSOPGAWE

	<b>Bladsy</b>
<b>HOOFSTUK 1 - ORIËNTERING</b>	<b>1</b>
1.1 KEUSE VAN ONDERWERP	3
1.2 NAVORSINGSPROBLEEM EN –VRAE	6
1.3 DOEL VAN DIE STUDIE	8
1.3.1 Doel van die navorsing	8
1.3.2 Doelstellings	8
1.3.3 Doelwitte	9
1.4 NAVORSINGSMETODE EN –PROSEDURE	11
1.4.1 Literatuurstudie	11
1.4.2 Empiriese studie	11
1.5 BEGRENsing VAN DIE ONDERSOEK	12
1.6 OMSKRYWING VAN BEGRIPPE	13
1.6.1 Ekologie	13
1.6.2 Eko-sistemiese benadering	13
1.6.3 Intervensie	14
1.6.4 Kind	15
1.6.5 Straatkind	15
1.7 INDELING VAN DIE NAVORSINGSVERSLAG	16
1.8 SLOTSOM	17

<b>HOOFSTUK 2 – DIE EKOLOGIESE PERSPEKTIEF AS KONSEPTUELE RAAMWERK</b>	<b>19</b>
<b>2.1 OORSPRONG EN WESE VAN DIE EKOLOGIESE PERSPEKTIEF</b>	<b>20</b>
<b>2.2 BASIESE KONSEPTE VAN DIE EKOLOGIESE PERSPEKTIEF</b>	<b>23</b>
2.2.1 Transaksie	23
2.2.2 Aanpassing en aanpasbaarheid	26
2.2.3 Lewensstressors, stres en die hantering daarvan	28
2.2.4 Verwantskappe, bekwaamheid, selfrespek en selfgerigtheid	31
2.2.5 Mag, kwesbaarheid, onderdrukking, misbruik en sosiale en tegnologiese besoedeling	34
2.2.6 Habitat en nis	35
2.2.7 Lewensgang	36
<b>2.3 DIE EKOLOGIESE PERSPEKTIEF EN DIE MAATSKAPLIKE- WERKPRAKTYK</b>	<b>39</b>
<b>2.4 VLAKKE IN DIE EKOLOGIESE MODEL</b>	<b>42</b>
2.4.1 Mikrovlak	44
2.4.2 Mesovlak	44
2.4.3 Eksovlak	45
2.4.4 Makrovlak	46
<b>2.5 SLOTSOM</b>	<b>47</b>



<b>HOOFSTUK 3 – DIE STRAATKINDVERSKYNSEL</b>	<b>48</b>	
<b>3.1</b>	<b>DEFINISIE</b>	<b>48</b>
<b>3.2</b>	<b>GESKIEDKUNDIGE AGTERGROND VAN DIE STRAATKINDVERSKYNSEL</b>	<b>51</b>
<b>3.3</b>	<b>BYDRAENDE FAKTORE WAAROM KINDERS HULLE NA DIE STRATE WEND</b>	<b>53</b>
<b>3.4</b>	<b>DIE LEWE VAN DIE KIND OP STRAAT</b>	<b>58</b>
<b>3.4.1</b>	<b>Portuurgroepinvloede</b>	<b>58</b>
<b>3.4.2</b>	<b>Substansafhanklikheid</b>	<b>60</b>
<b>3.4.3</b>	<b>Seksuele praktyke</b>	<b>62</b>
<b>3.4.4</b>	<b>Geweld</b>	<b>63</b>
<b>3.4.5</b>	<b>Algemene aktiwiteite op straat</b>	<b>64</b>
<b>3.5</b>	<b>BEHANDELINGSPROGRAMME VIR STRAATKINDERS</b>	<b>64</b>
<b>3.5.1</b>	<b>Primêre voorkoming</b>	<b>65</b>
<b>3.5.2</b>	<b>Sekondêre voorkoming</b>	<b>65</b>
<b>3.5.3</b>	<b>Tersiêre voorkoming</b>	<b>66</b>
<b>3.5.4</b>	<b>Vereistes vir programme</b>	<b>67</b>
<b>3.5.5</b>	<b>Voorbeelde van programme</b>	<b>68</b>
<b>3.5.5.1</b>	<b>Straatgesetelde programme</b>	<b>70</b>
<b>3.5.5.2</b>	<b>Invalsentrums</b>	<b>71</b>
<b>3.5.5.3</b>	<b>Straatkindersentrums</b>	<b>72</b>
<b>3.5.5.4</b>	<b>Statutêre intervensie</b>	<b>73</b>
<b>3.5.5.5</b>	<b>Die 24-uur diensleweringmodel</b>	<b>74</b>
<b>3.5.5.6</b>	<b>Diensvoorsieningsmodel aan straatkinders</b>	<b>76</b>
<b>3.5.5.7</b>	<b>Opsommend</b>	<b>79</b>
<b>3.6</b>	<b>SLOTSOM</b>	<b>82</b>

<b>HOOFSTUK 4 – DIE STRAATKIND OP MIKROSISTEEMVLAK</b>	<b>83</b>	
4.1	<b>BEGRENSING VAN DIE MIKROSISTEEM</b>	<b>83</b>
4.2	<b>ONTLEDING VAN DIE STRAATKINDVERSKYNSEL OP DIE MIKROSISTEMIESE VLAK</b>	<b>88</b>
4.2.1	Fisiologiese aspekte	88
4.2.2	Kognitiewe aspekte	93
4.2.3	Persoonlikheidseienskappe van die straatkind	95
4.2.3.1	Selfkonsep	96
4.2.3.2	Gedrag	97
4.2.3.3	Waardes	101
4.2.3.4	Toekomsperspektief	103
4.2.4	Sosiaal-emosionele aspekte	105
4.3	<b>TERAPEUTIESE INTERVENSIES OP DIE MIKROSISTEEMIESE-VLAK</b>	<b>109</b>
4.3.1	Avontuurgebaseerde programme	109
4.3.2	Bindingsterapie	111
4.3.3	Lewensvaardigheidsprogramme	114
4.3.4	Verlieshantering	115
4.4	<b>SLOTSOM</b>	<b>117</b>
<b>HOOFSTUK 5 – DIE STRAATKIND OP MESOSISTEEMVLAK</b>	<b>120</b>	
5.1	<b>BEGRENSING VAN DIE MESOSISTEEM</b>	<b>120</b>
5.2	<b>WISSELWERKING TUSSEN STELSELS</b>	<b>126</b>
5.3	<b>GESIN</b>	<b>128</b>
5.3.1	Verskillende gesinstipes	130

<b>5.3.2</b>	<b>Die gesinne van die straatkind</b>	<b>132</b>
<b>5.3.3</b>	<b>Rol en waarde van die gesin</b>	<b>133</b>
<b>5.3.4</b>	<b>Disfunsionele gesinne</b>	<b>135</b>
<b>5.3.5</b>	<b>Die funksionering van die gesin van die straatkind</b>	<b>138</b>
<b>5.3.5.1</b>	<b>Armoede</b>	<b>138</b>
<b>5.3.5.2</b>	<b>Vroue aan die hoof van die gesin</b>	<b>139</b>
<b>5.3.5.3</b>	<b>Stiefouers</b>	<b>140</b>
<b>5.3.5.4</b>	<b>Uitgebreide gesin</b>	<b>141</b>
<b>5.3.5.5</b>	<b>Afwesige vaderfiguur</b>	<b>142</b>
<b>5.3.5.6</b>	<b>Onuithoudbare gesinsomstandighede/sosiale patologie</b>	<b>143</b>
<b>5.3.5.7</b>	<b>Straatkinders se kontak met hulle ouerhuise</b>	<b>145</b>
<b>5.4</b>	<b>SKOOL</b>	<b>147</b>
<b>5.4.1</b>	<b>Hedendaagse skoolstelsel</b>	<b>148</b>
<b>5.4.2</b>	<b>Skolastiese vermoëns van die straatkind</b>	<b>149</b>
<b>5.4.3</b>	<b>Vereistes van die skole</b>	<b>150</b>
<b>5.4.4</b>	<b>Skool- of onderrigprogramme</b>	<b>151</b>
<b>5.5</b>	<b>PORTUURGROEP</b>	<b>152</b>
<b>5.5.1</b>	<b>Waarde en funksie van die portuurgroep</b>	<b>152</b>
<b>5.5.2</b>	<b>Die straatkind en sy portuurgroep</b>	<b>154</b>
<b>5.5.2.1</b>	<b>Kameraadskap</b>	<b>154</b>
<b>5.5.2.2</b>	<b>Reëls en beoefening van verhoudings</b>	<b>154</b>
<b>5.5.2.3</b>	<b>Aanleer van sosiale vaardighede</b>	<b>155</b>
<b>5.6</b>	<b>SLOTSOM</b>	<b>156</b>

<b>HOOFSTUK 6 – DIE STRAATKIND OP EKSOSISTEEMVLAK</b>	<b>158</b>	
6.1	<b>EKSOVLAK</b>	<b>158</b>
6.2	<b>SOSIAAL-EKONOMIESE OMGEWING</b>	<b>162</b>
6.3	<b>HABITAT</b>	<b>165</b>
6.4	<b>DIENSLEWERINGSISTEME</b>	<b>166</b>
6.4.1	<b>Publiek</b>	<b>167</b>
6.4.2	<b>Sosiale konteks</b>	<b>168</b>
6.4.3	<b>Werksomgewing</b>	<b>170</b>
6.4.4	<b>Besighede/sakesektor</b>	<b>171</b>
6.4.5	<b>Polisie/beskermingsdienste</b>	<b>171</b>
6.4.6	<b>Juridiese sisteem</b>	<b>172</b>
6.4.7	<b>Kerke</b>	<b>173</b>
6.4.8	<b>Gesondheidsdienste</b>	<b>173</b>
6.4.9	<b>Maatskaplike dienste en programme</b>	<b>174</b>
6.5	<b>INTERVENSIES OP DIE EKSOVLAK</b>	<b>178</b>
6.5.1	<b>Gemeenskapswerk</b>	<b>178</b>
6.5.2	<b>Gemeenskapsontwikkeling</b>	<b>179</b>
6.6	<b>EKOLOGIESE KONSEPTE</b>	<b>181</b>
6.7	<b>SLOTSOM</b>	<b>182</b>
<b>HOOFSTUK 7 – DIE STRAATKIND OP MAKROSISTEEMVLAK</b>	<b>185</b>	
7.1	<b>AFBAKENING VAN DIE MAKROVLAK</b>	<b>185</b>
7.2	<b>BELEID TEN OPSIGTE VAN KINDERS</b>	<b>188</b>

7.2.1	Minimumstandaarde van die Suid-Afrikaanse Kinder- en Jeugsorgsisteem (“ <i>Interministerial Committee on Young People at Risk</i> ” (1998))	193
7.2.2	HOP/”RDP”: Heropbou- en ontwikkelingsprogram (1994)	194
7.2.3	<i>UN Convention on the Rights of the Child</i> (1989)	195
7.2.4	Die Grondwet van Suid-Afrika Wet 108 van 1996	199
7.2.5	Witskrif van Maatskaplike Welsyn (1997)	199
7.2.6	Vrystaatse provinsiale beleid oor dienste aan straatkinders (Department of Social Welfare, 1997)	202
7.2.7	Beleid ten opsigte van MIV/Vigs en kinders in statutêre plasings	207
7.2.8	Riglyne vir die identifikasie en beheer van jong kinders wat op straat is (Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 2003)	209
7.2.9	<i>Children’s Act No 38 of 2005</i>	210
7.2.10	<i>Children’s Amendment Act (42/2007)</i>	211
7.3	GODSDIENS/RELIGIE	214
7.4	KULTUUR	218
7.5	POLITIEK	221
7.6	SLOTSOM	222
 <b>HOOFSTUK 8 – ORIËNTERING TOT DIE EMPIRIESE ONDERSOEK: NAVORSINGSMETODIEK</b>		<b>225</b>
8.1	TOEGEPASTE NAVORSING	225
8.2	GEKOMBINEERDE NAVORSINGSMETODE	226
8.2.1	Kwalitatiewe navorsing	228
8.2.2	Kwantitatiewe navorsing	230
8.3	ETIESE ASPEKTE TEN OPSIGTE VAN NAVORSING	230

<b>8.3.1</b>	<b>Ingeligte toestemming</b>	<b>231</b>
<b>8.3.2</b>	<b>Anonimiteit en vertroulikheid</b>	<b>232</b>
<b>8.3.3</b>	<b>Beskerming van deelnemers</b>	<b>232</b>
<b>8.3.4</b>	<b>Skade aan deelnemers</b>	<b>233</b>
<b>8.3.5</b>	<b>Misleiding van deelnemers</b>	<b>234</b>
<b>8.3.6</b>	<b>Aksies en bevoegdheid van navorsers</b>	<b>234</b>
<b>8.3.7</b>	<b>Samewerking met medewerkers</b>	<b>235</b>
<b>8.3.8</b>	<b>Bekendmaking of publikasie van bevindinge</b>	<b>235</b>
<b>8.4</b>	<b>TRIANGULASIE</b>	<b>236</b>
<b>8.5</b>	<b>FASES IN DIE EMPIRIESE GEDEELTE VAN DIE GEKOMBI- NEERDEMETODENAVORSINGSPROSES</b>	<b>236</b>
<b>8.5.1</b>	<b>Steekproef/selektering van deelnemers</b>	<b>238</b>
<b>8.5.1.1</b>	<b>Kwalitatiewe navorsing</b>	<b>238</b>
<b>8.5.1.2</b>	<b>Kwantitatiewe navorsing</b>	<b>239</b>
<b>8.5.2</b>	<b>Praktiese reëlins vir insameling van inligting</b>	<b>239</b>
<b>8.5.3</b>	<b>Onderhoudvoering (kwalitatiewe metode)</b>	<b>240</b>
<b>8.5.4</b>	<b>Vraelys (Kwantitatiewe metode)</b>	<b>241</b>
<b>8.5.5</b>	<b>Analisering en proessering van data</b>	<b>241</b>
<b>8.5.6</b>	<b>Verifieer dataresultate vir geloofwaardigheid/betroubaarheid/ geldigheid</b>	<b>242</b>
<b>8.6</b>	<b>GELOOFWAARDIGHEID EN VERTROUBAARHEID</b>	<b>242</b>
<b>8.7</b>	<b>SLOTSOM</b>	<b>244</b>

<b>HOOFSTUK 9 – EMPIRIESE ONDERSOEK</b>	<b>246</b>	
<b>9.1</b>	<b>METODE VAN DATA-INSAMELING</b>	<b>246</b>
<b>9.1.1</b>	<b>Data-insameling vir beperkte kwantitatiewe navorsing</b>	<b>246</b>
<b>9.1.2</b>	<b>Data-insameling vir die kwalitatiewe navorsing</b>	<b>248</b>
<b>9.2</b>	<b>LOODSONDERSOEK EN RESULTATE</b>	<b>250</b>
<b>9.3</b>	<b>DOEL VAN DIE NAVORSING</b>	<b>251</b>
<b>9.4</b>	<b>OBJEKTIWITEIT VAN DIE NAVORSER</b>	<b>252</b>
<b>9.5</b>	<b>RESULTATE VERKRY VANUIT DIE INGEVULDE VRAELYSTE</b>	<b>253</b>
<b>9.5.1</b>	<b>Provinsiale bydraes</b>	<b>253</b>
<b>9.5.2</b>	<b>Posisie van deelnemers</b>	<b>254</b>
<b>9.5.3</b>	<b>Bestaanstydperk van die organisasie</b>	<b>254</b>
<b>9.5.4</b>	<b>Getalle en ouderdom van straatkinders</b>	<b>255</b>
<b>9.5.5</b>	<b>Samewerking met rolspelers en dissiplines</b>	<b>255</b>
<b>9.5.6</b>	<b>Rolspelers waarvan groter betrokkenheid verwag word</b>	<b>256</b>
<b>9.5.7</b>	<b>Hooftake of prioriteite van die program</b>	<b>257</b>
<b>9.5.8</b>	<b>Dienste aan die straatkind</b>	<b>259</b>
<b>9.5.9</b>	<b>Suksesvolste en onsuksesvolste programme</b>	<b>260</b>
<b>9.5.10</b>	<b>Manlike personeel</b>	<b>261</b>
<b>9.5.11</b>	<b>Benutting van ander programme</b>	<b>261</b>
<b>9.5.11.1</b>	<b>Benutting van gesondheidsdienste</b>	<b>261</b>
<b>9.5.12</b>	<b>Verantwoordelikheid van huisouer/kinderversorger</b>	<b>263</b>
<b>9.5.13</b>	<b>Straatkinders se kontak met gesinne</b>	<b>263</b>
<b>9.5.14</b>	<b>Skoolbywoning</b>	<b>264</b>
<b>9.5.15</b>	<b>Portuurgroep</b>	<b>265</b>
<b>9.5.16</b>	<b>Makrosisteem</b>	<b>266</b>

<b>9.5.16.1</b>	<b>Kultuur en godsdienst</b>	<b>266</b>
<b>9.5.16.2</b>	<b>Beleid</b>	<b>266</b>
<b>9.5.17</b>	<b>Algemene opmerkings oor kwantitatiewe empiriese ondersoek</b>	<b>267</b>
<b>9.6</b>	<b>RESULTATE VERKRY VANUIT KWALITATIEWE ONDERHOUDE</b>	<b>268</b>
<b>9.6.1</b>	<b>Transaksies en verwantskappe</b>	<b>269</b>
<b>9.6.1.1</b>	<b>Dood en verliese</b>	<b>271</b>
<b>9.6.1.2</b>	<b>Gevoel van behoort aan</b>	<b>272</b>
<b>9.7</b>	<b>ONDERSTEUNINGSISTEME</b>	<b>274</b>
<b>9.7.1</b>	<b>Skool</b>	<b>275</b>
<b>9.7.2</b>	<b>Maats/portuurgroep</b>	<b>276</b>
<b>9.7.3</b>	<b>Polisie</b>	<b>277</b>
<b>9.7.4</b>	<b>Publiek</b>	<b>278</b>
<b>9.7.5</b>	<b>Gesondheidstelsel</b>	<b>279</b>
<b>9.7.6</b>	<b>Godsdienst/Religieuse instellings</b>	<b>280</b>
<b>9.7.7</b>	<b>Straatkindprogramme</b>	<b>281</b>
<b>9.8</b>	<b>GEDRAG VAN DIE KIND</b>	<b>282</b>
<b>9.8.1</b>	<b>Manipulerende gedrag</b>	<b>282</b>
<b>9.8.2</b>	<b>Lokus van kontrole</b>	<b>283</b>
<b>9.8.3</b>	<b>Verliese en trauma</b>	<b>284</b>
<b>9.8.4</b>	<b>Onverskillige gedrag</b>	<b>285</b>
<b>9.9</b>	<b>INDIKATORE VIR 'N PROGRAM VIR STRAATKINDERS</b>	<b>286</b>
<b>9.10</b>	<b>SLOTSOM</b>	<b>289</b>



<b>HOOFSTUK 10 – GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS</b>	<b>291</b>
<b>10.1 NAVORSINGSPROBLEEM, NAVORSINGSVRAE EN DIE DOEL VAN DIE STUDIE</b>	<b>291</b>
10.1.1 Navorsingsprobleem	292
10.1.2 Doel van die studie	292
<b>10.2 GEVOLGTREKKINGS</b>	<b>293</b>
10.2.1 Die ekologiese perspektief as konseptuele raamwerk	293
10.2.2 Aspekte wat die straatkind op die mikrovlak beïnvloed	294
10.2.2.1 Fisiologiese aspekte	294
10.2.2.2 Kognitiewe aspekte	295
10.2.2.3 Persoonlikheid	296
10.2.2.4 Dienste aan die straatkind op mikrovlak	298
10.2.3 Betekenisvolle persone/strukture se invloed in die lewe van die straatkind (mesovlak)	298
10.2.3.1 Die gesin van die straatkind	298
10.2.3.2 Skool	299
10.2.3.3 Portuurgroep	300
10.2.3.4 Dienste aan die straatkind op mesovlak	300
10.2.4 Die eksovlak van die straatkindverskynsel	301
10.2.5 Sosiaal-kulturele aspekte wat die straatkind beïnvloed/ makrovlak	305
10.2.5.1 Beleid en wette	306
10.2.5.2 Godsdiens	307
10.2.5.3 Kultuur	307
10.2.6 Indikatore van 'n intervensieplan aan straatkinders	308
10.2.6.1 Intervensieplan vir/op die mikrovlak	308

10.2.6.2	Intervensieplan vir die mesovlak	310
10.2.6.3	Intervensieplan vir die eksovlak	311
10.2.6.4	Intervensieplan vir die makrovlak	312
10.2.7	Doelbereiking en beantwoording van die navorsingsvrae	313
10.3	<b>AANBEVELINGS</b>	316
10.3.1	Praktyk	316
10.3.2	Teorie	324
10.3.3	Opleiding	324
10.3.4	Navorsing	325
10.3.5	Beleid	326
10.4	<b>SLOTSOM</b>	327
	<b>BRONNELYS</b>	<b>329</b>
	<b>BYLAES</b>	<b>348</b>
BYLAE A	Vraelys	348
BYLAE B	Ongestruktureerde vrae vir gevallestudies	369
BYLAE C	Voorbeelde van tekeninge van deelnemers	373
BYLAE D	Analisering van data ten opsigte van gevallestudies	378
	<b>OPSOMMING</b>	<b>383</b>

## LYS VAN TABELLE

	<b>Bladsy</b>
<b>Tabel 1: Ooreenstemming in die definiëring van “straatkind”</b>	<b>50</b>
<b>Tabel 2: Skematiese opsomming van bydraende faktore vir straatkindverskynsel</b>	<b>57</b>
<b>Tabel 3: Opsomming van die ses soorte programme</b>	<b>80</b>
<b>Tabel 4: Fases van rou</b>	<b>116</b>
<b>Tabel 5: Vergelyking van die mesosistiem volgens verskillende skrywers</b>	<b>124</b>
<b>Tabel 6: Getal deelnemers uit verskillende provinsies</b>	<b>253</b>
<b>Tabel 7: Respondente se posisie in organisasie</b>	<b>254</b>
<b>Tabel 8: Dienste wat gelewer word</b>	<b>259</b>
<b>Tabel 9: Effektiwiteit van dienste aan straatkinders</b>	<b>260</b>
<b>Tabel 10: Waarde van die portuurgroep</b>	<b>265</b>
<b>Tabel 11: Dood en verliese in die lewens van deelnemers</b>	<b>271</b>
<b>Tabel 12: Verlies/verwerping van trauma van deelnemers</b>	<b>284</b>
<b>Tabel 13: Maatskaplikewerkintervensieprogram vir dienslewering vanuit ‘n ekologiese perspektief aan die straatkind</b>	<b>317</b>

## LYS VAN FIGURE

	<b>Bladsy</b>	
<b>Figuur 1:</b>	<b>Figuur wat die verskillende konsepte voorstel</b>	<b>38</b>
<b>Figuur 2:</b>	<b>Vlakke van die ekologiese sisteem</b>	<b>43</b>
<b>Figuur 3:</b>	<b>Raamwerk vir sorg, opleiding, behandeling en ontwikkeling van straatkinders</b>	<b>69</b>
<b>Figuur 4:</b>	<b>Diensvoorsieningsmodel aan straatkinders</b>	<b>77</b>
<b>Figuur 5:</b>	<b>Vlakke van die ekologiese perspektief</b>	<b>84</b>
<b>Figuur 6:</b>	<b>Die straatkind se interafhanklike konteks</b>	<b>85</b>
<b>Figuur 7:</b>	<b>Sisteme van die ekologiese perspektief - Birch</b>	<b>122</b>
<b>Figuur 8:</b>	<b>Sisteme van die ekologiese perspektief - Shaffer</b>	<b>123</b>
<b>Figuur 9:</b>	<b>Sisteme van die ekologiese perspektief – Bee &amp; Boyd</b>	<b>124</b>
<b>Figuur 10:</b>	<b>Risiko-omgewing</b>	<b>161</b>
<b>Figuur 11:</b>	<b>Maatskaplike ontwikkeling</b>	<b>180</b>
<b>Figuur 12:</b>	<b>Skematiese voorstelling van die invloed van internasionale beleid op die land se beleid ten opsigte van kinders</b>	<b>189</b>
<b>Figuur 13:</b>	<b>Skematiese voorstelling van wetgewing en beleid</b>	<b>190</b>
<b>Figuur 14:</b>	<b>Skematiese voorstelling ten opsigte van beleid met betrekking tot kinders</b>	<b>191</b>
<b>Figuur 15:</b>	<b>Raamwerk vir sorg, opleiding, behandeling en ontwikkeling van straatkinders</b>	<b>204</b>
<b>Figuur 16:</b>	<b>Godsdienstige verandering in die wêreld</b>	<b>215</b>
<b>Figuur 17:</b>	<b>Prosedure van die gekombineerde-metode ontwerp</b>	<b>240</b>
<b>Figuur 18:</b>	<b>Samewerking met rolspelers en dissiplines</b>	<b>255</b>
<b>Figuur 19:</b>	<b>Verwagting ten opsigte van groter betrokkenheid by verskillende rolspelers</b>	<b>256</b>

<b>Figuur 20:</b>	<b>Prioriteit-/hooftake ten opsigte van dienste aan straatkin- ders</b>	<b>258</b>
<b>Figuur 21:</b>	<b>Benutting van gesondheidsdienste ten opsigte van oor- drag/aanleer van kennis</b>	<b>262</b>
<b>Figuur 22:</b>	<b>Skoolprobleme</b>	<b>264</b>
<b>Figuur 23:</b>	<b>Opsommende skets van die gevallestudies</b>	<b>270</b>
<b>Figuur 24:</b>	<b>Intervensieplan ten opsigte van die straatkind vanuit 'n ekologiese perspektief</b>	<b>313</b>

# HOOFSTUK 1

## ORIËNTERING

---

"Haweloos" beskryf die situasie van die benadeelde en dit staar meer as 10 000 kinders in Suid-Afrika in die gesig (Smit & Liebenberg, 2000: 36; Ward, 2007: 235). Daar is volgens skatting vandag meer as 100 miljoen straatkinders in die wêreld. Die meerderheid van hulle is in ontwikkelende lande (Abaana org, 2004; KIT, 2004: 13). In 2001 is bereken dat 40 % van die straatkinders tussen die ouderdom 3 en 18 jaar haweloos is. Die ander 60% werk slegs op die strate om hul gesinne te ondersteun. 'n Meer resente verdeling is nie beskikbaar nie. Dit is onmoontlik vir hulle om skool by te woon en daar word gereken dat hulle kinders is wat in besonder moeilike omstandighede lewe. Die kinders is slagoffers van kriminaliteit, seksuele wanpraktyke, verwaarlosing, verslawing en menseregteskendings (Shaw, 2001: 01).

Ekonomiese groei, oorlog, armoede, verlies van tradisionele waardes, gesinsgeweld, ouers se alkoholisme, psigiese misbruik en persoonlike redes is bydraend tot die straatkindverskynsel (Le Roux, 1996: 03). Persoonlike redes word nie deur Le Roux (1996: 03) verder omskryf nie, maar kan moontlik verbind word met die feit dat sommige kinders gelok word deur die belofte van opwinding en vryheid. Die meerderheid word egter na die strate gedryf deur desperaatheid en 'n wete dat hulle nêrens anders het om te gaan nie. Hulle het 'n behoefte na 'n beter manier van lewe. Straatkinders is arm en die gebrek aan hul basiese behoeftes soos byvoorbeeld voedsel, skooling, klere en gesondheidsorg dra daartoe by dat hulle hulself na die strate wend om te oorleef (Le Roux, 1996: 03).

Baie programme en projekte bestaan om die straatkind te help. Nieteenstaande hiervan vermeerder die aantal straatkinders daagliks. Smit & Liebenberg (2000: 26) skryf: *"Street children are usually bored and therefore manipulate available programme to fit into their schedules, according to their needs and interests at that moment."* Kinders sal byvoorbeeld van een program of voedingspunt na 'n ander beweeg om te kyk hoeveel hulself uit die programme kan kry. Intussen manipuleer hulle die sisteem en word daar nie werklik aan gesinsintegrasie aandag geskenk nie.

Dienste en programme dra dan eerder by tot 'n gemakliker straatlewe sonder suksesvolle terugplasing en inskakeling in die gemeenskap (Smit & Liebenberg, 2000: 26). Die laaste jare is deur middel van beleid en prioritering van dienste gepoog om weg te beweeg van hierdie wyse van dienste – gesins- en gemeenskapsintegrasie word voorgeskryf.

Die regering toon hulle groter bydrae ten opsigte van die verbetering van die straatkinddilemma. Die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, Vrystaat, noem dat daar in Suid-Afrika in 2003 geen wetlike of statutêre raamwerk bestaan het wat eksplisiet met die straatkinders en hul gesinne handel nie (Departement van Maatskaplike Ontwikkeling van die Vrystaat, 2003: 03). In die Strategiese Planne van 2004 tot 2006 van die Vrystaatse Departement Maatskaplike Ontwikkeling is doelwitte ten opsigte van straatkinders egter 'n prioriteit. Dit vorm deel van die voorsiening van sorg, ondersteuning en beveiliging van risikokinders en is ook 'n poging om die vorige programme sonder 'n geïntegreerde holistiese diens (vgl vorige paragraaf) teen te werk. Die staat se nuutste beleidsdokument, naamlik die *Children's Act* (38/2005) en *Children's Amendment Act* (42/2007) maak op 'n volledige wyse voorsiening vir straatkinders deurdat daar spesifiek na 'n straatkind verwys word as 'n sorgbehoewende kind en riglyne vir registrasie van 'n invalsentrum opgestel is. Spesifieke wetgewing betreffende die straatkind is noodsaaklik ten einde beskerming en ontwikkeling te bevorder.

Maatskaplike werk is een van die professies wat as gevolg van sy gerigtheid op menseverhoudinge, sosiale interaksie en verbetering van lewenskwaliteit en lewensomstandighede aandag behoort te skenk aan die straatkindverskynsel. 'n Gebrek aan 'n wetenskaplik gefundeerde intervensieprogram noodsaak hierdie navorsing en kan lei tot die formulering van indikatore vir so 'n program. Deur hierdie ondersoek sal dan indikatore vir 'n wetenskaplik gefundeerde maatskaplike-werkintervensieprogram ontwikkel word. Die studie is omvattend en ingewikkeld. Die huidige maatskaplike situasie in Suid-Afrika, wat 'n derdewêreldland is, toon groot nood (groot getal straatkinders) en min hulpbronne ('n tekort aan maatskaplike werkers en ander professies in die geesteswetenskappe). Sodanige situasie lei daartoe dat navorsing wat gefokus is op een beperkte aspek van die onderwerp, nie altyd heeltemal toepaslik is vir die Suid-Afrikaanse situasie nie. Die fokus van die

studie is geleë binne die ekologiese perspektief en fokus op dienste en dan spesifiek 'n intervensieplan vir straatkinders in Suid-Afrika.

Die onderwerp en fokus van die navorsing bepaal dat die studie nie deur middel van basiese navorsing geskied nie, maar wel toegepaste navorsing benut. Hierdie hoofstuk bied 'n oriëntering ten opsigte van die keuse van die onderwerp, die navorsingsprobleem en die navorsingsvrae, sowel as die doel en die metode van die studie.

## **1.1 KEUSE VAN ONDERWERP**

Die keuse van die onderwerp is gemaak omdat 'n behoefte aan 'n intervensieprogram vir die straatkind bestaan vanweë die groot getalle kinders wat op die strate voorsiening in hulle lewensbehoefte soek.

Die straatkindverskynsel is nie 'n beperkte Suid-Afrikaanse probleem nie, maar is 'n verskynsel wat wêreldwyd voorkom. Ten einde hierdie afmetings te illustreer, word verwys na die voorkoms van straatkinders in sommige ander lande.

Volgens UNICEF-skattinge lewe en werk 100 miljoen kinders in die strate van stede in die wêreld. Die meeste, naamlik 40 miljoen, word gevind in Latyns-Amerika, 25 - 30 miljoen in Asië en 10 miljoen in Afrika (KIT, 2004: 1). In Rusland is in 2002 gereken dat daar tussen 40 000 en 50 000 kinders is wat op die straat in Moskou alleen leef. Volgens die Australiese Buro van Statistiek is daar 21 000 hawelose kinders in Australië. Van hierdie kinders is 55 %, of 11 500, reeds sonder behuising vir meer as 'n jaar (Open Family Australia, ongedateer: 2–19). In Accra, Ghana, het die populasie straatkinders die laaste vyf jaar verdubbel na 15 000. In Suid-Amerika is daar 30 tot 40 miljoen kinders wat in die strate van stede leef en werk (Shaw, 2001). Daar is 'n geskatte 100 miljoen straatkinders in die wêreld en die getalle neem daagliks toe. Ten spyte van die verskille in die geskatte syfers is dit 'n baie groot groep kinders wat hier ter sprake is. Daar was in 1996 rofweg 'n paar honderd straatkinders in Kenia. Tans kan daar soveel as 30 000 straatkinders in die hoofstad van Nairobi alleen wees. In Indië is daar meer as 13 miljoen hawelose kinders en meer as 1,5 miljoen straatkinders (Anoniem, 2001: 7). Uit voorafgaande is dit duidelik dat straatkinders nie maar net 'n klein getal kinders raak nie, maar dat dit



baie groot afmetings aanneem in alle lande en 'n beduidende deel van die kinderbevolking uitmaak.

In Suid-Afrika is die prentjie nie veel anders as in die genoemde lande nie. Die getal straatkinders is reeds in 2000 op 10 000 geraam (Smit & Liebenberg, 2000: 36; Ward, 2007: 235). Benghait (2001: 34) gee in die daaropvolgende jaar 'n skatting van soveel as 50 000 straatkinders in Suid-Afrika. Geen ander literatuur gee so 'n hoë skatting nie. Ward (2007: 249) skryf dat resente data oor dienste en straatkindergetalle nie beskikbaar is nie. Gedurende 2007 was daar 4 586 straatkinders in skuilings en invalsentrums in Suid-Afrika (Departement Maatskaplike Ontwikkeling, 2007). Hierdie getal sluit dus nie kinders op straat in wat nie by 'n skuiling of invalsentrum inskakel nie. In Bloemfontein, waar die studie uitgevoer word, reken Pretorius & Louw (2008) dat daar gemiddeld 50 – 80 straatkinders per maand op straat is. Straatkinders word nie alleen in stedelike areas gevind nie, maar ook al hoe meer in die strate van plattelandse dorpe. Hierdie syfers toon dat die getal straatkinders ook in Suid-Afrika redelike afmetings aanneem en bevestig die noodsaak van navorsing oor hierdie onderwerp.

Die groot getalle straatkinders is deel van die motivering van die keuse van hierdie onderwerp, maar ook soos reeds genoem, die behoefte aan 'n wetenskaplike, gefundeerde intervensieprogram. Die Wes-Kaap Forum vir Straatkinders (1996) het uitgewys dat die staat en die Nie-Regeringsorganisasies poog om die straatkindverskynsel te beheer, kinders te versorg en te rehabiliteer. 'n Nuwe strategie vir dienste word egter bepleit. Die *“Interministerial Committee on Youth at Risk”* van die Wes-Kaap Forum vir Straatkinders (1996: 2) stel dit soos volg: *“The key paradigm shift in Child and Youth care is the move away from the medical model which focuses on weaknesses, categorizing, labeling, helping and curing, towards a developmental and ecological perspective which focuses on reframing problems into strenghts, understanding and recognizing ecological systems around the child, competency building, and environments which empower. This shift will require reorientation of helping professions, comprehensive training of all personnel including policy makers and planners, and a complete change of the child and youth care legislation.”* Dienste aan straatkinders moet dus gekenmerk word deur 'n ontwikkelingsgerigte

sterkte- en ekologiese perspektief en ondersteun die keuse van die onderwerp en die teoretiese raamwerk van hierdie studie.

Suid-Afrika het vir baie jare die mediese model vir dienslewering benut. Hierdie model se fokus was remediërend en nie voorkomend nie. Alhoewel daar reeds 'n dekade gelede gepoog is om weg te breek van die model na 'n ontwikkelingsgerigte model, is dit steeds 'n uitdaging om ontwikkelingsgerig te werk. Die ontwikkelingsperspektief plaas meer klem op sosiale beleggings wat mense se kapasiteit op deelname in die produktiewe ekonomie bevorder (Patel, 2005: 321). Ontwikkelingsgerigte maatskaplike welsynsdienste wil maatskaplike funksionering en menslike kapasiteit bevorder, maatskaplike eenheid aanmoedig, deelname en gemeenskapsbetrokkenheid in maatskaplike dienste bevorder en maatskaplike insluiting aanmoedig deur bemagtiging van hulle wat sosiaal, ekonomies en polities uitgesluit is van hoofstroomsamelewing (Patel, 2005: 322). Die makliker denke van oorsaak en gevolg (mediese model), die liniêre uitgangspunt, moet telkens beveg word in die daaglikse praktyk. 'n Intervensieprogram volgens die ekologiese perspektief sluit aan by die ontwikkelingsgerigte benadering, want maatskaplike funksionering word ook beskryf as holisties en met wedersydse beïnvloeding en behoort 'n bydrae te kan lewer ten einde 'n direkte verwysingsraamwerk vir ontwikkelingsgerigte dienslewering daar te stel.

Eie ondervinding bevestig die negatiewe impak asook onsuksesvolle hantering van die verskynsel deur verskeie sisteme in die gemeenskap, byvoorbeeld die ekonomiese, opvoedkundige, juridiese en religieuse sisteme/strukture. 'n Gebrekkige wetlike raamwerk vir die hantering van straatkinders in Suid-Afrika lei dan volgens persoonlike ondervinding daartoe dat die publiek klaers word van die probleem en eenvoudig net die kinders verwyder wil hê. Die grootste deel van die gemeenskap en strukture is nog nie in wese georiënteer tot 'n perspektief wat opbouend en ontwikkelend is nie.

Die straatkind self het 'n behoefte aan en is geregtig op dienste wat positief gerig is sowel as die gebruikmaking van geleenthede, sterktes en ontwikkeling en bemagtiging van sisteme/strukture. Die ekologiese perspektief wat benut word as basis van die navorsing, is gerig op die bepaling van indikatore vir 'n

intervensieprogram en is dus baie relevant vir die Suid-Afrikaanse situasie. Die toenemende groot getalle straatkinders, die invloed van verskillende sisteme asook probleme met die implementering van beleid, noodsaak die studie.

## 1.2 NAVORSINGSPROBLEEM EN -VRAE

Die navorsingsprobleem wat die studie rig, is die wedersydse beïnvloeding van faktore in die ekologiese ontledingsstelsel wat aanleiding gee tot die straatkindersverskynsel, die instandhouding daarvan en die implikasies van wedersydse beïnvloeding vir die formulering van 'n wetenskaplik gefundeerde maatskaplike-werkintervensieprogram.

Die volgende is van die algemeenste redes wat straatkinders aanbied vir hulle straatlewe (Le Roux, 1996: 01; *World Health Organisation*, 2003, 6):

- Geld wat vir hulself verdien kan word en waarmee hulle ook hulle gesinne kan ondersteun.
- Die oorbewoonde behuising in hulle ouerhuise.
- Ontduiking van gesinsprobleme soos gesinsgeweld, alkoholisme en mishandeling. (Sommige kinders verlaat ook hul ouerhuise omdat hulle deur die ouers verwerp word.)
- Ontduiking van werkseise in die ouerhuis.

Van Eeden (2003: 26) doen in *Rapport* verslag oor straatkinders en meld dat 'n straatkind eintlik baie spesiaal is aangesien hy<sup>1</sup> in die eerste plek die wil gehad het om weg te loop uit slegte omstandighede. In die berig word die mening gehuldig dat die meeste kinders weglou vanweë armoede. Daar is nie kos by die ouerhuis nie, nie 'n veilige dak oor die kop nie en nie geld vir skool nie. Ondervinding in die praktyk bevestig hierdie mening van Van Eeden.

Die veroorsakende probleme van die straatkindersverskynsel sowel as die instandhouding van hierdie verskynsel kompliseer hierdie probleem. Daar bestaan verskillende

---

<sup>1</sup> Vir die doeleindes van gemaklike leeswerk word daar in hierdie studie net die manlike term gebruik wanneer daar na geslag verwys word. Hiermee word die vroulike vorm nie misken nie.

redes waarom kinders op straat leef. 'n Analise van hierdie probleme wys egter dat daar een uitstaande rede is wat in beide ontwikkelde en ontwikkelende lande geld, naamlik armoede. Armoede bestaan op fisiese/materiële vlak asook op die emosionele vlak. Die meeste straatkinders gaan straat toe omdat hulle na 'n beter manier van lewe hunker (*World Health Organisation, 2003: 6*).

Die kompleksiteit van die verskynsel kan deur bogenoemde veroorsakende faktore as net die punt van die ysberg aangedui word. Hierdie ondersoek word sentraal deur die uitgangspunt gerig dat die straatkindverskynsel kompleks is en alleen ten volle begryp kan word as op 'n veelheid van aanleidende en instandhoudende faktore gefokus word. Die standpunt word verder gehuldig dat geen enkele faktor as oorsaaklik tot die straatkindverskynsel gestel kan word nie, maar dat 'n holistiese oriëntasie gehandhaaf moet word. In die holistiese oriëntasie word nie gefokus op oorsaak en gevolg nie, maar op die gedurige interaksie tussen verskillende vlakke van die ekologiese ontledingsstelsel. Die verskynsel kan dus nie liniêr verklaar word nie, maar moet gesien word as sirkulêr en in 'n holistiese konteks.

Vanuit die navorsingsprobleem vloei die volgende navorsingsvrae wat die ondersoek rig:

- Wat behels die ekologiese perspektief as konseptuele raamwerk vir hierdie studie?
- Wie is die straatkind?
- Watter aspekte beïnvloed die straatkind as individu (mikrovlak)?
- Hoedanig beïnvloed betekenisvolle persone/strukture in die lewe van die straatkind (mesovlak)?
- Watter faktore speel 'n rol ten opsigte van die sosiaal-strukturele vlak van die straatkindverskynsel (eksovlak)?
- Watter sosiaal-kulturele aspekte beïnvloed die straatkind (makrovlak)?
- Uit watter indikatore sal 'n wetenskaplik gefundeerder maatskaplikewerk-intervensieprogram vir straatkinders bestaan?
- Hoe behoort 'n program vir straatkinders te lyk vanuit 'n ekologiese perspektief?

## **1.3 DOEL VAN DIE STUDIE**

Die doel, doelstelling en doelwitte van die studie word soos volg uiteengesit:

### **1.3.1 Doel van die navorsing**

Die doel van die navorsing is om deur middel van 'n verkennende, beskrywende en beperkte verklarende ondersoek 'n ekologiese perspektief op die straatkindverskynsel daar te stel, sodat indikatore vir 'n maatskaplikewerkintervensieprogram geformuleer kan word.

Die verkennende aard van die studie is belangrik om nuwe insigte oor die domeinverskynsel in te win. Die in-dieptebeskrywing van die verskynsel moet lei tot 'n praktykgerigte maatskaplikewerkintervensieprogram. 'n Beperkte verklarende studie bied aan die praktyk van maatskaplike dienste realistiese moontlikhede ten opsigte van dienslewering.

### **1.3.2 Doelstellings**

Ten einde bogenoemde doel te bereik, word die volgende primêre en sekondêre doelstellings vir die studie onderskei.

Primêr word gestreef na die

- bepaling van en diepteondersoek na faktore/sisteme wat aanleiding gee tot die straatkindverskynsel deur middel van die benutting van 'n ekologiese benadering as wetenskaplik gefundeerde raamwerk;
- ondersoek van die straatkindverskynsel ten einde betroubare inligting hieromtrent in te samel;
- bepaling van indikatore wat deel kan vorm van 'n maatskaplikewerkintervensieprogram met straatkinders.

Sekondêr word daarna gestreef om

- die identifisering van straatkinders wat benut sal word om die verskynsel holisties te beskou en te ontleed, naamlik in die empiriese ondersoek;
- benutting van terugvoer van diensverskaffers betrokke by die straatkinders ten einde realistiese aanvulling tot die maatskaplikewerkintervensieprogram te kan maak;
- die resultate van die navorsing en enkele riglyne wat daaruit mag voortvloei, beskikbaar te stel aan dienslewerende maatskaplikewerkstrukture, sodat bestaande maatskaplikewerkprogramme ten opsigte van straatkinders geëvalueer, aangepas en geïmplementeer kan word; en om
- die maatskaplikewerkprofessie se kennisraamwerk uit te bou en dienslewering te beïnvloed deur die verkenning en beskrywing van die straatkinderskynsel vanuit 'n ekologiese perspektief.

### **1.3.3 Doelwitte**

Die doelwitte word onderskei vir die literatuur- en empiriese ondersoek en word soos volg uiteengesit:

- Die uitvoering van 'n literatuurstudie om:
  - 'n konseptuele raamwerk (ekologiese perspektief) te beskryf vir die bestudering van die straatkinderskynsel;
  - 'n omskrywing en oriëntering van die straatkinderskynsel daar te stel;
  - vanuit die konseptuele raamwerk verbintenisse te trek van die faktore wat aanleiding gee en bydra tot die instandhouding van die straatkinderskynsel, naamlik (i) op mikrovlak (die straatkind self), (ii) mesovlak (die gesinsisteem en naasverwante sisteme), (iii) eksovlak (die omgewing) en (iv) makrovlak (die beleid, waardes en norme van die gemeenskap);
  - die uitvoering van 'n empiriese ondersoek om vanuit bogenoemde literatuurstudie die straatkinderskynsel op mikro-, meso-, eko-, en makrovlak te verken en die indikatore vir die intervensieprogram daar te stel. Die ondersoek bestaan hoofsaaklik uit kwalitatiewe navorsing maar

kwantitatiewe navorsing van 'n beperkte aard word ook benut. Die stappe word soos volg weergegee:

- Kwalitatiewe navorsing:
  - Identifiseer vyf seuns tussen die ouderdomme van nege en vyftien jaar wat by *Kidz Care Trust* betrokke is.
  - Gebruik 'n waarskynlikheidsseleksie om die deelnemers te bepaal.
  - Gevallestudies met behulp van in-diepteonderhoude met die vyf seuns om die straatkinders se leefwêreld in die totale ekologiese konteks te verken en te beskryf.
  - Deelnemers (kinders) moet verkieslik Afrikaans en/of Engels magtig wees, gewillig wees om betrokke te wees by die navorsing en ten minste 'n maand op straat wees.
  
- Kwantitatiewe navorsing:
  - Identifisering van die projekte wat in 'n Suid-Afrikaanse konteks betrokke is by die straatkind.
  - Opstel van 'n vraelys vanuit die gegewens van die literatuurstudie wat spesifiek gerig is op die problematiek van die diensverskaffer.
  - Invul van die vraelys deur diensverskaffers betrokke by straatkinderprogramme in Suid-Afrika.
  
- Verwerking van gegewens, gevolgtrekkings en aanbevelings:
  - Data word kwalitatief en kwantitatief uiteengesit ten einde interpretasies en gevolgtrekkings te kan doen sodat daar uiteindelik indikatore vir 'n wetenskaplik gefundeerde maatskaplikewerkintervensieprogram aangedui kan word.
  - Vanuit die geïdentifiseerde indikatore moet 'n intervensieprogram vir straatkinders, gefundeer binne die ekologiese perspektief, saamgestel word.
  - Finalisering van die navorsingsverslag.

## **1.4 NAVORSINGSMETODE EN –PROSEDURE**

'n Literatuurstudie, aangevul deur 'n empiriese ondersoek, word as navorsingsmetode benut.

### **1.4.1 Literatuurstudie**

Die literatuurstudie behels 'n verkenning en beskrywing van die straatkind vanuit 'n ekologiese perspektief (mikro-, meso-, eko- en makrosisteem). Hiervolgens word 'n konseptuele raamwerk vir die ondersoek daargestel. 'n Breë en holistiese benadering word gevolg en die wedersydse beïnvloeding van die verskillende vlakke wat die ekologiese perspektief beskryf, word verken. Die bespreking word deurlopend aangebied deur die interpretering van literatuurgegewens aan die hand van die konseptuele raamwerk. Voorts word die implikasies van die analise vir maatskaplike-werkintervensie met betrekking tot die verskynsel, deurlopend tydens die literatuurstudie verken en beskryf. Resente bronne met betrekking tot navorsing ten opsigte van die straatkind in Suid-Afrika is nie geredelik beskikbaar nie. Dybicz (2005) het artikels met betrekking tot straatkinders nagegaan ten einde 'n analise van die beste praktyke na te gaan. Die bronne, wat deur Dybicz benut is, toon die gebrek aan resente navorsing. Resente navorsing en artikels in Suid-Afrika ten opsigte van die straatkindverskynsel is beperk en noodsaak die insluiting en benutting van ouer bronne in die literatuurstudie. Die tekort aan resente bronne bevestig verder die noodsaak aan die navorsing. Voorts noodsaak dit ook dat persone, betrokke by dienslewering aan die straatkind, genader is vir inligting.

### **1.4.2 Empiriese studie**

Die empiriese ondersoek word op die bevindinge van die literatuurstudie gebaseer en is daarop gemik om die straatkindverskynsel verder te verken en te beskryf. Voorts sluit die empiriese ondersoek aan by die konseptuele raamwerk en dit fokus op die holistiese benadering. Indikatore word geïdentifiseer en bevestig intervensies wat nodig is vir die hantering van die straatkindverskynsel. Tydens die empiriese ondersoek word daar hoofsaaklik van kwalitatiewe navorsing gebruik gemaak en wel in die vorm van gevallestudies. Deur middel van vyf gevallestudies word 'n in-diep-



teondersoek gedoen en 'n groot hoeveelheid inligting ten opsigte van elke geval ingesamel. In hierdie studie word daar van 'n waarskynlikheidseleksie gebruik gemaak ter wille van veralgemening. Hierdie betrokkenheid en groot hoeveelheid inligting gee die navorser 'n intieme familiariteit wat betref mense se lewens en kultuur (Newman, 1997: 331). Daar word gesoek na patrone in die lewens, aksies en woorde van mense in die konteks van die geval as geheel. Deur middel van diepteonderhoude word die straatkinders se leefwêreld in die totale ekologiese konteks verken en beskryf. Faktore wat aanleiding gee tot die verskynsel en die instandhouding daarvan word verken. Diensverskaffers soos welsynsorganisasies en hulle medewerkers word betrek vir verdere verklarende inligting. 'n Kwantitatiewe metodologie sal hiervoor gebruik word. Data word kwalitatief asook kwantitatief uiteengesit ten einde interpretasies en gevolgtrekkings te doen sodat daar uiteindelik indikatore vir 'n maatskaplikewerkintervensieprogram aangedui kan word.

## **1.5 BEGRENSING VAN DIE ONDERSOEK**

Sowel plaaslike as internasionale bronne word in die literatuurstudie benut. Hierdie bronne sluit boeke, vakkundige tydskrifte, artikels, beleidsdokumente en gegewens op die internet in. Die literatuur word vanuit maatskaplike werk sowel as verskillende naverwante wetenskappe en dissiplines soos sosiologie, sielkunde en gesondheidswetenskappe verkry. Die teoretiese studie ten opsigte van die straatkind word gedoen vanuit 'n ekologiese perspektief – soos veral deur Germain & Gitterman (1980) en Bronfenbrenner (1979) beskryf. Verdere geselekteerde literatuurbronne word aan die hand van die ekologiese perspektief uiteengesit en geïnterpreteer.

Die studie word geografies begrens tot straatkinders waarby *Kidz Care Trust*, 'n organisasie in Bloemfontein wat dienste aan straatkinders lewer, betrokke is. Die deelnemers is vyf seuns tussen die ouderdomme van 9 en 15 jaar wat ingeskakel is by dienste van *Kidz Care Trust* (Bloemfontein). Deelnemers moet verkieslik Afrikaans en/of Engels magtig wees, gewillig wees om betrokke te wees by die navorsing en moes ten minste 'n maand op straat wees. Die teikengroep van hierdie studie is swart seuns wat as straatkinders gedefinieer kan word. Die rede vir die bepaalde teikengroep is dat daar vanuit die voorafstudie vasgestel is dat die meeste straatkinders seuns is en dan meestal swart kinders (Le Roux, 1996: 01). In Bloem-

fontein is by verre die meeste straatkinders swart seuns. Alhoewel daar ook kleur-  
lingkinders is, is hulle in die minderheid.

Ten opsigte van die beperkte kwantitatiewe navorsing is straatkindprogramme  
volgens die datalys van die *“National Alliance for Street Children”* betrek vir inligting.

## **1.6 OMSKRYWING VAN BEGRIPPE**

Ten einde te verseker dat eenvormige interpretasies gekoppel word aan die kon-  
septe wat deurlopend in die verslag benut word, word die volgende begrippe nader  
omskryf. Begrippe, wat benut word vir sekere metodes en tipe maatskaplikewerk-  
dienste, word ook hier kortliks omskryf.

### **1.6.1 Ekologie**

Hartman (1979: 33) beskryf ekologie as die sensitiewe balans wat tussen lewende  
dinge en hul omgewings bestaan en die manier waarin hulle gesamentlik bevorder  
en in stand gehou word. Volgens Marten (2001: 1) is ekologie die wetenskap van  
wisselwerking tussen lewende organismes en hul omgewing.

Ekologie handel dus oor verhoudinge en balans tussen lewende dinge en hul omge-  
wing en die wedersydse invloed op mekaar. (Ekologie word meer uitgebreid in 2.2  
bespreek.)

### **1.6.2 Eko-sistemiese benadering**

Wikipedia (2008) beskryf sisteem ekologie as ‘n interdisiplinêre veld van die  
ekologie, wat ‘n holistiese benadering tot die studie van ekologiese sisteme bied,  
spesifiek ekosisteme. Sisteem ekologie kan gesien word as ‘n toepassing van die  
algemene sisteem teorie tot die ekologie. Sentraal tot die eko-sistemiese benadering  
is die idee dat ‘n ekosisteem ‘n komplekse sisteem is, wat nuwe of nuutgevormde  
eienskappe te voorskyn bring. Sisteem ekologie fokus op interaksies en transaksies  
tussen die ekologiese sisteme en is spesifiek geïntereseert in die manier wat  
ekosisteme funksioneer en hoe dit beïnvloed word deur menslike intervensies.

Sisteem ekologie is een van die min teoretiese instrumente wat terselfdertyd 'n sisteem van die vlak van die individu tot die vlak van ekosistemiese dinamiek kan ondersoek. Ekologie word beskryf as die gesamentlike benadering van die analise van sisteme en die ekologie van die hele ekosisteem en subsisteme (Sci-Tech Encyclopedia, 2009).

Hierdie studie gebruik terme binne die ekologie, naamlik vlakke, sowel as binne die sisteemteorie, naamlik sisteme. In wese word daar dus van 'n eko-sistemiese benadering gebruik gemaak in die beredenering van die verskynsel.

### **1.6.3 Intervensie**

Intervensie word deur Thomilson (2002: 75) beskryf as 'n spesifieke stel aktiwiteite en samehangende vaardighede wat ontwikkel is om 'n probleem te voorkom of te verbeter, of funksionering sowel as die faktore wat daartoe bygedra het, in stand te hou.

Volgens die konsep *Nasionale beleidsraamwerk vir die voorkoming en bestuur van kindermishandeling, verwaarlosing en blootstelling* (Departement Maatskaplike Ontwikkeling, 2004) het intervensie 'n aantal interverbandhoudende komponente, naamlik:

- aksie om 'n kind te beveilig
- aksie om 'n kind se gesondheid en ontwikkeling te bevorder
- aksie om 'n ouer of versorger te help tot veiligheid van 'n kind en bevordering van sy welsyn. Terapie vir 'n kind wat misbruik is en ondersteuning of terapie vir 'n slagoffer van misbruik.

Vir die doeleindes van hierdie navorsing word met intervensie bedoel dat dit spesifieke aktiwiteite en vaardighede insluit wat gerig is op die beveiliging, behandeling en ontwikkeling van 'n kind.

#### 1.6.4 Kind

Volgens die *Children's Act* (38/2005) is 'n kind 'n persoon onder die ouderdom van 18 jaar.

#### 1.6.5 Straatkind

Die Wes-Kaap Forum vir Straatkinders (Maart 1996) bied in hulle "*Service Provision Model*" die volgende definisie vir 'n straatkind: "*A person under the age of eighteen, unless otherwise stated, who for a variety of reasons leaves his/her family and community to survive on the street of the city and are inadequately cared for and protected by responsible adults.*" Hierdie definisie is kort, maar beskryf die kind wat sy huis verlaat, maar ook die lewe op straat.

In die Vrystaatse Provinsiale Beleid vir Dienste aan Straatkinders (Department of Social Welfare, 1997: 09) word die volgende definisie van 'n straatkind gegee: "*A street child is a boy or a girl who is under the age of eighteen and who left his/her home-environment temporarily or permantly and who spend most of his or her time unsupervised on the street as part of a sub-culture of children who live unprotected communal life and who depend on themselves and each other, and not on a responsible adult, for the provision of their physical and emotional needs such as food, clothing, nurturance, direction and socialism.*" Hierdie definisie lê klem op die kind se lewe op straat en het 'n teenoorgestelde klem as die volgende definisie.

Die *Children's Act* (38/2005) beskryf 'n straatkind as 'n kind wat

- (a) weens die mishandeling, verwaarlosing, armoede, gemeenskapsomwenteling of enige ander rede sy huis, gesin of gemeenskap verlaat het en leef, bedel of werk op die straat, of
- (b) weens onvoldoende sorg, bedel en werk op straat, maar snags terugkeer na sy huis.

Bogenoemde definisie verstrek eerder die redes waarom die kind na die straat gaan.

Hierdie definisies beskryf elemente van oorsaak en gevolg. Die liniêre wyse van definiëring is in stryd met die konseptuele raamwerk van hierdie studie. In hierdie navorsingsverslag word daar met die term “straatkind” bloot verwys na 'n seun/dogter onder die ouderdom van agtien jaar wat op straat hulle grootste bron van lewensonderhoud kry en wat meeste van die tyd sonder volwasse toesig en leiding op die straat leef en nie deurlopend by skoolopleiding ingeskakel is nie. Verdere definiëring en beskrywing van die straatkind is in Hoofstuk 3 (vgl. 3.2).

## **1.7 INDELING VAN DIE NAVORSINGSVERSLAG**

In Hoofstuk 1 word 'n oriëntering ten opsigte van die metodologie van die navorsing wat onderneem word, aangebied. Die navorsingsprobleem, navorsingsvrae, doel, metodologie, begrensing van die ondersoek en enkele konsepte wat deurlopend in die verslag benut word, word beskryf.

Die ekologiese perspektief as konseptuele raamwerk word in Hoofstuk 2 beskryf. Die res van die studie word aangebied teen die agtergrond van hierdie konseptuele raamwerk.

Vir beter begrip van die straatkindverskynsel, bied Hoofstuk 3 'n oriëntering daaromtrent. Die teikengroep wat nagevors word, word volledig hier bespreek.

In Hoofstuk 4 word die eerste vlak van die ekologiese ontledingsstelsel, naamlik die mikrovlak, bespreek. Hier word hoofsaaklik aandag geskenk aan die straatkind as individu en sy persoonlikheidseienskappe wat moontlik kan bydra tot die ontstaan en instandhouding van die straatkindverskynsel.

Die tweede vlak van die ekologiese ontledingsstelsel, naamlik die mesovlak, word in Hoofstuk 5 beskryf. Gesinsfunksionering, gesinsdinamika en interaksiepatrone van gesinsisteme waar die verskynsel voorkom en die mees betekenisvolle strukture word bespreek. Faktore op die mesovlak wat kan bydra tot die totstandkoming en instandhouding van die verskynsel word onder die loep geneem.

In Hoofstuk 6 word die derde vlak van die ekologiese ontledingsstelsel, naamlik die eksvlak van beïnvloeding bespreek en teoreties begrond. Verskillende sisteme soos die ekonomiese, opvoedkundige, juridiese en religieuse sisteme en wedersydse beïnvloeding hiervan op die verskynsel, geniet aandag.

Die laaste vlak van beïnvloeding, naamlik die makrovlak in Hoofstuk 7, sluit die literatuurstudie ten opsigte van die konseptuele raamwerk af. Weer eens word daar in hierdie hoofstuk ook bespreek wat die rol van hierdie beïnvloedingsvlak op die totstandkoming en instandhouding van die verskynsel is.

In Hoofstuk 8 word die navorsingsmetodiek bespreek en belangrike inligting rakende die empiriese ondersoek aangebied.

Hoofstuk 9 bied die interpretasies en analise van die gegewens na aanleiding van die indiepteonderhoude en empiriese ondersoek.

Die slothoofstuk, Hoofstuk 10, bied gevolgtrekkings en aanbevelings na aanleiding van sowel die literatuur- as empiriese ondersoek.

Die navorsingsverslag bestaan derhalwe uit vier dele, naamlik 'n oriëntering (Hoofstuk 1), 'n literatuurstudie (Hoofstukke 2 tot 7), die navorsingsmetodologie en 'n empiriese ondersoek (Hoofstuk 8 en 9) en 'n slotgedeelte (Hoofstuk 10) waarin gevolgtrekkings en aanbevelings aangedui word.

## **1.8 SLOTSOM**

Hoofstuk 1 bied 'n inleidende oriëntering ten opsigte van die navorsing wat onderneem word. Die feit dat 'n groot aantal kinders in Suid-Afrika straatkinders is, tesame met die behoefte aan 'n wetenskaplik gefundeerde intervensieprogram, noodsaak die studie en dra by tot die keuse van die onderwerp.

Verskillende navorsingsprobleme en -vrae wat die studie rig, word bepaal en uiteengesit. Die doel van die navorsing word deurgegee en met doelstellings opgevolg. Die doelstelling gee ook 'n logiese orde aan die uitvoering van die studie ten einde

uiteindelik die doel te kan bereik. Kwalitatiewe navorsing word aangevul deur beperkte kwantitatiewe navorsing.

Die navorsingsmetode en -prosedure word volgens die verloop van die navorsing uiteengesit. In die eerste plek vind 'n literatuurstudie plaas en daarna volg die empiriese studie. Hierdie ondersoek word begrens ten opsigte van literatuur asook ten opsigte van die empiriese studie. Begrippe, naamlik ekologie, intervensie, kind en straatkind word in perspektief volgens die benutting in hierdie studie gestel.

Die hoofstuk word afgesluit met die indeling van die navorsingsverslag, naamlik die indeling van die verskillende hoofstukke, tot hoofstuk 10. Die uiteindelijke doel van die navorsing, naamlik om deur middel van 'n verkennende, beskrywende en beperkte verklarende ondersoek 'n ekologiese perspektief op die straatkindverskynsel daar te stel sodat indikatore vir 'n maatskaplikewerkintervensieprogram geformuleer kan word, vorm die argumente van die studie.

## HOOFSTUK 2

### DIE EKOLOGIESE PERSPEKTIEF AS KONSEPTUELE RAAMWERK

---

Vir die doeleindes van hierdie studie word die ekologiese perspektief as konseptuele raamwerk benut. Volgens Lancaster (1980: 01) benodig elke professie 'n konseptuele basis. 'n Konseptuele basis verleen perspektief – 'n manier waarop na 'n verskynsel gekyk word. Die model dien dus as 'n voorstel van die realiteit. Hier word nie gepoog om 'n allesomvattende bespreking van die ekologiese perspektief te gee nie. 'n Verkorte weergawe van die perspektief volg. Dis veral gerig op die belangrike konsepte/begrippe van die perspektief, naamlik transaksie, aanpassing, stres en verwantskappe, die benutting van die perspektief in die maatskaplikewerkpraktyk, die proses en die verskillende vlakke in die ekologiese ontledingsstelsel (wat meer volledig in hoofstuk 4 - 7 toegelig word).

Die ekologiese perspektief is gerig op die mens in sy verhouding met homself en sy omgewing en die wisselwerking en beïnvloeding van mekaar. Dit vorm daarom 'n ideale raamwerk waarbinne die straatkindverskynsel ondersoek en nagevors kan word. Hierdie benadering is ook meer op resultate as op oorsake gefokus, want Germain & Gitterman (1996: 7) is van mening dat “... *ecological thinking suggests that we should be less concerned with causes than with consequences, and that we should concentrate on helping change maladaptive relationships between people and their environments*”. Die ekologiese perspektief wil dus glad nie op die oorsake of die verlede fokus nie, maar wil die wisselwerking tussen die mens en die omgewing benut om verandering en welwese daar te stel. Die perspektief is sirkulêr gerig en geen liniêre afleidings word gemaak nie. Ten opsigte van die straatkind sal dit glad nie soveel belang hê by hoekom 'n kind op straat is nie – meer op die wisselwerking tussen die kind, sy huidige funksionering en wisselwerking in sy omgewing en met homself.



Alvorens die konsepte van die ekologiese perspektief, die fases van die proses en die verskillende vlakke bespreek word, word die oorsprong en wese van dié perspektief vir volledigheid en geheelbeeld deurgegee.

## **2.1 OORSPRONG EN WESE VAN DIE EKOLOGIESE PERSPEKTIEF**

Die ekologiese perspektief het sy oorsprong gevind in vakgebiede soos biologie en dierkunde (Balgopal & Vassil, 1983: vii). Die begrip “ekologie” is eerstens in die biologie gebruik vir die bestudering van plante toe ‘n Duitse bioloog, Ernst Haeckel, dit in 1869 vir die eerste keer gebruik het. Later is die begrip ook in die dierkunde gebruik. Veel later, ná 1920, word die begrip gebruik in die studie van menslike gemeenskappe (Grobelaar & Louw, 1990: 15). Schoeman (1999: 60) verwys na ‘n sielkundige, Roger Barker, wat die eerste persoon was wat gedurende die 1950’s die konsep van ekologie op menslike gedrag van toepassing gemaak het. Sedert 1970 word die ekologie veral aangewend in die studie van die verhoudinge tussen mense en hul omgewing en van toepassing gemaak binne die maatskaplikewerkprofessie. Vandag word die woord “ekologie” baie algemeen gebruik en wel ook in verskillende kontekste soos maatskaplike werk, landbou en die natuur.

Die woord “ekologie” is afgelei van die Griekse woord “oikos”, wat verwys na lewe in die huis of woonhuis. Hierdie definisie sluit die vormende idee van die natuurlike habitat en die verbandhoudende begrip van interafhanklikheid in (Lancaster, 1980: 10; Balgopal & Vassil, 1983: 20).

“Ekologie” word gebruik om die volgende konsepte te verduidelik: interafhanklikheid, interaksie en wisselwerking. In die ekologiese perspektief gaan dit oor ‘n wisselwerking tussen “dinge”/sisteme/mense/omgewings. Dit is juis hierdie wisselwerking/interaksie wat hierdie perspektief so toepaslik maak vir die bestudering van die straatkindverskynsel en dis waarskynlik die mees realistiese en toepaslike wyse hoe die verskynsel verstaan of beskryf kan word, naamlik deur die wisselwerking of interaksies tussen individue, groepe, gemeenskappe en omgewings. Die straatkind se lewe getuig juis van ‘n wye verskeidenheid interaksies. Hierdie interaksies is nie noodwendig positief wederkerige verhoudinge nie, want dit kan ook negatief wees, afhangende van die aard van interaksie of verhouding. Die “sukses” (oorlewing en

voortgang) van die straatkind hang ook dikwels saam met die benutting van die interaksies.

Die belangrike inhoud van die perspektief kan juis in hierdie eenvoud van wisselwerking tussen mens en omgewing verlore gaan en om dit te verhoed, word die siening van verskillende skrywers weergegee. In die beskrywing van die ekologiese perspektief plaas skrywers dan ook eerstens die klem op mens-omgewingsinteraksie (Lancaster, 1980: 01; Faul, 1989: 57).

Mense vorm en skaaf hulle omgewings op verskeie wyses en hulle moet dan weer aanpas by die veranderinge wat hulle geskep het. In die straatkindmilieu kan die voorbeeld gebruik word van die straatkind wat reeds ouer is en nie meer soveel sensitiwiteit van die publiek ontvang nie. Die navorser het gevind dat hierdie kind sy strategie verander/aanpas en dan jonger kinders gebruik om vir hom te bedel. Op so 'n wyse word daar verskillende groepe straatkinders gevind, naamlik die jongeres wat vir die oueres werk.

Faul (1989: 57) beskryf ekologie as die manier hoe spesies hulself handhaaf deur die omgewing te gebruik, dit te vorm na hulle behoeftes sonder om dit te vernietig en hoe sulke aanpassingsprosesse die omgewing se diversiteit en lewensondersteunende eienskappe verhoog. Ten opsigte van die straatkind kan opgemerk word dat hul juis uitstekende benutters van die omgewing is. Hulle slaag by uitstek daarin om die publiek sodanig te gebruik dat hulle 'n lewe op straat kan maak. Hulle weet hoe om die harte van mense aan te spreek vir geld en ander middele.

In die beskrywing van ekologiese perspektief bou Balgopal & Vassil (1983: 20) op bogenoemde voort en gee aandag aan menslike gedrag. Hulle noem dat sosio- en gedragswetenskaplikes die ekologiese perspektief benut om te voorsien in die uitgebreide sistematiese raamwerk vir die studie van menslike wesens se sosiale bestaan. Ekologie word beskryf as die aksies wat bepaal hoe mense lewe en bestaan deur 'n kombinasie van maniere van gedrag. Dit gaan ook oor die manier waarvolgens individue hul lewe in die verlede beheer het en hoe hul verwag die toekoms sal wees. Daar bestaan 'n invloed tussen sosiale eenhede en die gedrag van individue. Die individu beïnvloed die sosiale eenheid en die sosiale eenheid beïnvloed

vloed die individue (Balgopal & Vassil, 1983: 21). Weereens kan die straatkind se gedrag as voorbeeld hiervan dien. 'n Straatkind verkry sukses deur die benutting van 'n sekere tipe gedrag. Hy dra byvoorbeeld in die koue winter die minimum beskermende klere. Die beeld wat sodoende geskep word, wek simpatie en die hele groep (sosiale eenheid) volg hierdie gedrag na aangesien hulle inkomste op dié manier verhoog word.

Volgens Lancaster (1980: 01) is die sisteembenadering een manier om die menslike ekologie te benader. Kane (1981: 67) beskryf die ekologiese perspektief as meervoudige oorsaaklike invloede en die voorkoms van siektes wat die resultaat van wederkerige interaksies van verskillende faktore is. Hier word invloede, anders as Lancaster (1980: 01) en Hoffman (1987: 230), dan weer in meer negatiewe resultaat deurgegee. Daar moet gewaak word dat die ekologiese perspektief enigsins as oorsaak en gevolg, naamlik liniêr, gesien word.

Hoffman (1987: 230) lê in ooreenstemming met Lancaster (1980: 01) klem daarop dat die konseptualisering van sisteme in interaksie (lewendige of lewelose sisteme) ou konsepte soos liniêre oorsaaklikheid, onafhanklike entiteite en skeiding tussen sisteme vervang. Nuwe konsepte soos terugvoerprosesse, patrone en verhoudinge tussen entiteite, grense en verwantskappe tussen sisteme kom voor.

Hierdie perspektief is baie duidelik 'n holistiese totaliteitsperspektief en sluit niks in die bestaan van die mens uit nie. Dit handel nie net oor die lewende/veranderende interaksies nie, maar ook dié interaksies met "dinge": die nie-lewende. Of die mens en gemeenskap hierdie interaksie of wisselwerking met wie of wat erken of ontken, dit speel 'n rol in die bestaan van die mens. Om dus hierdie interaksies/invloede/wisselwerking – ekologie – te erken en te verstaan, kan lei tot positiewe aanwending en benutting van die perspektief vir die mens self, sy gedrag en funksionering. Hieruit kan afgelei word dat die straatkind wat besef en erken dat positiewe interaksies, soos skoolbywoning en gemeenskapsbetrokkenheid, kan lei tot positiewe aanwending van homself, meer gereed sal wees vir selfontwikkeling as dié kind wat hierdie aktiwiteite nie tot positiewe interaksies kan omskep nie. Die eko-sistemiese dinamiek moet in ag geneem en verander word ten einde motivering by die kind te bewerkstellig.

Die ekologiese perspektief word eers vanaf die 1970's in die maatskaplike en sosiale vakgebiede benut. Sedert dit in maatskaplike werk as perspektief benut word, is dit baie positief ontvang en goed aangewend. Die wegbeweeg van die liniêre benaderings na 'n meer sistemiese of sirkulêre benadering, asook die denke wat meer op sisteemdinamiek as op oorsaak gerig is, is positief aanvaar binne die maatskaplikewerkdenkraamwerk. Die wese van die perspektief bestaan daarin dat wedersydse beïnvloeding en transaksies tussen individue en sisteme bestaan en ook ontwikkeling kan bevorder. Verskillende konsepte word benut om die perspektief te beskryf en 'n groter kennisraamwerk vir die omvattenheid van die perspektief daar te stel.

## **2.2 BASIESE KONSEPTE VAN DIE EKOLOGIESE PERSPEKTIEF**

Konsepte vorm die basis van kennis en begrip van die ekologiese perspektief. Die eerste werke ten opsigte van die ekologiese perspektief beskryf vier hoofkonsepte in die ekologie, naamlik (1) uitruiling of transaksie; (2) aanpassing tussen mens en omgewing, aanpassing en aanpasbaarheid; (3) lewenstressors, stres en die hantering daarvan en (4) verwantskappe (sosiale affiliasies of verbintenisse) bekwaamheid, selfkonsep, selfbeeld en selfbepaling (Germain & Gitterman, 1996: 5). Die konsep "transaksie" vorm egter die basis van hierdie perspektief en die ander konsepte bied verdere waarde en uitbreiding aan transaksie. Dit wil sê dit bring net 'n meer volledige verstaan en begrip van die totaliteit van die transaksie. Latere werke voeg egter drie nuwe konsepte by, naamlik (5) kwesbaarheid, onderdrukking, misbruik en sosiale/maatskaplike en tegnologiese besoedeling; (6) habitat en nis (plekkie) en (7) lewenskursus (Germain & Gitterman, 1996: 5). Tesame vorm hierdie sewe ekologiese konsepte die huidige teoretiese grondslag van die lewensmodel of ekologiese perspektief. Dit word vervolgens bespreek.

### **2.2.1 Transaksie**

Die transaksie tussen mens en omgewing staan sentraal binne die ekologiese proses. Germain & Gitterman (1980: 1) beskryf dat die ekologiese perspektief as uitgangspunt bevestig dat menslike behoeftes en probleme ontstaan deur die transaksies tussen mense en hul omgewings. Die sosiale doel vra na 'n praktykmetode

wat ontwerp is om aan te sluit by mense se sterktes en kragte wat na groei lei en die beïnvloeding van organisasiestrukture, ander sosiale sisteme en fisiese opset ten einde meer vatbaar tot mense se behoeftes te wees (Germain & Gitterman, 1980: 1). Daar word dus afgelei dat 'n mens se hele menswees en lewe deur hierdie wederkerige transaksies bepaal word, asook dat sterktes en kragte positiewe groei kan bewerkstellig.

Persoon/omgewing-uitruiltransaksies kan positief, negatief of neutraal wees (Germain & Gitterman, 1996: 8). Die volgende beskrywing illustreer die kompleksiteit van hierdie verhoudinge: Psigologiese verskynsels word die beste verstaan as holistiese gebeure wat saamgestel word deur onafskeidbare en wederkerig gedefinieerde psigologiese prosesse, die fisiese en sosiale omgewing en wêreldse kwaliteite. Handeling van afsonderlike rolspelers word verstaan in verhouding tot die aksies van ander mense, en in verhouding tot ruimtelike, situasionele en wêreldse omstandighede waarin die spelers ingesluit is. Hierdie verskillende aspekte van 'n gebeurtenis is so verweef dat die verstaan van een aspek nie moontlik is sonder die gelyktydige insluiting van ander aspekte in die analise nie (Germain & Gitterman, 1996: 8). Hieruit kan afgelei word dat geen analise net deur een faktor bepaal word nie, maar dat die menslike bestaan baie meer gekompliseerd is en alle verbandhoudende faktore moet gesoek word ten einde enige analise te maak.

Volgens Schoeman (1999: 68) plaas die ekologiese perspektief die klem hoofsaaklik op interaksieprosesse wat tussen verskillende sisteme plaasvind, terwyl deurlopend na 'n toestand van ewewig gestreef word. Tydens hierdie interaksieprosesse tussen die mens en sy omgewing word die vereiste gestel dat die mens 'n "goodness-of-fit"-verhouding met die omgewing moet handhaaf. Dit beteken dat die mens in harmonie inpas en só in die omgewing funksioneer dat dit ook tot die mens se welwese strek. Voorts word hier beskryf dat as die mens nie genoegsaam met die omgewing in interaksie is nie (insette, stimuli, inligting, energie en bronne ontvang en lewer), sal sy biologiese, kognitiewe, emosionele en maatskaplike ontwikkeling verstoer en sy funksionering gestrem wees. Die straatkind is 'n voorbeeld hiervan: deur die onttrekking uit sy gemeenskap en interaksie met bronne, is sy kognitiewe, emosionele en maatskaplike ontwikkeling verstoer. Dieselfde beginsel geld ten opsigte van die omgewing, naamlik dat as die mens op 'n destruktiewe wyse met sy om-

gewing in interaksie is, word die omgewing beskadig en sal alles wat binne-in die omgewing funksioneer (individue, gesinne, groepe en gemeenskappe) dus benadeel word. Die wedersydse wisselwerking wat op mekaar afgestem is en positief of negatief kan wees, is hier ter sprake. 'n Voorbeeld wat hier gegee kan word, is die straatkind wat blootgestel is aan ontwikkelings- en ondersteunende programme, dit benut en sodoende tot sy eie welstand bydra. Aan die ander kant kan 'n straatkind daaraan blootgestel wees, maar dit ignoreer en dan self min voordeel daaruit trek en min/geen ontwikkeling sal dan plaasvind nie.

Interaksie word deur Balgopal & Vassil (1983: 28) vergelyk met twee biljartballe wat met mekaar bots. Dit is 'n proses wat opeenvolging van aksie en reaksie behels. Transaksie verwys na die interafhanklikheid en weerklinkende aspekte van die dele van die sisteem. As voorbeeld kan verwys word na 'n straatkind wat die inval-sentrum se programme bywoon en bemagtig word. Die betrokke kind daag die res van die groep op straat uit en hul reageer met aggressie en gevegte, want die kind het buite verband sy nuwe vaardighede aangewend. In dié geval is die fokus op die gedrag van elkeen, eerder as op die interspel of wisselwerking van almal in die sisteem.

'n Verdere voorbeeld beeld weer die invloed van die sosiale omgewing met die straatkind uit (Balgopal & Vassil, 1983: 37). Mense/groepe leef nie in 'n vakuum nie. 'n Dramatiese verandering in funksionering word gedemonstreer in 'n kamponder-vinding wat deur Balgopal & Vassil (1983: 37) geïllustreer word, maar op die straat-kind van toepassing gemaak word. Groepe straatkinders moet vir drie weke saam-werk in die ontwikkeling van 'n lewensvatbare sisteem weg van hul skuilings. 'n Seun in sy adolessensie wat byvoorbeeld in die sentrum gesien en beleef is as die mees irriterende persoon is in die kampopset beleef as die mees produktiewe persoon wat ook 'n ondersteuningsrol inneem. Hieruit word duidelik weerspieël dat 'n analise nie maar net in een situasie tot 'n reël gemaak kan word nie, maar dat verskillende situasies ook verskillende uitwerking en invloed op verskillende mense het – hierdie "uitwerking" of invloed kan positief, negatief of neutraal wees.

Volgens hierdie beskrywings is transaksie die basis vir die wyse van bestaan. Die interpretasie word gemaak dat elke persoon en so ook die straatkind tog ook self-

bepalend is in die wyse waarop hy op sy omstandighede of in sisteme reageer. Wederkerige transaksies en die wederkerige invloed daarvan word in bogenoemde beskryf en vorm die basis vir die beskrywing van die ander ekologiese konsepte.

### **2.2.2 Aanpassing en aanpasbaarheid**

Soos alle lewende sisteme, moet mense ook 'n manier kan vind om in die omgewing in te pas. Germain (1981: 325) noem dat bioloë uitwys dat die woord "aanpas" altyd verwys na die verhouding van een entiteit tot 'n ander. Die "inpas" sluit sowel mens as die omgewing in (Grobbelaar & Louw, 1990: 17). Germain & Gitterman (1996: 8) gebruik die term "person: environment fit" om hierdie inpassing te beskryf. Hulle meld dat indien daar 'n swak passing tussen 'n persoon se omgewing en sy/haar behoeftes, bekwaamhede, regte en inspirasies is, neig persoonlike ontwikkeling en funksionering om beskadig te word en kan die omgewing ook beskadig word. Waar daar 'n goeie passing is, gedy die persoon en die omgewing. Die mens moet deurlopend aanpas by verandering in homself, sy menslike behoeftes en aspirasies en die veranderde omgewing (Germain, 1981: 326). Aanpassing en inpassing is deel van die mens se lewe en is 'n deurlopende proses. Positiewe aanpassing vorm 'n positiewe basis vir die omgewing. Dit moet dus geensins onderskat word wat een mens binne 'n omgewing kan beteken nie. Die straatkind moet ook 'n manier vind om in sy omgewing aan te pas. Die kind het moontlik swak ingepas binne sy oorspronklike versorgingsstelsel. Ten einde vir hom 'n "beter" omgewing te skep, pas die straatlewe hom beter. Aanpassings moes egter gemaak word, soos om in te skakel by die groep wat gom snuif en bedel. Hiervoor moet hy aanpassings maak ten einde te kan inpas in die straatkultuur.

Die ekologiese perspektief voorsien 'n aanpasbare, evolusionêre siening van die menslike wese in konstante interaksie met alle elemente van hulle omgewing (Germain & Gitterman, 1980: 5). Menslike wesens verander hulle fisiese en sosiale omgewing en word verander deur hulle prosesse van voortdurende wederkerige aanpassings.

Die straatkind is blootgestel aan voortdurende aanpassings. Pogings vanuit die omgewing om die strate "skoon" te maak van straatkinders is een van die aanpassings

wat die straatkind moet maak en waaraan hy blootgestel is. Verandering in die omgewing, soos die verskuiwing of sluiting van groot winkelsentrums, het tot gevolg dat die straatkind wyses en plekke vir inkomstegenerering moet verander ten einde weer volgens hulle behoeftes bevredigend te kan funksioneer.

Soos reeds genoem, vind groei, ontwikkeling, gesondheid en bevrediging plaas by die mens waar hierdie aanpassing positief is. Lewensondersteunende kwaliteite van die omgewing word ook onder hierdie omstandighede uitgebrei. Die straatkind se wyse van groei en ontwikkeling is nie noodwendig volgens die norm van die samelewing positief nie. Die omgewing waar die straatkind aanwesig is, se kwaliteite word dan nie uitgebrei nie, maar ingekort. Volgens algemene standaarde van die gemeenskap het die aanwesigheid van straatkinders dus eerder afbrekende kwaliteite in die omgewingseienskappe tot gevolg.

Aanpassing is 'n aktiewe, dinamiese en dikwels kreatiewe proses. Mense vorm in hulle omgewing 'n ekosisteem waar elk die ander skaaf. Die mens is in staat om te verander en om te konformeer of om aan te pas by hulle omgewing ten einde hulle behoeftes te bevredig en doelwitte te bereik (Germain & Gitterman, 1980: 6). Hier kan as voorbeeld dien hoe mense van onontwikkelde lande blootgestel word aan ontwikkeling en hulle dan noodgedwonge hierby moet aanpas, anders kan hulle nie werklik voortbestaan nie. Die voorsiening in behoeftes verander sodanig binne 'n ontwikkelingsopset dat die persoon wat nie hierby aanpas nie, nie meer ruimte sal hê om sy oorspronklik basiese wyse van behoeftebevrediging te praktiseer nie.

Dieselfde vind plaas ten opsigte van die straatkind. Aangesien die publiek steeds fooritjies vir kinders gee, kan hulle bedelary voortgaan. Indien die publiek nie meer fooritjies gee nie, sal die oorlewingswyse van die straatkind moet aanpas en ander bronne gesoek word.

Aanpassing is 'n nimmereindigende proses. Germain & Gitterman (1996: 9) stel dit dat maatskaplikewerkwaardes die professie se gerigtheid tot wisselwerking tussen die mens en die omgewing ondersteun aangesien hierdie wisselwerking weer verdere groei van die mens en sy potensiaal bewerkstellig. Dit bevorder weer ondersteunende omgewings wat verdere mensepotensiaal vrystel. Hieruit kan



afgelei word dat die maatskaplikewerkprofessie 'n belangrike rol het as veranderings-agent. Dit is een van die groot uitdagings van die professie om juis hierdie rol te vertolk en mense en gemeenskappe hierin te begelei.

Volgens Balgopal & Vassil (1983: 32) verwys aanpassing meer na die totale "fabriek" van die lewe oor 'n tydperk en hoe dit op die hede toegepas word. Aanpassing is 'n komplekse dinamiese proses wat gedeeltelik bepaal word deur genetiese aanleg wat beide omvattend en spesifiek is. Dit sluit ook die inoefening van vaardighede in – sommige wat voortspruit uit vorige prestasie en ander nuwe prestasies en noodgedwonge as 'n reaksie op nuwe verwagtinge.

Goeie aanpassing geskied wanneer 'n straatkind wat in 'n skooling opgeneem word, alle geleenthede wat die skooling bied tot sy voordeel benut en ontwikkel. 'n Ander kind sal weer onwillig wees om deel te neem en geleenthede te benut en gevolglik swak aanpassing geniet. Die kind self put geen voordeel uit die situasie nie en geen groei vind plaas nie. Dit dra dan ook nie by tot bevordering van die omgewing nie.

Samevattend kan gesê word dat aanpassing, aanpasbaarheid en die mens, meer spesifiek die straatkind, se "*goodness of fit*" 'n basis vorm vir die gedurige skawende wisselwerking tussen die mens en omgewing. Aanpassing is 'n voortdurende, aktiewe en dinamiese proses. Waar aanpassings positief geskied, bestaan daar groei en ontwikkeling in die straatkind en daarmee saam 'n gevolglike wederkerige ondersteunende omgewing. Wanneer dit egter negatief is, het dit wedersyds 'n teenoorgestelde effek. Met hierdie konsep van aanpassing word geïnterpreteer dat die straatkind nie maar net 'n resultaat van sy omgewing is nie, maar dat daar ook kreatief en dinamies opgetree kan word in negatiewe, nie-opbouende omstandighede en sodoende kan die omstandighede van die straatkind verbeter.

### **2.2.3 Lewensstressors, stres en die hantering daarvan**

In die komplekse transaksies tussen die mens en so ook die straatkind en omgewing, ontstaan daar soms 'n versteuring in die andersins aangepasde balans (Ross, 1988: 151). Hierdie versteuring verteenwoordig die stres wat veroorsaak word deur teenstrydighede tussen behoeftes en vermoëns aan die een kant en omgewingsfaktore

en hulpbronne aan die ander kant. Stres ontstaan in drie onderling verbandhoudende areas van die lewe, naamlik:

- Lewensoorgange/lewenssiklusse
- Omgewingsdruk
- Interpersoonlike prosesse

Lewensoorgange stel nuwe eise en verg nuwe reaksie en aanpassing (Germain & Gitterman, 1980: 7). Alle lewensorgange veroorsaak en verg veranderinge in die selfbeeld, die wêreldbeskouing, persepsies oor verhoudinge, benutting van hulpbronne en doelwitte. Hierdie veranderinge verg die herstrukturering van 'n persoon se lewensruimte. Die straatkind wat ouer word en nie meer die simpatie van die publiek kry nie, gebruik jong kinders, soms hul eie boeties, om die bedelwerk te doen en dan te deel in die inkomste. Die omgewing kan ondersteuning bied of inmeng met die lewensorgang, maar adolessensie kan ook op sigself 'n bron van stres wees. Dit kan as voorbeeld dien van stres binne 'n lewensorgang: om dan nog op straat te leef sonder 'n ondersteunende omgewing het heelwat stres tot gevolg. Die oorgang tussen die kind en die volwasse lewe – wat vanselfsprekend met stres gepaard gaan – vind by die straatkind op 'n vroeër ouderdom plaas as die kind binne die ouerhuis. Die straatkind moet reeds op 'n jong ouderdom deelneem aan seksuele praktyke wat gesien kan word as 'n volwasse daad (Mako, 2000: 167).

Omgewingsdruk is 'n volgende oorsaak van stres. 'n Ongewenste omgewing met oorbevolking, gebrekkige beveiliging, gebrek aan beleefdheid en ander toestande kan lei tot stres. Die kind wat op straat leef en bly, bevind hom in 'n onveilige situasie wat daartoe lei dat hy na alle waarskynlikheid blootgestel word aan erge stressors. Mense kan verskillend reageer op lewenseise. Volgens Germain & Gitterman (1996: 12) beleef party mense 'n gebeurtenis as 'n uitdaging en is hulle van mening dat hul oor die persoonlike en omgewingshulpbronne beskik om dit te hanteer. Sommige mense sal 'n traumatiese gebeurtenis as stres ervaar terwyl 'n ander persoon dieselfde gebeurtenis as 'n uitdaging sal beskou. Daar is straatkinders wat juis in hulle soeke na inkomste hul skildertalent en musiektalent ontdek het. Hulle hopelose situasie is in 'n uitdaging omskep en kan vir hulle buitengewone persoonlike groei bied. Dit dui weereens op die belangrike feit dat die reaksie van die mens op stres of

stressors 'n soms lewensbepaalde invloed kan hê. Hierdie reaksie op stres gaan ook gepaard met die mens se egokragte en die ontwikkeling van hierdie egokragte.

Die derde oorsaak van stres is volgens Germain & Gitterman (1980: 10) geleë in interpersoonlike prosesse. Interpersoonlike prosesse sluit die interaksie tussen mense en hulle sosiale omgewing in. Ondervinding in die maatskaplikewerkpraktyk het getoon dat ongemak en konflik, wat in verhoudings ervaar word, 'n groot stressor is. Die straatkind leef dikwels met interpersoonlike konflik met verskillende mense soos 'n stiefvader of -moeder, ander familielede of ander groepe. (Dié verhoudings word uitgebreid in hoofstuk 5 bespreek.) Hierdie interpersoonlike verskille en konflik het stres tot gevolg.

Persoonlike vaardighede en vermoëns wat help om stres te hanteer, is motivering, probleemoplossingsvaardighede, verhoudingsvaardighede, 'n positiewe lewensuitkyk, optimale vlakke van die selfbeeld en selfgerigtheid, die vermoë om inligting ten opsigte van omgewingstressors te identifiseer en effektief te gebruik. Die straatkind beskik oor min van hierdie vaardighede (verwys na hoofstuk 4), maar beskik oor deursettingsvermoë wat stukrag gee om hul stres die hoof te bied. Omgewingshulpbronne wat help om stres te hanteer, omsluit ook die formele diensnetwerk soos openbare en privaat instansies (Germain & Gitterman, 1996: 13). As pogings om die stres te hanteer oneffektief is, sal psigologiese en emosionele stres erger raak en kan dit ook lei tot fisiese, sosiale en emosionele disfunksie. As voorbeeld hiervan kan verwys word na die straatkind wat in konflik met sy stiefvader is en in 'n poging om dit te hanteer, die huis verlaat en hom na die straat keer. Verdere stres word dan op hom geplaas in hierdie poging om van stres ontslae te raak. Dit kan dan lei tot fisiese, sosiale en emosionele disfunksie.

Hieruit kan samevattend afgelei word dat straatkinders op sekere tye aan stres van verskillende sterktes blootgestel word. Die suksesvolle hantering van stres hang saam met persoonlike vermoëns en die aanwending daarvan asook omgewingsfaktore wat die streshantering kan vergemaklik of bemoeilik. Dit sal dus beteken dat streshanteringsprogramme persoonlike vermoëns vir die hantering van stres sal ontwikkel, asook die positiewe benutting of eliminering van omgewingsfaktore. Die ontwikkeling van emosionele intelligensie kan ook die straatkind help in die hantering

van stres. Emosionele intelligensie sluit faktore in, soos onder andere motivering, probleemoplossingsvaardighede, verhoudingsvaardighede, 'n positiewe lewens-uitkyk, optimale vlakke van die selfbeeld en selfgerigtheid (Goleman, 1999: 26).

#### **2.2.4 Verwantskappe, bekwaamheid, selfrespek en selfgerigtheid**

Verwantskappe, bekwaamheid, selfrespek en selfgerigtheid is kenmerke wat verwys na positiewe uitkomste van die aangepaste mens en omgewing. Hierdie is ook die uitkomste wat 'n maatskaplike werker in die praktyk nastreef met straatkinders, gesinne, groepe, gemeenskappe, die wyer gemeenskap en die omgewing. Hierdie vier kenmerke is interafhanklik, alhoewel verwantskap beskou kan word as die sentrale kenmerk (Germain & Gitterman, 1996: 14-15).

Die konsep "verwantskap" is gebaseer op die gehegtheidsteorie wat aandui dat verwantskap die aangebore vermoë van menslike wesens is. Verwantskap is weens sy oorlewingswaarde binne die generiese struktuur van mense ingebou oor sy hele lewe (Germain & Gitterman, 1996: 15). Gehegheidsgedrag begin reeds by die baba (huil, suig) wat wederkerige versorgingsresponse in die moeder ontlok (voeding, versorging). Gehegtheid bly belangrik dwarsdeur volwassenheid, alhoewel dit vir elke mens beperk is tot 'n paar persone. Dit is juis op hierdie terrein wat die straatkind groot gebrek ly, dit wil sê dat daar nie gehegtheid aan 'n moeder of 'n spesifieke versorger is nie.

Verwantskap bevat volgens Germain & Gitterman (1996: 15) idees oor eensaamheid, isolasie en ondersteunende sosiale netwerke. Die sosiale netwerke word baie belangrike ondersteuningsisteme wat ook 'n buffer is teen die impak van lewenstresors. Die krag van hierdie sisteme is daarin geleë dat mense aan mekaar deurgee dat hulle gewaardeerd en geliefd is. 'n Netwerk/sisteem kan egter ook 'n negatiewe invloed hê, soos in die geval van gewelddadige tienerbendes of straatkindergroepe. Uit bogenoemde kan afgelei word dat waardering en liefde teenoor mekaar gehegtheid versterk. Hierdie positiewe gehegtheid wat dan 'n ondersteunende sosiale netwerk vorm, help 'n persoon wat deur 'n trauma gaan. Aan die ander kant kan gehegtheid wat gekoppel word aan negatiewe of disfunksionele gedrag ook 'n ondersteunende basis vorm, maar dan om net versterkte negatiewe of disfunksionele

gedrag te bevorder, byvoorbeeld 'n straatkind wat afhanklikheidsvormende middels misbruik en waar 'n vriendekring van straatkinders wat afhanklik is van die middels, juis met hierdie misbruik sal voortgaan of dit nog versterk, aangesien die groep dit ook ondersteun.

Verwantskap word ook ondervind op 'n ander vlak, naamlik met die natuurlike wêreld. Dit verduidelik die gevoelens van gemoedsrus en rustigheid wat ervaar word in byvoorbeeld berge, die see en landskap. Die kragtige invloed van wildernis-programme en natuurekskursies word hierdeur verklaar. Die straatkinders kan ook met groot vrug by sulke programme ingeskakel word. Om te beleef, is ook deel van verwantskap. Ondervindinge in die natuur bied gevolglik die belewenis van sukses of mislukking (Germain & Gitterman, 1996: 16).

Dit kan geïnterpreteer word dat die verhoudingsbeginsel van verwantskap 'n basis vorm om gesond te kan lewe. Die mens is op aarde geplaas, nie in afsondering nie, maar juis tussen mekaar. Hierdie verwantskap kan 'n baie positiewe krag wees, maar kan ook as dit negatief gevorm word, 'n vernietigende krag hê. Dit is belangrik dat terapeute die invloed wat die natuur op 'n mens kan hê in ag neem in vaardighedsprogramme. Deur doelbewuste en sinvolle verwantskappe kan die straatkind begelei word om aan sy gesonde self te werk en te bou.

Selfrespek en -waarde verteenwoordig die mate waartoe 'n persoon bekwaam, betekenisvol, effektief en waardevol voel. 'n Gesonde selfwaarde is bevredigend aangesien dit selfrespek en gevoelens van selfwaarde reflekteer. Selfwaarde begin reeds as baba deurdat die ouer die baba liefhet en liefdevol versorg. Die vlak van 'n persoon se selfwaarde kan van tyd tot tyd verander as gevolg van positiewe en negatiewe belewenisse in die lewe (Germain & Gitterman, 1996: 17). Hieruit kan afgelei word dat 'n straatkind, wat waarskynlik in die meeste gevalle van ouerlike liefde en versorging ontbreek, se selfwaarde redelik beperk kan wees.

Hamachek (1986: viii) wat die selfkonsep nagevors het, dui aan dat menslike gedrag gesien moet word as 'n interaktiewe proses tussen die mens, persepsies en die omgewing. Hierdie navorser is van mening dat die waarde van 'n ekologiese pers-

pektief in die vorming van selfbeeld dan juis ook raakgesien moet word in navorsing wat op die straatkind gerig is.

Hieruit word weer bevestiging gekry dat die straatkind nie as geïsoleerde wese kan bestaan nie. Verhoudinge, en dan veral langtermynverhoudinge soos die van gesinne of dan die portuurgroep is baie kosbaar vir 'n gesonde self en ook vir tevredenheid. Daar kan dus tot die gevolgtrekking gekom word dat 'n mens met stabiele langtermynverhoudinge wat positief uitgeleef en beleef word, 'n hoër vlak van tevredenheid en selfwaarde ervaar as 'n persoon daarsonder. Hierdie verwantskappe kan 'n moontlike aanduiding wees van die wyse waarop 'n straatkind sy verhoudinge opbou. Gebrekkige gesins- en familiebande kan daartoe lei dat hy in 'n ander groep na bande soek en dit op die straat vind.

Laastens verwys selfgerigtheid na die mate waarin 'n persoon beheer oor sy lewe het en verantwoordelik voel vir sy eie keuses en aksies terwyl ander se regte en behoeftes gerespekteer word (Germain & Gitterman, 1996: 18). Ouderdomstoepaslike geleenthede om besluite te neem en op te tree, bied geleentheid vir selfgerigtheid en help ook met die instandhouding van selfwaarde. In gevalle waar lewensomstandighede so beperk is dat opsies vir persoonlike keuses betekenisloos is en geen beheer oor lewensgebeurtenisse moontlik is nie, word selfgerigtheid, selfwaarde en die gevoel van bekwaamheid bedreig. Die straatkind word juis op vroeë ouderdom blootgestel aan eise wat glad nie by 'n kind hoort nie. Die getuienis van positiewe funksionering van straatkinders moet egter nie hier misgekyk word nie. Hier word spesifiek verwys na straatkinders wat wel gebrekkige basiese middele het, maar tog deur middel van eie pogings, verwantskappe en ondersteuning aan ander 'n netwerk vorm waar hulle tog vir hulself kan sorg. So sal hulle byvoorbeeld sportdae suksesvol benut om 'n inkomste te genereer. Hier gaan dit dan nie oor die omvang van besittings of middele nie, maar emosionele en sosiale sterktes wat effektiewe funksionering versterk.

Die woord selfgerigtheid kan eerder beskryf word as doelgerigtheid. Die straatkind neem self verantwoordelikheid en oefen self keuses uit oor sy gerigtheid en dit verskaf dan weer selfwaarde. Wanneer 'n straatkind 'n doelwit gestel het en dit kon bereik, versterk dit selfwaarde. Ongelukkig is daar egter ook omstandighede wat

keuses kan beperk en wat 'n straatkind nie toelaat om dieselfde doelgerigtheid te hê nie. Beperkinge mag egter nie 'n verskoning wees nie, maar eerder 'n uitdaging.

Die verhouding met die self is in die ekologiese perspektief 'n belangrike kenmerk. Positiewe verwantskappe, selfbeeld, -respek, bekwaamheid en selfgerigtheid vorm 'n sterk basis vir die positiewe hantering van lewensgebeurtenisse. In die beskrywing van hierdie konsepte kan afgelei word dat 'n persoon se selfvorming 'n baie belangrike basis van sy totale bestaan vorm. Hierdie ontwikkeling van die self hou verband met die persoon se uiteindelijke sukses en die bereiking van sy ideale. Daarmee saam vind ook 'n hoë vlak van bevrediging plaas.

### **2.2.5 Mag, kwesbaarheid, onderdrukking, misbruik en sosiale en tegnologiese besoedeling**

Hierdie konsepte is latere byvoegings tot die ekologiese perspektief. Die konsepte beskryf die groot invloed van dominante groepe wat mag weerhou van kwesbare groepe op die basis van persoonlike en kulturele karaktereienskappe (soos kleur, etnisiteit, geslag, ouderdom, godsdiens en fisiese of geestestoestand). Die gevolg is onderdrukking van kwesbare groepe. Die misbruik van mag veroorsaak en hou sosiale besoedeling soos armoede, rassisme, seksisme, ensovoorts in stand (Germain & Gitterman, 1996: 19). Die misbruik van ekonomiese en politieke mag lei ook tot swak skole, kroniese werkloosheid, behuisingsnood en gebrekkige gesondheidsdienste. Hier kan ook byvoorbeeld gedink word aan die apartheidsjare in Suid-Afrika, voor 1994, waar beperkinge op sekere mense geplaas is en net sekere groepe in voorregte kon deel. Voor 1994 is blanke kinders wat sorgbehoewend was meestal in inrigtings soos kinderhuise versorg. Min kinderhuise vir swart kinders het bestaan. Onversorgde kinders wat hoofsaaklik swart is, het hul tuiste op straat gevind. Meestal swart kinders is op straat gevind en die nodige hulpbronne het nie in die behoefte voorsien nie (Patel, 2005: 71). Germain & Gitterman (1996: 20) is van mening dat die maatskaplikewerkprofessie in hierdie verband, soos onregverdigheid en diskriminasie, 'n groot rol te speel het deur die toepaslike voorspraakvaardighede (advocacy) (Patel, 2005: 149 & 294). Aangesien maatskaplike werk by uitstek die professie is wat gerig is op die verbetering van die mens se totale maatskaplike omgewing, behoort die maatskaplike werker alle sosiale

wanpraktyke en ongeregthede te kan waarneem en verandering te kan inisier of minstens daarvoor voorspraak te maak.

Ontmagtiging en tegnologiese besoedeling is hoofstressors wat die hele bevolking tref, maar die grootste las val op die kwesbare persone. Dit bedreig gesondheid, welsyn en die lewe self. Hierdie is uitdrukkings van destruktiewe verhoudinge tussen die mens en omgewing (Germain & Gitterman, 1996: 20). Hier kan weereens na bo-genoemde apartheidsera verwys word. Die persone wat geen regte het nie verval dan in 'n tipe afhanklikheid wat alle selfwaarde en selfrespek ontnem. Die straat-kind self kan ook hier as voorbeeld dien ten opsigte van die voorsiening van plasing van kinders in inrigtings.

Hierdie konsepte van die ekologiese perspektief is gerig op eksterne faktore wat 'n baie groot rol in straatkinders se lewens kan speel. Hierdie faktore is nie maklik beheerbaar en beïnvloedbaar nie en hoewel hier genoem word dat die professie 'n rol ten opsigte van voorspraak moet speel, toon die praktyk dat die beïnvloeding van sodanige faktore soms baie lank neem voordat verandering plaasvind. Dit neem egter nie die verantwoordelikheid van die professie weg dat 'n aktiewe rol gespeel moet word by die ontwikkeling van straatkinders se lewe en gemeenskap nie. Die straat-kind neem ook 'n bepaalde plek in, in die samelewing en alhoewel dit negatief is, bied hierdie plek aan die kind self bepaalde waarde. Die waarde hiervan vir die straatkind is geleë daarin dat dit vir hom oorlewing bied.

### **2.2.6 Habitat en nis**

In ekologie is habitat en nis neutrale konsepte, maar soos dit deur Germain & Gitterman (1996: 20) beskryf word, kan dit neutraal of ondersteunend wees, of dit kan 'n groot negatiewe krag dra. Habitat verwys na die plek waar 'n persoon hom bevind. Dit kan byvoorbeeld stedelik of landelik wees. Daar is egter habitatte wat nie groei, gesondheid en sosiale funksionering van individue en gesinne ondersteun nie. Sulke habitatte kan isolasie, disoriëntasie en hulpeloosheid voortbring. 'n Habitat beïnvloed dus die basiese funksies van gesins- en gemeenskapslewe. Balgopal & Vassil (1983: 25) verwys na die konsep "natuurlike habitat" wat verwys na die lewe in die "opstal". Dit is die plek waar 'n persoon lewe of die plek waar iemand



sal gaan om “lewe” te vind. Die straat vorm die habitat en nis van die straatkind. Hoedanig die straat neutraal of ondersteunend vir die kind is hang saam met norme wat vir gesonde en ontwikkeling van lewe gestel word. Die straat is definitief ondersteunend vir die straatkind aangesien dit aan hom ‘n habitat vir funksionering en oorlewing verskaf. Gemeet aan gemeenskapsnorme is die straat egter nie bedoel as habitat nie en om dit in te rig as habitat word beskou as teen ontwikkeling en opbou.

Nis verwys na die posisies wat die individu in die gemeenskap beklee, dit wil sê die persoon se plekkie in die gemeenskapslewe. Baie kinders en volwassenes beklee nisse wat nie hul menslike behoeftes, regte en inspirasies bevorder nie. Hier kan ‘n verband gesien word met wat Bronfenbrenner (1979: 3) soos volg beskryf: *“I shall examine data suggesting that among the most powerful influences affecting the development of young children in modern industrialized societies are the conditions of parental employment”*. Hierdie standpunt veronderstel dat ouers se ekonomiese posisie as ‘n sekere nis beskou kan word. Kinders word ook beïnvloed deur die omstandighede waarin die ouers werk. Die ouers se werksvoordele of nie-voordele het indirek ‘n invloed op die ontwikkeling van die kind<sup>2</sup>. Hier is dit duidelik dat werkloosheid en gebrek aan inkomste by die ouer van die straatkind gevind word. Hierdie nis van die ouers het ‘n invloed op die ontwikkeling van die straatkind.

Gemeenskapsnisse wat met gesondheid, moraal en sosiale funksionering inmeng, is kritieke omgewingselemente in maatskaplike werk (Germain & Gitterman, 1996: 20). Dit beteken dat wanneer iemand ‘n nis beklee wat met die normatiewe in stryd is, soos byvoorbeeld die straatkind, dit ook morele en sosiale funksionering negatief kan beïnvloed en sal intervensies vanuit die professie noodsaak wees.

### **2.2.7 Lewensgang**

Die konsep verwys na die unieke pad van ontwikkeling wat elke menslike wese en so ook die straatkind neem – vanaf konsepie en geboorte tot en met bejaardheid - in verskillende omgewings en met ‘n oneindige verskeidenheid van lewensondervindings. Germain & Gitterman (1996: 21) verwys hier dat die konsep, lewensgang,

---

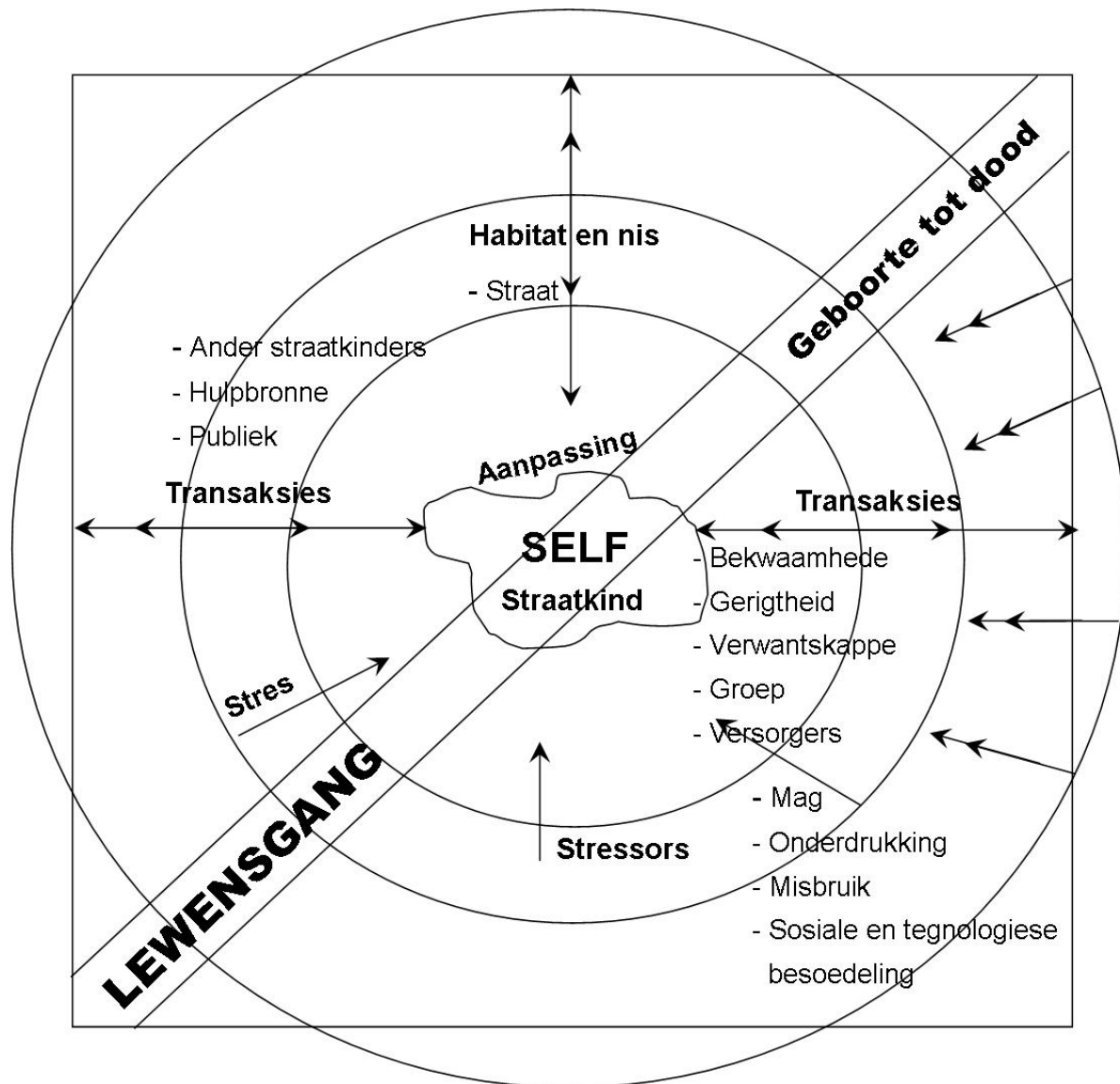
<sup>2</sup> In Hoofstuk 5 word die straatkind se ouers se posisie bespreek.

die tradisionele lewensiklusmodel van menslike ontwikkeling met sogenaamde lewensfases, vervang. Die term, lewensiklus, is volgens hulle 'n verkeerde benaming omdat menslike ontwikkeling nie 'n kringloop is soos die term aandui nie. Alhoewel die gebruikelike woord in maatskaplike werk lewensiklus is en ook in die sisteem teorie benut word, kan saamgestem word dat lewensgang meer toepaslik 'n begin en einde aandui en die mens se lewe nie in 'n kringloop plaasvind nie.

In kontras, berus die lewensgang konsep op 'n ekologiese siening van die lewenspad van biopsigososiale ontwikkeling binne verskillende omgewings en kulture wat nie eenvormig is nie. Die lewensgangkonsep inkorporeer en beklemtoon elemente soos menslike verskeidenheid, omgewingsverskeidenheid, die selfregulerende, selfaanwysende, onbepaalbare aard van menslike wesens, nuutgevormde gesinsvorme en hul spesifieke take en ontwikkelingsgebeure. Dit verwys ook na verskuiwings in maatskaplike en gemeenskapswaardes en norme en die kritiese betekenis van wêreld en plaaslike omgewings (Germain & Gitterman, 1996: 21).

Lewensgangteoretici plaas menslike ontwikkeling en sosiale funksionering in 'n matriks van historiese, individuele en sosiale tyd. Historiese tyd verwys na mense wat in 'n sekere tydvak gebore is en hul spesifieke eienskappe. Individuele tyd verwys na die ondervindinge, betekenis en uitkomst van persoonlike en omgewingsfaktore oor die lewensgang, binne 'n gegewe historiese en kulturele konteks. Sosiale tyd verwys na die verwagte en onverwagte transaksies, traumatiese gebeure en ander lewensituasies in 'n gesin, groep of gemeenskap, en die konsekwente positiewe transformasies van die kollektiwiteit of die erge disorganisasie wat mag voorkom (Germain & Gitterman, 1996: 21). Lewensgang is 'n baie omvattende konsep. Dit sluit alles in wat met en rondom 'n persoon gebeur. Daar kan ook afgelei word dat dit die wisselwerking van al die reeds genoemde konsepte insluit. Lewensgang behels dat 'n persoon in 'n bepaalde tydvak, binne 'n bepaalde kultuur en gemeenskap gebore word. Voorts word die persoon dan in die verloop van die lewe aan transaksies, lewensgebeurtenisse en ook persoonlike faktore blootgestel. Binne die lewensgang word die mens dus blootgestel aan al die konsepte wat in die ekologiese perspektief vervat word.

Hierdie sewe konsepte vorm die basis van die teoretiese raamwerk van die ekologiese perspektief. Dit is 'n alles-omvattende perspektief wat as basis die transaksies tussen die mens en omgewing het. Die transaksies en gevolge is glad nie voorspelbaar en liniêr nie. Dit is kompleks en moet verstaan word binne die raamwerk van die verskillende konsepte. Ten einde 'n samevatting en skematiese voortsetting van die konsepte te gee, kan die volgende 'n moontlike wyse wees om dit te verduidelik.



**Figuur 1: Figuur wat die verskillende konsepte voorstel**

Figuur 1 is 'n voorstelling van die konsepte betrokke in die ekologiese perspektief. Wanneer veronderstel word dat die straatkind as die self verteenwoordig word, is daar verskillende aspekte wat deel uitmaak van die vorming van die self. Transak-

sies, soos die gesinsverhouding, speel 'n groot en bepalende rol. Hoe die kind aanpas by sy omstandighede, gebeurde en stres dra by tot sy wese. Sekere aspekte van homself, naamlik bekwaamheid, selfgerigtheid, selfrespek en verwantskappe kan positiewe of negatiewe vorming tot gevolg hê. Die woonplek en status (habitat en nis) het ook 'n rol te speel. Kragte van die ekso- en makrovlak, naamlik mag, onderdrukking, misbruik en sosiale en tegnologiese besoedeling kan die betrokke in 'n groot mate beïnvloed. Gedurende die verloop van die lewensgang is daar ook tydperke/jare wat groter stres op hom plaas. Die lewensgang loop van die begin tot einde van die lewe.

Die ekologiese konsepte voorsien groter begrip ten opsigte van die ekologiese perspektief en baie verskillende wyses waarop wisselwerking plaasvind. Alhoewel praktykvoorbeelde reeds genoem is, is die afsonderlike beskrywing van die perspektief in die maatskaplikewerkpraktyk nodig vir beter integrasie.

### **2.3 DIE EKOLOGIESE PERSPEKTIEF EN DIE MAATSKAPLIKEWERK-PRAKTYK**

Reeds in die 1970's het Germain (1973: 326) die voordele van die ekologiese perspektief vir die maatskaplikewerkpraktyk deurgegee. Hy stel dat die ekologiese perspektief tot die wetenskaplike kennis rakende die delikate verhoudings van mense bydra tot die vinnig veranderde fisiese en sosiale omgewing. Terselfdertyd verhoog dit geesdrif vir menslike aspirasies en vir die ontwikkeling van 'n milieu wat dit bevorder. 'n Ekologiese perspektief stel wetenskaplikes in staat om te reik na komplementariteit tussen wetenskap en menslike belange en tussen oorsaak en funksie.

Hierdie perspektief kan baie nuttig in die maatskaplikewerkprofessie en -praktyk gebruik word. Die waarde van die perspektief vir die professie is hoofsaaklik geleë in die wegbeweeg van 'n liniêre kousaliteitsraamwerk na 'n meer sirkulêre fokus in die beskrywing en verklaring van 'n verskynsel (Germain & Gitterman, 1996: 7).

Germain & Gitterman (1996: 5) skryf dat ekologie spesifiek bruikbaar is as metafoor vir maatskaplike werk, gegewe die vakgebied se historiese verbintenis met die beginsel van die persoon-in-omgewing. Die ekologiese metafoor help die professie met

die bereikbaarheid van sy maatskaplike doel, naamlik om mense te help en verantwoordbare omgewings te bevorder ten einde menslike groei, gesondheid en tevredenheid in maatskaplike funksionering te bewerkstellig. Hierdie stelling word deur Schoeman (1999: 74) bevestig en verder uitgebrei ten opsigte van die omvattendheid van hierdie perspektief. Buiten vir die feit dat dit glad nie volgens oorsaak en gevolg beredeneer word nie, stel dit ook nie reëls nie. Dit is 'n totale wisselwerking tussen die persoon self, die persoon se eie kwaliteite en behoeftes en die onmiddellike omgewing tot en met kragte en magte ver buite die omgewing van die persoon. Die wisselwerking vind plaas deur middel van transaksies en die mens het ook 'n keuse met betrekking tot en via transaksies. Ondersoek na die straatkindverskynsel behoort lig te werp op hierdie wisselwerking en transaksies wat gemaak word. Hiervolgens kan inligting weer geïnterpreteer word ten einde 'n nuttige raamwerk vir die hantering van die verskynsel daar te stel.

Alhoewel hierdie perspektief 'n nuttige konseptuele raamwerk is en ook 'n bydrae lewer ten opsigte van meer effektiewe diagnoses, meld Schoeman (1999: 63) egter dat dit nie gelei het tot verbeterde vorme van intervensie nie. Maatskaplikewerkintervensies is steeds gerig op die verandering van gedrag en as rede hiervoor word aangevoer dat die maatskaplikewerkraamwerk mank gaan aan kennis oor omgewingstrukture waarbinne rolle gesetel is en aan watter aspekte rolfunksionering help vorm. Hierdie studie kan moontlik verdere lig hierop werp. Die verwagting bestaan dat die groter bewustheid en kennis van die ekologiese perspektief reeds genesing in die mankheid gebring het en dat maatskaplikewerkraamwerke oor die laaste jare verander en aangepas is.

Gedurende die laaste dekade word ondervind dat daar verbeterde vorme van intervensie is. Die Interministeriële “*Youth at Risk*”-komitee se beleidsraamwerk (Wes-Kaap Forum vir Straatkinders, 1996: 2) beskryf die paradigmaskuif vanuit die mediese model na 'n ontwikkelings- en ekologiese perspektief wat fokus op die herformulering van probleme as sterkpunte, die verstaan en erkenning van ekologiese sisteme en 'n omgewing wat bemagtig. In die praktyk beteken dit dat daar onder andere weggedoen word met etikettering en byvoorbeeld nie gepraat word van 'n kind met probleemgedrag nie, maar van 'n kind wat uitdagende gedrag toon – “*the challenges of the child*”.

Die Vrystaatse beleid ten opsigte van straatkinders (*Department of Social Welfare, 1997: 21*) is ook op die ontwikkelings- en ekologiese perspektief gegrond. Hierdie beleid (*Department of Social Welfare, 1997: 25*) lê klem op programme wat holistiese ondervindinge aan die kind bied. Die kind se basiese en ontwikkelingsbehoefte moet aangespreek word in die konteks van sy gesins- en gemeenskapslewe, sowel as volgens sy of haar ontwikkelingsfase. Die beleid vereis ook dat programme vir straatkinders die integrasie van ondervindinge in die lewensruimte van die kind moet insluit. Daarvoor moet 'n omgewing, 'n program en intervensie geskep word wat bydra tot positiewe ontwikkeling en groei van straatkinders.

Na aanleiding van bogenoemde is beplanning ten opsigte van dienste aan die straatkinders vandag baie meer holisties gerig. 'n Ekologiese inslag word in die beleid gevind. Tog word die getal kinders wat op straat leef en werk nie minder nie. Alhoewel die beleid en dienste graag die ekologiese perspektief voorskryf en dit positiewe intervensiemetodes kan daarstel, moet die metode homself nog bewys. Dit is belangrik dat hierdie vrae in die empiriese ondersoek gevra moet word. Die huidige tydperk is 'n gepaste tyd vir sodanige ondersoek aangesien beleid al hoe meer aanspraak maak op ekologiese uitgangspunte.

Grobbelaar & Louw (1990: 20) verwys ook na maniere waarop die ekologiese perspektief ontwikkeling aan die maatskaplikewerkpraktyk bied. Hulle noem spesifiek van die verskillende maatskaplikewerkmetodes en gespesialiseerde dienste wat plek maak vir 'n geïntegreerde metode van dienslewering. Die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling (Suid-Afrika, 2005: 09) het einde-2005 die Geïntegreerde Diensleweringmodel as nasionale raamwerk vir ontwikkelingsgerigte maatskaplike dienste die lig laat sien. Die ekologiese perspektief se raamwerk ten opsigte van konsepte en vlakke kan geassosieer word met die geïntegreerde benadering waar interdepartementele samewerking en holistiese dienste gepropageer word. Die geïntegreerde model vra vir 'n paradigma wat ontwikkeling herdefinieer in terme van verkenning van die sterktes en kwesbaarhede van die armes. Dit bevorder 'n holistiese visie van ontwikkeling en wil die fokus plaas op ontwikkelingsgerigte denke wat mense aanmoedig om hul kennis en deskundigheid ("*expertise*") in hul gemeenskappe te gebruik en beskikbare hulpbronne in hul omgewing kreatief en innoverend te benut vir hul sosio-ekonomiese behoeftes (Departement van Maatskaplike Ontwik-

keling, 2005: 13). Hierdie benadering skakel goed met die ekologiese perspektief se benutting van transaksies binne die verskillende vlakke. Nuutste beleid in Suid-Afrika poog dus om waarde te verkry uit die beginsels van die perspektief. Die sukses hiervan sal egter vanweë die wisselwerking van mikro- tot makrovlak nie vin- nig sigbaar wees nie.

Die ekologiese perspektief bied 'n nuttige kennisraamwerk aan die maatskaplike- werkpraktyk. Die perspektief kan geïnterpreteer word as vry, dinamies en kreatief. Dit plaas geen beperkinge op die praktyk nie en kan goed toegepas word by al die metodes van maatskaplike werk, naamlik gevalle-, groep- en gemeenskapswerk. Supervisie, administrasie en navorsing kan ook baie baat by hierdie konseptuele raamwerk. Alhoewel hier holisties te werk gegaan word, is daar steeds 'n beperking in hierdie model/raamwerk (wat ook in ander modelle gevind word), naamlik dat ver- andering nie kan plaasvind as daar nie selfinsig en selfwerkzaamheid is nie. Dit geld ook vir die gemeenskap. Kennis, insig en selfwerkzaamheid is dus 'n vereiste vir ver- andering en ontwikkeling in die model. Samevattend bied die ekologiese benadering 'n bruikbare raamwerk om maatskaplike verskynsels, soos die straatkindverskynsel, te verstaan en te benut ten opsigte van intervensieprogramme.

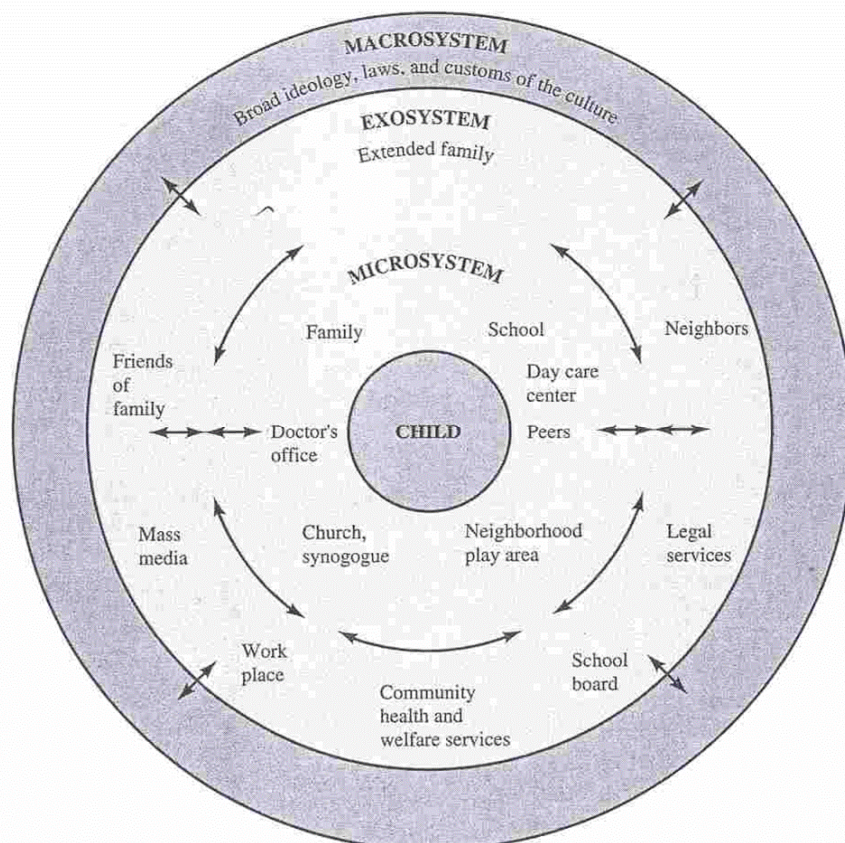
Vir verdere toepassing van die ekologiese perspektief in die maatskaplikewerkprofes- sie, word die verloop deurgegee in die praktykfases van die proses.

Kenmerkend van die ekologiese perspektief is die verskillende vlakke wat aangedui word. Die vlakke van die betrokke perspektief vorm ook die raamwerk waarvolgens die straatkindverskynsel ondersoek word.

## **2.4 VLAKKE IN DIE EKOLOGIESE MODEL**

Die ekologiese perspektief word uitgedruk in verskillende vlakke. In die perspektief gaan dit oor die ontwikkeling van die mens en die omgewing, en spesifiek die inter- aksie tussen die twee. Die ekologiese omgewing word verstaan as 'n stel van in- mekaargeskakelde strukture, elk binne die volgende, soos 'n stel Russiese poppe (Bronfenbrenner, 1979: 3). Die Russiese poppe pas binne-in mekaar en elkeen het 'n verband met die ander. Die ekologiese omgewing is ook so inmekaar geskakel.

Die model vestig die straatkind as 'n ontwikkelende persoon wat 'n aktiewe rol speel in die altyd groterwordende wêreld. Dit dui aan dat menslike gedrag en interpersoonlike verhoudinge alleenlik verstaan kan word as dit geanaliseer word vanuit 'n perspektief wat die vier vlakke van analyse inkorporeer, naamlik die individuele of mikrovlak, die gesin en naaste beïnvloedingsstelsel of mesovlak, die groter sosio-strukturele stelsel of eksovlak en die kulturele konteks, nl die makrovlak. Elk van die sisteme of vlakke is in interaksie met mekaar, direk of indirek. Die straatkind, gesin en gemeenskap is dus in interaksie met mekaar en beïnvloed mekaar op komplekse wyses (Shaffer, 2002: 59). Die sentrale gedagte is dat die straatkind en gesin ingesluit is in 'n maatskaplike omgewing en 'n kulturele milieu wat 'n groot invloed uitoefen op hul ontwikkeling en funksionering (Maphatane, 1994: 24). Alhoewel die vlakke dus verder of nader aan mekaar is, is daar steeds die wedersydse beïnvloeding.



**Figuur 2: Vlakke van die ekologiese stelsel (Bee en Boyd, 2006: 46)**



Die vier verskillende kenmerkende vlakke word kortliks bespreek. In verdere hoofstukke word die vlakke in meer diepte deurgegee wanneer daar spesifiek verwys word na die straatkindverskynsel. Figuur 2 gee 'n skematiese voorstelling van die verskillende vlakke (Bee & Boyd, 2006: 46).

#### **2.4.1 Mikrovlak<sup>3</sup>**

Die heel binneste vlak is die onmiddellike stelsel wat die ontwikkelende persoon, of in hierdie geval die straatkind, bevat. Bronfenbrenner (1979: 514) verwys na die kompleks van verhoudings tussen die ontwikkelende persoon en die omgewing in die direkte opset van die persoon by sy huis, skool of werkplek. Dit gaan dus oor 'n plek met spesifieke fisieke kenmerke waar die deelnemers bepaalde aktiwiteite (spesifieke rolle soos ouer, dogter, onderwyser) binne bepaalde tydperiodes uitvoer. Mikrosisteme is dinamiese sisteme waar elke persoon 'n invloed uitoefen op en beïnvloed word deur ander persone wat teenwoordig is (Shaffer, 2002: 60).

Dit kan dan afgelei word dat sekere konsepte wat deur die perspektief gebruik word (soos selfbeeld, selfrespek, bekwaamheid, aanpassing en lewensgang) meer geleë is in die mikrovlak en hier sterker beklemtoon kan word as in die ander vlakke.

#### **2.4.2 Mesovlak<sup>4</sup>**

Die volgende vlak is die mesovlak en beweeg reeds weg van die straatkind self en vereis dat daar weggekyk word van die individuele omgewing na die verhoudinge tussen sisteme. Sulke onderlinge verbondenheid kan bepalend wees vir ontwikkeling aangesien gebeurtenisse in hierdie vlak of sisteem plaasvind (Bronfenbrenner, 1979: 3). Sterk en ondersteunende interaksie tussen die mesosisteme kan 'n straatkind se ontwikkeling optimaliseer. 'n Straatkind wat byvoorbeeld as kleuter sekere emosionele bande met sy ouers opgebou het, is goed voorberei om deel te neem en saam te werk met ander kinders as hy in dagsorg en later in die skool geplaas word (Schaffer, 2002: 61). Die mesovlak is 'n sisteem van mikrosisteme en sluit hierdie onderlinge verhoudinge binne die onmiddellike omgewing in (Bronfenbrenner, 1979:

---

<sup>3</sup> In Hoofstuk 4 word die straatkind vanuit die mikrovlak bespreek.

<sup>4</sup> In Hoofstuk 5 word die straatkind vanuit die mesovlak bespreek.

515). Dit is onder andere 'n straatkind se verhoudings met sy gesinslede, skool en portuurgroep.

Op hierdie vlak kan konsepte soos transaksies, aanpassing, verwantskap, stressors, habitat en nis veral sterker neerslag vind as in die ander vlakke. Daar kan egter nie werklik afbakening van die konsepte op sekere terreine geskied nie, aangesien wisselwerking altyd fundamenteel in die perspektief staan.

### **2.4.3 Eksovlak<sup>5</sup>**

Die derde vlak handel oor die effek of invloed en wisselwerking van gebeurtenisse in die sisteme waarin die straatkind nie eers teenwoordig hoef te wees nie (Bronfenbrenner, 1979: 3). Dit wil voorkom asof daar in elke samelewing of subkultuur 'n bloudruk van die organisasie of enige tipe sisteem bestaan. Indien die bloudruk verander, het dit tot gevolg dat die struktuur van die sisteem in 'n samelewing dan merkbaar kan verander en dan veranderinge in gedrag en ontwikkeling kan veroorsaak. 'n Ernstige ekonomiese krisis in 'n samelewing kan byvoorbeeld 'n positiewe en negatiewe impak op die ontwikkeling van kinders gedurende hul lewensduur hê. Die soort impak, nl negatief of positief, hang af van die ouderdom van die kind toe die gesin hierdie finansiële krisis ondervind het. Deur middel van die benutting van die konsep eksovlak, word die klem geplaas op breër maatskaplike strukture as bloot die individu se onmiddellike omgewing en die invloed wat hierdie breër maatskaplike strukture op die aktiwiteite binne die individu se onmiddellike omgewing uitoefen (Schoeman, 1999: 76). Voorbeelde hiervan is reeds hierbo genoem.

Volgens Balgopal & Vassil (1983: 25) is die ekosisteem enige area van die natuur wat lewende organismes en 'n nie-lewende substansie insluit wat onafskeidbare, interafhanklike interaksie met mekaar het. Dit behels die beginsel van interafhanklikheid en wederkerigheid tussen strukture. 'n Ekosisteem is die basiese fundamentele eenheid van ekologie aangesien dit beide organismes en die omgewing insluit. Dit is die twee essensiële bestanddele om te kan bestaan, naamlik organisme of individu en omgewing. Die doel van die ekosisteem is om te oorleef en om in 'n gesonde,

---

<sup>5</sup> In Hoofstuk 6 word die straatkind vanuit die eksovlak bespreek.

stewige staat te verkeer. Hierdeur word verder afgelei dat isolasie nie ontwikkelend en gesond is nie, maar dat wederkerige beïnvloeding en wisselwerking gesondheid en ontwikkeling in die mens aanmoedig en bewerk.

Die afleiding kan gemaak word dat konsepte soos transaksie, aanpassing, habitat en nis en sosiale- en tegnologiese besoedeling in hierdie sisteem groter klem sal kan ontvang.

#### **2.4.4 Makrovlak<sup>6</sup>**

Die makrosisteem word deur Bronfenbrenner (1977: 515) beskryf as die kultuur, subkulture, beleid, politieke strukture, ekonomiese, maatskaplike en opvoedkundige sisteme wat die totaal van die ander vlakke omvat en beïnvloed. Die mikro-, meso- en eksovlak bied dan die konkrete manifestasies van die beïnvloeding van die makrovlak. Hierdie makrosisteme is draers van inligting en ideologieë wat sowel eksplisiet as implisiet, betekenis en motivering bied aan sekere instansies, maatskaplike netwerke, rolle, aktiwiteite en hulle wederkerige verhoudinge (Schoeman, 1999: 76). Ontwikkeling vind altyd plaas in 'n makrosisteem, naamlik 'n kulturele of subkulturele konteks waarin die mikrosisteem, mesosisteem en ekso-sisteem geleë is (Schaffer, 2002: 60).

Konsepte soos mag, onderdrukking, misbruik, sosiale en tegnologiese besoedeling (vgl. 2.2) kan moontlik groter perspektief ten opsigte van die makrosisteem bied.

Die ekologiese perspektief word spesifiek verklaar binne die verskillende vlakke. Die interaksie tussen die verskillende vlakke, van die mikrovlak tot die makrovlak, dra by tot die ontwikkeling of aftakeling van 'n persoon. Deur die benutting van hierdie wisselwerking word invloed op 'n persoon of gesin of gemeenskap se ontwikkeling en funksionering uitgeoefen.

---

<sup>6</sup> In Hoofstuk 7 word die straatkind vanuit die makrovlak bespreek.

## 2.5 SLOTSOM

Vanuit die voorafgaande is dit duidelik waarom die ekologiese perspektief as wetenskaplike model benut kan word by die navorsing van straatkinders en dat die holistiese en sistemiese aard van die model juis toepaslike inligting en strategieë vir die hantering van die straatkind kan bied. Dit is 'n baie nuttige raamwerk om te gebruik in die maatskaplikewerkprofessie en -praktyk, asook by die verklaring van die straatkindverskynsel. In die navorsing sal hierdie perspektief benut word as 'n raamwerk waarteen die straatkindverskynsel ondersoek word met spesifieke fokus op sy mikrosisteem, sy mesosisteem (gesin, skool en portuurgroep), eksosisteem (ekonomie, publiek, straatinstellings) en makrosisteem, naamlik beleid en politiek.

Die konsepte wat die basis vorm van die ekologiese perspektief kan veral benut word wanneer met die straatkind gewerk word en baie interessante inligting behoort na vore te kom ten opsigte van die kinders teen die agtergrond van die konsepte. Die verskillende vlakke waarbinne die perspektief verklaar word, en die interaksie tussen die vlakke vorm die basis vir vergelyking van inligting ten opsigte van die straatkinders wat in verdere hoofstukke bespreek word. Hierdie behoort dan die basiese inligting te voorsien vir die empiriese ondersoek. Alvorens hiertoe oorgegaan word, is dit egter noodsaaklik dat 'n oriëntering ten opsigte van die straatkindverskynsel gegee word.

## **HOOFSTUK 3**

# **DIE STRAAKINDVERSKYNSEL**

---

Hierdie hoofstuk het ten doel om 'n algemene oriëntering ten opsigte van die straatkindverskynsel daar te stel. Daar word in die eerste plek 'n definisie van die term “straatkind” gegee. Dit is belangrik om te weet wie die teikengroep is wat nagevors word en hoe hierdie teikengroep lyk. Daarna word 'n geskiedkundige agtergrond van hierdie verskynsel gegee. Die redes waarom die kinders na die strate gaan, word bespreek, asook hoe die lewe van die kind op straat is. 'n Verskeidenheid van dienste word aan straatkinders gelewer en die tipe behandelingsprogramme wat vir straatkinders beskikbaar is, geniet aandag.

Die straatkindverskynsel is so kompleks van aard dat dit navorsing op sigself kan wees. Die doel van hierdie hoofstuk is egter nie om 'n volledige teoretiese onderbou van die verskynsel te gee nie, maar om 'n basis van inligting ten opsigte van die straatkind te verkry sodat die hoofstukke wat volg vanuit hierdie inligting geïnterpreteer kan word.

### **3.1 DEFINISIE**

Daar bestaan 'n verskeidenheid definisies van die term straatkind. Die mees beskrywende definisies van die straatkind, word uitgesonder en met mekaar vergelyk ten einde 'n eie beskrywende definisie aan te bied.

Schurink & Schurink (1993: 5) bied 'n redelik volledige en beskrywende definisie van die straatkind, wat opsommend soos volg deurgegee word. 'n Straatkind is 'n seun of dogter wat jonger as 18 jaar is en wat sy tuisomgewing, deelyds of permanent, verlaat as hantering van sy probleme. Die straatkind is die meeste van die tyd sonder toesig op straat en deel van 'n sub-kultuur van kinders wat sonder beskerming 'n gemeenskaplike lewe ly. Hierdie kinders is van hulleself en ander mense afhanklik. Daar is geen volwassene wat verantwoordelikheid neem vir die

voorsiening van hulle fisiese en emosionele behoeftes soos kos, klere, versorging, rigting en sosialisering nie.

Le Roux (1995: 32) bied 'n definisie van die straatkind wat nie so omvattend as Schurink se definisie is nie, maar 'n belangrike element invoeg, naamlik dat die straatkind op straat werk en leef, 'n lewe op straat verdien en dat die straatkind geneig is om slagoffers van kriminele onder die publiek te wees.

Alhoewel bogenoemde twee persone se definisies 'n omvattende beskrywing van die straatkind gee, bied Veeran (1999(b): 54), UNICEF se kort beskrywende definisie, naamlik die straatkind is enige seun of dogter vir wie die straat (in die wydste sin van die woord, insluitende onbewoonde skuilings, onbeboude grond ensovoorts) sy gebruikelike woning en/of bron van lewensonderhoud is en wat onvoldoende beveiliging, toesig of leiding van verantwoordelike ouers het. Hierdie definisie verwys egter nie na die sub-kultuur wat gevorm word nie – 'n belangrike element van die straatkind.

Die definisies van *International Adoption.Net* (1998: 2) en die *World Health Organisation* (1978: 1) is omvattend, maar lê baie klem op die oorsake/redes waarom kinders op straat is. Die redes wat hulle aandui en wat nie sò direk in bogenoemde definisies genoem word nie, is dat die kinders wees of drosters uit instellings is, dat hulle wegloop omdat hulle misbruik word, dat hulle ouers te arm is en nie in hulle behoeftes voorsien nie, dat hulle dit nie kan bekostig om op skool te wees nie en dat armoede, oorbewoning en seksuele of fisiese mishandeling die kinders noodsaak om hulleself na die straat te keer. Elemente in voorafgaande definisies word net verder kernagtig in 'n raamwerk vergelyk ten einde by 'n eie definisie te kan uitkom.

Alvorens die vergelyking gemaak word, word twee belangrike onderskeidings ten opsigte van die straatkind deur die Vrystaatse Beleid (*Department of Social Welfare*, 1997: 12) en die Wes-Kaap Forum vir Straatkinders (1996: 3) aangedui. Daar word onderskei tussen kinders op straat en kinders van die straat. Volgens hulle is die kinders op straat hulle wat op straat werk, maar nog gereeld kontak met hulle gesinne het. Sommige van hulle gaan ook skool toe, al is dit ongereeld. Kinders van die straat is kinders wat op straat leef en werk, en min of byna nooit kontak met sy gesin van oorsprong het nie en basies al hulle tyd op straat deurbring.

Die onderskeidende faktor tussen kinders van die straat en kinders op straat, is dat die kinders van die straat nie kontak met hul gesinslede het nie. Hierdie kinders mis twee van die belangrikste invloedstelsels, naamlik die skool en die gesin (Veeran 1999(b): 54). Alhoewel bronne dikwels onderskei tussen kinders van die straat en kinders op straat, dra dit net by tot beter begrip van wie die straatkind is, maar dit dui nie aan dat die een of die ander nie as straatkind gesien/beskryf kan word nie.

Tabel 1 dui skematies bogenoemde ooreenstemming en verskille aan.

<b>KARAKTERISTIEKE VAN DIE DEFINISIE</b>	<b>BRON</b>
Kinders onder 18 jaar	<i>International Adoption.net</i> , Schurink
Seun of dogter	Schurink, UNICEF
Meeste tyd sonder toesig/voldoende beveiliging, toesig/leiding en self verantwoordelik vir oorlewing.	Beleidstukke van Vrystaat en Wes-Kaap, Schurink, UNICEF
Die kind lewe as straatkind weens 'n poging om hul huislike omstandighede te hanteer; hulle is deur hul ouers verlaat en het nie 'n permanente huis nie; chaotiese gesinsomgewings; ontvlug 'n teenkind-omgewing; ouers kan nie die skool bekostig of vir die kind skoolgaan waarborg nie.	<i>International Adoption.net</i> , Le Roux, Schurink
Verdien 'n lewe op straat; onderneem om self hul lewe en toekoms te hanteer; werk op straat.	Le Roux, UNICEF, Veeran, <i>World Health Organisation</i>
Onderskei tussen kinders op straat (werk op straat, maar kontak met gesin) en kinders van die straat (min/ geen kontak met ouers).	Beleidstukke van Vrystaat en Wes-Kaap, <i>International Adoption.net</i> , Le Roux
Groep kinders op straat/die unieke lewensstrategie/sub-kultuur.	Schurink, Veeran
Slagoffers van kriminele/kwesbaar op straat.	Le Roux
Drosters uit residensiële sorg.	<i>International Adoption.net</i> , <i>World Health Organisation</i>

**Tabel 1: Ooreenstemming in die definiëring van “straatkind”**

Wanneer al die verskillende definisies en beskrywings in ag geneem word, kan die volgende definisie van 'n straatkind vir die doeleindes van die navorsing saamgestel word: Straatkinders is kinders onder die ouderdom van 18 jaar wat op straat hul bron van lewensonderhoud kry en wat die meeste van die tyd sonder die leiding en toesig van verantwoordelike ouers leef en werk en nie deurlopend by skoolopleiding ingeskakel is nie. Die kinders bly gewoonlik permanent op straat alhoewel sommige net sporadies op straat bly en nog gereelde kontak met hul gesin het.

### **3.2 GESKIEDKUNDIGE AGTERGROND VAN DIE STRAATKINDVERSKYNSEL**

Na die bepaling van wie die straatkind is, word verder gelet op die ontstaan of geskiedkundige agtergrond van die straatkindverskynsel.

In 1808 was daar reeds 9 288 kinders wat in die strate van London geleef het. Hierdie kinders was meestal tussen 8 en 12 jaar oud. Met die 19<sup>de</sup> eeuse Industriële Revolusie het dit aan die lig gekom dat baie straatkinders op straat bly, bedel en steel. Straatkinders word in ontwikkelde sowel as ontwikkelende lande gevind. (Mako, 2000: 19).

Mako (2000: 28) verwys verder na Agnelli, wat aandui dat die oorsaak van die straatkindverskynsel geleë is in die historiese konteks van ekonomiese omstandighede/toestande en in nasionale en internasionale beleid wat deur verskillende lande aanvaar is. Mako (2000: 28) verwys ook na die wêreldresessie wat baie sterk in die Derdewêreldlande voorkom en aanleiding gee tot gesinsprobleme en kinders op straat. Meer as twee derdes van die ontwikkelende lande word geaffekteer deur 'n swak ekonomie en swak menslike welsyn soos wanvoeding, kindersterftes en swak gesondheidstoestande.

Die Industriële Revolusie (±1750 – 1850) met die gepaardgaande verstedeliking het 'n drastiese verandering in die aanvanklike vorm van die samelewing meegebring. Alhoewel die Industriële Revolusie verandering in die ekonomie en die posisie van ryk kinders in die samelewing gebring het, was daar min verandering in die gesindheid van die samelewing teenoor arm kinders. Met die aanvang van die Industriële Revolusie is kinderarbeid as essensieel beskou en jong kinders is aangemoedig om



'n inkomste te verdien ten einde te kan leef. Hulle moes dus die verantwoordelike soortgelyk aan werkende volwassenes opneem. Die lewensstyl van die tradisionele, landelike gemeenskap het 'n stedelike, onpersoonlike en formele besigheidsmanier van lewe geword. Die gesinslewe is gevolglik afgebreek en is al hoe meer gekenmerk deur verlies aan funksie en intimiteit (Le Roux 1995: 33).

'n Abnormale vermeerdering in bevolking en verstedeliking het baie sosiale en opleidingsprobleme tot gevolg gehad (Le Roux 1995: 33, Shaw 2001: 1). Dit het al hoe moeiliker geword om in essensiële lewensmiddele soos behuising, rekreasiefasiliteite en opleiding te voorsien. Die wêreldgeskiedenis is in 'n oorgangsfase. Verstedeliking gaan vinnig voort en veroorsaak disorganisasie en maatskaplike probleme. In ontwikkelende lande is straatkinders die produk van migrasie van die platteland na die stad, werkloosheid, armoede en gebroke gesinne. In industriële lande is hulle slagoffers van vervreemding en sistematiese uitsluiting, wat ook by implikasie die gevolg van verhoogde verstedeliking is.

Schurink (1993: 19) noem dat die eerste mediaberigte oor straatkinders in Suid-Afrika teen die einde van die 1970's verskyn het. Hy (Schurink, 1993: 19) verwys na die Rand Daily Mail, wat op 2 Oktober 1976 berig het dat armoede, gebrekkige behuising, skooluitvalle, gebrek aan ouerleiding, gesinsgeweld en onvoldoende gesinsinkomste, faktore is wat veroorsaak dat kinders hul na die straat keer.

Daardie tyd tot die vroeë 1990's is gekenmerk as die apartheidsjare in Suid-Afrika. Streetwise (2001) verwys daarna dat straatkinders 'n ongemaklike herinnering aan die land se rassewette is: hulle is apartheidslagoffers. Daar is baie min wit straatkinders aangesien wit kinders in kinderhuise opgeneem is. Daar was baie min huise vir swart kinders wat meebring dat daar vandag heelwat van hierdie kinders op straat is.

Uit die geskiedenis blyk dit dat straatkinders nie maar 'n verskynsel is wat gekom en gegaan het nie. Die kinders het oor dekades heen deel geword van die samelewing. Tans word die getal straatkinders nog vinnig aangevul weens die tol wat geëis word deur die Vigs-pandemie en die gevolglike tekort aan versorgingsposisies vir kinders. Evans (2002: 122) is egter van mening dat daar nie sondermeer afgelei moet word dat die Vigs-pandemie en gevolglike tekort aan versorgingsposisies tot meer straat-

kinders lei nie. Die verlaagde selfbeeld van kinders wat aan MIV/Vigs blootgestel is, maak dit minder waarskynlik dat hierdie kinders na die straat sal keer. Evans (2002: 51) se navorsing ten opsigte van straatkinders in Tanzanië het egter uitgewys dat sommige kinders wat wees is as gevolg van Vigs deur familie verwerp is na die dood van hulle ouers en as straatkinders leef. Suid-Afrika is amptelik die land met die hoogste voorkoms van MIV/Vigs in die wêreld (*HIV/Aids News*, 2007: 1). Sterftes van jong mense het met 213% gestyg en dit kan 'n bydraende faktor wees (*HIV/Aids News*, 2007: 1).

Die afleiding word gemaak dat ekonomiese faktore 'n groot rol in die ontwikkeling van die verskynsel gespeel het. Die ekonomiese faktore hang saam met verstedeliking, die Industriële Revolusie, armoede en MIV/Vigs. Dit blyk verder dat die politieke beleid en onderdrukking van swart mense 'n rol gespeel het in die totstandkoming van die straatkindverskynsel.

### **3.3 BYDRAENDE FAKTORE WAAROM KINDERS HULLE NA DIE STRATE WEND**

Vervolgens word die verskillende bydraende faktore waarom kinders hulle na die strate wend, bespreek. Vanuit die ekologiese perspektief kan daar nie liniêr gedink word oor waarom kinders na die straat keer nie. Hierdie is dus net bydraende faktore en word nie in die perspektief van oorsaak en gevolg bespreek nie. Die faktore word ingedeel op drie verskillende vlakke, naamlik mikro-, meso- en makrovlak. In hoofstukke 4 tot 7 word die vlakke in diepte bespreek en word die verskillende vlakke begrens. Vir hierdie oriënterende gedeelte word net kortliks na drie vlakke verwys asook watter faktore tot die verskynsel bydra.

#### **▪ MIKROVLAK**

Mako (2000: 45) verwys na druk- en trekfaktore wat daartoe bydra dat kinders na die straat keer. Dit beteken daar is faktore wat kinders druk/dwing om na die straat te keer, byvoorbeeld gebrek aan voedsel. Dan is daar ook faktore wat kinders na die straat trek, byvoorbeeld die maats en dwelms. 'n Faktor waarna Mako verwys wat op die mikrovlak geleë is, is byvoorbeeld mislukking, en dan veral die mislukking wat

hulle beleef ten opsigte van skool. Schurink (1993: 108) beskryf ook die redes waarom kinders na die straat keer volgens hierdie drie vlakke (mikro, meso, makro) en noem die volgende faktore wat by die mikrovlak gevoeg kan word: onhanteerbare situasies (honger, brutaliteit), gebrek aan geld, gevoel van verwerping sowel as dat hulle 'n las vir die familie is.

Wanneer bogenoemde faktore op die mikrovlak met die praktyksituasie vergelyk word kan die gebrek aan geboortesertifikate moontlik as nog 'n faktor bygevoeg word. Die oorgrote meerderheid van straatkinders beskik nie oor geboortesertifikate nie. Dit bring mee dat kinders dan nie in skole toegelaat word nie en dan net aan die strate oorgelewer is. Volgens Pretorius & Louw (2008) se ondervinding is hierdie egter nie alleen 'n drukfaktor nie, maar kompliseer die gebrek aan geboortesertifikate ook intervensie.

Hierdie faktore op die mikrovlak is egter onlosmaaklik verwand aan die faktore wat hierna ten opsigte van die mesovlak bespreek word, byvoorbeeld gebrek aan kos/geld, wat weer verbind word aan die gesinsituasie.

## ▪ **MESOVLAK**

'n Aantal faktore binne die mesovlak word deurgegee deur Mako (2000: 45) en Grundling & Grundling (2005: 176), wat na die drukfaktore verwys. Die faktore sluit in oorbewoning, gesinsdisintegrasie, alkoholmisbruik deur ouers, gesinsgeweld en die mislukking van alternatiewe versorgingsposisies. Maphatane (1994: 26), wat meer op die mesovlak fokus, voeg verdere gesinsfaktore by, naamlik min ondersteuningsnetwerke en grootmoeders wat met al die versorgingsverantwoordelikheid belas word. Grootmoeders sorg dikwels vir die kinders van hulle ongetroude dogter of dogter wat oorlede is. Die kinders bly ook dikwels in verskillende huise en woon by familie wat bereid is om hulle te akkommodeer. Weens verblyf by familie word aandag gegee aan beheer van die kind, maar dissipline en leiding vind nie plaas nie en die kinders ly gebrek aan persoonlike ontwikkeling.

'n Ander uitvloeisel van die straatkindverskynsel in Suid-Afrika is dat daar kinders is wat van vullis leef. Makro (2000: 47) meld dat hierdie tipe straatkind by die ashope gevind word. Wanneer die vragmotor die vullis afgooi, hardloop die kinders na die rommel op soek na kos, kopermateriaal om te verkoop en/of materiaal waarvan hulle skuilings kan bou. Redes hiervoor is ook waarskynlik geleë binne die mesovlak, naamlik dat hierdie kinders nie gesinne het waar hulle van hul nodige bestaans-behoefte voorsien word nie en dat hulle vir hul eie oorlewing op sodanige bestaan aangewese is (Cilliers, 2007: 32). Volgens Cilliers (2007: 32) is een uit elke vier mense wat in asgate rondkrap, kinders.

'n Verdere algemene bydraende faktor waarom kinders hul na die straat keer, is dat hulle aangemoedig word om te werk, al is dit om op straat te bedel, sodat hulle tot die gesinsonderhoud kan bydra (Maphatane, 1994: 27, Yamin, 1998: 1, Hettiarachichi, 2000: 1, Villanueva, 2001: 1). Sommige kinders bedel dus en leef vir hierdie doel op straat ten einde te help met die voedsel en basiese middele van hulle gesin.

Cleophas (2001: 18) sluit aan by die faktore op mesovlak, naamlik gesinskrisisse en verwys soos volg na die bydraende faktore vir die straatkindverskynsel:

- Die gebrek aan 'n vaderfiguur wat veroorsaak is deur egskedding en enkelouerskap en die gevolglike gebrek aan positiewe manlike rolmodelle in die huis.
- Stiefouers weier soms om by te dra tot hulle stiefkinders se behoeftes en dit het rusies tot gevolg. Hulle verwag dat die biologiese ouer die volle verantwoordelikheid vir hulle kinders moet dra.
- Kinders word dikwels verlaat, veral wanneer hulle buite die huwelik gebore is. Dit gebeur dikwels wanneer hulle 'n probleem vir die moeder word deurdat hulle nie skool toe gaan nie, gom snuif of verkeerde vriende het. Die straat raak dan die ideale toevlugsoord omdat ander straatkinders dié verwelkom wat so desperaat raak vir oorlewing soos hulself. Talentvolle jong kinders wend hulle ook na die straat, want hulle ondervind tuis 'n gebrek aan bemoediging en redes vir bestaan.

Le Roux (1995: 33) ondersteun hierdie gedagte en noem dat hierdie verswakte binding tussen gesinslede daartoe bydra dat isolasie van kinders ontstaan. Hy sluit

aan by bogenoemde faktore ten opsigte van die mesovlak met sy verwysing na verhoogde tendense van egskeiding en verlating, kindersmisbruik en gesinsgeweld.

Faktore op die mesovlak is duidelik verwand of wisselwerkend vanaf die makrovlak.

## ▪ **MAKROVLAK**

Alhoewel die Suid-Afrikaanse situasie ten opsigte van straatkinders tans hoofsaaklik op die makrovlak aandag geniet, is dit tog wêreldwyd toepaslik.

Le Roux (1995: 31) se verwysing met betrekking tot straatkinders as 'n mensgemaakte verskynsel is deel van 'n makrobegrip ten opsigte van die verskynsel. Hy beklemtoon dat die straatkindverskynsel deur menslike aktiwiteite en ontwikkeling veroorsaak word. Hier word verwys na die moderne samelewing en veral gesinsfaktore (mesovlak) en ook dat mense die praktyk van bedelary (wat algemeen deur straatkinders benut word) instandhou.

Schurink (1993: 108) wat spesifiek na faktore op die makrovlak verwys, lig sake soos die ekonomie, beleid oor verskillende sake, verstedeliking en geweld uit.

Makro (2000: 45) verwys na faktore op die makrovlak soos armoede en werkloosheid.

Ten opsigte van verstedeliking en ekonomie beskryf Le Roux (1995: 33) dat die straatkindverskynsel juis hierdeur beïnvloed word. Die verstedelikingsproses dra by tot ekonomiese stres. Mense trek na stede in die hoop om werk en inkomste te vind, maar dit is nie altyd moontlik nie en mense ly dan gebrek aan basiese lewensmiddele. Die kinders is slagoffers van die ongunstige maatskaplike omstandighede en wend hulle na die strate ten einde die nood en hulle eie nood te help hanteer. In industriële lande is straatkinders die slagoffers van faktore soos kroniese werkloosheid en behuisingstekort. Dwarsoor die wêreld kom straatkinders uit die samelewing se laer sosio-ekonomiese klas.

Maphatane (1994: 27) en Grundling & Grundling (2005: 174) verwys ook na makrofaktore soos armoede en verstedeliking. Yamin (1998: 2), Veeran (1999(a): 229) en *World Health Organisation* (2003) voeg hierby die skoolkrisis van die 1970's en 80's in Suid-Afrika. Die skoolkrisis het daartoe gelei dat daar nie genoegsame hulpbronne soos skole bestaan nie. Kinders het maklik die skool verlaat of nie skool bygewoon nie en op strate gaan woon. Swak vordering op skool en die gebrek aan fasiliteite was verdere bydraende faktore

Morehouse (2001: 1) sowel as Grundling & Grundling (2005: 5) voeg, anders as die ander skrywers, Vigs aan as een van die grootste makro-uitvloeiings by. Dit word beskryf as die wortel van die skeuring in gesinne en ook as die grootste drukfaktor. Die uitgebreide familie, tradisioneel Afrika se enigste veiligheidsnet, word geraak deur sterftes as gevolg van Vigs. Volgens UNICEF (2006) is daar gedurende 2004 320 000 sterftes in Suid-Afrika as gevolg van Vigs. Vigs dra dus by tot 'n tekort aan ouerlike versorging met die waarskynlikheid dat daar steeds meer kinders kan wees wat voorsiening in basiese behoeftes op straat moet vind.

In Tabel 2 word die bydraende faktore vir die straatkindverskynsel opsommend en skematies aangedui.

<b>MIKROVLAK</b>	<b>MESOVLAK</b>	<b>EKSO/MAKROVLAK</b>
Gevoel van mislukking Onhanteerbare situasies (honger, geweld) Gebrek aan geld Verwerping	Enkelouergesinne Afbreek van die gesin Verwaarlosing Oorbewoning Gesinsgeweld Ouerlike dissipline	Ekonomie Beleid Verstedeliking Geweld Vigs Politiek

**Tabel 2: Skematiese opsomming van bydraende faktore vir straatkind-  
verskynsel**

Daar is 'n geneigdheid in die benadering tot straatkinders wat die oorsake van die verskynsel op 'n eenvoudige eenrigtingwyse verklaar, naamlik dat A tot B lei. 'n

Liniêre verklaring kan egter nie genoegsame begrip van die verskynsel bied nie aangesien dit die komplekse aard van lewende wesens ignoreer (Maphatane 1994: 23). Dit is juis vanuit die vorige hoofstuk duidelik dat die mens nie in afsondering funksioneer nie, maar in 'n wisselwerking van die individue en omgewing en transaksie tussen sisteme.

Daar is 'n kompleksiteit in die faktore wat bydra tot die verskynsel dat kinders hul na die strate keer vir hulle lewensonderhoud en bestaan. Soos die voorafgaande aandui, kan daar geen liniêre verklaring wees nie: die totaliteit van die kind en omstandighede moet in ag geneem word. Wanneer die ekologiese perspektief (hoofstuk 2) in ag geneem word, kan 'n verskeidenheid faktore saamwerk ten opsigte van die instandhouding van die verskynsel. Hierdie verskynsel sal vanaf hoofstuk 4 verdere aandag geniet wanneer dit volgens die verskillende vlakke van die ekologiese perspektief beskryf word. Die lewe van die kind op straat, waarby die kinders betrokke is en wat hulle doen, gee verdere begrip ten opsigte van die verskynsel.

### **3.4 DIE LEWE VAN DIE KIND OP STRAAT**

Die lewe van die kind op straat het te doen met 'n aantal kenmerkende sake. In hierdie afdeling word veral gelet op hierdie kenmerkende aspekte soos portuurgroepinvloede, gomsnuif, seksuele praktyke, geweld en 'n aantal ander aspekte.

#### **3.4.1 Portuurgroepinvloede**

'n Portuurgroep begin aanvanklik op 'n baie onvaste wyse. Enigeen wat in die groep wil inskakel, word toegelaat om saam te speel (Louw, 1998: 366; Shaffer, 2002: 613). Gedurende die middelste kinderjare is daar egter groter vastigheid en kohesie in die portuurgroep. Die portuurgroep in die middelkinderjare word gekenmerk deur relatief stabiele versamelings van twee of meer kinders wat in interaksie is. Hulle deel dieselfde norme en doelwitte en is in 'n sekere sosiale struktuur van leiers en volgers wat toesien dat die interaksie in die groep sekere doelwitte sal bereik (Louw, 1998: 366; Shaffer, 2002: 613)).

Die portuurgroep speel 'n baie belangrike rol in die kind se sosiale ontwikkeling (Shaffer, 2002: 617). Louw (1998: 366) huldig die mening dat die belangrikste funksies wat deur die portuurgroep vervul word, die volgende insluit:

- Kameraadskap
- Geleentheid om nuwe gedrag te toets.
- Oordrag van kennis en inligting.
- Versterk geslagsrolle.
- 'n Losmaak van die band tussen ouer en kind.
- Ondervinding in verhoudings.

In die geval van die straatkind is die portuurgroep en portuurgroepinvloede 'n werklikheid. Die kind se besluit om die huis te verlaat, is gewoonlik 'n opbou van 'n aantal gebeure en wisselwerkende omstandighede wat lei tot die losmaking van die gesin (vgl. 3.4). Hierdie periode van onsekerheid en angs laat 'n emosionele vakuum ontstaan wat die maklikste deur die portuurgroep of vriende gevul word (Mako, 2000: 161). Portuurgroepaanvaarding, -ondersteuning en -leiding word 'n bron van vertroosting en emosionele ondersteuning. Die kind gaan na vriende van dieselfde ouderdom en wat hulle in dieselfde omstandighede bevind.

Die portuurgroep het dus 'n positiewe funksie vir die straatkind. Dit kan egter 'n negatiewe rol wees wanneer nie-aanvaarbare norme deur die portuurgroep beoefen word en die kind daaraan toegee. Die straatkind wat dikwels gebrekkige selfvertroue het en uitgehonger is vir aanvaarding en erkenning, gee dan toe aan nie-aanvaarbare (volgens die gemeenskap) norme en reëls. Dit is dan ook 'n voorveronderstelling vir deelname aan 'n portuurgroep, naamlik die ondersteuning van die groep se waardes en norme. Die wêreld van die portuurgroep oefen sodanige invloed uit op die kind dat dit sy persepsies van die lewe beïnvloed wat vir die res van sy lewe hom kan bybly (Mako, 2000: 163).

Kinders wat 'n gebrek aan sosiale en emosionele stabiliteit beleef soos die straatkind, is geneig om met 'n identifiseerbare groep te assosieer. Gewoonlik verskil die wêreld van hierdie groep van dié van kinders onder ouerlike leiding en dié van die wêreld van volwassenes. Hierdie kinders se gedragpatrone, lewenstyl, taalkodes en



musieksmaak onderskei hulle van kinders in normale sosiale omstandighede (Mako, 2000: 162). Daar is dus geen manier waarop 'n kind wat aan ouerlike toesig blootgestel is, vergelyk kan word met die straatkind nie. 'n Voorbeeld van sulke gedrag is dat die kinders se aktiwiteite gerig is op eie lewensonderhoud en -voorsiening, wat dan meer ooreenstem met die volwasse wêreld as dié van 'n kind.

Smit & Liebenberg (2000: 25) verwys na straatkinders wat grootliks met 'n bende-kultuur identifiseer en konformeer. Hulle fokus op hul huidige en onmiddellike behoefte en vertrou die portuurgroep om dit te help vervul. Gevolglik konformeer die straatkind nie volgens die norme van die samelewing nie, maar eerder volgens hulle portuurgroep. Die groep is vir die straatkind van baie groot waarde aangesien dit ook die ondersteuningstelsel wat familie en 'n huis bied, moet vervang.

'n Aktiwiteit wat baie algemeen vir die straatkind en ook binne die portuurgroep beoefen word, is gomsnuif of substansafhanklikheid.

### **3.4.2 Substansafhanklikheid**

Gomsnuif is vir die eerste keer in die 1960's waargeneem in Noord-Amerika. Die misbruik van ander inhaleermiddels soos verdunners ("*thinners*"), naellakverwyderaar, petrol en ander vloeistowwe het daarop gevolg. Gomsnuif word geassosieer met maatskaplike deprivasie en erge armoede. Gom is 'n middel wat nie sommer deur die ryker, welaf gemeenskap gebruik word nie, maar dis goedkoop en dus maklik beskikbaar vir die arm kind (Mako, 2000: 164). Navorsing toon dat gom die mees algemene inhaleermiddel in Suid-Afrika is (Hewitt, 2008: 13).

Mako (2000: 164-165) haal verskillende skrywers aan wat gomsnuif nagevors het en noem dat sulke kinders gewoonlik 'n afwesige vader het, gewoonlik seuns is wat ouer broers/susters het en uit groot gedisorganiseerde gesinne in enkelouersituasies kom. Hierdie kinders presteer akademiese swak en draai stokkies. Die gebrek aan opvoedkundige ondersteuning van hulle gesinne speel 'n rol in hul gomsnuif. Hulle is ook geneig tot depressie en het 'n negatiewe selfbeeld, is uitgaande, argeloos, het avontuurlike eienskappe en 'n sterk neiging tot antisosiale gedrag.

Soos gom, gebruik kinders ook alkohol en ander dwelms om hulle hongerpyne te stil, om daaglikse frustrasies om in hul behoeftevoorsiening te hanteer en gevoelens van depressie, woede, hopeloosheid en desperaatheid te behartig (*International Adoption.net*, 1998: 7). Die kinders op straat sê dikwels dat die alkohol, gom en ander middels daartoe bydra dat hulle nie in kontak met hul werklike omstandighede is nie. Die werklike omstandighede is naamlik so negatief dat dit help om te oorleef wanneer hulle nie bewus is van wat rondom hulle aangaan nie.

Hattingh et al. (1998: 50) noem dat gomsnuif 'n integrale deel van die straatkind se kultuur is. Hulle noem dat hallusinasies, naarheid, depressie, angs en selfs die dood kan volg weens gomsnuif. Van die nagevolge van die bedwelming van gom is seer oë en slaaploosheid. Volgens Mako (2000: 165) kan gomsnuif, oor 'n lang periode, 'n effek op kognitiewe prestasie hê, veral in die area van geheue, konsentrasie, aandag en visueel-ruimtelike vaardighede. Hewitt (2008: 13) voeg die volgende gevolg by: langtermyn neurologiese skade; die voete en bene word geaffekteer; lewer- en nierskade en die negatiewe effek op die frontale lobbe van die brein. Die onmiddellike uitwerking van inasemmiddels is, volgens Uys (2007: 410), opgewondenheid, lewenslustigheid, disoriëntasie, swak spierbeheer, onverskrokkenheid en roekeloosheid. Hierdie middels is vanweë die gevolge op gevoelens (naamlik opgewondenheid, lewenslustigheid, onverskrokkenheid en roekeloosheid), 'n ideale bystand/hulp in die straatkind se lewe.

In die Vrystaat is gomsnuif baie algemeen en die afhanklikheidsvormende middel wat die meeste by straatkinders gevind word (Pretorius & Louw, 2008). In die Wes-Kaap is “tik” egter die middel wat die meeste gebruik word deur die kind op straat (Van Zyl, 2006). Tik is 'n hoogs verslawende dwelm en is maklik beskikbaar en goedkoop. Dit staan ook bekend as “*crystal*” of “*meth*” en word in strooitjies verkoop in poeier- of kristalvorm (Health 24, 2007: 2).

Gomsnuif en die gebruik van tik en afhanklikheidsvormende middele is een van die mees algemene kultuurverskynsels by straatkinders. Die gebruik hiervan kan toegeskryf word aan die effek van ontvlugting wat dit aan die kind bied. Die gevolge van die gebruik van hierdie middels, veral oor die langtermyn, kan 'n baie nadelige uitwerking met permanente skadelike gevolge hê.

'n Volgende aktiwiteit wat op straat en by straatkinders gevind word, is seksuele praktyke.

### 3.4.3 Seksuele praktyke

Seksuele praktyke kan ook uitgesonder word as een van die aktiwiteite waarby straatkinders betrokke is. Die beoefening van seks, en selfs prostitusie, waarmee geld verdien word ten einde in lewensonderhoud te voorsien, vind algemeen plaas. Kinders wat betrokke is by seks, kan selfs jonger as 12 jaar wees (Mako 2000: 167).

Straatkinders is een van die hoërisikogroepe betreffende MIV/Vigs. Seksuele misbruike kom algemeen op straat voor. Homoseksualiteit word as norm gesien en dit bied ook 'n inkomste vir die kinders. Seks vind onder andere tussen die kinders self plaas, maar straatkinders is ook 'n teiken vir seksuele misbruike deur mense van die publiek (Evans, 2002: 58, Pretorius & Louw, 2008).

Mako (2000: 17) skryf dat adolessentegedrag en sosiale karaktereienskappe verbind kan word met 'n hoë MIV-risikostatus met die aanvang van seksuele aktiwiteite gedurende die tienerjare. Daar word verwys na die moontlikheid van 'n verskeidenheid verhoudings en die algemene onbruik of ongereelde gebruik van kondome by adolessente. Sterftes onder jong volwassenes in Suid-Afrika het met 213% verhoog sedert 1997 tot 2007. Hierdie sterftes kan verbind word met die MIV/Vigs pandemie (*HIV/Aids News*, 2007).

Die straatkind word meer blootgestel aan verkragting. Straatkinders is ook afgesny van basiese inligting oor Vigs, soos wat by skole en in gesinne gebied word. Om op straat te oorleef, bring mee dat om kos, klere en skuiling te bekom 'n groter prioriteit is as hul kommer oor gesondheid en veilige seks. Volgens *International Adoption.net* (1998: 1) se inligting ten opsigte van straatkinders is meer as die helfte van die kinders in Europa wat MIV-positief is van Roemenië en ongeveer 90% van hulle onder die ouderdom van 12 jaar. Die meeste van die kinders is geïnfekteer deur onveilige mediese praktyke. Die grootste bedreiging is egter nou dat hierdie kinders in onveilige seksuele praktyke betrokke is. Vanweë die straatkinders se algemene

swak gesondheid en gebrek aan gesondheidsorg is dit ook logies dat die kinders wat geïnfekteer is, progressief vinniger sal verswak.

Seksuele praktyke is normaal en algemeen vir die straatkind. Alhoewel hulle self seksuele praktyke beoefen, is hulle ook 'n teken vir seksuele misbruike en dus ook 'n hoë risikogroep betreffende MIV/Vigs. Die praktyk kan aan hulle 'n inkomste verskaf en vanweë die lae prioriteit wat hulle aan gesondheid stel, is hulle risiko vir siektes net nog groter.

'n Volgende aktiwiteit wat ook baie algemeen by straatkinders gevind word, is geweld.

#### **3.4.4 Geweld**

Geweld teenoor straatkinders kom baie algemeen voor. Navorsing wat Mako (2000: 178) gedoen het, verwys veral na geweld deur die Suid-Afrikaanse Polisie (SAPD) en weermag. Die kinders word met brutaliteit gehanteer en byvoorbeeld oral oor hulle hele liggaam geskop en geslaan. Die betrokke navorser verwys na geweld teenoor straatkinders in vele lande soos Latyns-Amerika en lande aan die Karibiese see, soos Guatemala en Mexiko. Die geweld teenoor straatkinders in die lande word “sosiale skoonmaakaksies” genoem. Dieselfde aksies vind ook in Kenia plaas, naamlik dat straatkinders van Durban deur die Metropoliese verwyder is van die strande (Morehouse, 2001: 2; Packree & De Boer, 2007). Daar is berig dat gemiddeld 200 kinders op Durban se strate leef en dat die strand se kinders in 'n roetineoperasie verwyder is. Daar is ook bevind dat die polisie as die ergste geweldenaar van die regte van kinders genoem word. In navorsing in Suid-Afrika waar diensorganisasies genader is aangaande die grootste probleme wat hulle ondervind, is ook genoem dat die geweld van die polisie teenoor straatkinders een van die grootste probleme is (Veeran(a), 1999: 229). In Bloemfontein word nie van geweld tussen SAPD en straatkinders berig nie (Pretorius & Louw: 2008).

Dit is nie alleen die polisie wat gewelddadig teenoor dié kinders optree nie, maar daar is ook geweld onder hulleself en ook vanaf die publiek. Geweld kom gereeld onder mekaar voor. Straatjeugdige met 'n bendekultuur wat weens hulle ouderdom

uit die programme val, deel ook in die geweld. Die kinders kan baie wreed wees met mekaar en artikels soos draad en messe word in die geweld gebruik. Kinders is ook al aan die brand gestek (Pretorius & Louw: 2008).

Geweld is niks vreemd onder die straatkinders nie. Die straatkind is dikwels die slagoffer van geweld deur polisie of die publiek. Hulle kan egter self ook die aanmoediger van geweld wees en gewelddadig teenoor mekaar optree.

### **3.4.5 Algemene aktiwiteite op straat**

Alle aktiwiteite van die straatkind is gerig op die inwin van geld. Geld is nodig vir kos en dwelms. Die kinders is altyd op hoogte van spesiale dae of programme soos Macufi ('n "fees" in Bloemfontein), krieket, pensioenuitbetalings en rugby. Hulle beweeg van een ekonomiese brandpunt na 'n ander. Hierdie dae en programme skep ekonomiese geleenthede soos motors oppas en bedel. Die aktiwiteite vind nie op georganiseerde basis plaas nie, maar hulle organiseer hulself. Sondae is veral uitgesonder vir sokker. Hulle maak spanne en sal ook betaal om te kan deelneem aan die sokker (Pretorius & Louw: 2008).

Die straatkind se lewe op straat bestaan uit verskillende blootstellings en gevare. Die kind self kan verantwoordelik wees vir sy blootstelling, maar die plek waar hy lewe, naamlik die straat, maak hom 'n sagte teiken vir negatiewe situasies soos seksuele misbruik en geweld. In hulle oorlewingsproses is die inwin van geld baie belangrik. Die groep- en/of soort lewe stel hulle ook bloot aan verslawingspraktyke.

## **3.5 BEHANDELINGSPROGRAMME VIR STRAATKINDERS**

Verskillende soorte dienste en programme vir straatkinders bestaan. Veeran (1999(a): 223) noem vier primêre intervensiestrategieë, naamlik korrektiewe, rehabilitasie-, uitreik- en voorkomende strategieë. Dybicz (2005: 765) maak weer onderskeid tussen primêre voorkoming, sekondêre voorkoming en tersiêre voorkoming. Die beskrywing van Dybicz is meer omvattend as dié van Veeran (soos by 3.6.1 beskryf), maar kan aanvullend tot mekaar gebruik word. Dybicz se indeling

word hier verder benut vir die beskrywing van die voorkomingsprogramme vir straatkinders, omdat dit meer omvattend is.

### **3.5.1 Primêre voorkoming**

Primêre voorkoming word gerig op kinders in uiterste armoede wat hulle nog nie na die strate gewend het nie. Die “druk-” en “trek”-faktore moet dus verminder word en die beste manier om dit te doen, is deur gemeenskapsontwikkeling. Die verbetering van omstandighede in die ouerhuis en verbetering van gesinne se inkomstegenereering kan verhoed dat die kind hom na die straat keer (Dybicz, 2005: 765). In die praktyk van maatskaplike werk en beleid van Suid-Afrika se maatskaplike dienste word primêre voorkoming deur middel van gemeenskapsontwikkeling as prioriteitsdiens beskou (geïntegreerde model). Die huidige tekort aan maatskaplike werkers bemoeilik egter die nakoming van prioriteite en daar word beweeg na net noodsaaklike dienste. Gemeenskapswerk word ook afgeskeep vanweë die hoë ladings en min maatskaplike werkers. Ward (2007: 322) verwys na die hoë gevalleladings van maatskaplike werkers, wat nie toelaat dat dienste op toereikende vlakke gelewer kan word nie.

Veeran se vier intervensiestrategieë sluit nie hierdie primêre voorkoming in nie. Die voorkomende strategieë wat hy hanteer, word ingesluit onder sy sekondêre voorkoming.

### **3.5.2 Sekondêre voorkoming**

Sekondêre voorkoming is gerig op kinders wat reeds op straat werk en steeds gereelde kontak met hulle gesin behou. Volgens Dybicz (2005: 265) is 70 – 90 % van al die straatkinders in hierdie groep. Die beste praktykmodelle ten opsigte van sekondêre voorkoming reflekteer in die volgende benaderings wat mekaar komplementeer:

- Mikro-sakeontwikkeling wat bydra tot die uitbreiding van wettige metodes van inkomstegenereering.
- Opleiding in gesondheid en risikofaktore deur bewusmakingsprogramme.

- Voorsiening in basiese behoeftes soos kos wat by 'n invalsentrum voorsien word. Invalsentrums word onder 3.6.5.2 volledig bespreek.

Die voorsiening van basiese behoeftes en bewusmakingsprogramme vind algemeen in die maatskaplike dienste in Suid-Afrika plaas. Mikro-sakeontwikkeling, wat 'n standhoudende metode van inkomste kan bied, is volgens hierdie navorser se ondervinding 'n proses wat multi-professionele vaardighede vereis en suksesvolle ontwikkeling hiervan word nie orals gevind nie. Dit is egter 'n uitstekende wyse van sekondêre voorkoming.

### **3.5.3 Tersiêre voorkoming**

Tersiêre voorkoming is gerig op kinders wat op straat leef en nie kontak met hul gesin het nie. Volgens Dybicz (2005: 766) word die laagste behandelingsukses met hierdie groep behaal. In die praktyk word hierdie groep met residensiële/rehabilitasie/korrektiewe sorg gehanteer. Veeran (1999(a): 223) beaam dit dat hierdie strategie 'n uitgediende wyse is om kinders te help. Die motivering hiervoor lê waarskynlik daarin dat dit 'n uitgediende metode is, dat dit 'n beperkte getal kinders kan hanteer, 'n duur metode van behandeling is en nie gemaklik op gemeenskaps-integrasie rig nie.

Die korrektiewe en rehabilitasie-strategie vind tans in Suid-Afrika wel nog beperk plaas en kinders word geïnstusionaliseer, maar beleid poog om daarvan weg te beweeg. Die Vrystaatse Provinsiale Beleid ten opsigte van dienste aan straatkinders plaas byvoorbeeld klem op die nie-statutêre intervensiestrategie, naamlik gesinsherenging en permanensie beplanning binne die gemeenskap eerder as die voorsiening van afdwingbare sorg (*Department of Social Welfare Free State, 1997: 14*). In hoofstuk 7 word beleid en ook die nuwe Kinderwet se bepalings verder ondersoek.

Dybicz (2005: 766) ondersteun die beperking van die rehabilitasie-strategie. In die praktyk is die plasing van kinders in 'n inrigting 'n maklike oplossing van die probleem om die kind versorg te kry. Tog voorsien die plasing van die kind nie noodwendig in die toekomstige sukses van die kind nie. Die plasing van 'n kind in 'n inrigting is nooit 'n doel op sigself nie. Indien die inrigtingsprogram nie skakel met die gesin, gemeen-

skap en omgewing nie, is daar min sukses in geleë. Die huidige beleid in Suid-Afrika is dus ondersteunend aan geïntegreerde metodes en 'n holistiese ontwikkelingsgerigte behandeling. Residensiële sorg het egter sy plek en noodsaak in programme.

#### **3.5.4 Vereistes vir programme**

Verskillende programme vir die hantering van die straatkindverskynsel bestaan. Ten einde 'n program te ontwerp moet verskillende vereistes in ag geneem word.

Veeran (1999(a): 223) verwys daarna dat intervensiestrategieë vier vlakke moet insluit, naamlik straatkinders, ouers en gesinne, gemeenskappe en die nasionale regering. Hierdie vier vlakke stem ooreen met die vlakke van die ekologiese perspektief soos in Hoofstuk 2 beskryf.

Die praktyk het geleer dat vroeë opsporing van kinders die sukses van die program bevorder. Basiese roetine en persoonlike higiëne is belangrike vereistes vir programme. Roetine bied stabiliteit en persoonlike higiëne bied selfrespek. Die rol wat die skool in die program speel, is baie belangrik. Dit voorsien struktuur, roetine, higiëne, die gemeenskap werk met die kind en die skool bied beloning (Pretorius & Louw, 2008).

Smit & Liebenberg (2000: 26) waarsku dat projekte om straatkinders te help, dikwels deel vorm van 'n disfunksionele siklus waarin die kinders vasgevang is. Ondoeltreffende projekte bestaan aangesien weldoeners, vanuit hulle verwysingsraamwerk, projekte ontwikkel om vir die kinders kos, klere en opvoeding te voorsien. Die projekte ondervang net sekere behoeftes en 'n holistiese, geïntegreerde program ontbreek. 'n Geïntegreerde holistiese behandeling is moeiliker implementeerbaar en nie altyd standhoudend nie. 'n Verskeidenheid diensverskaffers en professies se betrokkenheid en toewyding word benodig vir so 'n program en dit is nie so maklik om die mate van toewyding te verkry nie.



Opsommend kan die volgende vereistes vir programme gestel word:

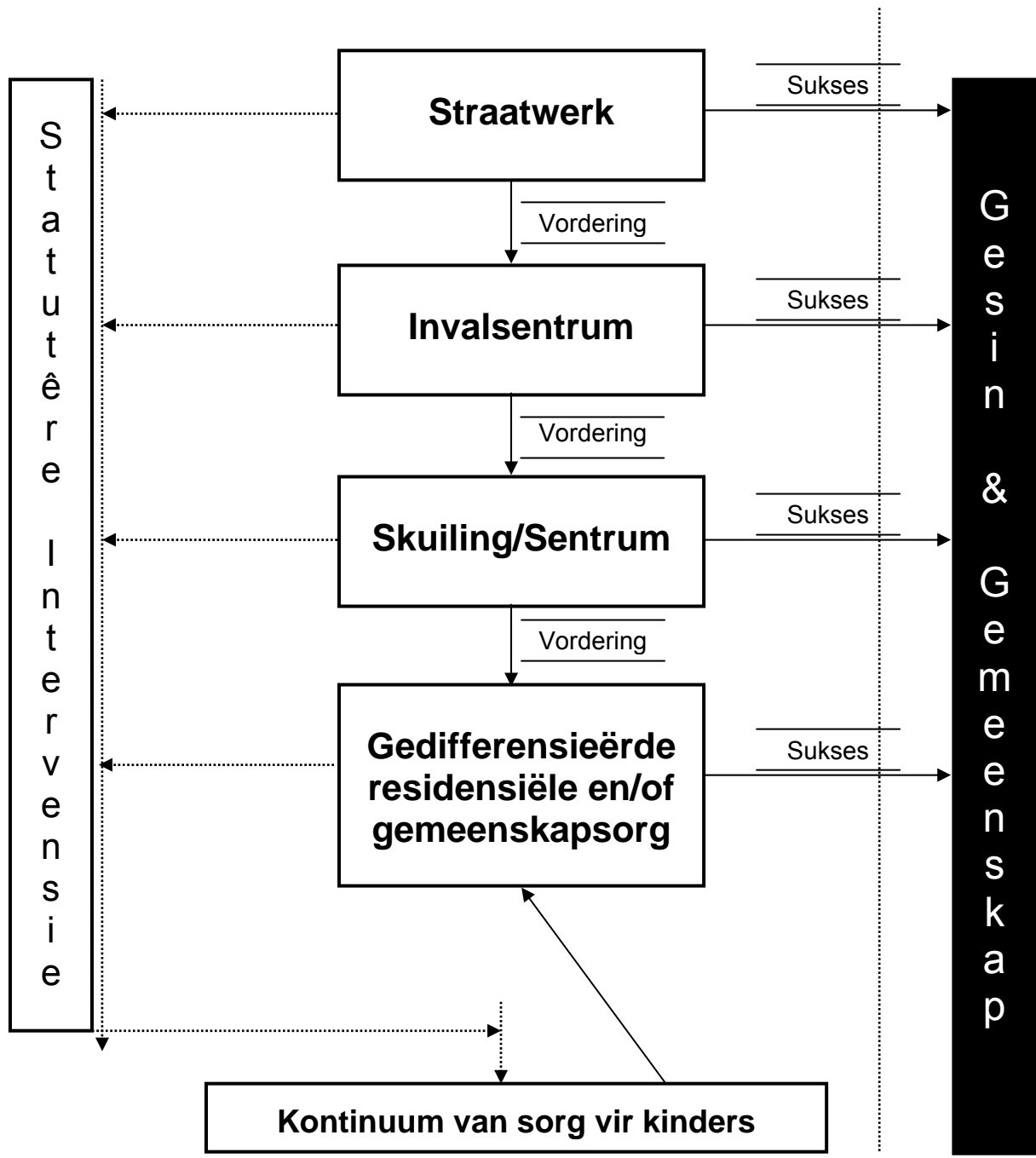
- Al vier vlakke, naamlik kinders, ouers, gemeenskappe en nasionale regering moet in die program ingesluit wees.
- 'n Holistiese geïntegreerde program met 'n verskeidenheid diensverskaffers en professies is noodsaaklik.
- Die program moet vroeë opsporing van kinders betrek met die volgende aspekte: roetine, higiëne, skool/opleiding.

Verskillende voorbeelde van programme word gevind en in die lig van hierdie vereistes bespreek.

### **3.5.5 Voorbeelde van programme**

'n Verskeidenheid programme word in die literatuur aangedui en word voorts beskryf ten einde 'n geheelbeeld te verkry oor watter soorte dienste/programme aan straat-kindere gelewer word. Aan die einde van die punt word 'n opsomming van die verskillende programme met positiewe en negatiewe aspekte ten opsigte van elke program deurgegee.

Skematies word die vlakke van intervensie in Figuur 3 voorgestel (Vrystaat, 2003: 17). Hierdie skema bied 'n raamwerk waarin die volgende programme geplaas kan word.



**Figuur 3: Raamwerk vir sorg, opleiding, behandeling en ontwikkeling van straatkinders (Vrystaat Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 2003: 17)**

Die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, Vrystaat se program vir straatkinders sluit die volgende doelwitte in: voorsiening van straatwerkprogramme, voorsien invaldienste aan straatkinders, voorsien 'n sentrum vir kinders in moeilike omstandighede.

### 3.5.5.1 Straatgesetelde programme

Straatgesetelde (vroeër genoem straatgebaseerde) programme (soos ander programme) het ten doel om kinders te motiveer om weer na hulle ouerhuis terug te keer of, indien dit nie moontlik is nie, by dienste in te skakel.

Die essensie van enige program aan kinders wat op straat leef en werk, is die manier waarop volwassenes, wat meesal die aanbieders van 'n program is, uitreik na die kind se lewenswêreld. 'n Uitreikwerker of 'n straatwerker wat in diens is van die program is dus belangrik. Hierdie persoon kan ook 'n voltydse vrywilliger wees. 'n Werker wat spesifiek die uitreikfunksie het, sal verseker dat verhoudinge met die kinders opgebou word. So 'n persoon moet iemand wees wat daaglik op straat is en met wie die kinders kan identifiseer. Hierdie straatwerker moet op straat werk wanneer dit die "werksure" van die kinders is. So 'n persoon sal dan dadelik weet wanneer daar nuwe kinders op straat is (Vrystaat, 2000: 4). Alhoewel genoem word dat 'n vrywilliger ook vir die taak benut kan word, word dikwels ondervind dat vrywilligers nie die diens kan volhou nie en dan dienste staak. Die kinders vind dit moeilik om "afskeid" te neem en weer met 'n ander persoon 'n verhouding te bou. Weens dié rede is dit beter om 'n uitreikwerker of straatwerker in diens te hê as om met vrywilligers te werk.

Die straatkind moet weer geïntegreer word met die samelewing en vir onder andere hierdie doel moet lewensvaardigheidsprogramme vir hulle aangebied word. Hierdie programme sal byvoorbeeld higiëne, substansafhanklikheid en Vigsvoorkoming insluit (Mako, 2000: 322).

Straatwerk- of uitreikprogramme is baie waardevol ten einde 'n nuwe kind op straat vinnig te bereik. Hoe langer kinders aan die straat blootgestel word, hoe moeiliker raak die rehabilitasie van die kinders (Streetwise, 2002: 2). Die rede hiervoor is dat 'n kind al hoe meer die straatkultuur aanleer en aanhang en aan die ander kant al hoe meer verwyderd raak van sy familiebande. Hierdie situasie veroorsaak dan dat hulle moeiliker terugkeer na hul gesin en/of familie. Die sukses van die straatgesetelde program is uit ondervinding ook in bogenoemde geleë, naamlik vinnige identifisering en herintegrasie in die gemeenskap en by die ouers/familie.

### 3.5.5.2 Invalsentrums

Invalsentrums is 'n nie-residensiële toeganklike fasiliteit wat op 'n deurlopende basis dienste voorsien aan kinders wat op straat leef. 'n Invalsentrum voorsien nie oornag-fasiliteite nie. Kinders kan dus nie daar bly nie. Die invalsentrum voorsien in basiese en ontwikkelingsbehoefte van kinders (Vrystaat Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 2003: 1). Hierdie is 'n vroeëintervensiestrategie vir nuwe kinders op straat (Wes-Kaap Forum vir Straatkinders, 1996: 22). By die invalsentrums is dit baie informeel en lewensvaardigheidsprogramme word hier aangebied. Voeding, skoonmaakfasiliteite en rekreasie is van die basiese programme wat voorsien word. Die doel van hierdie program is om die kinders later meer formeel te plaas. Voorts word beklemtoon (Mako, 2000: 322) dat gesinshereniging en permanensie-beplanning met die kinders reeds vanaf hierdie vroeë stadium van kontak moet plaasvind.

Invalsentrums moet op die beginsel van selfverwysing (of vrywillige verwysing) en oopdeurdienste bedryf word. Die kinders moet in die sentrums beskerm word teen blootstelling, diskriminasie en misbruik (*Free State Department of Social Welfare*, 1997: 28).

Die nuutste beleid van die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling in Suid-Afrika (S.A., 2006: 22) beskryf vier vlakke vir die hantering van kinders, naamlik voorkomings-, beskermings-, rehabilitasie- en voortgaandesorgdienste ("*continuing care services*"). Straatkinders word hanteer op die vlak van rehabilitasiedienste en die beleid sluit registrasie en voorsiening van dienste in vir sowel skuilings as invalsentrums. 'n Invalsentrum en skuiting word dus op dieselfde vlak hanteer, terwyl die Vrystaatse en Wes-Kaapse Beleid (Vrystaat Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 2003 & Wes-Kaap Forum vir Straatkinders, 1996) invalsentrums as 'n vroeëintervensiestrategie beskryf. Dit is egter nie teenstrydig met bogenoemde beleid van Suid-Afrika nie.

Uit ondervinding is die sukses van die program daarin geleë dat dit die kinders informeel hanteer en hulle lok van die straat af, sonder om hul die straat te ontnem. Die invalsentrum bied geleentheid om die kind te assessee ten einde 'n gepaste

behandelingsprogram op te stel. Wat belangrik is vir sukses is dat die invalsentrum 'n deel vorm in 'n meer omvattende program aan die kind.

### **3.5.5.3 Straatkindersentrums**

Sentrums vir straatkinders soos halfweghuise en waarnemingsentrums bied programme aan waar kinders in totaliteit versorg word. Hierdie is die algemeenste wyse waarop daar op die behoeftes van straatkinders gereageer word. 'n Skuiling is 'n oopdeur- residensiële fasiliteit wat tydelike akkommodasie aan 'n straatkind bied. Opname geskied alleen deur selfverwysings en die skuiling is deel van 'n verskeidenheid dienste wat daarop gerig is om spesifiek in die basiese en ontwikkelingsbehoefte van kinders onder 18 jaar te voorsien (Wes-Kaap Forum vir Straatkinders, 1996: 12, Vrystaat Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 2003: 2).

'n Kritieke area van die program is om die betrokkenheid van ouers of voogde te verkry. In hierdie fasiliteite word die kinders gereed gemaak om weer na die gemeenskap terug te keer (Mako, 2000: 320). Waar daar nie 'n moontlikheid bestaan om die kinders weer met hulle gesinne te herenig nie, word programme gevolg om die kinders geleentheid te bied om ekonomies selfversorgend te word. Die fokus is dan om die kinders ten volle in te skakel by die samelewing deur 'n benadering gebaseer op die ontwikkeling van die kind se sterk punte (Veeran, 1999(a): 228). Die missie van die sentrums is nie alleen om die kinders te versorg nie, maar ook om die kinders te beïnvloed tot positiewe verandering. Nadat die kinders weer by gesinne of die samelewing ingeskakel het, is die nasorg van uiterste belang ten einde te verseker dat die kinders nie weer terugkeer na die straat nie (Sishlangu, 2000: 4). Vaardigheidsprogramme wat in die sentrums aangebied word, is byvoorbeeld geletterdheidsprogramme, rekenaarvaardighede, ontwikkeling van entrepreneurskap en karakterbou wat besluitneming, seksualiteit en waardes insluit.

Sentrums bied soms 'n oënskynlik maklike oplossing vir die versorging en rehabilitasie van die straatkind. Dit is egter glad nie 'n eenvoudige oplossing of diens nie. Herintegrasie van die kind in die gemeenskap moet vanuit die sentrum plaasvind. Vanuit ondervinding en waarneming is herintegrasie van die kind in die gemeenskap

moeilik en gekompliseerd vanweë die verskeidenheid behoeftes/probleme in gesinne/gemeenskappe en beperkte hulpbronne en mannekrag.

Voordele van 'n sentrum is die geleentheid wat aan die kind gebied word om 'n holistiese en multidissiplinêre diens te kan ontvang. Verskillende dissiplines is betrokke en die kind kan ten opsigte van alle aspekte (fisies, psigies, opvoedkundig) dienste ontvang. Die nadeel van 'n sentrum is dat versorging so 'n groot rol speel en effektiewe bestuur noodsaaklik is ten einde te verseker dat die ander dienste en ook herintegrasie in die gemeenskap plaasvind. Doelgerigte en effektiewe bestuur en lewering van multidissiplinêre dienste is 'n belangrike deel van die diens in die sentrum (*Free State Department of Social Welfare, 1997: 26*).

Die mislukking van die straatkindersentrums/skuilings is vanuit waarneming dikwels daarin geleë dat daar nie 'n doelgerigte program met kinders gevolg word nie. Hulle kan nie net met aktiwiteite besig gehou word nie: daar moet ook 'n plan en aksie (individuele ontwikkelingsplan) wees na waarheen die kind op pad is. Hiersonder gebeur dit dan dat kinders jare in 'n sentrum bly sonder dat die sentrumprogram deel vorm van 'n omvattende program aan die kind.

#### **3.5.5.4 Statutêre intervensie**

Statutêre intervensie kan ook van toepassing gemaak word op straatkinders. Dit word vir die doeleindes van die navorsing as 'n behandelingsprogram beskou, aangesien dit een van die wyses is waarvolgens die kind hanteer kan word en in sy ontwikkelingsplan voorsien word. Hierdie opsie moet net benut word as dit in die beste belang van die kind is en moet nooit gesien word as 'n vinnige, maklike oplossing van die probleem nie (Vrystaat Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 2003: 15). Die betrokkenheid van maatskaplike werkers en welsynsorganisasies is noodsaaklik ten einde die kinders op statutêre wyse te hanteer (Mako, 2000: 319).

'n Ander wyse waarop straatkinders statutêr hanteer kan word, is deur plasing in pleegsorg. Kakuchi (2001: 2) beskryf hoe die pleegsorgplasing as alternatief benut word vir die plasing van straatkinders. Pleegsorgplasing kan voordelig benut word

vir die plasing van kinders in geval waar die kinders se ouers nie in staat is om te sorg nie. So 'n plasing beteken dat gesins- en gemeenskapsintegrasie moet kan plaasvind.

Residensiële sorg (statutêre plasing in inrigting) moet egter, soos reeds onder punt 3.6.3 bespreek, tot die minimum beperk word. Dit moet nie gesien word as 'n laaste blyplek vir die kind nie. Tog is dit soms in belang van die kind as so 'n plasing net vir 'n beperkte tyd is en dit benut word vir verdere beplanning en plasing van die kind. Plasing in residensiële sorg moet nie net versorging bied nie, maar moet kwaliteitprogramme bied, gerig op die totale ontwikkeling van die kind. Voorts moet dit steeds streef na gesins- of gemeenskapsherintegrasie.

Statutêre plasings en dienste is weens omstandighede in Suid-Afrika nie sommer 'n effektiewe wyse van hantering van kinders nie. Die tekort aan maatskaplike werkers (Giese, 2007: 19) dra daartoe by dat gesinsherenigingsdienste nie suksesvol en effektief geskied nie. Die gebrek aan hulpbronne, ondersteunende sisteme asook funksionele gesinne, het ook tot gevolg dat die statutêre diens, sowel as pleegouers, nie genoegsaam is en effektief uitgevoer kan word nie.

Statutêre intervensie is nie 'n behandelingsprogram wat sonder ander programme uitgevoer kan word nie. Soos die skuiling of invalsentrum vorm dit deel van 'n totale program.

#### **3.5.5.5 Die 24 uur-diensleweringmodel**

'n Program soos die 24 uur-diensleweringmodel is 'n program waar dienste na die oorspronklike gemeenskap van die kind self geneem word. Ander programme word dikwels in die middestede (waar die meeste straatkinders op straat gevind word) aangebied. Hierdie is 'n geïntegreerde gemeenskapstruktuur wat kinders by 'n holistiese 24 uur-program betrek. Die betrokkenheid by die kinders veronderstel nie fisiese kontak vir 24 uur van die dag nie, maar behels 'n program deur 'n kernspan wat gedifferensieerd ten opsigte van al die behoeftes van die kinders werk en wat nature op bystand is vir die nodige dienste. Die kinders word nie onttrek uit die gemeenskap na 'n instansie nie, maar word binne die gemeenskap aan 'n

tuisgesetelde ondersteuningseenheid en dienste gekoppel. Die eenhede is in die huise van lede van die gemeenskap. Versorging, voeding en onderrig word by die eenhede verkry. Onderrig sluit skoolopleiding sowel as lewensvaardighede in. Die kinders word saam met hulle gesinne by die diens betrek en ook by intensiewe maatskaplike dienslewering. Die kinders word op informele wyse gemotiveer en geleer om weer deel te word van die hoofstroomonderwys. 'n Span maatskaplike werkers, jeugsorgwerkers, gemeenskapsontwikkelaars en opgeleide vrywilligers vorm deel van die diens (Smit & Van Schalkwyk, 1998: 340).

Smit (2008: 2) bied 'n skematiese oorsig oor die strategie van die program:

- Straatwerkers in dorpe en stede doen uitreikwerk op straat om straatkinders te motiveer om na die skool en hulle gesin terug te keer. Hulle werk saam met gemeenskapsgesetelde werkers, polisie, maatskaplike dienste en plaaslike besighede.
- Die gemeenskapsgesetelde straatwerkers werk saam met die straatwerkers in die dorp of stad. Hulle is ook verbind aan die tuisgesetelde ondersteuningseenhede. Hulle rol is om kinders in die gemeenskap en in die ondersteuningseenhede te ondersteun en om met die gesinne en hoofstroomskole te netwerk.
- Tuisgesetelde ondersteuningseenhede word as “terapeutiese eenhede” aangebied deur opgeleide gemeenskapslede in hulle huise. 'n Maksimum van agt kinders per eenheid is ideaal. Hier word fisiese en emosionele ondersteuning gebied.
- Gemeenskapsprogramme vanuit vraghouers. Hierdie “*Container*”-programme is verbind aan die tuisgesetelde ondersteuningseenhede en die gemeenskapstraatwerkers. Ondersteuning op 'n 24 uur-basis vorm deel van die strategie. Verskillende aktiwiteite word vanuit die “*Container*” aangebied en dit dien as hulp- en ondersteuningsentrum vir kinders en ouers in die gemeenskap.

Hierdie tipe program word in Suid-Afrika en ook onder meer in Madras (Indië) gevolg. Hulle gebruik die naam “slum-school” as die proses van aanleer van daaglikse roetine en reïntegrasie in die formele onderwys (*Street Children Slumd*, 2001: 4). Wat hierdie tipe programme suksesvol maak, is dat die kind gehanteer en behandel word binne die gemeenskap waarvandaan hy kom. Gesins- en gemeenskaps-



integrasie vind dus makliker en meer effektief plaas en die diens word so gelewer dat die kind byna daaglik ondersteun en aangemoedig word. Sukses is ook daarin geleë dat die dienslewering en ondersteuningsstelsel die gemeenskap self is. Dit is egter noodsaaklik dat die totale span betrokke by die dienslewering saamwerk en dat daar nie ontbrekende spanlede, met gevolglik ontbrekende insette, is nie. Hier word verwys na 'n span wat op alle vlakke van die behoeftes van die kind deelneem, naamlik maatskaplike werk, onderwys, polisie, gesondheid en die gemeenskap. Hierdie tipe diens sluit ook goed aan by die Suid-Afrikaanse Beleid ten opsigte van kinders en die verwydering van kinders.

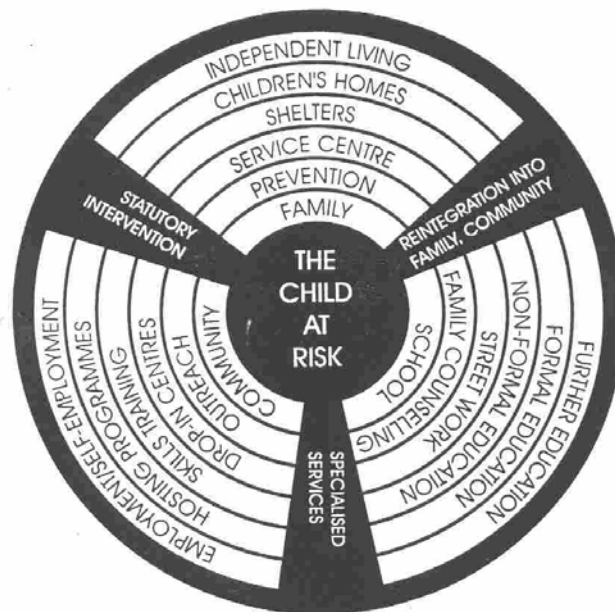
Programme moet ontwikkel word wat risikokinders bystaan om in skole en gesinne te bly. Die ekonomiese omstandighede van gesinne moet ook aandag geniet (*International Adoption.net*, 1998: 8). Die konsep van tuisgesetelde ondersteunings-eenhede kan 'n belangrike komponent van die diens aan kinders wees en in bogenoemde behoeftes voorsien. Dit is 'n program wat die gesin/familie self bystaan, spreek ook die ekonomiese omstandighede van gesinne aan en ondersteun die skoolbywoning van kinders, sowel as deurlopende vaardighedsontwikkeling. Hierdie program kan ook volgens behoefte/probleme aangevul word deur ander programme soos Striatatutêre intervensie. Met die tekort aan maatskaplike werkers is hierdie program ideaal, en deur middel van benutting van gemeenskapslede vir die program is die wisseling van werknemers min. Ondersteunende verhoudings word ontwikkel met omgee- en altyd teenwoordigende volwassenes. Sukses in die program is ook geleë in die toeganklikheid van die program vir kinders, hul ouers en skole. Oorhoofs gesien, word kinders se lewensvaardighede, selfbeeld en sosiaal/opvoedkundige ondersteuningstrukture versterk en beter toegerus om met stressors te handel (Smit, 2008: 5).

### **3.5.5.6 Diensvoorsieningsmodel aan straatkinders**

Die diensvoorsieningsmodel omsluit verskillende programme aan straatkinders en wil verseker dat die totaliteit van die kind se behoefte vir onafhanklike ontwikkeling kan plaasvind. Die model is ook soos die 24 uur-diensleweringmodel 'n geïntegreerde wyse wat ook al die vlakke van die kind se ontwikkeling insluit. Anders as die 24 uur-model kan hierdie diens op verskillende plekke/gemeenskappe plaasvind. Dit sluit

ook verskillende programme soos skuilings en invalsentrums in en is nie so kompak geïntegreerd soos die 24 uur-model binne een program nie. Figuur 4 (onvertaald) is 'n diagrammatiese voorlegging van 'n diensvoorsieningsmodel vir straatkinders (Wes-Kaap Forum vir Straatkinders, 1994: 14).

## DIENSVOORSIENINGSMODEL



**Figuur 4: Diensvoorsieningsmodel aan straatkinders**

Hierdie model dui drie alternatiewe aan wat behandelingsopsies vir 'n straatkind is. Afhangende van die assessering van die kind, kan bepaal word watter plan gevolg word, naamlik herintegrasië in die gesin en gemeenskap, gespesialiseerde dienste (byvoorbeeld vaardigheidsontwikkeling, werksgerigte programme) en statutêre intervensie, byvoorbeeld kinderhuis of jeugsorgsentrum. Die vlakke dui aan watter dienste of soort dienste betrokke is in die behandeling van hierdie kind. Byvoorbeeld die gespesialiseerde diensteopsie sal die kind in die eerste plek kontak hê met die gemeenskap en dan met die uitreikwerker, wat weer verwysing doen na die invalsentrum waar die kind weer in kontak kom met vaardigheidsontwikkeling. Vanaf hierdie vaardigheidsontwikkeling sal bepaal word by watter soort program die kind inge-

skakel word vir spesifieke opleiding/ontwikkeling tot by werksplasing of totdat hy ontwikkel is om 'n eie besigheid te begin.

Hierdie model se sukses is daarin geleë dat die totale ontwikkelingsbehoefte van die kind in ag geneem word. Dit is egter noodsaaklik dat die hele spektrum van dienste wel effektief bestaan en effektief gelewer kan word.

### 3.5.5.7 Opsommend

Kortliks kan die ses soorte programme soos volg aangedui word:

<b>PROGRAMME:</b>	<b>1. STRAAT-GESETELDE PROGRAMME</b>	<b>2. INVAL-SENTRUM</b>	<b>3. SENTRUM</b>	<b>4. STATUTÊRE INTERVENSIË</b>	<b>5. 24-UUR DIENSLEWERINGS-MODEL</b>	<b>6. DIENSVOORSIENINGSMODEL</b>
Werking en waarde:	Vroeë intervensie – kind nog kort tyd op straat.	Informeel, nie-residensieël, maar voorsien in basiese en ontwikkelingsbehoefte.	Oopdeurresidensieële fasiliteit; bied totale versorging en opleiding aan kind.	Residensieel of pleegsorg; totale versorging en opleiding van kind in fasiliteit of by pleegouers.	Kinders word by 'n holistiese 24-uur-program binne die gemeenskap van oorsprong betrek en gemeenskapslede self word opgelei om die program te hanteer.	Vervat al die verskillende programme van 1 tot 4.
Tipe programme:	Lewensvaardighedsprogramme, opleiding.	Lewensvaardighedsprogramme, opleiding, voeding, ablusie, rekreasie.	Lewensvaardighedsprogramme, opleiding, totale versorging van kind.	Totale versorging, opleiding en ontwikkelingsprogramme.	Opleiding en ontwikkelingsprogramme; gesin word deurlopend bygestaan; versorging van kind; gemeenskapsontwikkeling.	Versorging, vaardighedsprogramme, werksgerigte programme, statutêre programme.
Siening van die gesin en die gemeenskap:	Gesinne word opgespoor vir herintegrasie.	Gesinne word opgespoor vir herintegrasie.	Verkry betrokkenheid van gesin vir herintegrasie.	Streef steeds na gesin- en gemeenskapsintegrasie.	Herintegrasie is vanselfsprekend, want program word in gemeenskap aangebied.	Herintegrasie met gesin en gemeenskap.

<b>PROGRAMME:</b>	<b>1. STRAAT- GESETELDE PROGRAMME</b>	<b>2. INVAL- SENTRUM</b>	<b>3. SENTRUM</b>	<b>4. STATUTÊRE INTERVENSIË</b>	<b>5. 24-UUR DIENS- LEWERINGS- MODEL</b>	<b>6. DIENSVOOR- SIENINGSMODEL</b>
Positiewe aspekte:	Vroeë opsporing van kinders.	Informeel en vrywillige opleiding.	Multidissiplinêr, holisties.	Multidissiplinêr.	Totale ontwikkelingsbehoefte en multidissiplinêre span; gesin is deel van program en binne gemeenskap – nie so duur soos residensieel en is tot opbou van hele gemeenskap.	Totale ontwikkeling en multi-dissiplinêr.
Negatiewe aspekte:	Moet saam met ander dienste aangebied word.	Gebrek aan multi-terapeutiese span.	Kan verval in versorging en geen ontwikkeling.	Duur diens – kan nie sonder ander dienste aanbied nie.	Totale spaninsette noodsaaklik vir sukses.	Duur program en alle spanlede se insette is noodsaaklik.

**Tabel 3: Opsomming van die ses soorte programme**

Programme word in sommige gevalle gekombineerd aangebied ten einde verskillende behoeftes te ondervang.

Die filosofie rondom die beleid ten opsigte van dienste aan straatkinders in Suid-Afrika is dat dit op 'n ontwikkelings- en ekologiese perspektief gebaseer is (*Free State Department of Social Welfare, 1997: 18*). Jong mense het die reg tot 'n gesonde, omgee- en veilige omgewing en 'n milieu wat bydra tot hulle groei en ontwikkeling. Die programme wat hierbo geskryf is, is elk ontwikkelingsgerig. Dit is gerig op die holistiese hantering van die kind. Ekologiese uitgangspunte word in 'n mate gevolg, maar met die beperkte inligting wat bekom is, kan elke program nie ekologies beoordeel word nie. Die diensvoorsieningsmodel (Figuur 4) dui 'n mate van verskillende vlakke aan, naamlik mikro- (kind self), meso- (gesin) en ekso- (opleiding en werk) vlakke aan, maar dit is nie duidelik hoe die makrovlak, naamlik beleid en politiek, deur hierdie model aangepak word nie. Die 24 uur-diensleweringmodel is ook betrokke op die verskillende vlakke, naamlik kind self (mikro), gesin en huisskool (meso), gemeenskap en werk (ekso), maar hoedanig beïnvloeding op die makrovlak is, word nie deur die literatuur beskryf nie.

Dienste aan straatkinders kan nie werklik in afsonderlike kategorieë aangebied word nie. Die ideale intervensiestrategie moet op vier vlakke (Hoofstuk 2) plaasvind ten opsigte van straatkinders, ouers en gesinne/families, gemeenskappe en die nasionale regering. Intervensieprogramme kan nie straatkinders van ander rolspelers isoleer nie (Veeran, 1999(a): 223). Hierin word die ekologiese perspektief weer eens bevestig. Dienslewering moet ook alle vlakke en die totale dienskontinuum insluit, naamlik rehabilitasie, intervensie, uitreik en voorkoming. Voorkomingsdienste is ook 'n belangrike diens wat deur Suid-Afrikaanse Beleid voorgeskryf word.

Verskillende metodes en programme word benut om die straatkind te help. Die groot verskeidenheid metodes en maniere om hulp te verleen, dui juis op die kompleksiteit van die straatkindverskynsel en 'n poging om 'n holistiese diens daar te stel. Geen enkele program sal vir hierdie kinders geslaagd wees nie, tensy die program 'n verskeidenheid van dienste op alle vlakke insluit.

### 3.6 SLOTSOM

Die straatkind kan deur middel van 'n verskeidenheid van definisies beskryf word. Kortliks is 'n straatkind onder die ouderdom van 18 jaar en is die straat sy bron van lewensonderhoud. Hy bring meeste van sy tyd sonder leiding en toesig van volwassenes op straat deur en is nie deurlopend by skoolopleiding ingeskakel nie.

Straatkinders kom oral in die wêreld en veral in stede voor. Daar was reeds in 1800 kinders wat op strate geleef het. Die aantal kinders het oor die jare so vermeerder dat die straatkinderskynsel prominent is en bekend aan die meeste mense. Faktore wat bydra dat kinders hul na die straat keer vir hulle oorlewing kan op mikro-, meso-, ekso- en makrovlak gevind word. Daar is druk- en trekfaktore wat bydra dat die kinders op straat is.

Die lewe van die kind op straat bestaan grootliks uit die portuurgroep/mede-sstraatkinders en hulle aktiwiteite daar rondom die inwin van geld. Die kinders is in 'n groot mate afhanklik van afhanklikheidsvormende middele soos gom en tik. Seksuele praktyke kom algemeen onder die kinders voor en hou vir hulle 'n gesondheidsrisiko in. Geweld is alledaags onder die kinders, maar ook buite hulle groep, soos deur die publiek en die SAPD.

Verskillende programme vir die hantering van straatkinders bestaan en 'n vergelyking tussen ses basiese programme is gemaak. Belangrike vereistes vir programme is dat dit die vier vlakke (mikro-, meso-, ekso- en makro) insluit en dat programme holisties en geïntegreerd in samewerking met 'n verskeidenheid van diensverskaffers en professies aangebied word.

Hierdie hoofstuk dien as basiese oriëntering van die straatkinderskynsel en in die volgende hoofstukke sal 'n meer intensiewe en dieperliggende beskouing van die straatkind op die mikro-, meso-, ekso- en makrovlak van die ekologiese verhoudingskonteks gegee word.

### DIE STRAATKIND OP MIKRO-SISTEEM VLAK

---

Hierdie hoofstuk gaan oor die eerste vlak in die menslike ontwikkelingsisteem, naamlik die mikrosisteem wat Bronfenbrenner (1979: 22) beskryf as “*a pattern of activities, roles and interpersonal relations experienced by the developing person in a given setting with particular physical and material characteristics*”. Die plek van die mikrosisteem in die ekologiese perspektief en wat hierdie sisteem behels, word bepaal alvorens daar gefokus word op die mikrosisteem van die straatkind. Hierdie hoofstuk gaan dus oor die vraag: Watter aspekte beïnvloed die straatkind as individu?

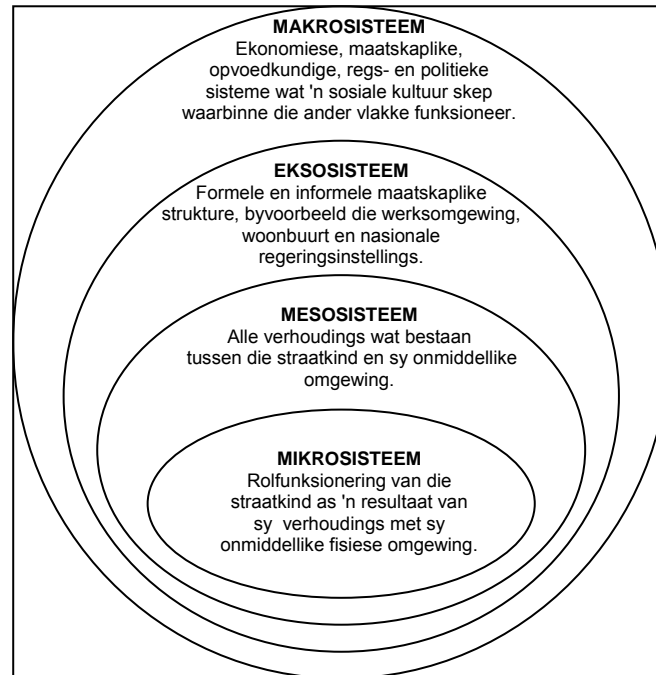
Soos reeds in Hoofstuk 2 gemeld, is dit belangrik om in ag te neem dat geeneen van die sisteme en ook nie die mikrosisteem totaal begrens is nie. Die ander drie sisteme (meso-, ekso- en makrosisteem) beïnvloed ook die mikrosisteem. Voorts word die ekologiese begrippe (soos gemeld in Hoofstuk 2) ook deurentyd in die ontledingsproses in ag geneem.

#### 4.1 BEGRENSING VAN DIE MIKROSISTEEM

Verskillende navorsers se weergawes van die mikrosisteem word deurgegee ten einde 'n afbakening/begrensing vir 'n mikrosisteem daar te stel. Hiervolgens kan bepaal word watter aspekte van die individu in ag geneem moet word vir ontleding van die straatkind se mikrosisteem.

Schoeman (1999, 77-81) dui die oorspronklike vlakke in die ekologiese model en die ekologiese raamwerk vir analise aan soos in Figuur 5 aangedui. Dit skets die rol-funksionering van die straatkind as 'n resultaat van sy verhoudings met sy onmiddellike fisiese omgewing as die mikrosisteem.

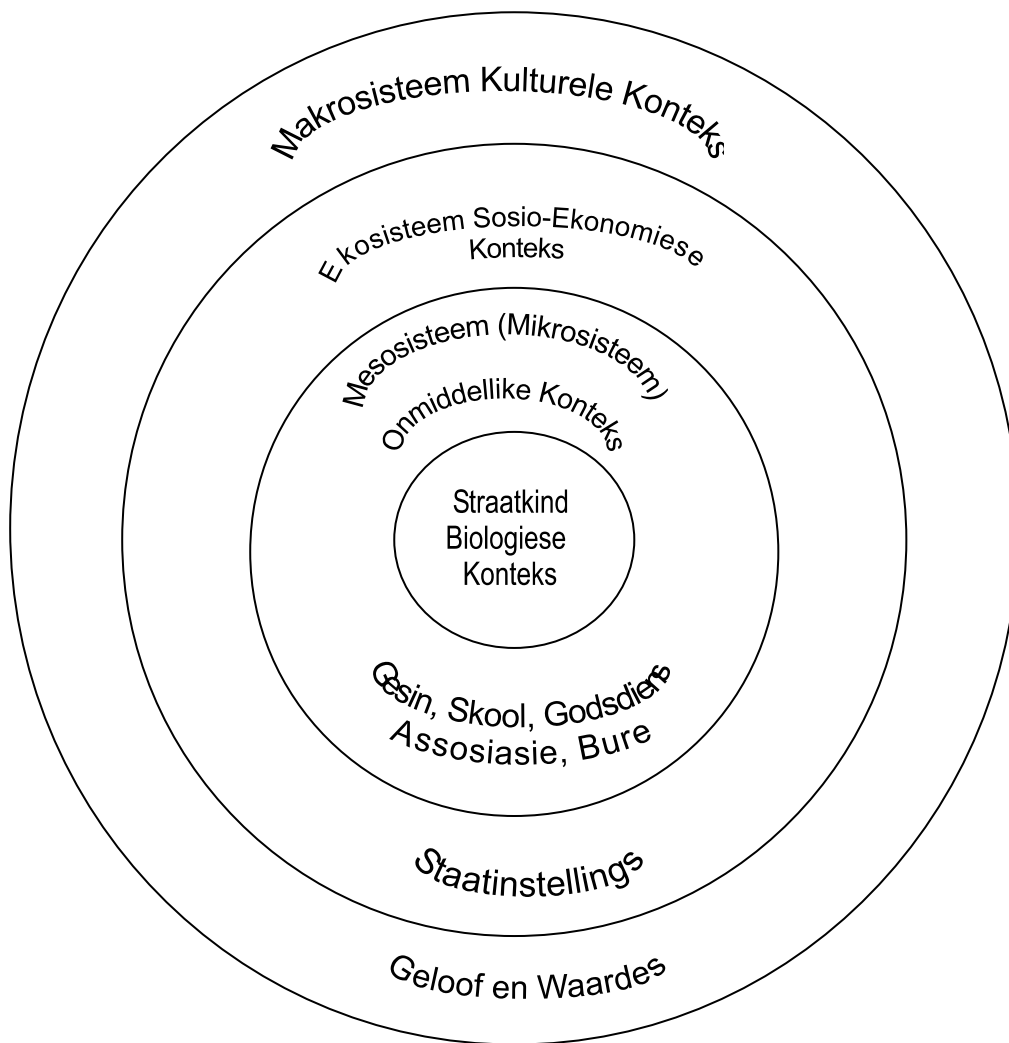




**Figuur 5: Vlakke in die ekologiese perspektief (Schoeman, 1999:7 (Aangepas))**

Bee & Boyd (2006: 46) beskryf die mikrosisteem as die straatkind se onmiddellike omgewing en hulle sluit veranderlikes in waaraan die mens direk blootgestel is. Hulle bied Figuur 6 as 'n beskrywing van Bronfenbrenner se ekologiese teorie aan. Dit veronderstel dat die mens, en dan spesifiek hier die straatkind, aan 'n interafhanklike konteks blootgestel word wat op komplekse wyses met mekaar in interaksie tree om ontwikkeling te beïnvloed.

Figuur 6 kan soos volg vanuit die ekologiese perspektief verstaan word. Die straatkind is in die middelste sirkel en alles rondom die sirkel het ook 'n invloed op die straatkind en vorm deel van die kind. Hierdie middelste sirkel, naamlik mikrovlak, word verteenwoordig deur die straatkind se biologiese konteks. Die tweede sirkel lê die naaste aan die straatkind. Dié sirkel verteenwoordig die mesovlak en verteenwoordig mense en instellings wat direkte kontak met die straatkind het, soos sy gesin, skool, bure en kerk. Die derde sirkel word die eksovlak genoem en verteenwoordig instellings, ekonomie en sosiale kontekste wat 'n invloed op die eerste vlak uitoefen aangesien dit bepalend is vir die standaard waarop die straatkind kan lewe. Die vierde sirkel is die makrovlak wat ver verwyder van die straatkind is, maar waardes en geloof verteenwoordig en tog 'n sterk bepaler is van hoe die straatkind glo en leef.



**Figuur 6: Die straatkind se interafhanklike konteks (Bee & Boyd, 2006: 46)**

Ten opsigte van die mikrosisteem stel Bee en Boyd (2006: 46) dat die straatkind se genetiese samestelling en ontwikkelingsfase – die biologiese konteks – ook ontwikkeling beïnvloed. So byvoorbeeld sal 'n straatkind wat nog nie die vaardigheid van lees kon bemeester nie, ook nie baat vind by 'n verrykende literatuurprogram nie. Dus mag sy kultuur, die sosio-ekonomiese omstandighede, die skool wat hy bywoon en sy eie gesin, almal betrek word om kwaliteitopleiding te bied. Sy vermoë om daarby te baat, word egter bepaal deur die mate waarin sy opleiding by sy individuele behoeftes aanpas (Bee en Boyd, 2006: 46). Hierdie navorser voeg by die individuele behoeftes ook individuele vermoëns, aangesien dit ook 'n bepalende faktor ten opsigte van ontwikkeling is. So 'n ekologiese perspektief voorsien 'n wyse van denke ten opsigte van ontwikkeling en omvat die kompleksiteit van individuele en kontekstuele veranderlikes.

Die afleiding wat gemaak kan word, is dat die opleiding of ontwikkeling baie suksesvol kan wees indien genoegsame kennis van 'n straatkind se behoeftes verkry is, asook kennis van die straatkind se funksionering, en 'n gepaste program hierop afgestem kan word. Hierdie afleiding is baie toepaslik by die straatkind. Baie programme vir die ontwikkeling van die straatkind word aangebied, maar almal is ongelukkig nie ewe suksesvol nie, aangesien dit waarskynlik nie op die straatkind se behoefte ingestem is nie. Daar is meer sukses en samewerking as die program volgens sy behoefte is, byvoorbeeld die benutting van sokker (wat 'n gewilde sport onder die jeug van die Vrystaat is), en aktiwiteite wat hulle help om geld te kry (wat duidelik die straatkind se behoefte is).

Bronfenbrenner (1979: 22) gebruik die term "*experienced*" in sy definisie van 'n mikrosisteem. Hierdie term kan vergelyk word met persepsies wat mense van ander mense het en wat 'n rol in die karaktertrekke van mense speel. Bronfenbrenner se teorie dui aan dat waarneming belangrik is by gedrag en ontwikkeling. Dit kan volgens die navorser van twee kante beredeneer word. Die wyse waarop 'n sekere saak gesien word, dit wil sê deur watter bril 'n persoon self daarna kyk, kan ook gedrag en ontwikkeling bepaal. Dit impliseer dat as 'n straatkind oor die algemeen negatief is, sal sy gedrag ook merendeels negatiwiteit weerspieël en positiewe ontwikkeling sal deur die negatiwiteit gestrem word. Die ander kant, naamlik hoedanig ander mense se persepsie van 'n straatkind is, kan ook 'n invloed op die straatkind hê. Wanneer versorgers/terapeute, byvoorbeeld praat en leef asof die straatkind nie werklik potensiaal het nie, kan die kind ook so glo en daarvolgens leef.

Carlson (1984: 510; 1997: 83) fokus op die persoonlikheidseienskappe van die individu in sy ontleding van die mikrosisteem. Schoeman (1999: 78) sluit hierby aan en vat die aspekte saam wat volgens Carlson in 'n analise op die individuele vlak ingesluit moet word, naamlik:

- persoonlike houdings en waardes,
- persoonlike bronne, vaardighede en vermoëns,
- persoonlike swakhede, probleme en patologieë, en
- unieke, subjektiewe belewenisse en wêreldbeskouing

Schoeman (1999: 78) bied na aanleiding van bogenoemde die volgende aspekte wat bygevoeg kan word:

- kognitiewe prosesse van betrokkenes;
- beïnvloeding van die persoonlikheidsstruktuur en dinamika deur die ekologie waarbinne die betrokkenes funksioneer, en
- die beïnvloeding deur die individu ten opsigte van hul ekologiese aspekte.

Wanneer 'n ontleding van die mikrosisteem vanuit die ekologiese perspektief gemaak word en al die verskillende aspekte soos deur bogenoemde navorsers in ag geneem word, bevat die mikrosisteem al die volgende aspekte:

- rolfunksionering van die straatkind as uitlewing van verhoudinge in sy onmiddellike omgewing (Figuur 5, bl 84);
- biologiese konteks wat genetiese samestelling, ontwikkelingsfase, individuele vermoëns en individuele behoeftes insluit (Figuur 6, bl 85);
- persepsies van die straatkind self en persepsies wat ander van die straatkind het;
- persoonlikheidsseienskappe wat, volgens Carlson (1984: 510) en Schoeman (1999: 78), die volgende insluit: persoonlike houdings en waardes; persoonlike bronne; vaardighede en verhoudings; persoonlike swakhede; probleme en patologie en unieke subjektiewe belewenisse en wêreldbeskouing (wat aansluit by bogenoemde persepsies);
- kognitiewe prosesse (wat ook vaardighede en vermoëns kan insluit);
- beïnvloeding van persoonlikheidsstruktuur en dinamika deur ekologie;
- beïnvloeding deur die straatkind ten opsigte van ekologiese konteks.

Ten einde bogenoemde aspekte eenvoudiger en saam te groepeer om die mikrosisteem van die straatkind te beskryf, word verwys na Louw, Van Eede & Louw (2002: 10-12) en Ganly (2007: 1) se indeling van menslike ontwikkeling. Louw (2002: 10-12) bied die volgende aspekte van menslike ontwikkeling: fisiologies; kognitief (taal, intellek); persoonlikheid (selfkonsep, identiteit en identiteitsvorming) en sosiaal (moreel en sosialisering). Ganly (2007: 1) dui die volgende aspekte aan vir menslike ontwikkeling, naamlik fisies, kognitief en sosiaal-emosioneel. Dit mag

voorkom of hierdie areas apart/onafhanklik is, maar dit is baie na verwant aan mekaar, byvoorbeeld fisiese ontwikkeling (soos neurologiese ontwikkeling/groei) laat toe dat kognitiewe vooruitgang plaasvind wat die vermoë verhoog om na situasies vanuit verskeie perspektiewe te beskou ('n kognitiewe vermoë), wat dit weer moontlik maak om meer effektiewe sosiale verhoudinge te vestig.

Vir die omskrywing van die mikrosisteem word bogenoemde aspekte gekombineer en die volgende aspekte word bespreek:

- fisiologies
- kognitief
- sosiaal-emosioneel
- persoonlikheid

## **4.2 ONTLEDING VAN DIE STRAATKINDVERSKYNSEL OP DIE MIKROSISTE-MIESE VLAK**

Ten einde die mikrosisteem van spesifiek die straatkind te analiseer word 'n ontleding van die verskillende aspekte met betrekking tot die straatkind ondersoek.

### **4.2.1 Fisiologiese aspekte**

Soos reeds beskryf, sluit die fisiologiese/biologiese konteks die genetiese samestelling, ontwikkelingsfase, individuele behoeftes en vermoëns in. Fisiese ontwikkeling sluit volgens Louw, Van Ede & Louw (2002: 10) die volgende in: die groei van die liggaam en organe (wat gewoonlik groei genoem word), asook die veranderinge in die interne struktuur en funksionering van die liggaam. Hiermee word afgelei dat die biologiese en fisiese konteks min of meer dieselfde aspekte in ag neem. Groei en ontwikkeling dui basies dieselfde aan en in die poging om die biologiese aspekte van die straatkind te bespreek, word die fisiese eienskappe/konteks dus ook hier ingesluit. Die biologiese en fisiese konteks sluit dus aspekte van die liggaam self in, soos geslag, ouderdom, gesondheid, aspekte wat gesondheid beïnvloed, seksuele aspekte en die algemene voorkoms van 'n persoon of straatkind.

### ▪ **Geslag van die straatkind**

Die meeste straatkinders is seuns (Aptekar, 1996: 250; Richter & Van der Walt, 1996: 214; Ayuku *et al.*, 2004: 300; Swart, 2005: 35). Aptekar (1996: 4) verwys daarna dat daar onderskei kan word ten opsigte van ontwikkelende lande waar straatkinders meestal seuns is en ontwikkelde lande waar seuns en meisies straatkinders is. Navorsing in 2005 in Namibië wys dat 78,89% van die straatkinders seuns is en 22,2% dogters (Grundling & Grundling, 2005: 185).

### ▪ **Ouderdom van die straatkind**

Die meeste van die straatkinders in Suid-Afrika is van die swart bevolking en in 'n mindere mate die kleurlinge met die Indiese groep en die wit mense wat die minste is. Hulle wissel tussen die ouderdom van 6 en 18 jaar, met die grootste konsentrasie tussen 10 en 15 jaar of 12 en 14 jaar. Daar is egter ook kinders jonger as 6 jaar op straat, asook ouer as 18 jaar (Pelton, 1993: 79; Smit, 1993: 109-111; Le Roux, 1995: 399). Volgens Grundling & Grundling (2005: 176) toon navorsingsbevindings onder Afrika-stratkinders dat die ouderdomme wissel tussen 2 en 18 jaar.

### ▪ **Gesondheid van die straatkind**

Ten opsigte van straatkinders se fisiese toestand toon navorsing in Suid-Afrika dat straatkinders ondergewig en dikwels wangevoed is (Richter & Van der Walt, 1996: 214; Van Rooyen & Hartell, 2002: 59). Volgens 'n studie in Suid-Afrika gedurende 1988 was die voedingstatus van 97 straatkinders soos volg (Van Rooyen & Hartell, 2002: 59). Een-en-twintig persent was kronies ondervoed en 53% was ernstig ondervoede straatkinders. Van die kinders wat in dié navorsing betrek is, was 74% wangevoed. Van Rooyen & Hartell (2002: 59) verwys na navorsing wat toon dat kinders wat ondervoed is, makliker vatbaar is vir infeksie en diarree.

Straatkinders in Suid-Afrika het 'n tekort aan konstante en gesonde dieet (Van Rooyen & Hartell, 2002: 59). Wanvoeding en swak lewensomstandighede as jong kind veroorsaak dat die kind se skelet stadiger ontwikkel as normaalweg. Gevolglik is straatkinders fisies verskraal en vertoon hulle jonger en kleiner as hul kronologiese

ouderdom (Van Niekerk *et al.*, 2007: 131). Ondervinding het ook bevestig dat straatkinders baie kleiner en jonger vertoon en die ouderdom heelwat laer geskat word as die kind se werklike ouderdom. In werklikheid vind die straatkind ook hierin 'n voordeel, naamlik dat die publiek makliker simpatie toon teenoor oënskynlik jonger kinders en geld gee vir hul dienste of bedelary.

Straatkinders gaan gebuk onder gesondheidsprobleme wat veroorsaak word deur blootstelling aan koue, onhygiëniese toestande, gomsnuif en aansteeklike en oordraagbare siektes vanweë die straatlewe wat hul lei. Voorbeelde van gesondheidsprobleme is verkoue, gastro-enteritis, allergieë, intense hoofpyne en tuberkulose (Van Rooyen & Hartell, 2002: 305; Van Niekerk *et al.*, 2007: 127).

Die straatkind is heeltemal op sy eie en dus ten volle verantwoordelik vir homself. Hulle slaap vir veiligheid saam in groepe. Hulle gaan slaap naamlik eers in die vroeë oggendure en op plekke waar hulle redelik veilig kan wees, soos onder brûe, in parke, sportgronde, parkeerareas, ensovoorts. Die kinders is oor die algemeen vuil en onnet. Die navorsing waarna verwys is, toon dat 41,4% van die kinders nooit bad nie (Van Rooyen & Hartell, 2002: 305). Wanneer kinders nie bad nie en ook nog slaap en leef in onhygiëniese plekke soos onder brûe en parke, sal hulle nog soveel kwesbaarder wees vir siektes.

Volgens Van Rooyen & Hartell (2002: 297) arriveer straatkinders op straat reeds met 'n fisiologiese sowel as psigologiese agterstand. Hulle het verlaagde immuniteit, 'n sieklike liggaam en hoër vatbaarheid vir ernstige siektes soos TB, hepatitis, meningitis en vigs. As die straatkind nie siek is nie, is hy in elk geval fisies en psigologies in so 'n mate verwaarloos dat hy nie na wense ontwikkel nie.

Dwelmmisbruik en geslagsiektes is van die grootste gevare wat die gesondheid van straatkinders bedreig. Dwelms het 'n fisiese effek op hul voorkoms, soos gekraakte lippe, vergrote pupille, bloedbelope oë, verlies aan gewig en hulle is dors (Van Rooyen & Hartell, 2002: 308).

Gomsnuif beïnvloed 'n kind se fisiese gesondheid. Die toluen in gom beskadig eerstens die asemhalingstelsel en gereelde gomsnuivers het meestal hees stemme

en loopneuse. Hulle is ook vatbaar vir verkoue en griep. Op die langtermyn kan versteurde visie, konsentrasieprobleme, breinskade en algehele beenmurgdegenerasie voorkom. Nog 'n gevolg van gomsnuif is die SSD-sindroom (skielike snuifdood), waarvolgens 'n kritieke hartstilstand tydens die misbruik van die middel bestaan (Van Rooyen & Hartell, 2002: 60).

#### ▪ **Seksuele blootstelling van die straatkind**

Prostitusie en seksuele uitbuiting hou ernstige gesondheidsrisiko's vir straatkinders in en hulle is veral kwesbaar vir die MIV-virus (Van Rooyen & Hartell 2002: 50). Die kinders op straat word aan seksuele praktyke blootgestel. Daar is die fisies-sterk leiers wat hulle beskerming, akkommodasie en dienste ruil vir "oorlewingseks". Vasgevang in hierdie negatiewe patroon van gedrag het party kinders verkeerdelik die beeld dat hulle groeiende seksualiteit 'n doel op sigself is en hulle veranderde liggame word 'n prioriteit in hulle oorlewingstryd. Hulle ag dit as deel van hulle wese wat buite persoonlike beheer lê, asof hulle hul verantwoordelikheid met betrekking tot hulle reg op eienaarskap van hulle liggame verloor (Van Rooyen & Hartell, 2002: 63). Dit is 'n gesindheid wat tesame met die negatiewe omstandighede grootliks tot hulle vatbaarheid vir MIV/Vigs en ander siektes kan bydra.

Die risikogedrag van straatkinders ten opsigte van seksuele gebruike is weens die gesondheids- en emosionele gevare 'n groot nadeel vir hulle. Hulle raak op 'n gemiddelde ouderdom van 12,5 jaar seksueel aktief en het meer seksmaats as adolessente wat nie straatkinders is nie. Baie straatkinders word verkrag. Die seksuele misbruik van straatkinders is 20 keer hoër as vroue in die algemeen (Kruger & Richter, 1996: 238). Die waarskynlikheid dat 'n kind blootgestel word aan seksmisbruik word op 30% geskat wanneer hulle in hul huis bly, 85% as hulle op straat leef en tot 100% as hulle in staatsaanhouding is. In Amerika ly 70% van die straatkinders wat in krisisskuilings bly, aan erge fisiese of seksuele misbruik. Straatkinders word in die algemeen gedwing om aan oorlewingseks deel te neem en maak soms meer geld wanneer hulle kliënte ook verkies om seks sonder kondome te hê. Dit verhoog die risiko van MIV/Vigs (Kruger & Richter, 1996: 238). Vuyisile (2006: 261) het gevind dat die straatkinders in Pretoria 'n hoër betrokkenheid het in



risiko-inkomste-genererende aktiwiteite (seks) as in positiewe inkomste genererende aktiwiteite.

Navorsing het gevind dat straatkinders min van Vigs weet (Kruger & Richter, 1996: 242; Vuyisile, 2006: 265). Daar kan byna nie van die kinders met hulle lae gevoel van selfwaarde en hoë mate van fatalisme verwag word dat hulle hulself teen die MIV-virus sal beskerm nie (Van Rooyen & Hartell, 2002: 63). Ten spyte hiervan is kennis van MIV/Vigs noodsaaklik vir mense wat aan hierdie risiko blootgestel word. Die opmerking dat min straatkinders min inligting van MIV/Vigs het, moet aandag ontvang in die intervensieprogram aan die straatkind.

In bogenoemde bespreking van die biologiese aspekte van die straatkind kan bepaalde transaksies onderskei word wat 'n negatiewe rol speel. Die kind het gebrek aan 'n versorgende volwasse persoon. Versorgingsblootstelling vind plaas wat spesifiek 'n rol speel in biologiese en fisiese ontwikkeling. Swak higiëne, siektes en blootstelling aan dwelms en seks vind plaas. Transaksies vind eerder met ander straatkinders plaas en dus kom minimum fisiese versorging en biologiese beskerming voor by sulke transaksies. Hierdie aspek wat voorsien behoort te word deur versorgende volwassenes, is dus een van die belangrike funksies waarin 'n intervensieprogram vir straatkinders moet voorsien. Basiese versorging, voeding, mediese hulp, gesondheidsmaatreëls en inligting ten opsigte van beskerming van die individu self, is aspekte wat in die program moet bestaan. Die voorsiening van die versorging deur verantwoordelike volwassenes waarmee positiewe transaksies gevorm kan word, vorm 'n kern in die aanbieding en versorging.

Biologiese aspekte wat seksuele blootstelling en swak higiëne insluit, dui daarop dat die straatkind uiters blootgestel is. Hy het min beheer oor die gebeurtenisse op straat en sy lewensomstandighede is uiters beperkend. Sulke omstandighede dra by tot gevoelens van magteloosheid en onbekwaamheid. Afhangend van invloede en misbruik van mag (vgl. 2.2.5) kan 'n kind se keuse tot verandering en wegbreek van die straatlewe verder beperk word. Dit bied nog 'n vereiste aan 'n intervensieprogram, naamlik dat die straatkind bemagtig en ondersteun moet word om negatiewe invloede en magte te kan teenstaan.

Die habitat van die straatkind (vgl. 2.2.6) is nie 'n habitat wat groei, gesondheid en sosiale funksionering vir kinders ondersteun nie. 'n Habitat beïnvloed die basiese funksie van die lewe en die strate is nie 'n habitat wat bevorderlik vir 'n kind is nie. Intervensieprogramme ten opsigte van die straatkind moet poog om hulle so vinnig as moontlik van die straat te neem. 'n Habitat bevorderlik vir 'n kind se groei, gesondheid en sosiale funksionering moet in die intervensieprogram ingesluit word.

Samevattend word die volgende vereistes vir 'n intervensieprogram ten opsigte van die fisiologiese aspekte van die straatkind aangedui: die program moet onder andere aangebied word deur verantwoordelike, versorgende volwassenes. Ingesluit in die program moet aspekte soos basiese versorging, voeding, mediese hulp, gesondheidsmaatreëls en inligting ter beskerming van die individu self wees. Die straatkind moet bemagtig en ondersteun word om negatiewe invloede en magte te kan weerstaan en teenstand bied. Straatkinders moet so gou moontlik van die straat gelok/gemotiveer word ten einde geplaas te word in 'n omgewing wat bevorderlik is vir hul groei, gesondheid en sosiale funksionering.

#### **4.2.2 Kognitiewe aspekte**

Die tweede aspek met betrekking tot die mikrosisteem wat ten opsigte van die straatkind ontleed word, is kognitiewe aspekte. Onder kognitiewe aspekte word verwys na hoe 'n individu inligting van die wêreld verkry, hoe sulke inligting oorgedra word as kennis en hoe die kennis gestoor en gebruik word om gedrag te bepaal (Louw, Van Ede & Louw, 2002: 10). Kognitiewe aspekte sluit dus die kind se intellektuele vermoëns in.

- **Intellektuele vermoëns**

Een van die basiese beginsels van Bronfenbrenner se ekologiesesisteemteorie soos deur Lefrancois (1993: 68) aangedui word, is dat daar verskille in die intellektuele vermoëns tussen verskillende groepe is. Verskillende kognitiewe prosesse word gevind in die interaksie met verskillende kulture (Lefrancois, 1993: 68). Hieruit blyk dit dat 'n persoon se kognitiewe vermoëns ook kultuurverwant is.

Baie straatkinders toon belemmerde kognitiewe prestasie, hoofsaaklik weens die blootstelling en uitwerking van vroeë wanvoeding, hoofbeserings en die effek van die misbruik van afhanklikheidsvormende middels (Richter, 1989: 9). Ten spyte hiervan het Richter (1989: 9) getoon dat 20% van die kinders dieselfde kognitiewe vermoë as ander kinders van hul ouderdom toon. Die navorsing het ook getoon dat ten spyte van hul materiële, emosionele en intellektuele deprivasie, asook hul kultuur, wat nie verband hou met betrekking tot die assesseringsprosedure tydens hierdie navorsing nie, het 5% van die straatkinders kognitiewe vaardighede getoon wat gelykstaande aan hul Westerse eweknieë is. Alhoewel 5% 'n lae persentasie is, is dit verstommend dat die straatkind, met sy mate van blootstelling aan kognitief afbrekende elemente, soos vroeër in die paragraaf genoem, asook die blootstelling aan deprivasie op vroeë ouderdom, enigsins kognitiewe vaardighede het wat vergelyk kan word met sy Westerse eweknie. Sommige bevindinge beklemtoon die moontlikheid van verborge sosiale hulpbronne wat kinders help om mee te ding, asook uit te blink onder omstandighede van erge teenstand/moeilikhede (Richter, 1989: 13).

Navorsing met straatkinders in Suid-Afrika het getoon dat 66% van die kinders minder as vyf jaar skoolopleiding het (Richter & Van der Walt, 1996: 213). Hierdie feite is baie onrusbarend vir die toekoms van 'n straatkind en van uiterste belang dat intervensieprogramme met straatkinders opleiding en dan veral skoolopleiding moet insluit.

Bogenoemde navorsing (Richter & Van der Walt, 1996: 213) dui egter ook aan dat straatkinders nie so swak presteer as wat van kinders met swak sosio-ekonomiese agtergronde en gereelde onstabiele lewensondervindinge verwag word nie. Swart skoolgaande kinders van plattelandse omgewings (agtergeblewe gesinne se kinders) tussen 10 en 14 jaar toon nie beter prestasies as die grootliks ongeletterde straatkind nie. Alhoewel verskeie indikatore daarop kan dui dat die straatkind 'n groot kognitiewe agterstand het, is dit nie so nie en kan gereelde skoolbywoning tog 'n groot aantal kinders se skoolagterstand uitwis.

Daar is voorts gevind dat hoe langer die seuns op straat bly, hoe meer is hulle geneig om hulle kognitiewe vermoëns te verloor. Die redes hiervoor is moontlik die verlies aan motivering, die aanleer van negatiewe waardes, gedrag en gewoontes

om op straat te bly en die kognitiewe skade wat weens dwelms opgedoen word (Richter, 1988: 11). Kinders wat langer op straat is, toon simptome van psigopatologie en 'n meer eksterne lokus van kontrole. Hulle word ook meer met die laer sosiale klas geassosieer (Richter, 1988: 11). Pretorius & Louw (2008) stem hiermee saam en stel dat die prognose van 'n kind baie beter is, hoe korter hy op straat is.

Die straatkind se intellektuele vermoë word ook beïnvloed deur dwelms, soos hierbo genoem. Gom, wat 'n algemene dwelm by die straatkind is en 'n integrale deel van hul kultuur is, het 'n invloed op die geheue, konsentrasie, visueel-ruimtelike oriëntasie en neuropsigologiese funksies (Hattingh & Myburgh, 1998: 50; Van Rooyen & Hartell, 2002: 60). Programme vir straatkinders moet aansluit by die dienste aan mense wat afhanklik is van afhanklikheidsvormende middele. Rehabilitasie van gom en ander middels behoort 'n belangrike deel van die intervensies met die straatkind uit te maak.

#### **4.2.3 Persoonlikheidseienskappe van die straatkind**

Die kognitiewe aspekte word grotendeels deur die intellek bepaal. 'n Verdere aspek wat ten opsigte van die mikrovlak van die straatkind ondersoek word, is persoonlikheid. Faktore word ingesluit onder die persoonlikheid van die straatkind.

Die mees uitgebreide konsep vir die psigologiese beskrywing van menslike wesens, is persoonlikheid. Persoonlikheid verwys na al die eienskappe soos waardes, gesindheid, emosies, vooroordele, intensies, kognisie en gewoontes, wat 'n mens se gedrag in interaksie met sy omgewing bepaal (Louw *et al.*, 2002: 12). Swart (2005: 50-51) bespreek die volgende persoonlikheidseienskappe in haar navorsing ten opsigte van die straatkind: mobiliteit, nie-konformerende gedrag, groep funksionering, manipulerende gedrag, wantroue teenoor volwassenes en tydsbegrip. Ganly (2007: 1) verwys weer na selfkonsep, identiteit en identiteitsvorming as eienskappe van persoonlikheid.

Bogenoemde eienskappe word gekombineer en uitgebrei ten einde die persoonlikheid van die straatkind so volledig moontlik te beskryf, naamlik:

- selfkonsep
- gedrag
- waardes
- toekomspektief

#### **4.2.3.1 Selfkonsep**

Volgens Richter (1989: 7) is die straatkinders se waarneming van hulself baie negatief. Die meeste straatkinders het as jong kind negatiewe terugvoering van hulle ouers gekry. Hierdie negatiewe waarde word op straat voortgesit deur die reaksie van die publiek. Die kinders se selfwaarde en selfbeeld is baie laag. Die tydperk wat kinders op straat leef, beïnvloed ook hul persepsies van selfwaarde en emosionele vermoëns. Hoe langer die kind op straat is, hoe laer is hul selfwaarde (Richter, 1989: 8). Negatiewe transaksies en negatiewe verbintenisse word op straat gemaak. Volgens Le Roux (1995:400) het die kinders 'n negatiewe selfevaluering. Le Roux (1995: 400) het bevind dat 56,25% hulself jammer kry en 25,00% hulself as uitgeworpenes sien. Volgens Le Roux (1995: 184) het net 18,75% van die straatkinders in Suid-Afrika 'n positiewe selfevaluering en selfaanvaarding.

Schurink (1993: 2002) het 'n ander siening as Richter van die straatkind se selfpersepsie. Hy bevind dat baie van die kinders trots is daarop dat hulle na hulself kan omsien. Straatkinders het 'n meer positiewe siening oor hulle lewens as wat die publiek het. In geheel gesien, ag hulle hulself as persone wat oorleef eerder as wat misluk. Navorsing deur Vuyisile (2006: 206) by drie straatkinderskuiltings in Pretoria het gevind dat die kinders 'n positiewe selfkonsep het. 'n Spesifieke meetinstrument, wat selfkonsep meet, is benut en tot die gevolgtrekking gekom dat die straatkind se selfkonsep heeltemal bevredigend is.

Bogenoemde navorsers se bevindinge is teenstrydig en vra verdere ondersoek. Geen ander navorsingsresultate kan hieroor gevind word nie. Straatkinders benut selfvertroue, selfbemagtiging en persoonlike verantwoordelikheid vir hulle eie oor-

lewing. Binne 'n groep van dieselfde kinders kry hierdie kinders die nodige ondersteuning, beskerming, lojaliteit, emosionele en ekonomiese ondersteuning en kameraadskap. Met hulle fokus op hier en nou, waardeer hulle die vaardighede wat hulle help om hulle basiese behoefte aan kos, klere, skooling en sosiale aanvaarding te bevredig (Scott, 1994: 27). Omstandighede vir oorlewing dwing hierdie kinders om 'n ego-oriëntasie aan te neem.

Ten spyte van die teenstrydigheid ten opsigte van straatkinders behoort programme aan die straatkind intervensies rondom selfkonsep in te sluit. Waarde-geöriënteerde programme, soos avontuurgebaseerde programme, word gerig op die karakter wat behoeftes van die kind en selfpersepsie insluit. Die maatskaplike werker kan baat vind by spesifieke opleiding hieromtrent indien dit nog nie deel van sy vakkundige kennisraamwerk is nie. Ondervinding in die praktyk het getoon dat groot sukses met die programme bereik word.

Ten opsigte van persoonlikheid van die straatkind is die selfkonsep bespreek. Die straatkind se gedrag is 'n volgende aspek wat deel vorm van die persoonlikheid van die straatkind.

#### **4.2.3.2 Gedrag**

Die mens word geken aan sy gedrag. Die straatkind se gedrag word veral ten opsigte van aspekte kenmerkend aan die straatkind bespreek, naamlik fokus op die hier en nou, mobiliteit van die straatkind, manipulerende gedrag en sy aanpassings- en deursettingsvermoë.

Navorsing deur Hattingh & Myburgh (1998: 52) onder straatkinders het getoon dat hulle nie verantwoordelikheid vir hulle gedrag en keuses aanvaar nie. Hulle beskuldig maklik eksterne omstandighede vir hulle optrede, byvoorbeeld: *“Smoking glue make me, I must be like crazy. Like if I smoke glue, saw somebody walking in the street, the glue just tell me to go and take that bag”* (Hattingh & Myburgh, 1998: 52). Die gedrag van die mens word gerig deur sy bepaalde lokus van kontrole.

Lokus van kontrole is reeds jare gelede, 1954 deur Rotter, geformuleer uit sy sosiale leerteorie van persoonlikheid. Hy het mense in terapie waargeneem en gevind dat:

- Verskillende mense, in identiese kondisies van leer, verskillende dinge leer.
- Sommige mense reageer voorspelbaar op versterking, ander minder so en sommiges reageer onvoorspelbaar.
- Sommige mense sien 'n direkte en sterk konneksie tussen hulle gedrag en die belonings en straf wat ontvang word.

Dit is die kern van sy benadering genoem "*Expectancy Value Theory*". Die basiese beginsel is dat gedrag nie net deur die teenwoordigheid en grootte van die beloning bepaal word nie, maar ook deur die verwagting oor wat die uitkomst van die gedrag moontlik sal wees. Dit is een van die beginsels waaruit Rotter se lokus van kontrole gespruit het. Twee groepe mense word geïdentifiseer, naamlik die wat uitkomstes toeskryf aan vermoëns ('n interne oorsaaklikheid) en die wat uitkomstes toeskryf aan kans ('n eksterne oorsaak). Die konsep is in 1970 verder omskryf deur Weiner wat stabiele en onstabiele oorsake beskryf het wat ook 'n invloed het op lokus van kontrole. 'n Interne lokus van kontrole word verbind met hoër lewenssatisfaksie, algemene welstand en die persone is meer suksesvol. Mense met 'n eksterne lokus van kontrole is meer geneig om kronies ongelukkig te wees en nie so suksesvol te wees nie (Meyerhoff, 2004).

Lokus van kontrole vorm redelik vroeg in die lewensgang en kan al duidelik waargeneem word by kinders in die laerskool (Meyerhoff, 2004). Volgens navorsing deur Richter (1988: 11) wissel die lokus van kontrole by straatkinders en word grootliks bepaal deur die termyn wat die kind op straat verkeer. 'n Kind wat reeds 'n jaar op straat is se eksterne lokus van kontrole sal sterker wees, terwyl 'n kind wat 'n week op straat is, waarskynlik 'n sterker interne lokus van kontrole het.

Richter (1989: 6) en Hattingh & Myburgh (1998: 53) verwys na sowel interne as eksterne lokus van kontrole by die straatkind. Richter (1989: 217) het gevind dat 'n groot persentasie van die straatkinders 'n interne lokus van kontrole het. Die straatkind glo hy het kontrole oor gebeure en mense en dat hy gebeure en mense se lewe kan beïnvloed. Sy het bevind dat die straatkind 'n goed ontwikkelende sin van

beheer oor sy dag-tot-dag-ontmoetings toon. Seuns met 'n hoër interne lokus van kontrole het minder psigopatologie getoon (veral depressie) as seuns met 'n laer interne lokus van kontrole. Die straatkinders met 'n hoër interne lokus het ook beter presteer in probleemoplossende take en ook hulle verhoudings met die groep as meer positief en ondersteunend geskets. Voorts word deur Hattingh & Myburgh (1998: 53) aangedui dat straatkinders wat langer op straat is, 'n eksterne lokus van kontrole het en meer tekens van psigopatologie en psigosomatiese simptome toon.

'n Ander belangrike punt word deur Richter (1989: 6) uitgelig, naamlik dat die straatkind wel oor gebeure en sy lewe beheer het, maar nie ten opsigte van sy interpersoonlike verhoudings nie. Dit kan afgelei word dat die lokus van kontrole op so 'n wyse verstaan word, naamlik dat die straatkind self die keuse gemaak het van die straatlewe en sy dag-tot-dag-aktiwiteite (interne lokus van kontrole), maar dat hy nie beheer gehad het oor sy ouers se voorsiening in sy behoeftes nie (eksterne lokus van kontrole). Die kompleksiteit van die verskynsel en dat nie veralgemeen kan word nie, word juis onderskryf deur die ekologiese perspektief van 'n verskeidenheid faktore wat 'n rol speel in mense se lewens en dat die beginsel van oorsaak en gevolg nie geldend is nie.

Hierdie gedeelte bied die noodsaak dat lang blootstelling aan die straatlewe gebreek moet word ten einde 'n kernopvoedingsbehoefte, naamlik skool en opleiding, te kan voortsit of laat plaasvind.

Die straatkind se fokus is op die hier en nou en hulle het min motivering om die nodige leervaardighede, wat hulle kan help om hulle langtermyn potensiaal te bereik, te besef. Hulle behoeftebevrediging is verstaanbaar gerig op die basiese oorlewing van die dag (Scott, 1994: 27). Aangesien behoeftebevrediging hiërargies gebaseer is (met verwysing na Maslow se behoeftehiërargie), kan selfaktualisering nie verkry word voordat die meer basiese, fisiese, veiligheids-, sosiale en selfbeeldbehoefte bevredig is nie (Scott, 1994: 25; Avis *et al.*, 2000: 97).

Maatskaplikewerkprogramme poog om nie alleen te fokus op basiese behoeftes nie. Tog kan hier aangedui word dat die straatkind se basiese behoeftes eers bevredig sal moet word, alvorens die program by selfaktualisering kan uitkom. Intervensie-



programme aan die straatkind sal begin by 'n basiese diens en dan kan daar verder deur middel van verskillende benaderings, byvoorbeeld die ontwikkelingsgerigte benadering of die sterkteperspektief gerig word op die verdere ontwikkeling van die kind en versterking van sy motivering. Met inagneming van Maslow se teorie sal programme dus voorsiening maak vir kos en klere, alvorens die opvoedkundige behoeftes aandag geniet. Motivering is 'n noodsaaklike element ten einde die intellektuele ontwikkeling en stimulasie van die kind te ondersteun.

Kenmerkend van die straatkind se gedrag is sy mobiliteit. Swart (2005: 51) beskryf die mobiliteit van straatkinders en verwys daarna dat hulle weggeloop het uit die onuithoubare omstandighede wat hulle binne hul gesinne ervaar. Hierdie gedrag beskryf Richter (1989: 7) as gewoontevormende gedrag. Straatkinders toon hierdie gedrag ook by instellings of programme. Hulle is baie mobiel en beweeg maklik tussen gebiede, invalsentrums en skuilings (Veeran, 1999(a): 232). Hieruit kan afgelei word dat die straatkind se gebrek aan verbintnisse/verwantskappe 'n rol kan speel in die mobiliteit van die straatkind. Sodra hulle behoeftes nie genoegsaam by een plek bevredig word nie, gaan hulle na 'n ander plek op soek na die vervulling van hul behoefte. Dit is belangrik dat die straatkind moet leer om verbintnisse te maak. Verbintnisse bevorder stabiliteit en moet 'n belangrike deel uitmaak van die maatskaplike werker se program.

Die straatkind se gedrag word ook gekenmerk deur manipulasie. Daar word dikwels kennis gemaak met straatkinders se manipulerende gedrag waar hulle byvoorbeeld duidelik tydens straatbedelary 'n manipulerende houding inneem om mense se simpatie te werk ten einde inkomste te bekom. Die straatkind is 'n meester in die wek van mense se simpatie (Swart, 2005: 53). Hierdie gedrag is deel van hul vaardighede om te kan oorleef.

Gedragmodifikasie behoort dus ingesluit te word in die intervensieprogram aan die straatkind. Deur middel van die waarde-geöriënteerde program word gedragsmodifikasie ook ingesluit en dis 'n intervensiestrategie wat baie aspekte ten opsigte van die straatkind hanteer.

Alhoewel die publiek hoofsaaklik die swakhede in straatkinders se gedrag raaksien, beskik die straatkind ook oor sterkpunte en goeie persoonlike eienskappe. Die straatkind se vermoë om aan te pas, is een van sy sterk punte. Straatkinders het 'n baie goeie kapasiteit om aan te pas by daaglikse druk (Swart-Kruger, 1996: 23). Die konsepte “aanpassing” en “aanpasbaarheid” (vgl. 2.2.2) word gedemonstreer ten opsigte van die kind wat na die straat keer – die wyse waarop hierdie kind homself moet laat “inpas” om aan te pas. Die straatkind het aktiewe, dinamiese en kreatiewe metodes om aan te pas op straat of waar hy hom bevind.

'n Verdere sterk punt in die straatkinders se gedrag is sy deursettingsvermoë. Straatkinders het ander beskermende faktore wat hul deursettingsvermoë in benadeelde omstandighede ondersteun en wat hulle help om die skynbaar onoorkomelike benadeling te oorkom (Richter & Van der Walt, 1996: 219). Navorsing deur Richter & Van der Walt (1996: 215) het getoon dat 'n derde van 'n steekproef straatkinders sterk kenmerke van deursettingsvermoë getoon het. Hulle intellektuele en probleemoplossingsvaardighede was ver meer as wat in die lig van hul agtergronde verwag sou word. Straatkinders is meer selfversekerd om alternatiewe in plek te stel, om probleme op te los, is meer kreatief in hulle tipes oplossings, meer gedetermineerd om suksesvol te wees en minder terughoudend om mislukking te ervaar (Richter & Van der Walt, 1996: 215).

Die gedrag van die straatkind is soos by alle mense positief en negatief. Die straatkind se fokus op die hier en nou, manipulerende gedrag en sy mobiliteit word hoofsaaklik as negatief beskryf. Sy aanpasbaarheid en deursettingsvermoë is egter meer positief.

#### **4.2.3.3 Waardes**

Die straatkind se waardes, as deel van persoonlikheidseienskappe, word voorts bespreek.

Broodryk (2002: 18) beskryf waardes as die assegaaië (wapens) wat gebruik word om 'n mens se persoonlike lewe te verdedig en te bestuur. Waardes is die basiese

fondament van elke mens se beskouing van hoe hy veronderstel is om te lewe. Dit beïnvloed keuses, gesindheid en ook doelwitte in die lewe.

Aanvaarbare waardes en norme by straatkinders word verskillend in die literatuur beoordeel. Hattingh & Myburgh (1998: 53) is van mening dat 'n straatkind 'n begrip het van wat moontlik, behoortlik en wenslik is, dit wil sê van wat reg en verkeerd is. Hy leef egter nie altyd hierdie waardes uit nie. As rede waarom hy nie die aanvaarbare waardes uitleef nie, noem hulle dat dit is omdat sy omstandighede dit nie altyd moontlik maak om volgens hierdie waardes te leef nie. Volgens Swart-Kruger (1996: 23) is daar ook 'n bewustheid by straatkinders van die normaliteite. Hulle waardes stem dikwels ooreen met die waardes van die gemeenskap.

Ennew (1996: 203) noem dat 'n algemene afleiding van die publiek is dat kinders wat op straat leef en werk nie morele waardes het nie en antisosiaal is. Tog toon die kinders se gesindheid dat hulle 'n hoë mate van sosiale sensitiwiteit en waardigheid het.

Die gevolgtrekkings van Richter & Van der Walt (1996: 217) kom ooreen met bogenoemde, naamlik dat straatkinders oor die algemeen 'n waardering vir reg en verkeerd, regverdigheid in verhoudings en ook 'n bewustheid van die onvolmaaktheid van die morele orde het.

Volgens Scott (1994: 27) voel die straatkind nie 'n morele verpligting om te konformeer met die kulturele en sosiale waardes en norme van die samelewing nie. Hierdie inligting stem nie heeltemal ooreen nie met die vorige skrywers wat duidelik uitwys dat die straatkind wel waardering vir waardes en norme het. Dit is moeilik om af te lei waarom die teenstrydige navorsingsresultate voorkom. Die verskil kan moontlik daarin geleë wees dat die straatkind waardering het vir die waardes en norme van die straatkindomgewing en -groep, maar nie vir die samelewing se waardes nie.

Straatkinders oorleef deur te bedel en hulle het nie ernstige gewetensbesware daarteen nie. Weens die feit dat hulle nie voedsel en ander bestaansmiddele het nie, voel hulle dat dit geregverdig is om te bedel. Ten einde te oorleef, het hulle geld nodig en hulle kry dit deur te bedel en dienste te lewer, byvoorbeeld karwas en op-

pas van geparkeerde motors (Hattingh & Myburgh, 1998: 51). Bedel is dus vir die straatkind 'n redelike aanvaarbare waarde, maar word deur die publiek as heeltemal onaanvaarbaar beskou. Die publiek volg die wet wat bepaal dat steel 'n oortreding is en ander benadeel en dus word steel deur die publiek as onaanvaarbare waarde beskou.

Leuentaalkom by straatkinders voor, maar kom ook voor by alle mense wat hulle in 'n bedreigende en onbekende situasie bevind. Leuentaalkom dus nie so 'n groot oortreding in die oë van die publiek nie. Straatkinders vertel dikwels leuens, want hulle is onwillig om die werklike inligting oor hulself te gee. Die rede hiervoor is dat hulle vrees dat inligting tot nadeel van hulself gebruik kan word (Dube, Kamvura & Boursillon, 1996: 263).

Transaksies (vgl. 2.2.1), soos beskryf binne die ekologiese perspektief, het 'n invloed op die vorming van waardes en norme. Transaksies tussen mense en dinge vorm 'n basis vir die wyse van bestaan en transaksies het dus direk te make met waardes en norme. Waardes en norme word gevorm deur die verskeidenheid transaksies waarin 'n persoon staan. As daar vanuit die literatuur die afleiding gemaak word dat straatkinders tog wel waardering vir algemene waardes en norme het, kan dit getuig van positiewe transaksies. Negatiewe transaksies word egter ook gemaak as daar weer gefokus word op waardes en norme soos leuentaalkom, diefstal en bedelary. Enige intervensieprogramme, wat elemente van die opbou en ontwikkeling van waardes het, byvoorbeeld avontuurgebaseerde programme, kan nuttig by die straatkind aangewend word.

#### **4.2.3.4 Toekomspektief**

Die laaste gedeelte van die straatkind se persoonlikheidsienskappe handel oor die straatkind se toekomspektief. Straatkinders se toekomspektief is belangrik om die individuele vlak meer volledig te beskryf. Vanweë die armoede waarin straatkinders se ouers lewe, is dit vir straatkinders moeilik om hulle behoeftes en aspirasies deur te gee. Hulle het nie enige rolmodelle in hul ouerhuis wat hulle lewensuitkyk ten opsigte van aspirasies rig nie (Phiri, 1996: 276). Kinders van baie arm

gesinne manifesteer 'n gedisoriënteerde toekomspektief. Hulle identifiseer met die arm model van hul ouers (Scott, 1994: 27).

Maphatani (1994: 484) se navorsing toon straatkinders se persepsie van hulle toekoms. Die navorsing dui daarop dat 41% van die kinders in die bepaalde navorsing ervaar dat hulle 'n blink toekoms het en dat hulle in staat is om opleiding te kry, 'n vaardigheid aan te leer en 'n werk en geld te kry. By 44% van die kinders is daar egter nie sekerheid oor wat die toekoms inhou nie. Vyftien persent van die kinders glo hulle toekoms is uitsigloos en hopeloos. Hulle beskou hulle onmiddellike behoeftes as geld en ander materiële benodighede soos klere, opleiding, skooling en tot 'n veel mindere mate om saam met hul gesin te wees (Maphatane, 1994: 284). Schurink (1994: 202) verskil weer en skryf dat kinders in hulle toekomsplanne insluit om met hulle ouers herenig te word, om terug te keer skool toe en hulle verdere opleiding suksesvol te voltooi. Die verskil ten opsigte van hereniging met die ouers is daarin geleë dat Maphatane (1994: 484) spesifiek navraag doen oor die onmiddellike behoefte en Schurink (1994: 202) oor 'n toekomspektief. Ouers is dus nie in hulle onmiddellike situasie ingesluit nie, maar is wel deel van hul toekomspektief. Orme en Seipel (2007: 494) bevestig hierdie navorsing se afleiding en skryf dat dit vir die straatkind meer belangrik is om deur sy huidige uitdagings te werk as om stil te staan by faktore wat hom na die straat gedryf het. Sommige kinders is onrealisties en wil professionele en ryk mense word, maar beskik nie oor die skoolopleiding hiervoor nie. Ander is weer baie realisties en die meerderheid is intens bewus dat hulle opleiding benodig om suksesvol te wees. Straatkinders wil graag eendag hulle eie gesinne hê. Hierdie behoefte by die kinders verteenwoordig die beginsel en belang van verwantskappe.

Die ekologiese konsep ten opsigte van stres en lewensstressors (2.2.3) dui daarop dat stres en lewensstressors 'n invloed op mense se persepsies en wêreldbeskouing het. Die ondersoek wat aandui dat 41% straatkinders positief is ten opsigte van hulle toekoms, is merkwaardig. Die verwagting bestaan dat kinders wat daagliks in so 'n oorlewingstryd en stres is, eintlik geen positiewe toekomspektief behoort te hê nie. Orme en Seipel (2007: 494) bevestig hierdie feit in hulle navorsing ten opsigte van die toekomspektief van die straatkind. Hulle het bevind dat die straatkinders

so gefokus is op wat hulle moet doen om hulle kanse vir die inbring van geld vir vandag dat hulle nie werklik wil tyd afstaan oor denke en planne vir die toekoms nie.

Die mens se godsdiensbegrip het 'n invloed op die toekomspektief. Navorsing onder straatkinders in Ghana het gevind dat 'n aantal straatkinders op God vertrou om deur die uitdagings van die straat te werk (Orme en Seipel, 2007: 494). Baie kinders het ook genoem dat God die basis vir hulle hoop is. Hulle blameer God nie vir hul moeilike lewe nie, maar plaas eerder hulle hoop op Hom vir die goeie in die toekoms.

Alhoewel die straatkinders vir die hier en nou lewe, is hulle nie moedeloos en hope-loos oor die toekoms nie. Sommige kinders het 'n onrealistiese hoë verwagting van die toekoms, maar ander glo tog positief ten opsigte van die toekoms. Dit is alleen die minderheid straatkinders wat uitsigloos en hopeloos is en geen toekomspektief het nie. Ten opsigte van dienste aan die straatkind behoort die rol van die maatskaplike werker te wees om die straatkind mettertyd soos sy rehabilitasie en vordering plaasvind, te lei om ook 'n toekomspektief te bou. 'n Begeleiding na 'n meer doelgerigte toekomsplan, godsdienstige betrokkenheid en programme kan positief ingebou word in die kinders se program en bydra tot 'n positiewe toekomspektief.

#### **4.2.4 Sosiaal-emosionele aspekte**

Die laaste van die vier aspekte wat die mikrosisteem van die straatkind vorm, is die sosiaal-emosionele aspekte.

Sosiale ontwikkeling handel oor die verandering in mense se interaksie en verhoudinge met ander mense. Die invloed van die samelewing word hier ingesluit (Louw *et al.*, 2002: 12). Lefrancois (1993: 415) stel dat die ontwikkeling van die self nie in 'n vakuum kan plaasvind nie. Ontwikkeling gebeur in 'n spesifieke ekologiese konteks – 'n *niche* wat beskryf word in terme van 'n rykdom van interaksies en invloede. Aangesien die mikrosisteem ten opsigte van die straatkind hier bespreek word, word hier aandag gegee aan die morele en emosionele ontwikkeling wat 'n belangrike aspek binne sosiale inpassing en sosiale verhoudings is. Die sosiale aspekte van die

straatkind, naamlik verhouding met sy ouers, familie en portuurgroep word in Hoofstuk 5 bespreek.

Moraliteit verwys na die stel beginsels wat 'n individu in staat stel om te onderskei tussen reg en verkeerd en daarvolgens word gedrag bepaal (Louw, 2002: 318). Meer onlangse navorsingsresultate wat Louw (2002: 318) na verwys, dui daarop dat morele gevoelens, denke en gedrag so vroeg as die tweede jaar van lewe begin ontwikkel. Hierdie vroeë ontwikkeling is spesifiek belangrik vir verdere morele ontwikkeling in verdere ontwikkelingstadiums.

Louw (2002: 318) beskryf voorts dat die eerste tekens van morele ontwikkeling in die vroeë kinderjare is "voor-sosiale" gedrag soos empatie, altruïsme, help, sorg, konfronteer, beskerming en simpatisering.

'n Deel van die emosionele aspekte word gevorm deur die voorsiening in die affektiewe/emosionele behoeftes van die mens.

Affektiewe behoeftes is die behoefte om liefgehe te word, om as mens waardeer te word en die behoefte aan emosionele ondersteuning. Le Roux (1995: 402) beskou die behoefte aan aanvaarding en 'n waardige behandeling as 'n dringende behoefte van die straatkind. Schurink (1994: 29) noem ook dat erkenning en waardering belangrik is vir 'n gesonde selfbeeld. Liefde en aanvaarding deur die straatkind se ouers is volgens Schurink (1994: 29) 'n groot behoefte.

Hiermee saam gaan die behoefte aan verbondenheid, naamlik om te behoort aan iemand, veilig te wees, verbind te wees aan ander en deur ander ondersteun te word, gebaseer op dieselfde belangstellings, waardes en agtergrond (Ayuku *et al.*, 2004: 298). Schurink (1994: 29) bevestig die straatkind se behoefte aan beskerming en voeg ook 'n behoefte na ontwikkeling en nuwe vaardighede by. Verbondenheid word versterk deur stabiliteit, bedoelende dat 'n verbintenis met ander mense sal voortduur. Le Roux (1995: 402) noem saam met stabiliteit dat dit 'n gesonde gesinsomgewing moet wees en formele skoolgeleenthede moet bied. Schurink (1994: 29) voeg by dat hul 'n eie plek en roetine wil hê. Dit is juis ten opsigte van stabiliteit en

verbintenis waar die straatkind baie gebrek ly. In Hoofstuk 5 (mesosisteem) word die verwantskappe en verbintenis van die straatkind verder bespreek.

Hierdie verbondenheid, om liefgehe te word, word die laaste jare beskryf as 'n gevoel van behoort aan. Smit (2008: 12) beskryf soos volg die huislike omgewing van die straatkind. Dit is huise waar die basiese behoeftes nie voorsien word nie. Daar is geen stimulerende aktiwiteite waarin deelgeneem word nie. Kinders beskryf dat hulle droewig/treurig, alleen en sonder ondersteuning voel. Hulle beskryf verder 'n gevoel van nie behoort aan nie en stel hulle huise voor as plekke waar niemand na hulle omsien, met hulle praat of belangstelling in hulle toon nie. Baie kinders het 'n gevoel van ongemak in hulle huis met 'n gebrek aan emosionele woorde.

Die emosionele gevolge van hierdie huislike situasie is deur Smit (2008:12) nagevors en word deur die kinders beskryf dat hulle wag om uit hulle gevoelens te ontsnap: hulle wil net weggaan, hulself doodmaak of dwelms begin neem. Hulle beskryf dat om niks te he nie, hulle motiveer om te steel en snaakse dinge te doen om geld te kry. Ander beskryf 'n gevoel van hopeloosheid, net lê en niks doen. Sommige van die kinders beskryf weer meer kreatiewe maniere om die gevoelens te hanteer, soos om iets te kry om te doen of fantaseer om die pynlike realiteite te vermy. Smit (2008) beskryf die gebrek aan behoort aan en innerlike hopeloosheid as kenmerkende gevoelens by die straatkind.

Dit is nie alleen die huislike omgewing wat uitdagings bied nie. Op straat verskil die lewe van die straatkind ook drasties van dié van die ander kinders. Die straatkind word blootgestel aan erge spanning en dit beïnvloed hulle sosiale lewe. Straatkinders ervaar onderling baie spanning en aggressie volgens Hattingh & Myburgh (1998: 48). Vir die straatkind is gevegte deel van hul lewe (Hattingh & Myburgh, 1998: 48; Pretorius & Louw, 2008). Gevegte op straat kan deur verskillende motiewe verklaar word en die prominente motivering is wraak. Gevegte kan ook 'n inisiasiefunksie he, naamlik om die nuwelinge op straat in te lyf deur die "*way of the street*". Hierdie gevegte is ook 'n manier om gesag en staanplek op straat te verkry. 'n Kind wat goed kan baklei, dwing respek by ander af en verseker so beter lewenskwaliteit vir homself. Die swakker een word weer gemanipuleer en hy het min seggenskap oor sy besittings. Die vermoë wat die straatkind het om homself fisies te



laat geld, bepaal die kind se plek in die groep. Die beste vegter wat hom nie maklik deur ander laat intimideer nie, is gewoonlik die een wat in die groep leiding neem. Die ouer straatkind gebruik ook die jonger kind op verskillende maniere. Uit Hattingh & Myburgh (1998: 48) se navorsing is gevind dat die jonger kind meer sensitiwiteit wek by die publiek en dus makliker geld insamel as die ouer kinders. Ouer kinders beheer dus jonger kinders en die geld wat gebedel word, word gedeel met die ouer kinders.

Die gevegte van kinders op straat is nie soos die gewone kragmetings tussen kinders van hierdie ouderdom nie. Hierdie gevegte kan soms fataal wees. Die toedien van steekwonde is redelik algemeen. Die straatkind is in 'n stryd om oorlewing gewikkel en moet fisies veg om homself te laat geld of te verdedig. Hierdie voortdurende geveg om oorlewing beïnvloed sosiale interaksie en isoleer 'n persoon. Daar is 'n hiërargie binne die groep wat bepaal word deur 'n kind se mag en status (Hattingh & Myburgh, 1998: 49; Pretorius & Louw, 2008).

Weens al die trauma, verlies en wreedheid wat die kinders ondervind, benodig die kinders deskundige psigoterapeutiese diens om hulle te ondersteun en te help (Richter, 1989: 10). Die maatskaplike werker kan 'n belangrike rol speel in hierdie terapeutiese diens. Die opleiding van maatskaplike werk bied meer as een metode (gevallewerk en groepwerk) om so 'n psigoterapeutiese proses te fasiliteer. Die maatskaplike werker moet ook deel wees van 'n span kundiges wat saamwerk aan die intervensieprogram van die kind. Indien verwysing na 'n ander professie, byvoorbeeld sielkunde, nodig mag wees, kan die maatskaplike werker dit fasiliteer. Lewensvaardigheids- en avontuurgebaseerde programme kan ook 'n belangrike aanvulling in die intervensieprogram van straatkinders wees ten einde sosiale en emosionele skade te hanteer. Bindingsterapie kan nuttig benut word vir die herstel van verhoudinge.

Ten opsigte van die gebrek aan gevoel van behoort en hopeloosheid, wat baie belangrike aspekte is wat hanteer moet word, het Smit (2008: 16), wat jarelange ondervinding en navorsing onder straatkinders doen, 'n moontlike hanteringswyse: hy vra tereg "Wil ons kinders met so 'n gesin herenig?" (Smit, 2008). Programme moet wegbeweeg van "vooraf verpakte" oplossings, byvoorbeeld die voorsiening van

voedsel en skooling na 'n holistiese, geïntegreerde benadering waarin die kinders, waarop die program toespits, sowel as die gemeenskap, ingesluit is in die proses van programontwikkeling. Die strategie moet omgesit word om plaaslike realiteite te pas, gebaseer op die betrokkenheid en deelname van die tradisioneel individuele of geïnstitusionele behandeling na 'n benadering gebaseer op die elke dag se lewe en gebruikmaking van die bestaande gemeenskap as terapeutiese agent (Smit, 2008: 16). Die kind moet ten opsigte van die trauma en verliese bygestaan word ten einde genesing. Ten opsigte van die sosiale aspekte, moet die kind ook leer om weer bindinge te vorm.

### **4.3 TERAPEUTIESE INTERVENSIES OP DIE MIKROSISTEMIESE VLAK**

Ten opsigte van die verskillende aspekte, wat op die mikrovlak bespreek is, is telkens verwys na intervensies wat deel vorm van die rol van die maatskaplike werker (vgl. 4.2.3.1, 4.2.3.2, 4.2.3.3 & 4.2.4).

Hierdie intervensies word kortliks soos volg bespreek:

#### **4.3.1 Avontuurgebaseerde programme**

Avontuurterapie is volgens Gass (1993: 4) gebaseer op eksperimentele leer. Eksperimentele leer is nie 'n produk van leer nie, maar 'n leerproses wat geïmplementeer word onder toepaslike omstandighede. Soos eksperimentele leer, fokus avontuurterapie daarop om kliënte of soos hier van toepassing, die straatkind, in aktiwiteite te plaas wat disfunksionele gedrag uitdaag. Funksionele gedrag word dan beloon. Die volgende beginsels geld:

- Die straatkind is 'n deelnemer eerder as 'n toeskouer in terapie.
- Terapeutiese aktiwiteite benodig die motivering van die straatkind in die vorm van energie, betrokkenheid en verantwoordelikheid.
- Terapeutiese aktiwiteite is werklik en betekenisvol in terme van natuurlike gevolge vir die straatkind.
- Reflektering is 'n kritiese element van die terapeutiese proses.

- Funksionele verandering moet van teenswoordige asook toekomstige relevansie vir die straatkind en die samelewing wees (Gass; 1993: 5).

Schoel & Maizell (2002: 21) bring die ekologiese perspektief ten opsigte van menslike gedrag in verband met avontuurterapie met die volgende beginsels:

- Die mens-omgewing vorm 'n uniforme sisteem waarin mens en omgewing mekaar gesamentlik beïnvloed.
- Goeie inpassing is 'n wedersydse mens-omgewing-proses wat deur transaksies tussen 'n aanpasbare individu en sy beskermende omgewing bereik word.
- Mense word gedrewe deur 'n doel, en die individu se subjektiewe interpretasie van die omgewing is die sleutel tot ontwikkeling.
- Positiewe verandering kan 'n gevolg wees van lewensondervinding en oorgaan na toekomspektief.

Groeptherapie vorm 'n basis van avontuurgebaseerde terapie en demonstreer die aktiwiteitsgebaseerde krag van die groep deurdat dit gesonde aanpasbare groei bevorder. Die ekologiese perspektief ten opsigte van menslike gedrag met voorafgaande beginsels word by die groeptherapie gevoeg as basis van die avontuurgebaseerde terapie. Dit is dus 'n holistiese model gegrond op die geloof dat mense leer en groei in die sisteme waarin hulle interaksie het. Dit sluit die affektiewe, gedrags- en kognitiewe aspekte van persoonlikheidsontwikkeling in, met die voorveronderstelling van die potensiaal van positiewe verandering (Schoel & Maizell; 2002: 22).

Avontuurgebaseerde terapie is dus 'n uitstekende metode vir gedragsverandering en persoonlikheids groei en om lewensvaardighede aan te leer. Dit sluit voorts aan by die ekologiese perspektief van wedersydse beïnvloeding. Volgens Reyneke (2007:17) fokus hierdie terapie op die identifisering en mobilisering van die innerlike potensiaal wat elke mens (ook die straatkind) het. Mense is gemotiveerd om beheer oor hulle lewens te neem en hulle potensiaal en krag te besef. Verder fokus dit op die uitbreiding van positiewe lewenswaardes, soos integriteit, respek, liefde en lojaliteit. Deur moeilike omstandighede te beleef kan die straatkind aangemoedig

word om positiewe lewenskeuses uit te oefen ten einde hulle lewe binne 'n positief georiënteerde waardesisteem te leef (Reyneke, 2007: 17).

### 4.3.2 Bindingsterapie

Die belangrikheid van 'n betroubare vertrouensverhouding deur 'n versorger, wat 'n kind deur dik en dun bystaan en ondersteun, kan nie onderskat word nie (Schofield & Beek, 2006: 349). Sigelman & Rider (2006: 386) beskryf binding as 'n sterk toegeneendheid, wat 'n persoon bind met 'n ander persoon/naaste.

Daar bestaan vier tipes binding:

- i) Sekure binding.
- ii) Angstig-vermydingsbinding (verwerping van ouer).
- iii) Angstig Ambivalente binding (ouer nie konsekwent).
- iv) Gedisorganiseerde binding (trauma teenwoordig soos misbruik/geweld) (Joubert, 2008a).

Daar is egter ook 'n bindingsverstoring (kind wat nie gebind het nie en nie vermoë het om te bind nie) wat seker die meeste by straatkinders gevind word.

Die uitkomst (kind se geïnternaliseerde boodskap) van binding is soos volg:

- Sekure binding: *“ek is ‘ok’, my versorgers is ‘ok’ en die wêreld daarbuite is ‘ok’”*.
- Nie-sekuur: *“ek is nie ‘ok’, my versorgers is nie ‘ok’ (hurtful) en die wêreld buite is nie ‘ok’/onveilig.*

Insekure binding lei tot kind wat nie goeie selfbeeld het nie (geen innerlike vermoëns nie, ensovoorts) en ook nie ander vertrou nie. Hy begin dan in die wêreld “oorleef” met 'n uitgangspunt dat hy ander nie nodig het nie en net homself hoef te “*please*”, vandaar 'n verklaring van riskante gedrag, uitreagerende gedrag en selfs kriminele gedrag. Kinders, wie se behoeftes nie bevredig word nie, wend hulle prematuur tot die portuurgroep vir die bevrediging van behoeftes (gevoel van behoort aan, bemagtiging en aanvaarding) (Joubert, 2008b: 1).

Volgens Joubert (2008b: 2) is dit belangrik om binding eers te assesser sodat prognose tot terapie bepaal kan word. Hoe jonger die kind, hoe beter is die prognose. Binding geskied in 'n proses, dit wil sê van geboorte begin en ontwikkel deur stadiums. Teen vierjarige ouderdom staan binding bekend as 'n "*goal corrected partnership*" (dus is die primêre bindingspatroon vasgelê) en daarna beskik die kind oor 'n interne werksmodel waarvolgens sy binding geassesseer kan word en waarop hy dan sy gedrag baseer.

Die verhouding tussen die kind en sy versorger word as binding beskou. In die Westerse Kultuur is die bindingsfiguur gewoonlik die moeder en/of vader (Steward O'Day, 2000: 148). Binne die konteks van Suid-Afrika se kulturele diversiteit en unieke maatskaplike omstandighede en ook straatkinders, moet die grootmoeder of ouer sibbe in sekere kulture in ag geneem word met die identifisering van die kind se primêre bindingsfiguur (Joubert, 2008a).

Binding voorsien 'n teoretiese raamwerk waarbinne die straatkind se gedrag en funksionering op emosionele, sosiale en interpersoonlike vlak verklaar kan word. Die kind se binding met sy primêre bindingsfiguur vorm die grondslag van alle toekomstige verhoudings (Gray, 2002: 15). Binding word dus beskou in dieselfde lig, deur daarna te verwys as die basis vir die kind se latere ontwikkeling op emosionele, kognitiewe, sosiale, morele en maatskaplike gebied (Joubert, 2008a).

Waar 'n kind gebrek gelei het aan so 'n binding, kan bindingsterapie benut word. Meeste van die straatkinders het gebrek aan sodanige binding. Assessering kan wys watter tipe binding die kind oor beskik of dalk bindingsversteuring. Beskikbaarheid, kommunikasie en responsiwiteit (al drie ontbreek by die straatkind) is volgens Kobak & Madsen (2008: 32) die drie faktore wat die kind in staat stel om die bindingsfiguur te vertrou en binding in stand te hou, waarvan fisieke beskikbaarheid die voorvereiste is vir die ander twee faktore.

Die ouer se binding (historiese binding) word aan die kind oorgedra, dit wil sê ouers bind met hulle kind op dieselfde wyse as wat daar met hulle gebind was en die "*link*" tussen die ouer se eie binding, huidige funksionering en interne eienskappe (drankgebruik, depressie, ensovoorts) speel 'n belangrike rol in die bepaling van

binding. Vereistes vir binding is responsiwiteit op die kind se fisiese en emosionele behoeftes, sensitiwiteit en kommunikasie (Joubert, 2008a).

Taylor et al. (2006: 237) noem die volgende vier kenmerke om 'n kind te help om 'n binding te vorm:

- i) deurlopende nabyheid;
- ii) teenwerk en hantering van skeidingsangs;
- iii) veilige hawe vir die kind in vreemde/nuwe situasies;
- iv) veilige basis vir die kind om 'n sosiale en fisiese omgewing te ontdek (net by babas).

Bogenoemde gaan oor die funksie van binding, naamlik dat binding se doel is om nabyheid met die versorger te bewerkstellig vir veiligheid/beskerming. Dit gaan ook deur fases, eers gebruik gebruik die kind die ouer as veilige basis, waar hy ontdek en dan veilige hawe. Teen die middelkinderjare is emosionele beskikbaarheid van die versorger meer belangrik en evalueer die kind dit met behulp van sy interne werksmodel. Straatkinders beskik moontlik nie oor 'n bindingsfiguur tot wie hy hom kan wend in krisis behoeftebevrediging nie. Die funksie van binding is om aan die kind dit te gee wat hy nodig het, naamlik fisiese behoeftes, emosionele behoeftes en beskerming, maar ook om negatiewe elemente van die kind af te lei (emosionele responsiwiteit, byvoorbeeld troos, reguleer ensovoorts) (Joubert, 2008b: 4).

Die kind leer deur middel van binding om sy eie emosies te reguleer. Indien daar 'n bindingsversteuring is, kan hy dit nie beheer nie en gedrag lyk dan soos uitreagerende gedrag, soos aggressie (Joubert, 2008b: 4).

'n Versorger, wat beskikbaar en sensitief is, voorsien 'n veilige basis wat vryheid aan die kind gee om te ontdek en te leer (Schofield & Beek, 2006: 45). Die aanleer van gesonde en funksionele bindings is 'n noodsaaklikheid in die intervensieprogram aan die straatkind ten einde verhoudings te kan bou en handhaaf.

### 4.3.3 Lewensvaardigheidsprogramme

Nkosi (2003: 10) verwys na lewensvaardighede as vaardighede wat benodig word om suksesvol te lewe en te leer. Lewensvaardighede is hanteringsvaardighede wat die kwaliteit van lewe bevorder en disfunksionele gedrag verhoed. 'n Lewensvaardigheid is enige vaardigheid wat 'n mens in staat stel om betekenisvol en suksesvol om te gaan met ander mense en die omgewing. Lewensvaardighede verskil van die behoeftes en ondervinding van individue.

Volgens UNICEF (2008) is daar nie 'n definitiewe lys van lewensvaardighede nie. 'n Lys van voorbeelde sluit besluitneming, kritiese denke en selfbestuursvaardighede in.

Lewensvaardigheidsprogramme is programme wat aangebied word ten einde hierdie lewensvaardighede aan te leer of te ontwikkel. Die programme kan op verskillende wyses, volgens die teikengroep aangebied word, byvoorbeeld deur middel van poppekaste, lesings en rollespel. Reyneke (2006, 26-36) verwys daarna dat die aanleer van die nodige lewensvaardighede die gemeenskapslede help om hulle nood te bevredig. Sulke gemotiveerde mense word dan katalisators vir ontwikkeling in hulle gemeenskap. Lewensvaardigheidsopleiding fokus hoofsaaklik op vaardighede wat beïnvloed en hoe mense hulself ervaar en hoe hulle verhoudings met ander is. Lewensvaardigheidsprogramme kan dus gebruik word vir die bevordering van sterktes en ontwikkeling van mense se potensiaal.

Die straatkind het, vanweë sy gebrek aan opvoedkundige en versorgingsinsette beperkte lewensvaardighede. Lewensvaardigheidsprogramme of opleiding moet bydra tot die uitbou van die straatkind se potensiaal, bevordering van sy sterktes en bemagtiging ten einde betekenisvol met homself, ander mense en sy omgewing om te gaan.

#### 4.3.4 Verlieshantering

Faktore soos MIV/Vigs, armoede, geweld en werkloosheid in Suid-Afrika het tot gevolg dat baie kinders sonder 'n getroue en teenwoordige versorger en gesagsfiguur is. 'n Groot aantal kinders in Suid-Afrika het nooit 'n stabiele en veilige gesinsomgewing beleef nie en dikwels ook nie 'n veilige binding met 'n primêre versorger nie (Becker, 2005: 131). Baie kinders se ouers is oorlede en op hierdie wyses is verlies deel van hierdie kinders se lewens. Skeiding en verlies aan bindingsfigure verorsaak smart wat verwerk moet word (Schofield & Beek, 2006: 45).

Die krisisintervensiemodel en Kubler-Ross se fases van rou kan benut word vir die hantering van verliese. Roberts (1990: 12) beskryf die stappe ten opsigte van die krisisintervensiemodel:

- i) Kontakmaking en verhoudingsbou.
- ii) Ondersoek die dimensies van die probleem ten einde dit te definieer.
- iii) Moedig eksplorering van gevoelens en emosies aan.
- iv) Eksplorieer en assesseeer hanteringsmeganismes van die verlede.
- v) Genereer en eksplorieer alternatiewe en spesifieke oplossings.
- vi) Herstel kognitiewe funksionering deur aksieplan te implementeer.
- vii) Opvolg.

Die fases van rou, volgens Kubler-Ross (1975) en die wyse waarvolgens 'n persoon gehelp moet word, word kortliks deurgegee as proses in die hantering van verliese.



FASE	HULP GEDURENDE DIE FASE
1. Ontkenning	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Nie-veroordeelde houding.</li> <li>- Niks persoonlik neem nie.</li> <li>- Goeie luisteraar.</li> </ul>
2. Woede	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Woede is gerig op situasie en nie op terapeut nie.</li> <li>- Gedrag is deel van proses van verandering.</li> <li>- Woede moet hom nie vervreem van betekenisvolle persone nie.</li> <li>- Terapeut kan wegbreek van persoon, maar hom net verseker dat hy hom nie verlaat nie.</li> </ul>
3. Onderhandelingsfase	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Onthou beloftes mag geassosieer word met skuldgevoelens.</li> <li>- Laat persoon toe om aan gevoelens uiting te gee en daarvoor te praat.</li> </ul>
4. Depressie	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Bied gerustheid deurdat persoon uiting gee aan homself.</li> <li>- Luister en wees net teenwoordig.</li> </ul>
5. Aanvaarding	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Wys nie-verbale tekens van gevoelens van ondersteuning.</li> <li>- Verseker persoon dat dit reg is om te praat.</li> </ul>

**Tabel: 4: Fases van rou (Kubler-Ross (1975))**

Ten opsigte van die straatkinders, wat volgens 3.3 blootgestel is aan gesinsdisintegrasie en verliese ten opsigte van hulle ouers, is verlieshantering 'n noodsaaklike intervensie. Ondervinding van die praktyk toon dat die kind begrafnisse bywoon, maar nie werklik deur die rouproses begelei word nie.

Maatskaplike werkers benodig verdere opleiding ten opsigte van die intervensies ten einde dit effektief toe te pas.

#### 4.4 SLOTSOM

In hierdie hoofstuk is die eerste vlak beskryf van die menslike ontwikkelingsisteem, naamlik die mikrosisteem en dan met spesifiekte verwysing na die straatkind se mikrosisteem. In die mikrosisteem gaan dit oor die persoon in sy verhouding met sy onmiddellike omgewing ten opsigte van homself, naamlik fisiologiese aspekte, kognitiewe aspekte, persoonlikheidseienskappe en sosiaal-emosionele aspekte.

Ten opsigte van die fisiologiese aspekte is die volgende eienskappe hoofsaaklik ten opsigte van die straatkind weergegee: Die grootste getal straatkinders in Suid-Afrika is swart seuns. Straatkinders is grootliks vanweë wanvoeding oor die algemeen kleiner gebou vir hul ouderdom. 'n Groot persentasie straatkinders is ondervoed en wanvoed en dwelmmisbruik en geslagsiektes is van die grootste bedreigings van die kinders se gesondheid.

Die straatkind se biologiese en fisiologiese konteks het meer negatiewe as positiewe ontwikkelingspotensiaal. Intervensieprogramme aan straatkinders moet poog om hulle so gou moontlik van die straat af te haal, aangesien dit die kans op rehabilitasie en sukses vergroot. Die basiese program moet aangebied word deur verantwoordelike versorgende volwassenes en moet aspekte soos versorging, voeding, mediese hulp, gesondheidsmaatreëls en inligting ten opsigte van beskerming van die individu self vervat. Deur middel van lewensvaardigheidsprogramme deur maatskaplike werkers moet die straatkind bemagtig en ondersteun word om positiewe besluite te neem en negatiewe invloede te weerstaan.

Die straatkind se kognitiewe prosesse/aspekte vertoon oor die algemeen swakker as hy met die kind in ouerhuise vergelyk word. Die straatkind se opleidingsvlak is oor die algemeen minder as vyf jaar skoolopleiding. Tog vergelyk die straatkind se prestasies nie swakker as kinders van plattelandse omgewings nie.

Persoonlikheidseienskappe wat hoofsaaklik bespreek is, is selfkonsep, gedrag, waardes en 'n toekomspektief. Ten opsigte van waardes en norme is dit duidelik dat die straatkind kan onderskei tussen reg en verkeerd, maar dat die waarde en norme van die kinders nie noodwendig ooreenstem met dié van die gemeenskap nie.

Hierdie verskil gaan gepaard met die bedelary en lewe op straat. Die straatkind se persepsie van homself is oor die algemeen redelik positief. Die tydperk wat 'n kind op straat verkeer, het 'n groot invloed op sy motivering, hantering van omstandighede, lokus van kontrole en psigologiese funksionering.

Die straatkind beskik ook oor sterkpunte en goeie persoonlike eienskappe. Deursettingsvermoë en probleemoplossende vaardighede is van die straatkind se goeie vaardighede. Die omstandighede van hierdie kinders dwing hulle tot oorlewing en positiewe oplossingsvaardighede.

Sosiale en emosionele aspekte in die mikrosisteem handel oor die kind se morele ontwikkeling en beleweniswêreld. Sosiale aspekte word grotendeels in die volgende hoofstuk bespreek waar die mesosisteem bespreek word as tweede vlak van die ontwikkelingsisteem. Die sosiale en emosionele lewe van die straatkind het ernstige leemtes en laat groot behoeftes. Die behoeftes van die straatkind is veral gerig op die affektiewe, naamlik liefde, emosionele ondersteuning en verbondenheid. Stres ontstaan omdat hierdie behoeftes nie vervul word nie.

Maatskaplike intervensieprogramme ten opsigte van die straatkind se mikrovlak moet gerig wees op die voorsiening in die basiese behoeftes, soos hierbo genoem, die ontwikkeling van die selfkonsep, genesing van verliese en trauma's, opbou van verbintnisse en stabiliteit. Die basiese behoeftes kan aandag geniet deur 'n program waarin verskillende professies saamwerk en bydraes lewer ten opsigte van die versorging, mediese en beskermingsbehoefte van die kinders. Die maatskaplike intervensieprogram kan verlieshantering, lewensvaardigheidsprogramme en avontuurgebaseerde programme insluit. Die lewensvaardigheidsprogramme word met sukses aangebied ten opsigte van die hantering van stres, opbou van selfkonsep en bemagtiging om keuses te maak. Die avontuurgebaseerde program is waarde-geïntereerde en suksesvol in die ontwikkeling van waardes, sluit van verbintnisse en toerusting ten opsigte van toekomsbesluite. Die insluiting van godsdiens in die dagprogram van die straatkind kan ook 'n positiewe bydrae ten opsigte van toekomspektief gee.

Die gemeenskap self kan as terapeutiese agent benut word. Ten einde by die kinders die gevoel van behoort aan en hoop te skep, is die betrokkenheid en deelname van en binne die gemeenskap noodsaaklik.

### **DIE STRAATKIND OP MESO-SISTEEMVLAK**

---

Hierdie hoofstuk handel oor die tweede vlak in die menslike ontwikkelingsisteem, naamlik die mesovlak. Bronfenbrenner (1979: 209) definieer die mesovlak as 'n stel interverhoudings tussen twee of meer stelsels waarin die ontwikkelende persoon 'n aktiewe deelnemer is. Op hierdie vlak gaan dit dus oor die straatkind in verhouding tot iets of iemand of meer as een persoon of aspek, byvoorbeeld die straatkind en sy verhouding met sy ma.

Vir die doeleindes van hierdie hoofstuk word die mesosisteem beskryf. Ondersoek word ingestel oor watter stelsels in die mesosisteem betrokke is en dit word dan ten opsigte van die straatkind ontleed. Die vraag oor hoedanig betekenisvolle persone/strukture in die lewe van die straatkind funksioneer, word hier bespreek.

#### **5.1 BEGRENSING VAN DIE MESOSISTEEM**

Soos reeds genoem, kan die sisteme – en so ook die mesosisteem – meer vloeibaar wees en nie in absolute afgebakende areas geplaas word nie, maar ten einde die interpretasie van die mesosisteem van die straatkind te vergemaklik, word daar wel 'n afbakening van die mesosisteem gegee.

Die mesosisteem is die tweede vlak in die menslike ontwikkelingsisteem en beweeg dus verder vanaf die individu (wat in interaksie met homself is) na mense en sisteme buite homself. Die gesin, skool en portuurgroep is voorbeelde van die kind se belangrikste stelsels binne die mesosisteem.

Bronfenbrenner (1997: 515) beskryf dat tipiese faktore wat in die individu se mesosisteem vervat is, aspekte soos interaksie met die gesin, die portuurgroep, kerk en die werkplek. Birch (1997: 5) dui aan dat die mesosisteem die verhoudinge insluit tussen verskillende opsette waarin die individu deelneem. Vir 'n kind kan hierdie wisselwerking byvoorbeeld tussen die huis en die skoolomgewing wees en vir 'n volwassene dié tussen gesin en werksopsette (vergelyk figuur 7). Die afleiding kan

gemaak word dat die straatkind se mesosisteem bestaan uit die kind se naaste interaksiepunte wat die ouers, skool en portuurgroep is.

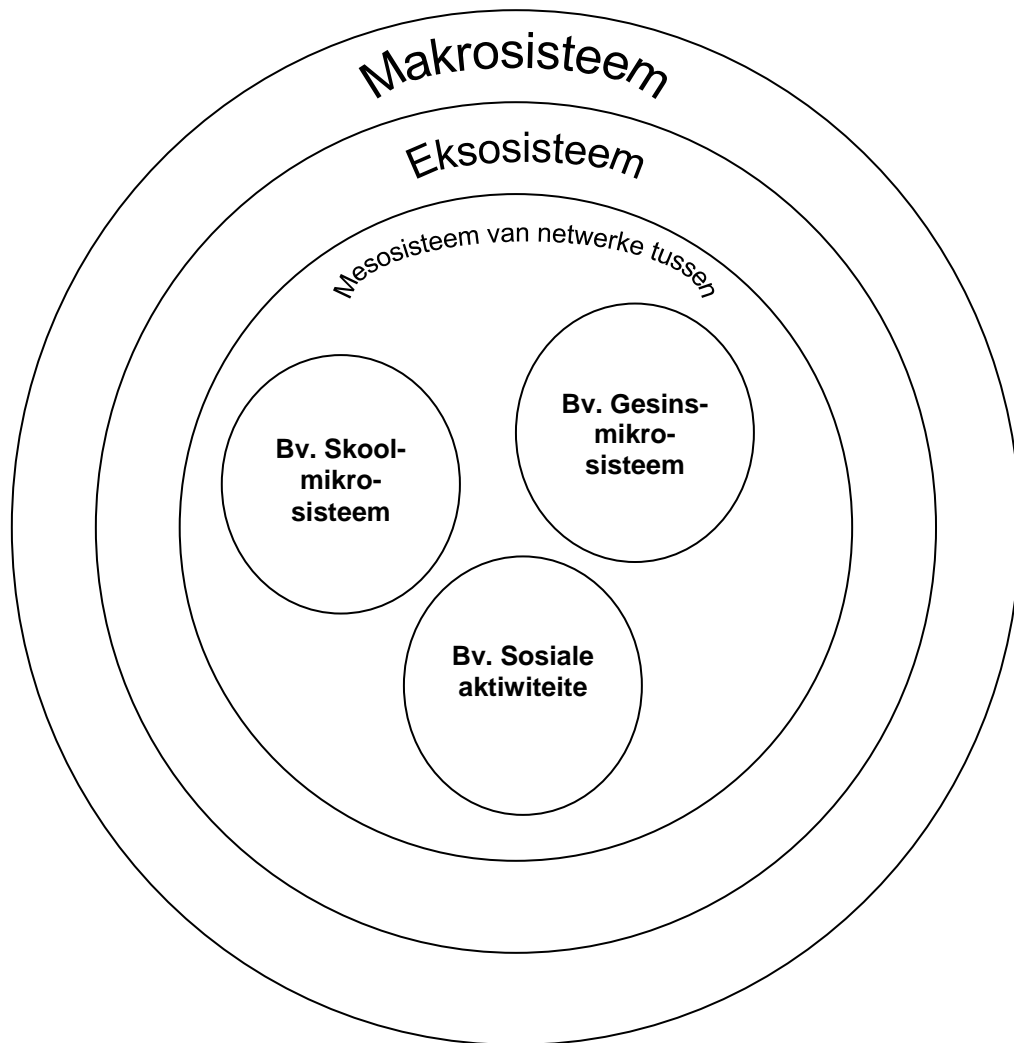
Skrywers soos Hepworth & Larzen (1997: 5), Shaffer (2002: 61) en Bee & Boyd (2003: 46) dui die sisteme op verskillende wyses aan wat dan veral hier op die mesosisteem betrekking het. Vier outeurs se uiteensetting word aangedui ten einde te kan bepaal watter stelsels in ag geneem moet word in die mesosisteem.

Hepworth & Larzen (1993: 202) stel die volgende sisteme waarmee die persoon meestal interaksie het:

- (i) Gesin en uitgebreide familie.
- (ii) Sosiale netwerk, naamlik vriende, bure en kollegas, godsdienster en kulturele groepe.
- (iii) Openbare instellings (vir opvoedkundige, rekreasie-, wetstoepassings-, beskermings-, maatskaplike en gesondheidsdienste, maar ook vir ekonomiese sekuriteit, werk en staatsdepartemente).
- (iv) Persoonlike diensverskaffers (dokter, tandarts, haarkapper en enige persone/plekke waarvan private dienste verkry word).

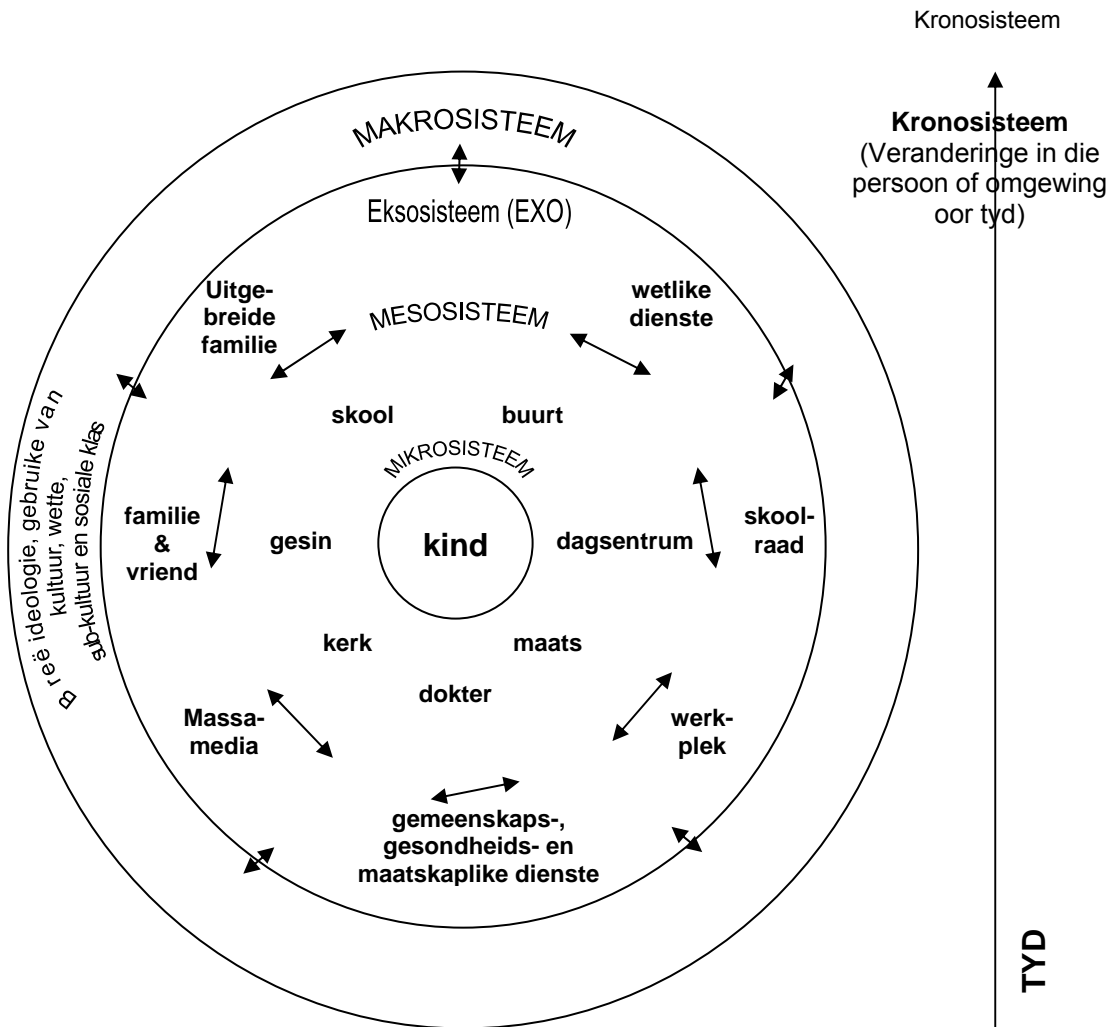
'n Volgende voorbeeld van die mesosisteem is dié soos aangedui deur Birch (1997: 4) in Figuur 7.

Uit Figuur 7 blyk dit dat die mesosisteem bestaan uit netwerke van mikrosisteme. Die mikrosisteme wat as voorbeelde aangedui word, is die gesin, skool en sosiale aktiwiteite. Shaffer (2002: 60) bied ook 'n voorbeeld van ekologiese sisteme aan en hier word spesifiek na die mesosisteem gekyk.



**Figuur 7: Sisteme van die ekologiese perspektief (Birch, 1997:4)**

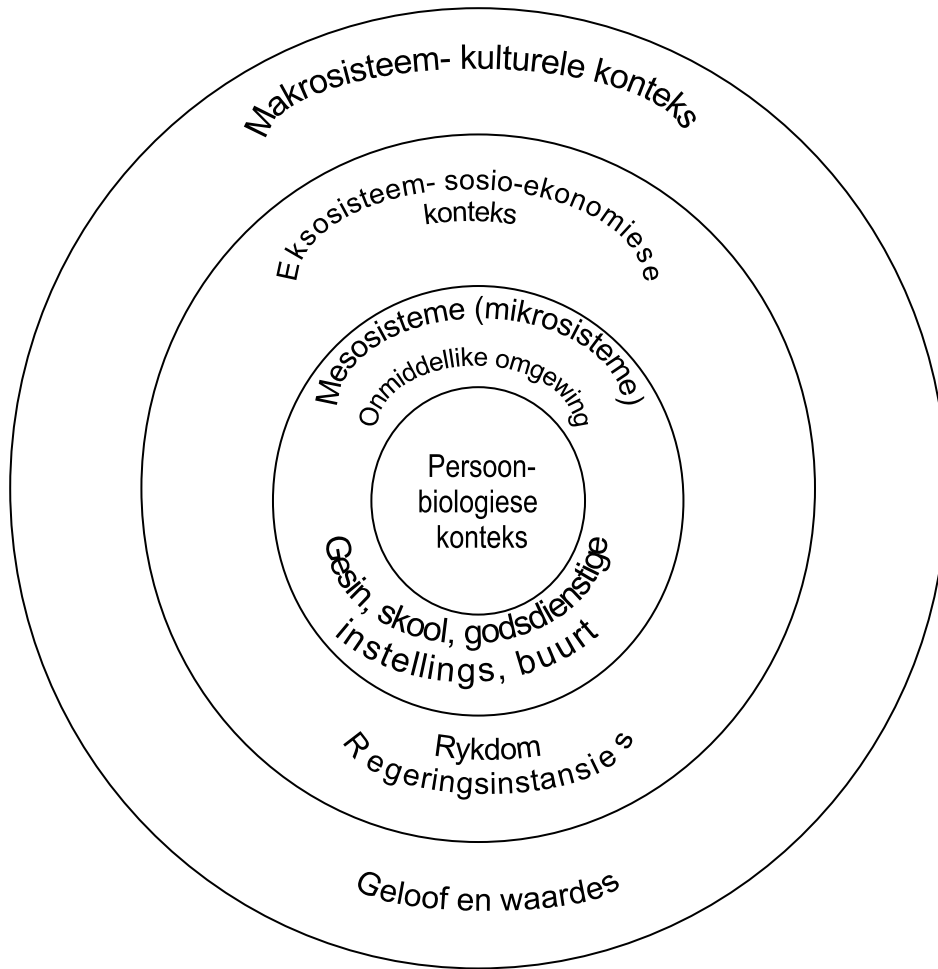
Figuur 8 dui die kind/persoon aan in die eerste sirkel/vlak, naamlik die mikrosisteem, soos ook in hoofstuk 4 bespreek is. Die tweede sirkel/vlak dui die mesosisteem aan en is die eerste en direkte sisteme waarmee die kind in aanraking kom. Hier word verwys na die gesin, skool, buurt, dagsentrum, maats, dokter en kerk.



**Figuur 8: Sisteme van die ekologiese perspektief (Shaffer 2002:60)**

Figuur 9 dui Bee & Boyd (2006: 46) se beskrywing van die mesosisteem aan. Hulle dui die persoon in die middel aan, maar gebruik die term mikrosisteem in die tweede vlak. Volgens hierdie studie word die eerste sirkel/vlak die mikrosisteem genoem en sou mikrosisteem in die persoon-biologiese konteks aangedui word. Die mesosisteme is wel in die tweede sirkel/vlak en word aangedui as die onmiddellike omgewing waar spesifiek verwys word na die gesin, skool, godsdienstige instellings en buurt.





**Figuur 9: Sisteme van die ekologiese perspektief (Bee & Boyd 2006: 46)**

Tabel 5 vergelyk die mesosisteme volgens verskillende skrywers.

Hepworth & Larzen (1993: 202)	Birch (1997: 4)	Shaffer (1999: 64)	Bee & Boyd (2006: 46)
Gesin en familie	Gesin	Gesin	Gesin
Sosiale netwerk	Skool	Skool	Skool
Publieke instellings	Sosiale aktiwiteite	Buurt	Buurt
Persoonlike diens- verskaffers		Dagsentrum Maats Dokter Kerk	Godsdienstige instel- lings

**Tabel 5: Vergelyking van mesosisteme volgens verskillende skrywers**

Ooreenkomste in die mesosisteem is ten opsigte van die gesin, skool (as skool onder openbare instelling by Hepworth & Larzen (1993: 202) geneem word) en sosiale aktiwiteite/netwerke wat die maats, buurt en godsdienstinstellings kan insluit. Hepworth & Larzen (1993: 202) en Shaffer (2002: 60) sluit meer stelsels in. Hulle noem ook persoonlike diensverskaffers en Shaffer (2002: 60) spesifiseer hier die dokter.

Vir die doeleindes van hierdie navorsing ten opsigte van die straatkind word die volgende stelsels ingesluit: gesin, skool en portuurgroep. Die rede vir die keuse van die drie stelsels as die naaste stelsels waarin die straatkind 'n aktiewe deelname het, is die volgende: Die gesin/familie is die plek waarin die kind gebore word en sy eerste jare deurbring. Die gesin het dus 'n groot rol in die straatkind se lewe. Alhoewel sommige straatkinders (die van die straat wanneer vergelyk word met die definisies, punt 3.2) nie meer in 'n gesin bly nie, was dit die stelsel wat die naaste aan hom was en 'n groot rol gespeel het in sy ontwikkeling. Die skool word as volgende stelsel geïdentifiseer. Die meeste straatkinders het volgens eie ondervinding skole bygewoon, en die straatkinders op straat (volgens definisie, punt 3.2) woon steeds skole by. Naas die gesin is die skool die invloedrykste stelsel in die ontwikkeling van die kind. Dagsorgfasiliteite word nie benut as voorskoolse hulpbronne by hierdie kinders nie.

Die portuurgroep speel 'n groot rol in die lewe van die kinders binne die agtergeblewe gemeenskappe. Straatkinders kom merendeels uit die agtergeblewe gemeenskappe (punt 1.2). In die gemeenskap word waargeneem dat die kinders saam op strate of voor huise speel. Vir die straatkind is sy portuurgroep die enigste stelsel waarmee hy daagliks aktiwiteite deel.

Die mesosisteem beskryf spesifiek die interverhoudings tussen stelsels. Ten einde optimale ontwikkeling daar te stel moet daar sterk, ondersteunende wisselwerking tussen mikrosisteme wees (Shaffer, 2002: 60). Kinders wat byvoorbeeld veilige en harmonieuse verhoudings met hul ouers opgebou het, is spesifiek geneig om deur die portuurgroep aanvaar te word en om nabye verhoudings te geniet en ondersteunende vriendskappe te bou. 'n Kind se vaardigheid om lesse op skool te bemeester, hang nie alleen af van die kwaliteit van die onderwyser se instruksies nie,

maar ook van die mate waartoe ouers met die onderwyser saamwerk. Die teenoorgestelde is ook waar, naamlik dat nie-ondersteunende netwerke tussen mikrosisteme of stelsels problematies kan wees, soos wanneer die portuurgroep akademiese vaardighede geringskat, want dan ondermyn dit die kind se skolastiese prestasie, ten spyte van die aanmoediging van ouers en onderwysers (Shaffer, 2002: 61).

Wanneer die straatkind se mesosisteem ondersoek word, moet daar dus gekyk word na watter wisselwerking en interverhoudinge in hul mesosisteem betrokke is. Aangesien straatkinders in 'n ander omgewing as meeste ander kinders woon of vir tye in die dag is, naamlik op straat, verskil die straatkind se mesosisteem van dié van ander kinders. Die straatkind se mesosisteem word dus spesifiek begrens as die gesin, skool en portuurgroep.

## **5.2 WISSELWERKING TUSSEN STELSELS (SISTEEMDINAMIEK)**

Om die mesosisteem in diepte te ondersoek, benodig die wisselwerking/interaksie tussen die mikrosisteme/stelsels verdere aandag.

Die verskillende interaksies/wisselwerking tussen die stelsels word in terme van vier begrippe bespreek, naamlik multi-stelsel-deelname, indirekte interaksie, tussenstelselkommunikasie en tussenstelselkennis.

- Multi-stelsel-deelname: Dit beteken dat die straatkind (mikrosisteem) deelneem aan stelsels in die mesosisteem, dit wil sê die straatkind woon in 'n skool en bring ook besoeke aan sy ouers.
- Indirekte interaksie: Wanneer twee stelsels nie direk bymekaar betrokke is nie, byvoorbeeld die skool en die ouerhuis, is daar nog 'n moontlikheid dat skakeling ontwikkel kan word deur 'n derde party, byvoorbeeld die maatskaplike werker (Bronfenbrenner, 1979: 210). Hierdie derde party dien as intermedieêre skakel tussen die persoon en die twee stelsels.

- Tussenstelselkommunikasie: Tussen stelsels word boodskappe na mekaar oorgedra met die bedoeling om spesifieke inligting deur te gee, byvoorbeeld vanaf die skool se maatskaplike werker na die skool. Hierdie kommunikasie vind op verskillende wyses plaas, byvoorbeeld telefonies, deur korrespondensie of direk van aangesig tot aangesig (Bronfenbrenner, 1979: 210).
- Tussenstelselkennis: Tussenstelselkennis verwys na inligting of ondervinding wat in een stelsel oor 'n ander stelsel bestaan. Die skoolprogram en tye is byvoorbeeld aan die skool se maatskaplike werker bekend. Hierdie inligting/kennis word deur tussenstelselkommunikasie verkry.

Die mees kritieke skakeling tussen stelsels of sisteme vind in die mesosisteam plaas en ontwikkel dan ook in die eerste plek daar. Dit is wanneer die straatkind 'n nuwe omgewing binnegaan, byvoorbeeld as hy vir die eerste keer die skool moet gaan bywoon nadat hy in die skool geplaas is. Indien niemand van die skool hom vergesel nie, bestaan daar geen direkte skakel tussen twee mikrosisteme nie. Die skakeling wat dan plaasvind, kan eensaamheid tot gevolg hê. Wanneer iemand van die skool hierdie kind skool toe vergesel, is die resultaat en die skakeling tweeledig. Hierdie tweeledige skakeling kan ook op 'n later stadium gemaak word as 'n persoon van die skool met die skool moet skakel. In 'n mesosisteam waar meer as een persoon aktief in beide stelsels betrokke is, word daarna verwys as meervoudige skakeling. 'n Mesosisteam waar hierdie stelsels nie bestaan nie, word as swak skakels beskryf.

Hierdie swak skakels is baie algemeen by straatkinderen. Die wyse waarop daar geen betrokkenheid vanuit hulle ouerhuis by hulle ontwikkeling is nie, is uit ondervinding een van die knelpunte in hulle ontwikkeling. Volgens Bronfenbrenner (1979: 211) is hierdie onderskeidings tussen stelsels belangrik aangesien hierdie skakeling 'n duidelike verskil maak in die wyse waarop die straatkind in nuwe stelsels funksioneer. Die tweeledige skakeling bied die moontlikheid vir die vorming van 'n derdepersoonstelsel. Wanneer 'n verdere nuwe stelsel gevorm word, kan die derdeparty dien as 'n bron van sekuriteit. Dit bevorder 'n model van sosiale interaksie en versterk die straatkind se inisiatief, selfbeeld, verhoudinge, ensovoorts. Die aard van die skakeling is ook belangrik vir die straatkind.

Ontwikkeling word versterk deur die getal verskillende stelsels of sisteme waarin hierdie straatkind moet deelneem en ook in die verskeidenheid van gesamentlike aktiwiteite, soos sokker, kerkbywoning, skoolaktiwiteite en sport.

Bronfenbrenner (1979: 213) maak die aanname dat verskille in aktiwiteite, rolle en verhoudings verhoog word as die skakeling van stelsels in verskillende kulturomgewings plaasvind. 'n Straatkind wat in twee kulture opgroei, het aktief in elke samelewing deelgeneem en het hegte verhouding in albei kulture. Hierdie transkontekstuele tweevoud bied hoër vlakke van kognitiewe en sosiale vaardighede. Die straatkinders is nie algemeen daaraan blootgestel dat hulle in meer as een kultuur opgroei nie, maar in Suid-Afrika vind hierdie ontwikkeling van persone in meer as een kultuur sedert ±2000 meer algemeen plaas. Dit is dus kognitief en sosiaal meer bevorderlik vir 'n kind en gemeenskap wanneer byvoorbeeld 'n Sotho-persoon ook in die Afrikaanse omgewing opgroei of andersom.

Om vooraf inligting of kennis van 'n nuwe stelsel te verkry, kan 'n straatkind se ontwikkeling versterk. Inligting oor plekke wat besoek of waarby ingeskakel sal word, is belangrik en moet aan die straatkind oorgedra word. Die straatkind se ontwikkeling word aangemoedig wanneer maatskaplike werkers en kinder- en jeugsorgwerkers se betrokkenheid by sisteme soos die skool waar die kinders inskakel, ook op 'n samewerkende en deelnemende vlak is. Dit is dus volgens die ekosistemiese perspektief deel van die rol en taak van die maatskaplike werker dat sisteme aan die straatkind gestel word en samewerkend daarmee opgetree word.

### **5.3 GESIN**

In hierdie afdeling word die belangrikste sisteme binne die mesosisteam van die straatkind ondersoek, naamlik die gesin, skool en portuurgroep.

Die gesinsvlak is die belangrikste en invloedrykste van die mesosisteme aangesien dit die heel eerste plek is waarbinne 'n kind opgroei en die plek waar die kind biologiese entiteit tot 'n sosiale wese kan ontwikkel (Faul, 1989: 63). Grundling & Grundling (2005: 177) verwys na die definisie van gesin as ondersteuningstelsel. In hierdie sin is die gesin die ideale ondersteuningsstelsel waar 'n kind se behoeftes

bevredig kan word. Die gesin of ouers voorsien in die fisiese behoeftes van die kind. Dit voorsien inligting dat die kind liefgehe word en versorg word, inligting dat die kind waardevol is en tot 'n netwerk van gesamentlike verpligting ("obligation"). Wanneer 'n kind van hierdie ondersteuningsstelsel onttrek of gedepriveer word, sal hy in die versoeking wees om vervulling buite die gesinseenheid te soek.

Die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling (2005: 6) definieer 'n gesin as 'n groep mense wat saamgebind word deur huwelik, bloedbande, aanneming of saamwoon. Dit dra die karakter van 'n gesamentlike huishouding, interaksie en kommunikasie met mekaar ten opsigte van sosiale rolle en behoud van algemene kultuur. Voorts stel die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling in hulle Nasionale Gesinsbeleid (2006: 5) van Suid-Afrika dat die gesin die basiese eenheid van die samelewing is en dat dit 'n integrale deel vorm van die algemene welstand van die individu in sy verhouding tot sy psigologiese, sosiale, emosionele, fisiese, geestelike en ekonomiese behoeftes. 'n Goedfunksionerende gesin bied gesinslede omgeeverhoudings, intimiteit, sekuriteit, sowel as wedersydse ondersteuning wat lewenslank bestaan.

Die gesin is dus die belangrikste opvoedings- en sosialiseringagent vir die kind. Wanneer die gesin nie hierdie rol vervul nie, kan daar byna verwag word dat die kind sosialiseringleemtes of -krisisse sal ondervind.

In die bespreking van die gesin as kernstelsel van die mesosistelsel word daar gelet op:

- verskillende tipes gesinne
- rol en waarde van die gesin
- disfunksionele gesinne
- gesinsfunksionering wat betrekking het op die straatkind.

### 5.3.1 Verskillende gesinstipes

Gedurende die sewentigerjare is daar veral drie tipes gesinne in Suid-Afrika onderskei, naamlik die kerngesin, die poligamiese gesin en die uitgebreide gesinstipe (Steyn & Breedt, 1977: 34-37). Die laaste jare het gesinstipes egter baie uitgebrei en die onlangse wettiging van huwelike tussen persone van dieselfde geslag het nog 'n nuwe gesinstipe bevestig.

Gesinstipes ontwikkel en verander volgens die behoeftes en eise van mense. Tradisioneel is die uitgebreide gesin hoofsaaklik by die Afrika-kultuur in Suid-Afrika aangetref. Grootouers, ouer kinders, ooms, tannies, kinders het bymekaar gebly en gedeel in die huishouding. Vandag word 'n wye verskeidenheid gesinstipes in Suid-Afrika aangetref. Die ekonomie en sterftes weens vigs en ander siektes is bydraende faktore vir 'n uitgebreide lys van gesinsvorme.

Die Nasionale Gesinsbeleid van Suid-Afrika (2006: 15) identifiseer die volgende gesinsvorme:

- Kerngesin, naamlik moeder, vader en kinders.
- Poligame gesin, naamlik een man met meer as een vrou en kinders.
- Enkelouergesinne, naamlik 'n moeder met kind/ers of vader met kind/ers.
- Kind as gesinshoof wat bestaan uit 'n kind of jeugdige as hoof van die gesin.
- Dieselfde geslag gesinne deurdat twee persone van dieselfde geslag saamwoon/trou met of sonder kinders.
- Multi-generasiegesinne (onderskei van uitgebreide gesinne), naamlik tradisionele gesinne met grootouers, ouers, kinders, ooms, tannies, niggies en nefies wat saamleef.
- Uitgebreide gesinne word hier beskryf as die tradisionele gesin met grootouers, ouer kinders, ooms, tannies, niggies, nefies wat vir mekaar sorg en ondersteun, maar nie noodwendig saambly nie.
- Grootouers as hoofde van die gesin met kleinkinders wat by hul bly.
- Pleeggesinne word gevorm deur 'n statutêre proses waar kinders in gesinne geplaas word wat nie familie is nie.

- Familiepleegsorg vind plaas wanneer kinders by familielede in pleegsorg geplaas word deur 'n statutêre proses.
- Nie-huishoudelike gesinne is vriende wat saambly in 'n huishouding en nie gesinsbande deel nie.
- Hersaamgestelde gesinne word gevorm deur die saamwoon van 'n biologiese ouer, stiefouer en biologiese kinders en stiefkinders.
- Gesinne met een lid wat apart woon weens werksomstandighede.

Uit bogenoemde is daar verskillende samestellings van mense wat as tipes gesinne geklassifiseer word. In die sewentigerjare was dit net die tradisionele kerngesin en uitgebreide gesin wat as tipes gesinne beskryf is. Die *Children's Act No 38 of 2005* (2005: 22) maak ten opsigte van die kind die definisie dat 'n gesinslid ook enige persoon is waarmee die kind 'n besondere verhouding opgebou het. Daar word dus in die huidige konteks en tydperk meer erkenning verleen aan die psigiese eenheid van mense wat 'n gesin vorm as aan die deel van 'n gesamentlike tuiste en bloedbande.

Die Westerse kultuur is meer bekend vir en beklemtoon die kerngesin wat uit ouers en kinders bestaan. In die Afrika-kultuur word die klem geplaas op die uitgebreide gesin wat bestaan uit die lede van die gesin en ook ander familie soos ooms, tannies, grootouers, neefs, niggies wat ook in dieselfde huis of naby woon. 'n Aantal aktiwiteite word saam uitgevoer en elke gesinslid maak sy eie bydrae tot die suksesvolle funksionering van die struktuur (Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 2006: 15). Hierdie uitgebreide gesinstipe is vandag 'n ideale plaasvervanger vir die kerngesin waar daar soveel onvolledige gesinne bestaan. Met sterftes van ouers of bloot onopspoorbaarheid of onbetrokkenheid van 'n vader of moeder (wat baie algemeen in die praktyk gevind word) is dit 'n groot voordeel wanneer 'n kind in 'n uitgebreide gesin is waar die versorging van die kind kan voortgaan. Die nadeel wat egter gevind word, is die verloregaan van eerstens ouerlike rolle en verantwoordelikhede (wat tog vervaag) en tweedens aandag aan die belangrike behoeftes van die kind soos in die definisie onder punt 5.3 beskryf, naamlik die behoefte aan liefde, inligting dat die kind waardevol is en 'n gesamentlike verpligting. Dis alles aspekte wat in gedagte gehou moet word wanneer die gesin van die straatkind bespreek word.



### 5.3.2 Die gesinne van die straatkind

Navorsing in Swaziland het die volgende inligting ten opsigte van straatkinders se ouers na vore gebring (Maphalala, 1996: 284):

- 49% word alleen deur hul moeder grootgemaak
- 15% word deur beide ouers grootgemaak
- 13% word deur 'n ouma grootgemaak
- 8% word deur hul pa grootgemaak
- 15% deur ander familie
- 30% was die eersgeborenes wat op hul eie na die straat gekeer het.

Vanuit bogenoemde is dit opvallend dat byna die helfte van die straatkinders deur 'n moeder alleen grootgemaak is.

In Kenia het navorsing ten opsigte van die lewensituasie van straatkinders aan die lig gebring dat 25% by albei ouers gewoon het, 46% by een ouer, 17% by ander familie en 11% by ander mense (Ayuku *et al.*, 2004: 303). In hierdie navorsing het byna die helfte van kinders op straat net een ouer, maar ongelukkig word daar nie aangedui hoeveel van die ouers die moeder is nie. Tog bevind hierdie navorsing ook dat die kinders slegs per geleentheid of nooit kontak met hulle vaders het nie. Die afleiding ten opsigte van die 46%-verblyf/kontak met een ouer kan dus gemaak word dat dit die moeder is. Kenia se straatkinders kom dus ook grotendeels uit huise waar die moeder die hoof van die huis is.

Navorsing van Duyan (2005: 448) in Turkye stel dat 88,5% van die straatkinders nog by hulle gesinne slaap, 93,7% se moeder leef nog en 125 uit 159 (78%) kinders se ouers leef nog saam. In Turkye, anders as die Afrika-lande se navorsing, is daar n hoë persentasie straatkinders wat nog beide vader en moeder in een huishouding het. Die verskil tussen Turkye en die Afrika-lande kan moontlik verband hou met vigs en die hoë sterftesyfers in Sub-Sahara-Afrika.

Navorsing in Transkei, Suid-Afrika (Mashologu-Kuse, 2007:60) het aan die lig gebring dat 53,3% van die straatkinders uit nukleêre gesinne kom en 46,7% uit die

uitgebreide familie. Die meeste van hierdie gesinne is groot (30% het tussen vyf en sewe kinders). Die grootste gedeelte van die kinders, naamlik 80%, het trauma gedurende hulle vroeë kinderjare ondervind, byvoorbeeld dood van die moeder, misbruik en gesinsdisintegrasië (soos egskeiding). Twee derde van die kinders is grootgemaak deur “pleeggesinne”. Dieselfde persentasie kinders, 66,6%, kom uit huishoudings waar die vrou die hoof van die gesin is.

Uit bogenoemde kan die afleiding gemaak word dat meer as die helfte van die straatkinders uit huise kom waar die vrou/moeder die alleenversorger is.

### **5.3.3 Rol en waarde van die gesin**

Alhoewel reeds verwys is na die belangrike rol wat die gesin in die lewe van 'n kind speel, word dit verder uitgebrei ten einde verdere afleidings oor die implikasie ten opsigte hiervan vir die straatkind te kan maak. Die gesin as belangrikste sisteem in die mesosisteem as gevolg van die invloed daarvan op die kind, se rol en waarde moet naamlik kortliks verstaan word ten einde ook van toepassing te maak op die straatkind.

Die Nasionale Gesinsbeleid (2006) gee riglyne ten opsigte van die rol en waarde van die gesin. Die gesin se verhoudings moet dié wees van omgee, intimiteit en ondersteuning. Deur middel van hierdie waardes leer kinders die aanvaarbare maatskaplike norme en om te sosialiseer. Deur die gesin word kinders bemoedig, ondersteun en voorsien van geleenthede vir groei en ontwikkeling tot bekwame, produktiewe, liefdevolle en geliefde volwassenes.

Gesinne in Suid-Afrika ondervind vandag baie uitdagings wat 'n invloed kan hê op die welstand van gesinne. Sulke uitdagings hou verband met sosiale, politieke en ekonomiese druk, veranderinge in gesinstrukture, gesinsdisintegrasië, armoede, migrasie en MIV/Vigs (Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 2005: 5). Ten einde die uitdagings die hoof te bied, is dit noodsaaklik dat die gesinseenheid moet saamwerk en 'n goed-funksionerende eenheid moet vorm. Elke lid moet sy rolle ken en poog om dit effektief te vervul. Hulle moet mekaar beskerm en ondersteun deur duidelike oop kommunikasie. Daar moet vertrouwe en respek tussen die gesinslede

bestaan. Sterk, stabiele en ondersteunende gesinne het positiewe voordele vir gesinslede soos 'n opbouende omgewing waar 'n positiewe identiteit en waardes en norme gevestig kan word.

Die gesin het ook die verantwoordelikheid om materiële hulpbronne vir sy lede daar te stel. Lede moet ook op materiële vlak versorg word, en as dit nie moontlik is nie, moet hulpbronne gesoek word. Die gesin versterk homself deur hulpbronne soos die versterking van hul eie sosiale netwerk en dan veral die uitgebreide gesin, vriende en die werkplek. Hierdie netwerke help ook die gesin om stres te hanteer en ontwikkel die gesinslede se potensiaal (Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 2005: 38).

Die gesin het die verantwoordelikheid om die kind tot 'n bekwame, verantwoordelike volwassene te ontwikkel. Garbarino et al. (1986:48) beskryf wat gesinslede se persepsies van mekaar, asook die kommunikasie wat gesinslede met mekaar het se invloed op die individu se eie persepsie van homself. Die beginsel van beïnvloeding tussen gesinslede, selfsiening en kommunikasie is van toepassing by die ontwikkeling van individue. Gesonde selfpersepsies, persepsies van ander en positiewe kommunikasie help gesinslede tot ontwikkeling van elke lid se potensiaal (Garbarino et al., 1986: 48).

Opsommend kan die rolle en waardes waarvoor gesinslede moet beskik soos volg aangedui word:

- omgeeverhoudinge;
- intimiteit;
- ondersteuning aan mekaar;
- geleentheid vir groei en ontwikkeling;
- kennis van rolle en vervulling daarvan;
- oop kommunikasie;
- vertrouwe en respek;
- daarstel van materiële hulpbronne;
- sosiale netwerke;
- gesonde persepsies van die self en gesinslede.

'n Funksionele gesin is 'n byna onmisbare voorvereiste in die ontwikkeling van goed aangepaste individue. Die uitlewing van positiewe rolle en waardes binne die sisteem van die gesin het 'n baie groot invloed op die ontwikkelende gesinslid.

Die gesinne in Suid-Afrika word blootgestel aan 'n hoë egskeidingsyfer, hoë sterftesyfer van mense tussen 30 – 34 jaar (59 360 in 2006) (*HIV/AIDS News*, 2007) en hoë werkloosheidsyfer (22,7% in 2008) (*Statistics S.A.*, 2008). Bogenoemde rolle en waardes is dus hiermee saam onder druk en kan tans seker net gevind word as ideaal binne baie gesinne en nie as die noodwendige nie. Hoeveel te meer sal die gesin van die straatkind, wat hoofsaaklik uit die agtergeblewe gemeenskap kom en erger aan armoede en werkloosheid blootgestel word, aan hierdie eise kan voldoen? Die straatkind wat as kind 'n fondasie deur middel van hierdie rolle en waardes moes kry, het in alle waarskynlikheid hieraan gebrek gely.

Vanuit die rolle en waarde van die gesinslewe kan afgelei word dat die blootstelling en positiewe uitlewing van hierdie rolle en waardes vir die individu en sy lewe 'n positiewe fondasie bied. Gesinsdisfunksionering en sosiale patologie kan dus heel waarskynlik ontstaan wanneer daar nie in bogenoemde rolle en waardes voldoen kan word nie.

#### **5.3.4 Disfunksionele gesinne**

Die disfunksionele gesin en sosiale patologie word hiernaas bespreek ten einde laaste te kan bepaal waar die gesin van die straatkind hom bevind.

Garbarino et al. (1986: 46) is van mening dat wanneer 'n gesinslid met 'n ander gesinslid kommunikeer, hulle gedrag hulle selfsiening kommunikeer, maar meer nog, dit kommunikeer hulle siening/persepsie van die ander. As gesinslede byvoorbeeld die siening huldig dat 'n ander gesinslid 'n waardelose persoon is, toon hulle gedrag wat verwerping kommunikeer teenoor die gesinslid. Gesonde kommunikasie sowel as individue/gesinslede met gesonde selfsiening en –waardering is ook nodig ten einde gesonde en funksionele gesinne te hê.

Gesinsdisfunksionering kom voor wanneer die gesinslid nie volgens die aanvaarbare etiese patrone (waardes en norme) van die samelewing funksioneer nie (Mako, 2000: 158). Volgens dieselfde bron vind gesinsdisfunksionering in die volgende gevalle plaas:

- (i) wanneer daar 'n breuk in die kommunikasie is en daar dan geen emosionele ondersteuning is nie. Fisiese en emosionele verwaarlosing vind dan plaas.
- (ii) wanneer stres en teenspoed soos fisiese en geestelike siekte rolfunksionering beïnvloed (Mako, 2000: 155). Die belemmering van rolfunksionering beïnvloed dan die gesonde funksionering en disfunksionele gesinne en gesinslede kom na vore.

Die Nasionale Gesinsbeleid (2006: 16) voeg ook by dat sekere uitdagings soos diskriminasie en migrasie, dit onmoontlik maak vir gesinslede om hul rolle uit te voer en lei dan tot interne gesinsprobleme en disfunksie. Voeg nog hierby die pyn en lyding, wat die ouerhuis van die straatkind kenmerk, dan is alle ouerhuise van die straatkinderen oor die algemeen disfunksioneel (Mashologu-Kuse, 2007: 61).

Volgens die navorsing van die WNNR in 2002 tot 2005 is gesinne in Suid-Afrika aan erge verandering blootgestel en hul ondervind probleme om hulle rolle te vervul. Wanneer gesinslede in gebreke bly om hulle rolle te vervul, sal daar gevolglik behoeftes wees waarin nie voorsien word nie. Afhangende van watter rol nie vervul word nie, sal die moontlike gevolge gestel kan word. Indien daar byvoorbeeld nie inkomste is nie, sal gesinslede gebrek ly aan basiese middele, of indien daar nie omgee-verhoudings is nie, sal hulle gevoel van behoort aan belemmer word. Die meerderheid van gesinne funksioneer nie optimaal nie. Ouers kan nie hul rolle en funksies hanteer nie en gesinne neem nie verantwoordelikheid vir tradisionele en nuwe gesinsrolle nie (Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 2005: 16).

Die negatiewe impak van MIV/Vigs eis sy tol op gesinsstrukture, stabiliteit en die gesinslede. Die produktiewe lede van die samelewing wat met hul eie gesinne begin het, word daardeur geaffekteer en dit plaas druk op die gesin. Op dié wyse word die natuurlike bron van werkers en ondersteuningsisteme verklein. Die wessies vermeerder en so ook huishoudings met kinders aan die hoof en ouer persone wat

na kinders moet omsien. Statistiek toon dat in Oos-Kaap en Mpumalanga onderskeidelik 72% en 82% bejaardes het wat alleen broodwinners is en dus hulle gesin moet onderhou. Voorts word 60% van die wesies in Suid-Afrika deur grootouers versorg (Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 2005: 17).

Vanuit die maatskaplikewerkpraktyk word die krisis daagliks ervaar dat daar nie genoeg huishoudings bestaan waar wesies versorg kan word nie en dat kerngesinne onder die grootste deel van ons bevolking nie meer bestaan nie. Die Jaarverslag van een van die grootste gesinsorganisasies in die Vrystaat dui die geweldige toename in pleegsorg aan (NGMDVS, 2008). Die gemeenskap moes reeds in 'n groot mate baie voorsiening maak vir die versorging van wesies en die hulpbronne is in 'n groot mate al uitgeput. Die groot getal gesinsvorme wat onder 5.3.1 aangedui is, bevestig die verandering in gesinne en uitdagings wat aan huishoudings gestel word en die sosialisering- en opvoedkundige rolle word nie voluit vervul nie.

Die invloedrykste persone in 'n kind se lewe is sy ouers (Brendtro et al., 1990: 80). Wanneer versorgers nie in die mees basiese behoeftes voorsien nie, leer die kind dat volwassenes onvoorspelbaar en onbetroubaar is. Die kinders wat groter skade berokken is, bied weerstand teen verhoudings. Mense kan hulle vriendelik en hulpvaardig behandel, maar die kinders sal dit anders bejeën. Kinders wat herhaaldelik in verskillende versorgingsposisies was, kan vergelyk word met kleeflint wat aangeplak en elke keer weer afgetrek word – later het dit nie meer die vermoë om ordentlik te plak nie. (Brendtro et al., 1990: 80). In die praktyk wys hierdie kinders dat sonder stabiele versorgers in hul lewe is dit baie onwaarskynlik dat kinders tot bekwame volwassenes kan ontwikkel. Daar bestaan egter uitsonderings (Brendtro et al., 1990: 80).

Buiten die stabiele versorging van die kind is die interaksie tussen gesinslede betreffende kommunikasie en persepsie belangrik vir die kind se emosionele ontwikkeling.

### **5.3.5 Die funksionering van die gesin van die straatkind**

Teen die agtergrond van die kenmerke van disfunksionele en funksionele gesinne word die straatkind se gesin verder bespreek.

Gesinsdisintegrasië is een van die redes vir die groei in die getalle van straatkinders (Ratcliffe, 2001: 3). In hoofstuk 3 is beskryf wanneer die straatkindverskynsel in Suid-Afrika begin het en dat dit 'n simptoom was van onder andere veranderinge in die gemeenskap en gesin soos die industriële rewolusie en migrasie. Negatiewe veranderinge in die gesin is dus een van die faktore wat aanleiding kan gee tot die uitbreiding van die straatkindverskynsel.

#### **5.3.5.1 Armoede**

Die meeste huishoudings in Suid-Afrika ondervind armoede. Vir baie huishoudings is daar nie genoegsame toegang tot opleiding, gesondheidsorg, voedsame kos, betroubare bronne van inkomste, skooling, energie en skoon water nie. Die arm mense woon in begrensde en ondergeskikte omgewings. Straatkinders kom gewoonlik uit hierdie arm, ontwikkelende gemeenskappe wat normaalweg 'n gebrek aan hulpbronne en dienste het (Smit & Liebenberg, 2000: 28). Volgens Grundling & Grundling (2005: 183) is daar in 72% van die straatkinders se huise werkloosheid en dus geen inkomste nie.

Hierdie ekonomiese faktore veroorsaak dat die kinders op straat moet gaan werk om die gesin te onderhou (Maphatane, 1994: 26). In 'n studie in Kenia is gevind dat die kinders wat op straat bedel/werk, maar by hul ouerhuis slaap, tot 70% van die totale gesinsinkomste inbring (Ayuka et al., 2004: 295). Kinders word soms deur die ouers self na die strate gestuur om 'n inkomste te kry (Levenstein 1998: 45; Smit & Liebenberg, 2002: 28). Jong vroue/dogters word gemolesteer en uit die huis gegooi en hulle verdien dan geld deur prostitusie (Hetiarachehi, 2001: 2).

Straatkinders se ouers is hoofsaaklik vanuit die lae tot laagste statusposisies in die samelewing. Kenmerkend van hierdie gesinne is enkelouergesinne, gesinne waar verwaarlosing plaasvind, oorbewoning, gesinsgeweld, gebrek aan binding en

ouerlike dissipline. Dit is gewoonlik van die armste gesinne waar die ouer nie 'n vaste betrekking met 'n vaste inkomste het nie. Hulle lewe dikwels sonder 'n inkomste of van toelae waaruit verskillende lede van die gesin versorg moet word (Maphatane, 1994: 27; Yamin, 1998: 1; Cleophas, 2001: 18).

Armoede het 'n groot impak op die gesin. Wanneer die basiese behoeftes nie vervul kan word nie, is die kans goed dat ander gesinsrolle soos kommunikasie en ondersteuning ook skade ly. Armoede dra ook daartoe by dat ander gesinslede, soos kinders, ook uitbeweeg uit die gesin op soek na die basiese behoefte, naamlik kos. Soms word die kinders ook versoek om hiermee behulpsaam te wees. Die kinders moet dan die rolle van volwassenes vervul en ly gebrek in hulle eie groei en ontwikkeling.

### **5.3.5.2 Vroue aan die hoof van die gesin**

'n Verdere knelpunt in die straatkind se gesin is vroue wat aan die hoof van die gesin is.

Die huise waaruit straatkinders kom, het oorwegend vroue aan die hoof van die huishouding (Swart, 2005: 19). Ten minste 75% van straatkinders wêreldwyd kom uit huise waar die vrou aan die hoof van die huishouding staan (Aptekar, 1996). Sien ook 5.4.1.

Strukturele karakteristieke van die gesin, soos vroulike huishoudings, enkelouers met die ouma as hoof van die gesin en uitgebreide gesinne wat in een huishouding is, maak deel uit van die redes waarom kinders straat toe gaan. Oumas is oorbelaai met die verantwoordelikhede om vir almal te sorg en hul kan ook nie die kinders se gedrag verstaan en hanteer nie. Die meeste van die kinders in die navorsing wat Maphatane (1994: 26) in Suid-Afrika uitgevoer het, het in meer as een huishouding gebly. Kinders se sorg word dus tussen verskillende mense verdeel met die gevolg dat aandag eerder aan beheer as leiding en dissipline gegee is. Wanneer 'n kind wissel tussen versorgers, het dit ook tot gevolg dat die versorgers die kinders gebrekkig leer ken. Hierdie gebrek aan kennis lei tot gebrekkige interpersoonlike



vaardighede wat benodig word om die kinders na wense te hanteer (Maphatane, 1994: 26).

Alhoewel die vrou veral bekend staan as die versorger en persoon wat bemoeder en in alle waarskynlikheid aangedui word as die prioriteit-versorgingsposisie van 'n kind, is dit duidelik dat die vrou as hoof van die gesin hier nie so effektief is nie. Die hele gesinsopset is meer kompleks en die vrou wat alleen aan die hoof van die gesin staan, het nie die nodige effektiewe hulpbronne om haar by te staan in die verskillende rolle nie, naamlik versorger, dissiplineerder en voorsiening van behoeftes. Die afwesigheid van 'n vader wat kan toetree tot die rolle, plaas 'n te groot druk op die vrou. Die kind se behoeftes word dus dikwels onvervuld gelaat en dra daartoe by dat sommige kinders hulle na strate keer vir die nodige behoeftebevrediging. Ondersteuning, onderrig en bemagtiging van vroue wat alleen hoofde van huishoudings is, is 'n belangrike rol wat aan 'n maatskaplike werker of ontwikkelaar toegeskryf kan word ten einde vaardighede en stelsels te ontwikkel wat haar in haar rol as hoof van die huishouding kan versterk om sodoende die kinders te bevoordeel. Hierdie is tipiese voorkomende werk waarvoor gemeenskapswerk en groeigeörienteerde groepwerk benut kan word.

### **5.3.5.3 Stiefouers**

In die huidige meer komplekse samelewing en veranderde gesinne is die stiefouer algemeen in die opset van gesinne/huishoudings. Die hoë egskeiding- en hertrouwyfer het stiefouers tot gevolg. Alhoewel die egskeidingsyfer by die Afrika-kultuur nie so hoog is nie, is egskeiding nie altyd van toepassing nie, omdat hul nie wettig skei nie, maar mekaar net verlaat weens die finansiële las van 'n egskeiding (Zakwe, 1999: 17). Volgens statistiek is 35 793 huwelike in 1998 in Suid-Afrika ontbind en 45 123 kinders hierdeur geraak (*Statistics S.A.*, 2002: 307). Baie swart egpare het vanweë tradisionele verbintenisse wat plaasgevind het, nie nodig om te skei nie en verlating vind net plaas. Kinders ondervind ná skeiding gevoelens van verwerping, bekommernis en konflikterende lojaliteite wat meebring dat hul dan verkies om weg van hul familie te bly (Zakwe, 1999: 17). Kinders se belewenisse in egskeidingsituasies maak hulle hoë-risiko kandidate vir stres en gedragsafwykings (Read, 2002: 34).

Ná skeiding of egskeiding wil 'n seun soms by sy pa bly, maar daar word dikwels ondervind dat die stiefma hom nie wil aanvaar nie. Die meeste van die straatkinders se gesinne bestaan uit enkelouers en het probleme wanneer nuwe stiefouers in die gesin inkom (Smit & Liebenberg, 2000: 28). Met betrekking tot die stiefouersituasie haal Kakuchi (2000: 1) 'n kind aan: "*My stepmother beat me everyday after my father died*". Die kind respekteer dikwels nie die stiefma nie en lewer dan wangedrag. Sou die seun dan by sy ma bly, kan die stiefpa weier om sy verantwoordelikheid na te kom omdat die seun nie bloedfamilie is nie. Soms is die stiefpa van mening dat die kind die verantwoordelikheid van die ma is en dat die biologiese pa sy finansiële ondersteuning ten opsigte van die kind se opleiding moet gee (Barrette, 1995: 32). Die stiefpa sal dan nie 'n finansiële bydrae ten opsigte van hierdie kind lewer nie.

Mishandeling deur stiefouers vind ook plaas. In sulke situasies gaan sommige kinders straat toe om die mishandeling binne die familie vry te spring. Aangesien die meeste kinders volgens navorsing (punt 5.4.2) uit enkelouers bestaan, is stiefouers 'n realiteit en speel 'n rol ten opsigte van die straatkindersverskynsel. Die maatskaplike werker het 'n taak ten opsigte van inligting aan enkelouers sowel as aan stiefouers. Vaardighede ten opsigte van ouerskap word deur hierdie ouers benodig.

#### **5.3.5.4 Uitgebreide gesin**

Pleegsorg en die sirkulasie van kinders binne die uitgebreide gesinstruktuur word in die Afrika-samelewing gevind en word as tradisionele welsynsisteme bedryf (Ennew, 1996: 208). Alhoewel die gesinne al hoe minder word vanweë die afsterwe van gesinslede, is dit egter steeds 'n sterk gebruik in die Afrika-samelewing. Hierdie sisteme gaan egter met uitbuiting gepaard. Vanuit ondervinding word beleef dat kinders so tussen die familie bly, maar dat niemand werklik verantwoordelikheid vir die kind se fisiese en emosionele behoeftes neem nie. In die pleegsorgsituasie speel die geld/toelae dikwels 'n groter rol as om in die kind se behoeftes te voorsien. Hierdie losse familiesorg veroorsaak ook dat kinders na strate keer in 'n poging om selfvoorsienend te raak. In Zambië is byvoorbeeld gevind dat die veiligheidsnet wat gesinstrukture aan kinders moet bied, deur verskillende sosio-politieke faktore beskadig is (Phiri, 1996: 279). In Suid-Afrika word dit ook in die

maatskaplikewerkpraktyk ondervind dat familieledede wedywer vir die pleegtoelaag, maar nie noodwendig uit liefde vir die pleegkind nie.

Alhoewel die uitgebreide gesin, tradisioneel gesien, 'n effektiewe hulpbron ten opsigte van die versorging en opvoeding van kinders is, is dit hedendaags nie altyd 'n positiewe ondersteuningsbron nie. Armoede en die daaruitvolgende motief vir familiepleegsorg ten einde 'n toelaag te ontvang, het die klem vanaf die kind na die geld geskuif. Die feit dat die uitgebreide gesin nie die rolle van sekuriteit, versorging en 'n liefdevolle verhouding oordra nie, bring mee dat sommige kinders hul makliker tot die straat wend. Hier kan egter nie totaal veralgemeen word nie. Sterftes van ondersteunende familie en die generasiegaping tussen grootouer en kind speel waarskynlik ook 'n rol waarom die uitgebreide gesin nie meer so effektief is nie.

#### **5.3.5.5 Afwesige vaderfiguur**

Die afwesigheid van 'n positiewe vaderfiguur kan as ouerlike verwerping beleef word. Anders as in ekonomies welvarende gemeenskappe is die hoof van die huis in arm gemeenskappe meesal vrouens. Die feit dat die vader afwesig is, dra daartoe by dat die seuns se respek vir gesag negatief beïnvloed word en dat hulle hul nie aan gesag steur nie (Swart, 2005: 19).

Kinders daag tradisionele strukture uit en so ontstaan kulturele konflik asook identifikasieverwarring. Die gebrek aan 'n vaderfiguur weens 'n sisteem van migrasie-arbeid is algemeen. In sulke gevalle is dit dan nie moontlik vir kinders om by hulle vaders te bly nie. Baie seuns groei op sonder die baie noodsaaklike vaderfiguur om mee te identifiseer. Tans is dit baie algemeen in die praktyk dat die vaders onopspoorbaar is. Die minderheid kinders in die agtergeblewe areas het wel vaders wat by hulle bly. Wanneer hulle nie 'n vaderfiguur in hulle eie omgewing vind nie, beweeg hulle uit hul huise ten einde 'n vaderfiguur op 'n ander plek te soek en eindig dikwels in die straat (Zakwe, 1999: 17). Die kinders ly gebrek aan persoonlike kommunikasie met die vader wat essensieel is vir 'n gebalanseerde opvoeding, sosialisering en die bevrediging van hul behoeftes.

Programme vir straatkinders sluit soms 'n huisvader in om in hierdie behoefte van die kinders te vervul. Manlike kinderversorgers behoort positiewe rolmodelle te wees.

### **5.3.5.6 Onuithoudbare gesinsomstandighede/sosiale patologie**

Gesinsomstandighede wat interpersoonlike en familieprobleme insluit, raak vir kinders onuithoudbaar en hul loop weg as enigste opsie om die spanning te verlig en verdere mishandeling van hulself of die aanskoue van mishandeling te voorkom. Lae vlakke van outokratiese ouerlike ondersteuning, gevoelens van verwerping, strafvorme van ouerlike beheer en gesinsdisintegrasie is algemeen by straatkinders (Swart, 2005: 19).

Verskillende faktore maak gesinsomstandighede onuithoudbaar en sosiale patologie word hierby ingesluit.

- **Fisiese verwaarlosing en mishandeling**

Cockburn (1994: 11) het gevind dat fisiese verwaarlosing en misbruik meer by gesinne van straatkinders voorkom as seksuele misbruik. Tog is gevind dat kinders wat in die gesin fisies, emosioneel en/of seksueel deur gesinslede mishandel word, simptome ervaar soos gevoelens van waardeloosheid, versteurings in liggaamlike aktiwiteite soos slaaploosheid, veranderinge in eetlus, verlies aan belangstelling in dinge en 'n onvermoë om enige plesier in gebeurtenisse te ervaar. Basil (2007: 92) verwys na navorsing in Nepal waar bevind is dat 23% van die straatkinders aan mishandeling van 'n stiefmoeder blootgestel is. Duyan (2005: 454) noem dat gesinsgeweld en fisiese mishandeling die grootste bedreiging van 'n kind se geestesgesondheid, identiteit en menslikheid is. Hy het bevind (in Turkye) dat 52% van die straatkinders se vaders die moeder aanrand en 40% van die kinders word deur die ouers of ander gesinslede mishandel. Navorsing in Namibië deur Grundling & Grundling (2005: 183) toon dat 55% van die straatkinders aan gesinsgeweld blootgestel is en dat 43% self fisies of seksueel misbruik word. Mishandelde en verwaarloosde kinders soek na mense met empatie, liefde en sorg en hul vind dit dikwels in hul portuurgroep op straat (Zakwe, 1999: 22). In 'n program vir

straatkinders sal spesifieke aandag aan die invloed en verwerking van hierdie demoraliserende gedrag op die straatkind gegee moet word.

#### ▪ **Oorbewoning**

Baie straatkinders kom uit oorbewoonde huise waar daar nie privaatheid is nie. Grundling & Grundling (2005: 183) het bevind dat 62% van die straatkinders in Namibië geen privaatheid tuis het nie en 61% is aan oorbewoning blootgestel. UNICEF (2005: 19) dui aan dat tussen die kinders in die ontwikkelende wêreld, 33,9% in 'n skooling bly met meer as vyf persone per kamer. Sub-Sahara Afrika se kinders beleef die meeste deprivasie, naamlik 64% van die kinders leef in 'n skooling met meer as vyf persone per kamer (UNICEF, 2005: 21). Geleenthede vir die kind om respek teenoor ander te leer, raak minder in sulke omstandighede. Respek vir ander bied ook selfrespek. Uit selfrespek word 'n sterker selfbeeld en selfvertroue gekweek. Oorbewoning bemoeilik die aanleer van hierdie waardes. Plek om te leer en te speel is nie genoeg nie. Dit beïnvloed ook die manier waarop hul gedissiplineer word aangesien hierdie ouers meer moeg en geïrriteerd is (Schurink & Schurink, 1993: 81). Volgens Scott (1994: 26) lei hierdie onvoldoende, oorbewoonde huishoudings tot byna geen bestaan van 'n gesonde gesinslewe nie. Weereens sal die gevolge van oorbewoning op die selfbeeld en selfrespek van die straatkind in programme aandag moet kry.

#### ▪ **Misbruik van afhanklikheidsvormende middels**

Volgens Grundling & Grundling (2005: 184) en Duyan (2005: 452) word alkoholmisbruik in die huise van straatkinders as redes gegee waarom kinders uit hul ouerhuise gaan. Dit is op die ranglys van probleme nie van die grootste redes waarom hul die huis verlaat nie. Volgens Duyan (2005: 452) vind misbruik van alkohol by 24% van die straatkinders se ouerhuise plaas. Hulle bevindinge wys daarop dat die vader se alkoholmisbruik 'n kroniese probleem tussen gesinskaraktereienskappe is.

Volgens statistiek van die Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Alkoholisme en Afhanklikheid aan Verdowingsmiddels is die syfer vir alkoholmisbruik tussen 6 en

10% van die bevolking. Elke ongeveer tiende gesin word deur alkoholmisbruik geraak. By die straatkind se gesin is die voorkoms volgens Duyan se statistiek (hierbo) dubbeld soveel. Die effek van alkoholmisbruik op kinders is meesal dat ouers as hul gedrink is, skree en voor die kinders rusiemaak. Ouers is minder geduldig met hul kinders en slaan hul soms, en misbruik hulle seksueel en emosioneel. Dit beteken dat ouers wat drink nie genoegsaam in hulle emosionele behoeftes voorsien nie (Zakwe, 1999: 20).

Bogenoemde gesinsomstandighede maak situasies tuis vir die straatkind onuithoudbaar. Hy probeer om die basiese en emosionele behoeftes wat nie tuis voorsien word nie, op 'n ander wyse te vervul, naamlik op straat.

#### **5.3.5.7 Straatkinders se kontak met hulle ouerhuise**

Alhoewel die publiek soms die idee kan hê dat straatkinders nie ouer/familiehuise het nie, het die grootste groep kinders egter nog kontak met hulle gesinne. Kontak tussen die straatkind en sy ouerhuis moet in ag geneem word ten einde die wisselwerking tussen die mikrovlak (straatkind) en mesovlak (gesin) te verstaan.

Wanneer spesifiek na die verskillende groepe straatkinders se gesinsituasie gekyk word, het Ayuku et al. (2004: 295) in Kenia bevind:

- Ten opsigte van kinders op straat het driekwart van hulle nog sterk gesinsbande en bestaan daar steeds 'n gevoel van deel wees aan die gesin. Sommige van hierdie kinders dra tot 70% van die totale gesinsinkomste by. Die kinders verkoop artikels of hulle dienste en kry geld op straat, maar slaap tuis. Party van die kinders bedel, snuif gom en rook sigarette. Party woon nog skool by.
- Kinders van die straat, wat ten volle aan die straatlewe deelneem, het in sommige gevalle huise en 'n gesin, maar hulle gaan nie somer huis toe nie en sien hulle gesinne nie op 'n gereelde basis nie. Baie het geen funksionele gesinsbande nie. Hulle is heel op hul eie, bedel, steel en gebruik dwelms.

Hierdie navorsing (Ayuku et al., 2004: 295) toon dus dat meer as 75% van die straatkinders nog binne gesinsbande funksioneer. Hulle gebruik die straat as inkomstebron en voorsiening van behoeftes, maar behou wel kontak met hul gesin. Grundling & Grundling (2005: 183) toon aan dat 80% van die straatkinders in hulle navorsing gereelde kontak met hulle ouerhuis het en ook daar slaap. Hierdie kind se prognose vir rehabilitasie is beter as die kind wat byna geen of geen kontak met gesins- en familielede het nie. Die rede hiervoor is dat die gesin 'n hulpbron vir 'n kind kan wees en omdat met die nodige leiding die gesin in bepaalde behoeftes van die kind kan voorsien.

Alhoewel die straatkind in die eerste plek met sy gesin herenig moet word, moet bepaal word of hereniging moontlik is. Indien die straatkind nie met sy gesin herenig kan word nie, moet die gesin geassesseer word ten einde vas te stel of dienslewering sodanig ten opsigte van die gesinsituasie kan bydra dat hereniging wel op 'n latere stadium moontlik is. Indien hereniging met die gesin/familie nie moontlik is nie, moet alternatiewe versorgingsposisies ondersoek word.

Die gesin as primêre sisteem binne die mesosisteem speel 'n baie belangrike rol in die individu se ontwikkeling. In bogenoemde gedeelte is egter gevind dat dit uiters noodsaaklik is dat 'n gesin funksioneel moet wees ten einde positiewe waarde vir gesinslede te hê. Die disfunksionele gesin het negatiewe gevolge vir gesinslede. Hoofsaaklik negatiewe transaksies vind binne hierdie gesin plaas. Hierdie disfunksionele gesin is dus ook tipies van die gesin van die straatkind. Weens gebrekkige rolle en funksionering van gesinslede bestaan behoeftes en velerlei faktore dra by tot die kind wat hom dan na die straat keer as plaasvervanger vir sy behoeftes. Basil (2007: 83) verwys na Bronfenbrenner se waarneming dat veral kinders, as ontwikkelende mense, die gesin se mees belangrike sosiale omgewing is vir die voorsiening in standhoudende lewensondervinding. Die straatkind ly gebrek hieraan.

## 5.4 SKOOL

Die volgende sisteem wat onder 5.2 geïdentifiseer is as deel van die mesovlak is die skool. Skoolopleiding speel 'n belangrike rol in die lewe van die kind. Alhoewel die skool hoofsaaklik daartoe bydra dat die kind 'n bepaalde opleidingsvlak bereik, wat verdere opleiding of werksmoontlikhede waarborg, speel dit ook 'n rol in die kind se emosionele en sosiale ontwikkeling. Opleiding dra ook by tot die land se ekonomiese toestand. Deur opleiding kan die ketting van armoede in die huishoudings gebreek word (ANC, 2008: 1).

Naas die familie/gesin het die skool die mees bepalende sosialiseringinvloed in die lewe van die kind. As kinders die huis verlaat, laat hulle "spel" agter en begin dan met die ernstige "werk" van die kind. Die kind word dan blootgestel aan 'n nuwe, ernstige proses van sosialisering. Die kind moet dan nuwe reëls leer en ook daarby aanpas. Die oorgang van huis na skool is 'n oorgang van een mikrosisteem na 'n ander. Skole is betrokke daarby om kinders die nodige te leer vir effektiewe interaksie in 'n komplekse wêreld (Lefrancois, 1993: 352).

Navorsing in Durban toon dat skole die tweede grootse rede is waarom kinders op straat begin lewe. Persone betrokke by straatkinders meld die volgende as redes waarom die kinders nie meer skool toe gaan nie (Veeran, 1999(a): 228):

- Swak skoolvordering
- Agteruitgang van skole in informele areas
- Skoolboikotte en gevolglike onstabieleit
- 'n Gebrek aan skole en die fasiliteite (klaskamers) van skole

Alhoewel skoolopleiding 'n noodsaaklike deel van die kind se toekoms kan waarborg, bestaan daar gebreke in die Suid-Afrikaanse skoolstelsel wat die straatkind aangryp as rede om nie meer skool te gaan nie.



#### 5.4.1 Hedendaagse skoolstelsel

Een van die groot oorsake van die ontwikkeling van risikogedrag by kinders is geleë in die individu se natuurlike omgewing. Die skoolopset kan ook sodanige risiko's inhou. McCready (1997: 3) dui aan dat adolessente persoonlike kontak met hul onderwysers verlang. Vandag se skoolstelsel het egter 'n onpersoonlike aard. 'n Tradisionele klasopset lei dikwels tot frustrasie en versteurbare gedrag omdat sekere van die jeug nie in staat is om in so 'n omgewing te funksioneer nie. Die onderwysstelsel faal dié leerders omdat die kursusmateriaal soms sinloos is, as irrelevant voorkom en nie leerders se denke prikkel nie. Skole het egter 'n tekort aan fondse met gevolglike groter klasse, nie-gekwalfiseerde onderwysers, minder geleentheid vir ontwikkeling en 'n gebrek aan ondersteuning van onderwysers aan die leerders met meer komplekse fisiese en kognitiewe uitdagings (McCready, 1997: 3; Simpson, 2001: 2).

Zakwe (1999: 9) ondersteun die stelling dat 'n gebrek aan fasiliteite, oorvol klaskamers en min onderwysers die kinders ontmoedig. Die skoolkrisis sedert 1976 het, volgens Zakwe (1999: 9), bygedra tot die straatkindverskynsel. Hierdie generasie het gevoel dat hulle hul eie weg moet baan, moet boikot, druk uitoefen en gewelddadig en afbrekend moet optree.

Hoofstroomonderwys voorsien nie in die behoeftes van hoërisikokinders nie en bied ook nie naskoolse programme aan nie. Baie onderwysers is onbekend met die werklike situasie van leerders in hul klas. Gebrek aan kommunikasie tussen skole en maatskaplike dienste beteken dat die skool die kind se finale lewenslyn is voor hy uitval (McCready 1997:3).

In Suid-Afrika is die aantal leerders per onderwyser in staatsbefondsde skole 32,6. Volgens die Onderwysdepartement word baie meer geld vir onderwys benodig ten einde die agterstand weens 40 jaar se apartheidsopleiding uit te wis (Suid-Afrika, 2008: 1).

Onaangename skoolervarings het ook 'n invloed op die kind en kan tot gevolg hê dat 'n kind die skool verlaat. Le Roux & Smith (1996: 686) en Smit & Liebenberg (2000:

28) beskou die straatkind se skoolverlating as 'n wyse om van slegte skoolervarings te ontsnap. Slegte ervarings is byvoorbeeld sommige onderwysers wat verkleinerings en sarkasme gebruik in 'n poging om gedrag te beheer en beter prestasie te verkry. Straatkinders vermy ook skool vanweë vorige mislukkings, byvoorbeeld dat hulle nie 'n standaard of eksamen kon slaag nie (McCready, 1997: 3).

Skoolgeweld kom algemeen in Suid-Afrika voor. Hierdie geweld dra daartoe by dat die huidige skoolsituasie in Suid-Afrika onder spanning is. Simpson (2001: 1) skryf dat die skole in die "townships" 'n plek was van politieke geweldadige "struggle". Vandag is dit deel van kriminele aktiwiteite. Die antwoorde hiervoor lê nie net in die skool nie, maar in die samelewing as geheel. Bendes teiken skole en gebruik dit as mark vir dwelms, alkohol en wapens. Geweld vind nie net in skole in armoedige areas plaas nie, maar in enige skool, soos in die voorbeeld van die swaardaanval by die Krugersdorp Hoërskool in Gauteng (Suid-Afrika, 2008: 2; UNICEF, 2008: 48).

#### **5.4.2 Skolastiese vermoëns van die straatkind**

Skool is aangenaam en baie minder stresvol as 'n kind se intellektuele vermoë om te presteer, goed is. Die assessering van intellektuele vermoëns van straatkinders word deur 'n verskeidenheid van faktore beïnvloed. Van hierdie faktore is emosionele trauma, ondervoeding, neurologiese skade of neuropsigologiese disfunksie as gevolg van beserings of misbruik van afhanklikheidsvormende middels, die kumulatiewe effek van hul deprivasie as lede van gebroke gesinne en die lewe in 'n sosiale en politieke onderdrukte gemeenskap. Hierdie faktore moet in ag geneem word as agtergrond wanneer die potensiële intellektuele prestasie van kinders deur middel van psigometriese toetse bepaal word (Richter & Van der Walt, 1996: 212).

Richter en Van der Walt (1996: 212) het gevind dat 66% van die straatkinders minder as vyf jaar skoolopleiding het. Resultate ten opsigte van kognitiewe en ontwikkelingsassesserings dui daarop dat straatkinders nie so swak presteer as wat in die lig van hul swak sosio-ekonomiese agtergronde en deurlopende en onstabiele lewensondervindinge verwag word nie. Die straatlewe kan die kognitiewe groei van kinders bevorder. Hoe langer hierdie kinders egter op straat bly, hoe groter word die moontlikheid om vermoëns weer te verloor en ander gebreke te ontwikkel.

Agteruitgang vind plaas weens die verlies aan motivering, blootstelling aan die straatlewe, afbreek van konsentrasie en kognitiewe skade deur die misbruik van middels en ook beserings (Richter & Van der Walt, 1996: 212). Navorsing deur Van Niekerk et al. (2007: 133) oor die motoriese ontwikkelingsprofiel van straatkinders het gevind dat hulle agterstande het en dat dit 'n negatiewe effek kan hê op die kinders se skoolprestasie.

Die feit dat die straatkind minder skoolopleiding en skoolervaring as sy eweknie het saam met swakker skoolprestasie wat met min skoolbywoning gepaard gaan, beperk die kind se motivering tot skoolbywoning. Wanneer die straatkind teruggeplaas word in hoofstroomonderwys, is die ondervinding dat hy ouer as sy klasmaats is en dit op sigself vra motiveringsinsette ten einde te verseker dat hy in die skool bly.

Die straatkindprogramme sluit meestal skoolopleiding in. Motivering vir inskakeling in die skool, skoolvordering en monitering van skoolwerk moet deel vorm van die program aan die straatkind ten einde hul kwalifikasies te verbeter met die oog op die arbeidsmark.

Straatkinders het 'n behoefte aan skoolopleiding en besef die belangrikheid daarvan ten einde 'n toekoms weg van die straat te waarborg (Dimbaza, 2006: 4; Moeng, 2008: 6; Serrao, 2008: 11).

### **5.4.3 Vereistes van die skole**

Basiese vereistes wat aan kinders gestel word om 'n skool by te woon, is die volgende:

- Skoolgelde/vrystelling
- skooluniform
- geboortesertifikaat
- belangstelling van ouers

Die straatkind se ouers is (soos onder punt 5.4.4.1 gestel) van die armste mense in die gemeenskap. Armoede is volgens Veeran (1999(a): 229) en Ward (2007: 237) 'n

onderliggende probleem vir skoolverlating, aangesien die ouers nie oor die vermoë beskik om die koste verbonde aan skoolbywoning te dra nie.

Die gebrek aan die nodige dokumentasie, naamlik 'n geboortesertifikaat, verhoed dat 'n kind by die skool ingeskryf kan word. Ouers het nie aansoek gedoen vir hul kind se geboortesertifikaat nie of die geboortesertifikaat het verlore geraak tydens die herhaalde verhuisings van ouers (Swart, 2005: 21). Sommige ouers beskik self nie oor identiteitsdokumente nie en kan dan ook nie hulle kinders se geboorte registreer nie. Die gebrek aan 'n geboortesertifikaat word algemeen by straatkinders ondervind en word in die praktyk ondervind as een van die hoofredes waarom kinders vanuit hulle ouerhuis nie skool bygewoon het nie.

Ouerbetrokkenheid is belangrik vir die motivering van onder andere skoolbywoning. Kinders se gesindheid teenoor leer word deur die gesindheid van betekenisvolle ander in hul onmiddellike omgewing beïnvloed. Die huisomgewing speel dus 'n bepalende rol in die vorming van die perspektief om te leer (Scott, 1994: 24).

#### **5.4.4 Skool- of onderrigprogramme**

In die onderwysstelsel moet onderwysers opleiding kry en gesensitiseer word om die werklike nood, dinamika en praktiese probleme van hoërisikoleerders te identifiseer. Alle skooluitsakkers moet volgens Smit & Liebenberg (2000: 31) gerapporteer word en die probleem van bendes in skole moet effektief aandag geniet. Ouerbetrokkenheid in opleiding moet spesiale aandag geniet met die klem op ouers van hoërisikoleerders. 'n Stelsel van finansiële hulp moet ondersoek word. Nie-formele skoolprogramme (byvoorbeeld huisskole) kan formele aandag en ondersteuning kry as 'n diens aan leerders met spesiale behoeftes (Smit & Liebenberg 2000: 31).

Volgens Pretorius & Louw (2008) speel die skool 'n belangrike rol in die program aan die straatkind. Die skoolure dra daartoe by dat daar struktuur en roetine in die kind se dagprogram en lewe is. Netjiese skoolklere en die skoolprogram voorsien in emosionele behoeftes soos selfrespek en selfwaarde. Die higiëne van die straatkind word opgeskerp om gereed te wees vir skoolbywoning. Die skool voorsien in sosiale

behoefte en bied ook aan die straatkind geleentheid tot erkenning, byvoorbeeld 'n skoolrapport, sportgeleentheid, prefekte. Volgens Pretorius & Louw (2008) bly die maatskaplike werker die skakel tussen die skool en die kind. Tussenstelselkommunikasie is belangrik vir positiewe transaksies en verhoudinge (Bronfenbrenner, 1979: 210).

Vanuit bogenoemde kan afgelei word dat die skool 'n baie belangrike komponent in die voorkoming sowel as rehabilitering van straatkinders is. Skool as deel van die meso-sisteem moet altyd in berekening gehou word in dienste aan straatkinders en volledig binne die program aan die straatkind inpas. Huisskole of informele skole binne die gemeenskap van die straat dien ook die doel dat die gemeenskap versterk word.

## **5.5 PORTUURGROEP**

Die portuurgroep is die derde sisteem binne die mesosisteem wat 'n direkte invloed op die straatkind het.

### **5.5.1 Waarde en funksie van die portuurgroep**

Die portuurgroep is naas die gesin en soos reeds in 5.2 bespreek op 'n gelyke grondslag met die skool, dié verbintenis wat 'n direkte rol in die kind se ontwikkelingsproses speel. Soos beskryf onder 5.2 word die portuurgroep dan hier ook as deel van die mesosisteem bespreek.

Louw (1998: 366) beskryf dat kinders interaksie met ander kinders nodig het vir vriendskaps-, kameraadskaps- en gevoelsontwikkeling. Die kind-volwassene-interaksie is meer gebaseer op die kind se behoefte aan beskerming en sorg. Kinders kies nie hulle ouers nie, maar hulle kies die meeste van die tyd hulle eie vriende. Hulle termineer ook 'n vriendskap met 'n ander kind as hulle nie langer bevrediging in die vriendskap vind nie.

Alhoewel dit nie altyd besef word nie, speel die portuurgroep 'n uiters belangrike rol in die kind se ontwikkeling. Die belangrikste funksies wat 'n portuurgroep vervul, is volgens Louw (1998: 267) die volgende:

- i) Die portuurgroep voorsien in kameraadskap en veral liefde en toegeneentheid.
- ii) Die portuurgroep voorsien geleentheid om met nuwe gedrag (veral wat ouers afkeur) te eksperimenteer. Die groep voorsien ook geleentheid vir die aanleer van positiewe sosiale vaardighede soos samewerking en onderhandeling.
- iii) Die portuurgroep bied fasiliteite vir oordrag van kennis en inligting.
- iv) Die groep leer sy lede gehoorsaamheid aan reëls en regulasies.
- v) Die portuurgroep help om geslagsrolle te versterk.
- vi) Die portuurgroep veroorsaak 'n swakker emosionele band tussen ouer en kind.
- vii) Die portuurgroep voorsien aan lede die geleentheid vir die beoefening van verhoudings en sodat hul met ander op gelyke vlak kan vergelyk (Louw 1998: 267).

Die funksies wat die portuurgroep vervul, is baie belangrik en lewer 'n groot bydrae in die ontwikkeling van 'n kind ten einde effektief as volwassene te kan funksioneer en om 'n bepaalde waarde- en normestelsel te vestig.

Lefrancois (1993: 352) wys twee funksies uit wat die portuurgroep vir die kind het. Die eerste is die ontwikkeling van 'n gevoel van selfwaarde. As die groep hoë waarde aan 'n persoon toeken, is hy meer geneig om self positief oor homself te voel. Die tweede funksie is normatief. Dit handel daarvoor dat die portuurgroep dien as 'n skool om basiese kulturele norme te versterk. Die portuurgroep is dus belangrik vir die vorming van waardes en gesindhede.

Hierdie twee funksies, naamlik ontwikkeling van selfwaarde en ontwikkeling van waardes en norme kan deur middel van die benutting van die groep met groot waarde binne straatkindprogramme gehanteer word. Onder leiding van 'n maatskaplike werker en terapeutiese groepe kan positiewe verandering by groeplede te weeg gebring word.

## **5.5.2 Die straatkind en sy portuurgroep**

Na aanleiding van bogenoemde funksies en waarde wat die portuurgroep vir 'n kind kan hê, word die portuurgroep van die straatkind verder geëksplorieer.

### **5.5.2.1 Kameraadskap**

Kameraadskap is een van die belangrikste funksies wat die straatkind by die straatgroep vind. Die kind se besluit om die huis te verlaat, is gewoonlik 'n samestelling van 'n reeks gebeurtenisse soos konflik en gebrek aan basiese bestaansmiddele. Hierdie periode van onsekerheid en angs, wanneer die kind die huis verlaat en op straat verkeer, laat 'n emosionele vakuum wat maklik deur 'n portuurgroep gevul kan word. Die portuurgroep se aanvaarding, ondersteuning, veiligheid en leiding bring 'n bron van gemoedsrus en emosionele ondersteuning (Richter & Van der Walt 1996: 218; Orme & Seipel, 2007: 493; Mako, 2000: 161). Die nuwe straatkind vind kameraadskap by die groep op straat. Die groep ken reeds die straat en verleen ondersteuning aan mekaar.

### **5.5.2.2 Reëls en beoefening van verhoudings**

Volgens Smit en Liebenberg (2000: 25) vorm straatkinders portuurgroepe – dikwels bendes – wat voorsien in die funksie van verhoudingsbou en gehoorsaamheid aan hulle eie reëls.

Straatkinders identifiseer en konformeer hoofsaaklik met bendekultuur en fokus op huidige en onmiddellike behoeftes en vertrou op die portuurgroep vir die bevrediging van hul nood. Hulle konformeer eerder met die norme van die portuurgroep as die samelewingsnorme (Smit en Liebenberg 2000: 25). Hierdie bepalende invloed wat die portuurgroep op die straatkind het, bied besondere uitdaging aan straatkindprogramme. Nuwe verhoudinge en reëls moet aangeleer word en die kind se vaardighede hieromtrent moet ontwikkel word.

### 5.5.2.3 Aanleer van sosiale vaardighede

Die portuurgroep voorsien geleenthede vir die aanleer van positiewe en/of negatiewe sosiale vaardighede.

Die portuurgroep funksioneer aanvanklik op 'n baie buigsame fondament. Enigeen kan by die groep aansluit. In die middelkinderjare vertoon die portuurgroep meer die karakter van 'n relatief stabiele groep van twee of meer kinders wat met mekaar in interaksie is, hulle deel dieselfde norme en doelwitte, en vorm 'n struktuur met leiers en volgelinge. Verskillende rolle word deur lede van die portuurgroep vertolk en dit bied sekere status aan lede. Die groep het sekere doelstellings en belangstellings in gemeen, formuleer hul eie reëls en gedragskode en toegang tot die groep word soms verkry deur inisiasie, rituele en kodewoorde (Shaffer, 2002: 613).

By die straatkindgroepe toon die praktyk dat die funksionering van die groep ook so plaasvind. Die groepe het hul eie nie-geskrewe reëls en rangordes bestaan binne die straatkindgroep. Die leier van die groep is normaalweg 'n ouer persoon wat al langer op straat is. Die leier sal ander straatkinders intimideer en organiseer ten einde te deel in al die voorregte. In die straatkindgroep word dus nie altyd positiewe sosiale vaardighede geleer nie, maar ook negatiewe vaardighede soos misbruik van mense. Die portuurgroep het 'n merkbare invloed op die sosiale ontwikkeling van straatkinders, aangesien hulle die emosionele leemte vul wat deur die gesin gelaat word. Die portuurgroep se aanvaarding, ondersteuning en leiding is 'n bron van emosionele ondersteuning, maar ook 'n groot druk op die kind om te konformeer met hulle waardes (Scott, 1994: 27).

Volgens Williams (1996: 222) hoor mense wat op die straat werk daagliks stories van aggressie tussen straatkinders, maar dit word nie wyd gedokumenteer nie. Skrobberings tussen straatkinders vind plaas wanneer hulle gegom of onder die invloed is. Ernstige insidente kom nie algemeen voor nie. Rusies oor verneukery wanneer hul dobbel of steel, is meer verteenwoordigend van die vlak van geweld tussen straatkinders. Negatiewe sosiale vaardighede word dus uitgebrei en versterk.



Op 'n manier verskaf die portuurgroep dus aan die straatkind bepaalde positiewe waardes soos aanvaarding, kameraadskap, aanleer van verhoudinge en emosionele ondersteuning. Ongelukkig vind hierdie waardes op so 'n wyse plaas dat dit nie aan die norme van die samelewing voldoen nie. Aktiwiteite vind plaas in die vorm van negatiewe gedrag soos bedelary, ignoreer en minagting van reëls, wette en algemeen aanvaarbare waardes en norme.

Daar kan dus tot die slotsom gekom word dat die portuurgroep instaan en voorsien in die behoeftes van die straatkind. Aan die ander kant is die portuurgroep se doen en late in stryd met die norme en waardes van die samelewing en het dit dus eintlik 'n negatiewe gevolg op die gedrag en lewe van die straatkind. Hantering van groepsdruk en vestiging van positiewe lewenswaardes is belangrike aspekte wat in 'n program aan straatkinders ingesluit moet word.

## **5.6 SLOTSOM**

In hierdie hoofstuk is die mesosisteem bespreek met spesifieke verwysing na die straatkind. In die mesosisteem is die naaste en eerste verbintnisse ingesluit wat die kind maak, naamlik met die gesin, skool en portuurgroep.

Die eerste verbintnisse, interaksies of skakelings wat die kind aanvanklik maak, is bepalend vir die ontwikkelingsaspekte van die kind, byvoorbeeld sekuriteit en inisiatief. 'n Aantal ondersteunende verbintnisse/skakels verhoog ook ontwikkelingspotensiaal. Met inagneming van hierdie inligting is die straatkind se gesin, skool en portuurgroep bestudeer.

Die gesin is die primêre sosialiseringsagent in die samelewing. Straatkinders kom hoofsaaklik uit arm, blootgestelde gesinne waar gesinsdysfunksionering gevind word. Die meerderheid van die gesinne bevind hul in huishoudings met die vrou as hoof, versorging deur die uitgebreide familie en stiefouer-verhoudinge wat dikwels negatiewe verbintnisse vir die kinders inhou. Alkoholisme, geweld, seksuele misbruike, verwaarlosing en oorbewoning speel ook 'n groot rol by die arm gesinne met gevolglike negatiewe invloed op die kinders. Hierdie gesinsdysfunksionering is algemeen by die gesin van die straatkind. Die kind bevind hom dus van kleins af in

'n disposisie betreffende sy ontwikkeling. Die transaksies wat plaasvind tussen die straatkind (mikrosisteem) en sy gesin (mesovlak) is vanuit hierdie studie grotendeels negatiewe transaksies wat nie voorsien in die ontwikkelingbehoefte nie. Bogenoemde gesinsdisfunksionering waaraan meeste van die straatkinders blootgestel is, is lewensstressors en het 'n invloed op die kind se selfrespek en selfgerigtheid. In die programme wat aan straatkinders gebied word, moet geleentheid gebied word dat die kinders bepaalde gesinservaringe kan verwerk en nuwe lewenswaardes en vaardighede opgebou word.

Skool en skoolopleiding is 'n bepalende faktor tot watter vlak 'n mens ontwikkel. Die straatkind woon oor die algemeen baie min skool by. 'n Verskeidenheid faktore met betrekking tot skoolopleiding van kinders is stremmend, naamlik die skoolstelsel, gebrek aan geboortesertifikate; tekort aan fondse; groot klasse; onpersoonlike klasopset; gebrek aan skole en fasiliteite. Intervensieprogramme aan straatkinders kan skole baie nuttig insluit in hulle program. Dit bied struktuur, verwantskappe, roetine, selfwaarde en –respek en ook 'n moontlike erkenningsisteem.

Die portuurgroep is 'n belangrike verbintenis van die straatkind wat 'n sterk bepalende rol in die kind se ontwikkelingsproses speel. Alhoewel die portuurgroep aan die kind basiese aanvaarding en ondersteuning bied, plaas dit ook groot druk op die kind om te konformeer met die straatkindgroep se waardes. Portuurgroepe gebruik bepaalde mag waar die kwesbare straatkind intree en konformeer met waardes wat onaanvaarbaar is vir die samelewing. Programme aan straatkinders moet die hantering van groepsdruk en aanleer van positiewe lewenswaardes en -vaardighede insluit.

### DIE STRAATKIND OP EKSOSISTEEMVLAK

---

Die derde vlak van die ekologiese perspektief word die eksovlak of eksosisteem genoem. Hierdie hoofstuk het ten doel om vanaf die vorige vlak, soos beskryf in die vorige hoofstuk, na die volgende vlak te beweeg en ook die vlak of sisteem te beskryf in terme van die straatkindverskynsel. In hierdie hoofstuk word bydraende faktore bespreek wat 'n rol speel in die eksovlak of sosiaal-strukturele vlak van die straatkindverskynsel.

#### 6.1 EKSOSISTEEM

Die derde vlak, die eksosisteem, verwys na stelsels waarin kinders nie aktief deelneem nie, maar wat hulle wel affekteer (Birch, 1997: 5), byvoorbeeld ouers se werkloosheid, beroepe of sosiale aktiwiteite. Sulke aspekte mag die soort sorg beïnvloed wat hulle aan hulle kinders bied. Die feit of ouers hulle werk geniet al dan nie, het ook 'n bepaalde invloed op die kind en die kinders se emosionele verhouding (Shaffer, 2002: 61). Op dieselfde wyse kan kinders se ondervinding ook deur die eksosisteem beïnvloed word as 'n plan van sosiale integrasie deur byvoorbeeld 'n skool bepaal word. Straatkinders se eksosisteem word ook so beïnvloed deur programme, hulpbronne en dienste, of 'n gebrek daaraan, in hulle omgewing.

Hierdie sisteem is 'n uitbreiding van die mesosisteem en sluit die formele en informele maatskaplike strukture in (Schoeman, 1999: 75). Bronfenbrenner (1979: 237) definieer die eksosisteem soos volg: *“An exosystem has been defined as consisting of one or more settings that do not involve the developing person as an active participant but in which events occur that effect, or are effected by, what happens in that setting.”*

Wicker (1979: 6) verwys na navorsing oor die gedrag van kinders. Hy het gevind dat kinders se gedrag baie meer akkuraat voorspel kan word deur die situasie waarin kinders hulle bevind as deur hulle individuele karaktereenskappe te ken. As

voorbeeld word verwys na 'n klassituasie waar al die kinders dieselfde gedrag toon, naamlik om te sit en luister.

Die meeste mense se gedrag word voorgeskryf deur te konformeer aan die reëls van die plek of omgewing waar hulle hul bevind, byvoorbeeld wanneer 'n kind in 'n klaskamer by die skool is, bly hy stil en hardloop nie rond nie. Hierdie voorbeeld wil aandui watter belangrike rol die eksovlak of sosiaal-strukturele vlak ten opsigte van gedrag is. Die gedrag van die kind word op 'n manier sterker voorgeskryf deur die eksovlak as wat dit deur die mikrovlak self aangewend word. Die plek waar die kind homself bevind bepaal die optrede – in die kerk sal die kind byvoorbeeld anders optree as op die sportveld. Die omgewing verwag sekere gedrag in 'n bepaalde plek en daarvolgens tree die kind op, want anders sal wangedrag ter sprake wees.

Schoeman (1999: 76), wat die ekologiese perspektief en die sisteemteorie vergelyk, beskryf die eksosisteem as die sosiaal-strukturele vlak en fokus hoofsaaklik op drie aspekte, naamlik

- Ekonomiese realiteite (byvoorbeeld werkloosheid en armoede).
- Polisiëring en regsprosedures, waaronder veiligheid en sekuriteit ingesluit kan word.
- Die heersende waardes en norme in 'n gemeenskap en woonbuurt, veral ten opsigte van die strukture se reaksie op maatskaplike problematiek. Hier kan die publiek se reaksie op die straatkindverskynsel ingesluit word. Die publiek se reaksie weerspieël dat hulle waardes en norme en verskil van dié van die straatkind.

Die volgende stelsels word in die eksovlak ingesluit: werksomgewing, woonbuurt, massamedia, plaaslike en nasionale regeringsinstellings, die verspreiding van goedere en dienste en informele maatskaplike netwerke (Schoeman 1999: 76). Dit gaan dus in die eksosisteem oor die breëre maatskaplike strukture wat 'n invloed uitoefen op die aktiwiteite binne die individu se onmiddellike omgewing.

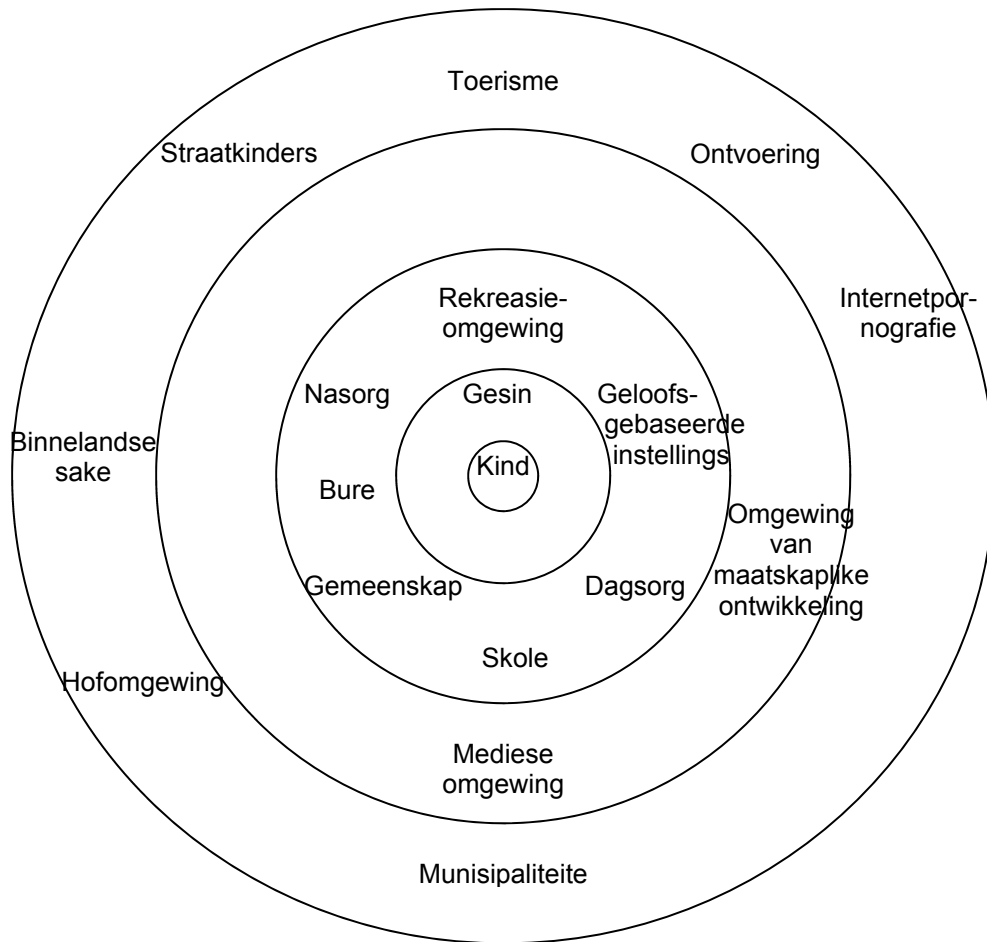
Die eksosisteem word deur Bee & Boyd (2006: 41) as die sosio-ekonomiese konteks beskryf. Hierdie stelsels in die sisteem word beïnvloed deur die kultuur waarbinne

die stelsel geleë is. Die befondsing van onderwys bestaan byvoorbeeld in die sosio-ekonomiese konteks. Landsburgers glo dat kinders onderwys moet ontvang (kulturele konteks), maar hulle vermoë om universele onderwys te bied, kan beperk wees as gevolg van die land se finansiële hulpbronne (sosio-ekonomiese konteks). Dieselfde voorbeeld kan van toepassing gemaak word op die straatkind. 'n Algemene houding kan bestaan dat die straatkind beskerm moet word (kulturele konteks), maar vanweë die hoë koste van inrigtingsversorging (sosio-ekonomiese konteks), kan die kinders nie deur middel van inrigtingsversorging beveilig word nie.

Edleson & Jolman (1992: 13) stel die onderskeid van die ekso- en die makrosisteem (vierde vlak) duidelik as dat die eksovlak bestaan uit die verhoudinge wat die individu indirek beïnvloed. Die eksosisteem sluit die interaksies in van diegene wat verbind word om 'n bepaalde impak op 'n mens se gedrag en denke te hê. Die persone wat vergader om die beleid oor straatkinders te bepaal, beïnvloed byvoorbeeld die straatkind. Die eksosisteem is dus 'n kombinasie van mikrosisteme waarin ander deelneem, maar waarin die persoon self nie kan deelneem nie.

Die eksovlak is dus kortliks en samevattend die vlak wat 'n invloed op 'n individu het, maar nie 'n direkte invloed nie, dit wil sê nie vanuit direkte kontak nie, maar vanuit indirekte kontak. Dit sluit egter die invloed uit vanuit die makrosisteem (word in Hoofstuk 7 bespreek).

Suid-Afrika se konsepbeleid ten opsigte van die voorkoming en beheer van kindermisbruik, verwaarlosing en blootstelling (2004: 22) haal Figuur 10 aan as die risiko-omgewing van die kind. Die ekologiese perspektief word dus hier ook deur die beleid erken en onderskryf. Figuur 10 verwys na verskillende elemente en onderskryf wel die ekologiese benadering. 'n Verskeidenheid van aspekte wat 'n bepaalde invloed op die kind het, word aangedui vanaf naaste beïnvloeding of direkte beïnvloeding tot indirekte beïnvloeding. Hierdie figuur/uitbeelding het betrekking op die invloed van die omgewing op die kind. Aspekte in die figuur, wat as deel van die eksosisteem beskou kan word en 'n invloed uitoefen op die straatkind, is binnelandse sake, straatkinders, toerisme, internetpornografie, die hofomgewing, die mediese omgewing, munisipaliteite en die polisiëringsomgewing.



**Figuur 10: Risiko omgewing (Suid-Afrika, 2004: 22)**

Hier moet net weereens daarop gewys word dat dit nie eenvoudig is om die sisteme van mekaar te skei of dit te begrens nie.

Die faktore wat vanuit die bespreking hierbo in die eksosisteem van belang is en met betrekking tot die straatkind bespreek word, is die volgende:

- Sosiaal-ekonomiese omgewing, naamlik behuising, werkloosheid, armoede.
- Fisiese kenmerke van die sisteem/habitat.
- Diensleweringssisteme, naamlik gemeenskapsgesindheid, die openbare sektor, gesondheidsorg, sekuriteitsdienste, sosiale konteks, besigheid- of sakesektor, voeding, werksomgewing, die juridiese stelsel, maatskaplike netwerke, die polisie, programme en 'n eie mikrokuiluur.

## 6.2 SOSIAAL-EKONOMIESE OMGEWING

Die sosiaal-ekonomiese omgewing handel hoofsaaklik oor aspekte soos werkloosheid en armoede, wat 'n invloed het op die ekonomie van die land. Suid-Afrika se samelewing word deur drastiese en voortgaande verandering gekenmerk. Suid-Afrika was 'n Hollandse kolonie van middel 17<sup>de</sup> eeu tot die 18<sup>de</sup> eeu totdat die Britte in 1814 oor die Kaapkolonie beheer gekry het. Die destydse administrateurs het 'n sosio-ekonomiese organisasie van die land aanvaar toe hulle hul eie belang onderstreep het deurdat die primêre doel met die ontwikkeling van die land bloot was die instandhouding van toestande wat nodig was vir ekonomiese aktiwiteite. Inboorlinge/binnelandse inwoners in die kolonie moes hul tegnologiese metodes van produksie, vorm van sosiale organisasie, kultuur, politiek, wette en welsynsisteme aanpas by die eise van wêreldbeskouing en koloniale magte. Kolonialisme het groot maatskaplike verandering op tradisionele samelewings voorgeskryf, maar geen verantwoordelikheid is geneem vir die sosiale koste van so 'n grootskaalse sosiale ontwinging nie (Patel, 2005: 66). Die Industriële Revolusie en gepaardgaande proses van verstedeliking het drastiese veranderinge in die instellings in die samelewing tot gevolg gehad. Die oorgang van die 19<sup>de</sup> eeu na die 20<sup>ste</sup> eeu was ook 'n oorgang van 'n tradisionele, statiese samelewing na 'n dramatiese en uiters mobiele samelewing. 'n Landelike gemeenskapslewenstyl het plek gemaak vir 'n verstedelike, onpersoonlike en formele besigheidsgeoriënteerde verstedelike, onpersoonlike en formele besigheidsgeoriënteerde manier van leef (Le Roux, 1997: 345). Die proses van industrialisasie en verstedeliking het grootskaalse armoede-, behuisings- en gesondheidsprobleme tot gevolg (Patel, 2005: 68).

Die ontdekking van minerale in 1860 het die proses van industrialisasie in Suid-Afrika vooruitgeleë, wat maatskaplike en politieke strukture in 'n kort tydjie verander het na 'n hoog ontwikkelde industriële samelewing. Die mynindustrie, die enjin van industrialisasie, het 'n groot arbeidsmag benodig en duisende swart werkers is op die myne werk gegee. Hulle het in kampongs gebly en kon nie hulle gesinne saambring nie. Hulle het onder baie swak omstandighede gebly en al meer verarm. Zakwe (1999: 13) verwys hierna as die trekarbeidersstelsel. Ekonomiese ontwikkeling het plaasgevind, maar is nie gedeel met die swart werkers nie (Patel, 2005: 67). Hierdie stelsel het verskillende nadele gehad. Daar was geen belegging in huise en tuine

nie, daar was swak verspreiding van inkomste, die koste van vervoer het belegging ontmoedig, buite-egtelike verhoudings is aangeknoop en kinders moes opgroeï sonder hul vaders as rolmodelle. Prostitusie en homoseksuele verhoudings is ook hierdeur bevorder (Zakwe, 1999: 13).

Die Industriële Revolusie het tot gevolg gehad dat die struktuur van die samelewing in die algemeen verander het, maar ook die gesinstruktuur in besonder. Voor die Industriële Revolusie was die samelewing stabiel, eenvoudig en ongedifferensieerd. Die mees betekenisvolle vorm van samelewing, naamlik die uitgebreide gesin as 'n basiese ekonomiese geleentheid waarin verskillende gesinsfunksies plaasgevind het, het verander. Voor die Industriële Revolusie het daar meer emosionele, ekonomiese en rolsekuriteit bestaan. Die laaste jare van die 1900's was die moderne verstedelike gesin 'n groep mense wat vlugtig kontak het, 'n gekompliseerde lewe in meervoudigheid lei met armoedige kommunikasie tussen lede. Mense het die landelike gebiede verlaat en die tradisionele lewe het begin verdwyn (Le Roux, 1997: 345; Zakwe, 1999: 11).

Bogenoemde twee groot sosiaal-ekonomiese verskynsels het, soos aangetoon, 'n groot impak op die Suid-Afrikaanse gesinslewe gehad. Die gesinslewe is meer gekompliseerd, met armoedige kommunikasie, min standvastige permanente verhoudings en gebrek aan vaders as rolmodelle. Sodanige negatiewe gesinslewe en -verhoudings stel die kinders bloot en kan ook bydra tot die straatkindverskynsel. Die mens en omgewing maak deurlopende aanpassings teenoor mekaar.

Die ekologiese perspektief stel dit dat die belangrikste aspekte van menslike gedrag en ontwikkeling plaasvind as gevolg van interaksies wat gevorm word en beheer word deur kragte wat nie die individu direk raak tydens die interaksie nie. Hierdie invloed vanaf die mesosistiem na die individu word deur Bronfenbrenner beskryf as “*second-order effects*”. Hiermee word geïmpliseer dat iets buite die individu besig is om die agenda van interaksies te bepaal (Garbarina, Stocking & Associates, 1980: 4).

Aan die einde van die 19<sup>de</sup> eeu is die Suid-Afrikaanse samelewing gekenmerk deur 'n hoë vlak van frustrasie, anomie en normloosheid (Le Roux, 1997: 247). Hierdie



faktore, tesame met 'n hoë vlak van armoede, werkloosheid, oorbevolking, verstedeliking, gebrek aan gesondheids-, opvoedkundige en maatskaplike fasiliteite, vererger die situasie.

Volgens *Statistics S.A.* (2008) is die werkloosheidsyfer in Suid-Afrika tans 22,7%. Werkloosheid kom voor as gevolg van ekonomiese agteruitgang, lae pryse vir plaaslike produkte, hoë koste van invoergoedere, afleggings van personeel, eksterne skuld en gebrek aan beleggings. As gevolg hiervan word gesinne armer en ouers het geen keuse as om hulle kinders te gebruik om te kan oorleef nie (Zakwe, 1999: 10).

Armoede veroorsaak dat kinders bedel ten einde in hulle basiese behoeftes te voorsien. Armoede moedig ook diefstal aan en dit verminder selfwaarde en menswaardigheid. Die meeste Suid-Afrikaners glo dat armoede die oorsaak van die verhoogde geweld in Suid-Afrika is. Dit is veral die mense wat in die informele areas woon wat hiermee saamstem. Dit toon dat hulle in desperate omstandighede verkeer en gevalle sien van arm mense wat 'n beter lewe probeer uitwerk (SAPA, 2008: 1). In Suid-Afrika was daar as gevolg van die vorige regering se beleid van apartheid ook 'n onregverdigte verdeling van bronne (Zakwe, 1999: 16). Die Nasionale Party het in 1948 in beheer gekom en apartheid was deel van die wette en ook die welsynsdienste is daarvolgens toegepas. Welsynsuitgawes toon duidelik hoedanig wit mense bevoordeel is teenoor die swart en bruin mense. Swart welsynsbehoefte is gedurende die apartheidsera verwaarloos (Patel, 2005: 71). Hierdie ongelyke voorsiening van bronne het daartoe gelei dat die hedendaagse sosio-ekonomiese situasie steeds gebuk gaan onder gebreke en tekorte.

Cleophas (2001: 26) brei uit op die sosio-ekonomiese faktore deur te verwys na personeelafleggings en vermindering in welsynsvoordele wat ook bydra tot 'n afbreek van sosiale norme op die eksovlak. Hierdie faktore het 'n rimpeleffek op die alreeds ingeperkte mense, wat hulle verder verswelg in 'n sirkel van geweld, stres en hopeloosheid (Cleophas, 2001: 26).

Straatkinders is in der waarheid 'n sosiale probleem, wat in die verlede en hede na vore tree, weens onder ander ekonomiese beleid. Die swak ekonomie, werkloosheid

en gebrek aan fondse vir hulpbronne dra by tot vermeerdering van straatkinders. Hierdie probleem word dan verskerp deur heersende kulturele en tradisionele norme tussen mense, spesifiek arm en onopgeleide persone (Villanueva, 2001: 1). Cleophas (2001: 15) noem ook dat die verhoging in die voorkoms van straatkinders voorkom by die verswakking van die sosio-ekonomiese situasie en die groeiende werkloosheid in die middestede.

### **6.3 HABITAT**

Hierdie sosiaal-ekonomiese aspekte sluit aan by die habitat van die straatkind. Die Suid-Afrikaanse situasie word nou net meer direk gerig op die habitat van die straatkind. Habitat word beskryf onder 2.2.6 en verwys na die plek waar 'n persoon hom bevind. 'n Habitat kan neutraal wees of dit kan 'n negatiewe krag dra.

Die areas vanwaar straatkinders kom, is die arm, onontwikkelde areas met swak behuising en plakkershutte wat in die agterplase gebou word. Werkloosheid en geweld is eie aan die areas. Omdat mense nie werk kan kry nie en ook as gevolg van te min huise, bly die mense in informele areas wat om die stad geleë is. Hierdie areas is dikwels oorbewoon met min leefspasie, 'n gebrek aan dienste, hulpbronne, water, vullisverwydering en daar word nie in basiese behoeftes voorsien nie. In sulke areas is dwelms soos gom maklik verkrygbaar by supermarkte of winkels. Die area is ook toeganklik na die stad en die stad beskik oor aktiwiteite/geleenthede soos om motors te was, parkering aan te wys, tuin te maak, te bedel en koerante te verkoop. Die son, weer en toestande op die straat is deels faktore wat vir die straatkind bepaal hoe aanloklik die straat is (Maphatane, 1994: 28; Zakwe, 1999: 12).

Hierdie habitat vorm deel van die eksovlak. Alhoewel faktore soos behuising, vullisverwydering en watervoorsiening in direkte verband met die straatkind staan en as mesovlak kan vertoon, handel dit nie oor die direkte transaksies en beïnvloeding soos ouers en die skool (mesovlak) nie. Hierdie behuising ensovoorts is steeds buite die individu en deel van die eksovlak ("*second order effects*") wat die agenda van transaksies bepaal.

Smit (2008: 6) het tot interessante gevolgtrekkings gekom met sy navorsing waar die straatkinders op straat en die kinders wat op die ashope plak (twee verskillende habitatte), nagevors is. Geen van die kinders, wat in die navorsing betrek is, het skool gegaan nie en almal is as “straatkinders” ge-etiketee. Die verskil tussen die twee groepe is gevind in die unieke realiteite wat in aanmerking geneem moet word by kinders. Die kinders op straat is in straatkinderprogramme opgeneem, maar hulle het elke keer na die ashope teruggekeer. Die aktiwiteite en verbintenisse in die sosiale konteks op die ashoop het aan die kinders 'n gevoel van hoop en behoort aan gebied. Dit was vir hulle veel beter as 'n program wat kos en klere bied. Ten spyte van hoe sleg of lelik die ashoop se toestand is en lyk, het die samehörigheid op die ashoop aan hulle hoop gebied. Habitat kan dus, ongeag hoe dit lyk (sigbare), 'n bron van krag en ondersteuning wees.

#### **6.4 DIENSLEWERINGSISTEME**

'n Volgende aspek wat op die eksovlak geleë is en betrekking het op die straatkind is diensleweringssysteme. Dis sosiale netwerke wat gevorm word deur sosiale verhoudings waaruit 'n individu ondersteuning kry. Die definisie van 'n sosiale netwerk is al die persone en groepe, uitgedruk in werklike persone, waarmee een persoon direkte en min of meer standhoudende bande handhaaf en wat in sy daaglikse lewensbehoefte voorsien. Die struktuur van 'n sosiale netwerk bestaan uit die werklike mense en die bande wat gevorm word en bestaan gee aan die vervulling van 'n persoon se basiese psigo-sosiale behoeftes (Ayuku et al., 2004: 296). Diensleweringssysteme behoort dus 'n positiewe ondersteunende waarde aan die individu te bied, want dit is netwerke van mense wat binne 'n sisteem funksioneer en bydra tot die vervulling van die individu se basiese behoeftes.

Diensleweringssysteme of ondersteuningsnetwerke sluit, volgens Maphatane (1994: 28) en Smit & Liebenberg (2002: 28), die volgende in: gesinne (mesosisteem), uitgebreide gesin, straatkomitees, bure, welsynsorganisasies, kerke, skole, polisie, gesondheidsorg, besighede, werke en die juridiese sisteem. Die gesinne, uitgebreide familie en skool is reeds in die vorige hoofstuk bespreek as deel van die mesosisteem. Ten opsigte van diensleweringssysteme sal die publiek, sosiale

konteks, werksomgewing, besighede/sakesektor, polisie, juridiese sisteem, kerke, gesondheidsdienste en maatskaplike dienste en programme bespreek word.

#### **6.4.1 Publiek**

Die publiek en die gesindheid van die publiek speel 'n baie groot rol ten opsigte van die instandhouding van die straatkindverskynsel. Dit is juis vanweë die publiek se foutiewe en ondeurdagte bydraes dat die verskynsel voortduur. Die gemeenskap se gesindheid toon dat straatkinders as normale kinders aanvaar word. Niks word gedoen om hulle gedrag te korrigeer nie, aangesien daar volgens Maphatane (1994: 28) geen druk deur die gemeenskap uitgeoefen word nie. Vanuit ondervinding is egter beleef dat daar groepe mense is wat wel druk uitoefen en wel voorspraak maak vir die straatkind en sy belange. De Jager (2007: 3) joernalis van Die Herald berig onder andere oor die publiek se betrokkenheid by straatkinders. Publiek en vrywilligers vorm groepe wat op georganiseerde basis voedsel aan straatkinders voorsien. Hier is 'n voorbeeld van 'n groep wat voorspraak maak vir die straatkind en sy belange.

Publieke reaksie teenoor straatkinders is baie verskillend. Party is ondersteunend, ander weer negatief tot aggressief. Straatkinders het deel van die sosiale realiteit van vandag se publiek geword. Hierdie realiteit sluit die gee van geld in, veral aan die wat bedel. Hierdie bydraes is ook 'n manier waarop die publiek hulself handhaaf teen 'n situasie waaroor hulle 'n gebrek aan kennis en inligting het (Smit & Liebenberg, 2000: 28).

Daar is nie baie artikels wat melding maak van publieke geweld teenoor straatkinders nie. Tog skryf Williams (1996: 222) dat dit nie ongewoon is dat vlambare stowwe, soos petrol, oor kartonne waaronder die kinders slaap gegooi word en aan die brand gestee word nie.

Ernstige publieke geweld kom voor en as voorbeeld word verwys na Suid-Amerika, waar 'n amptelike radiostasie aangekondig het dat daar fisies weggedoen moet word met straatkinders. So is daar tot twee kinders per dag doodgemaak. Daar word beraam dat meer kinders op dié wyse in Brasilië gesterf het (vermoedelik vermoor)

as wat daar oorlogsongevalle in Libanon was (Williams, 1996: 223). In Afrika is geweld teenoor straatkinders nie so erg as in Latyns-Amerika nie. Gesien in die lig van verskillende vertellings en voorvalle van geweld, sowel as die gebrek aan maatskaplike ondersteuning (passiewe geweld) is dit duidelik dat die publiek oor die algemeen nie 'n doelgerigte ondersteunende diens aan straatkinders lewer nie.

#### **6.4.2 Sosiale konteks**

Die sosiale konteks, naamlik buurskappe en veral buurverhoudings, kan van die mees ondersteunende netwerke wees wat bestaan. Ongelukkig word hierdie verhoudings dikwels negatief aangewend met min positiewe uitkomst. Garbarina, Stocking & Associates (1980: 6) toon aan dat die kritieke behoefte van ouers (ryk of arm) die uitlewing en sorg van dag-tot-dag-verhoudings is. Mense het vriende, bure, familie en ander nodig om hulle te beskerm en te ondersteun as die daaglikse druk te veel raak. Persoonlike netwerke is nodig om te bemoedig en te ondersteun.

Deur hierdie buurskappe kan die volgende funksies vervul word (Garbarina et al., 1980: 65):

- Buurskappe vorm 'n arena vir informele interaksie. Gemaklike en ongestruktureerde verhoudings en kommunikasie vind plaas.
- Hierdie buurskappe bied 'n sentrum vir interpersoonlike beïnvloeding. Positiewe beïnvloeding tussen mekaar (sowel as negatief) kan binne die verhoudings plaasvind.
- Die sosiale konteks is 'n bron van gesamentlike hulp. Hulp ten opsigte van nood en behoeftes kan onderling aangevra en verleen word.
- 'n Organisasoriese basis word deur die sosiale konteks gevorm. Klubs, organisasies en strukture bied hulpbronne en geleentheid vir samehorigheid.
- 'n Verwysingsgroep kom binne die sosiale konteks tot stand, bestaande uit 'n basis van identiteit, mense wat saam verantwoordelikheid voel en gesamentlik kan beding.
- Buurskappe is 'n statusarena wat bydra tot 'n gevoel van gemeenskaplikheid.

Positiewe buurskappe en 'n opbouende sosiale konteks kan dus besondere voordele inhou vir die individu en gesin. Dit vorm 'n netwerk van ondersteuning en hulp waar daar behoeftes of tekortkominge bestaan. 'n Opbouende sosiale konteks en positiewe buurskappe is egter nie vanselfsprekend nie en moet aangemoedig en ontwikkel word. 'n Maatskaplike werker kan hierin 'n groot rol speel.

Sekere buurskappe werk vir ouers en kinders terwyl ander teen hulle werk. Wanneer 'n sosiale konteks bystand en ondersteuning verleen, is dit 'n laerisiko-area wat betref maatskaplike probleme. Wanneer die sosiale konteks teen gesinne werk, is dit 'n hoërisiko-area. Laerisiko-omgewings help om 'n gesin se interne swaktes teen te staan, terwyl hoërisiko-omgewings gesinne se interne probleme versterk. 'n Hoërisiko-omgewing sal dus ook 'n groter geneigdheid hê tot maatskaplike probleme soos kindermishandeling (Garbarina, Stocking & Associates, 1980: 94).

Die straatkind kom uit 'n sosiale hoërisikokonteks. Hy kom vanaf 'n area waar armoede en maatskaplike probleme voorkom. Buurskappe bestaan, maar gaan gepaard met 'n gebrek aan interne en eksterne hulpbronne. Straatkinders kom dus uit 'n area waar die sosiale konteks arm en gebrekkig is. So 'n konteks kan die verskynsel van die straatkind bevorder. 'n Gemeenskap moet ingelig word ten opsigte van sy sterktes/kragte en swaktes/tekortkominge en doelbewuste aksies tot ontwikkeling uitvoer.

Ondersteunende sosiale verhoudings vorm oor die algemeen relatief sterk en duursame patrone en netwerke. Formele strukture en professionele mense kan die patrone versterk. Die formeel-georganiseerde dienste kan ook informele meganismes versterk, byvoorbeeld 'n crèche/dagsorg (Garbarina et al., 1980: 109). Professionele dienste kan op 'n positiewe wyse by hierdie informele netwerke inskakel en bemagtiging kan plaasvind. Sodanige inskakeling kan ook help met die probleem van kulturele verskille. In die hantering van die straatkind is die inskakeling van professionele dienste en die ontwikkeling van 'n positiewe sosiale konteks 'n vereiste ten einde 'n sterker en laer risiko-omgewing te skep.

Smit (2008: 15) bied 'n vergelyking tussen die straatkinders op straat en dié by die ashope aan. Die kinders op die ashope het vir hulle 'n nuwe blyplek ingerig. Hier is

dus 'n nuwe sosiale konteks geskep. Hulle blyplek het aan hulle hoop en 'n gevoel van behoort aan gebied. Die ashoop was vir hulle 'n betekenisgewende konteks. Die kinders op straat was, anders as die kinders op die ashope, aggressief en gewelddadig en het min selfrespek gehad. Die sosiale konteks speel dus 'n belangrike rol in die kind se gevoel van behoort aan en selfwaarde. In hierdie geval was dus ook meer sprake van buurskap. Hierdie faktor beklemtoon die rol wat die gemeenskap kan speel in die voorkoming en hantering van die straatkind. Die maatskaplike werker moet hierdie gemeenskapspotensiaal ontdek en ontgin tot voordeel van die straatkind en alle mense.

### **6.4.3 Werksomgewing**

Deur werk kan 'n inkomste verdien word. Werk is dus 'n baie belangrike bron vir oorlewing. Straatkinders en hulle gesinne word egter aan 'n omgewing blootgestel waar werk nie vrylik beskikbaar is nie.

Werkloosheid het nie net ernstige ekonomiese gevolge nie, maar ook psigologiese gevolge. Die werklose persoon ondervind probleme om lewensdoelwitte na te streef en het 'n swak selfbeeld en 'n onseker identiteit. Dit kan weer lei tot angs, depressie, gevoelens van waardeloosheid, aggressie, woede, 'n gebrek aan selfvertroue, verveeldheid en verminderde motivering. Werkloosheid beïnvloed ook 'n persoon se fisiese gesondheid, byvoorbeeld hoë bloeddruk en hoofpyne. Dit het ook 'n verdere invloed op verhoudinge, soos onder andere die huweliksverhouding (Zakwe, 1999: 10).

Lede van die gemeenskap word ook deur die verhoogde werkloosheidsyfer geaffekteer en het ook verdere invloed op die individu, naamlik hulpeloosheid en selfbejammering (Maphatane, 1994: 28). Die onsekerheid dat in permanente werk, byvoorbeeld by die myne, heelwat personeelvermindering kan plaasvind, het ook 'n invloed op die individu. Werk skep 'n basis vir sekuriteit en oorlewing. In 'n omgewing met hoë werkloosheidsyfers word die mens fisies (basiese oorlewingsbehoefte) en psigies (sekuriteit en identiteit) aangetas. Dit is in so 'n omgewing wat die straatkind groot word. Hy word met werkloosheid gekonfronteer, ook wat betref sy eie toekoms. Werkloosheid is in die straatkind se milieu 'n realiteit

en is eerder die norm as om werk te hê. Hierdie situasie versterk ook die straatkindverskynsel.

Werkloosheid en gevolglik geen inkomste vir basiese behoeftes nie het 'n invloed op misdaad (vgl. 6.2 ). Diefstal gaan soms gepaard met 'n poging tot die voorsiening van lewensbehoefte. Die straatkinders is self betrokke by misdaad soos diefstal ten einde in behoeftes te voorsien.

#### **6.4.4 Besighede/sakesektor**

Baie min literatuur bestaan oor besighede as deel van die ondersteuningsdienste aan straatkinders. Logies gesproke behoort besighede 'n groot hulpbron te wees, aangesien die sigbaarheid van straatkinders by besighede 'n negatiewe reaksie by die publiek uitlok. Vanweë die feit dat besighede nie graag straatkinders in hulle onmiddellike omgewing wil hê nie, is dit eintlik voor die hand liggend dat besighede 'n bydrae sou kon lewer om die straatkinders te help sodat hulle nie meer op straat leef nie. Die teenoorgestelde tendens word egter waargeneem, naamlik dat baie min besighede aanbied om 'n positiewe bydrae te lewer.

Smit & Liebenberg (2000: 28) het gevind dat besighede verskillend reageer op die straatkindverskynsel. Besighede wil net die probleem van straatkinders op die maklikste wyse opgelos hê. Verskillende sienings bestaan oor die straatkinders en 'n gebrek aan kennis skep 'n onverantwoordelike en ongekoördineerde benadering tot die situasie. Kennis ten opsigte van die straatkindverskynsel behoort die sakesektor tot groter samewerking en deelname tot die behandelingsplan te motiveer. Besighede se betrokkenheid kan op verskillende wyses geskied, naamlik hulle optrede teenoor die straatkind, bydraes deur middel van fondse en/of produkte ensovoorts.

#### **6.4.5 Polisie/beskermingsdienste**

Die polisie se houding en gedrag teenoor straatkinders is reeds in hoofstuk 3 (vgl. 3.5.4) beskryf. Die publiek en gemeenskap het nog altyd die polisie gesien as 'n bekende en bruikbare ondersteuningsdiens. Tog word in 3.5.4 melding gemaak van



mishandeling wat plaasvind waar polisie met straatkinders kontak het. Moeng (2008: 6) en Serrao (2008: 11) verwys na negatiewe optredes deur die polisie deurdat hulle die kinders van die straat verwyder en op 'n plek aflaai en dat hulle die kinders teister. Volgens Smit & Liebenberg (2000: 4) is direkte mishandeling deur die polisie redelik algemeen. Buiten fisiese en seksuele mishandeling deur die polisie word kinders ook finansiëel mishandel deurdat hulle geld van hulle weggeneem word in ruil daarvoor dat die polisie hulle nie vir kriminele handeling aankla nie. Bogenoemde gedrag dui daarop dat die polisie nie genoegsaam opgelei is om met straatkinders te werk nie. Daar is egter tog lede van die mag wat geduldig is en ondersteunend teenoor die kinders optree. Negatiewe opmerkings ten opsigte van die optredes van die polisie kan ook soms spruit daaruit dat die polisie korrekatief moes optree as gevolg van oortredings van die kinders. Die polisie kan 'n baie belangrike diensleweringstelsel vir die straatkind wees. Sonder die samewerking van die polisie sal die intervensieplan ten opsigte van die straatkind nie volledig wees nie.

#### **6.4.6 Juridiese sisteem**

Die juridiese sisteem het in die laaste jare in Suid-Afrika heelwat aandag gekry in 'n poging om dit meer kindvriendelik te maak. As voorbeeld hiervan dien die implementering van eenstop- juridiese sentra en “*secure care*” vir jeugdige oortreders. Howe waar kindergetuies gebruik word, is ook baie meer kindvriendelik en beskermend as 10 jaar gelede. In die algemeen is die fokus meer op die formele prosedures van die juridiese stelsel as op die werklike behoeftes en dinamiek van die kind. Ouers word byna nooit in kennis gestel van die opsluiting van kinders nie (Smit & Liebenberg, 2000: 4). Hofprosedures word die laaste jare aan die ouer of kind verduidelik en hulle word deur opgeleide personeel bygestaan. Daar is strategieë met betrekking tot die opvolg, monitering en ondersteuning van die straatkinders, maar straatkinders se swak samewerking bemoeilik 'n behandelingsplan. Voorheen is, volgens Smit & Liebenberg (2000: 4) deurgegee dat die feit dat mannekrag beperk is en gebrekkige finansiering vir voldoende professionele persone bestaan, tot gevolg gehad het dat die oortreder nie 'n toepaslik ondersteunende diens gekry het nie. In Bloemfontein word die afgelope ses jaar dienste aan die straatkindoortreder gelewer deur toepaslik opgeleide persone. Die kinders word eers na die eenstop- juridiese

sentrum geneem en dienste word gelewer. Hiervolgens word seker gemaak dat die kind wel in die hof verskyn en verdere intervensie aanbeveel word (Du Plessis, 2008).

Alhoewel groot vordering gemaak is deur middel van strukture soos bo genoem en ook die “*Bloem secure care*” in spesifiek Bloemfontein, moet die juridiese sisteem genoegsame kennis van die straatkindverskynsel hê en positiewe samewerking is nodig ten opsigte van die intervensieprogram van die straatkind. Die straatkind bots soms met die gereg en 'n stelsel wat dit genoegsaam en sinvol kan aanpak, kan oortredings beperk en verminder.

#### **6.4.7 Kerke**

Kerke vorm deel van die diensleweringstelsels. In Suid-Afrika het baie van die straatkindprogramme vanuit kerke of kerkorganisasies ontstaan. Voorbeelde hiervan is die program in Hillbrow, Johannesburg (MES-Aksie), die program in Pretoria, PEN in Kaapstad, (*City Mission*) en in buite-areas van Kaapstad, *No Limits*. Kerke is ondersteunend ten opsigte van programme aan straatkinders. Finansiële bydraes, voedsel en godsdienstige insette is van die insette wat kerke by hierdie programme lewer. Die straatkindprogramme skakel die kinders in by godsdienstige aktiwiteite soos eredienste. Hierdie navorser het al bogenoemde programme besoek en die waarde van die kerk se betrokkenheid en hulp is onskatbaar ten opsigte van dienste aan die straatkind.

#### **6.4.8 Gesondheidsdienste**

Gesondheidsdienste is 'n baie belangrike ondersteuningsdiens in alle mense se lewens en dus ook in die lewens van straatkinders. Met hulle fisiese en emosionele blootstelling het hulle soveel meer 'n behoefte aan hierdie diens.

Zakwe (1999: 16) skryf egter dat landelike omgewings nie oor genoegsame dienste soos klinieke, hospitale, dokters en apteke beskik nie. Vigs is die laaste jare een van die groot redes wat veroorsaak dat gesinne disintegreer (Morehouse, 2001: 1; Bray, 2003: 50). “*HIV/Aids News*” (2007: 1) verwys daarna dat dood onder jong

volwassenes met 213% gestyg het sedert 1997 (dit wil sê die laaste 10 jaar) en die MIV/Vigs-pandemie het bygedra tot hierdie sterftes. Die vorige finansiële jaar, 2007, is aan 207 000 wees- en blootgestelde kinders deur die regering ondersteuning verleen en 248 000 “*child headed households*” is ondersteun. Hierdie gesinsdisintegrasië is ook een van die faktore wat dan bydra dat kinders hulle tot die strate wend. Zambië, by name Lusaka, het dubbel soveel straatkinders in 1999 gehad as in 1991 as gevolg van die Vigs-pandemie (Mwiingo, 1999: 1). Gesondheidsdienste is baie toegespits op die hantering van MIV/Vigs, maar die omvang daarvan maak die effektiewe hantering daarvan onmoontlik.

Die navorser vind dat gesondheidsdienste tog bereidwillig is om deel te neem aan die intervensieprogramme met betrekking tot straatkinders. Daar bestaan straat-kindintervensieprogramme waar gesondheidsdienste op gereelde basis aangebied en voorsien word. Die dienste bestaan veral uit mediese ondersoeke en voorsiening in mediese behoeftes, soos medikasie en verwysing. Hierdie ondersteuningsdiens kan egter meer positief aangewend en gekoördineer word, aangesien dit 'n onontbeerlike deel van die ondersteuningsnetwerk aan die kind vorm.

#### **6.4.9 Maatskaplike dienste en programme**

Maatskaplike dienste is die diens wat in hoofsaak verantwoordelikheid neem vir die ondersteuningsnetwerk van die straatkind. Daar bestaan reeds (vgl. 3.5.5) baie dienste, programme en maatskaplike netwerke om die straatkind met al sy behoeftes te kan hanteer.

'n UNICEF-verslag (1997: 21) dui aan dat navorsing, situasieanalise, vaardighede en kennis van gemeenskapslede en gemeenskappe nodig is vir effektiewer dienste. Voorts dui Davis (1999: 318) aan dat nie alleenlik professionele persone en organisasies of instansies behoort te verseker dat regverdig teenoor kinders opgetree word nie: om positiewe lewensvaardighede en liefde aan kinders te bring, is die daaglikse taak van alle mense. Die ekologiese perspektief wil juis beklemtoon dat verskeidenheid en interafhanklikheid die dienste moet kenmerk. Dienste kan dus nie effektief gelewer word deur die alleenbetrokkenheid van maatskaplike dienste

nie. Die intervensieprogram aan die straatkind kan deur maatskaplike dienste gekoördineer word, maar moet verskillende diensleweringstelsels insluit.

Maatskaplike dienste is deel van die eksosisteem en word tegnies gedefinieer as “*collective inventions which are outside the market place to meet the need of individuals as well as to serve the corporate interests of the wider community.*” 'n Gebrek aan integrasie van dienste vind dikwels plaas. Daar word dikwels net liniêr aandag gegee in reaksie op menslike nood (Garbarina et al., 1980: 17). Hierdie navorsing se benadering is teenstrydig met die liniêre benadering. Om die straatkinders te behartig, is dit baie belangrik om gebruik te maak van die buurt se maatskaplike hulpbronne. Gesinne moet in staat gestel word om te ondersteun en dit kan bevorder word deur formele en informele stelsels.

Smit (1999: 7) het gevind dat duur programme en projekte dikwels die disfunksionele siklus van straatkinders bevorder. Kinders pas programme binne hulle eie dagplanning in, sonder dat dit hulle gesins- en gemeenskapsintegrasie aanhelp. Die klem van dienslewering aan die straatkind moet volgens Smit (1999: 7) en Dube et al. (1996: 262) eerder gerig wees op die gemeenskappe waaruit die kinders kom. Hiervolgens word afgelei dat intervensieprogramme aan straatkinders soms soveel klem lê op die kind as kliënt, dat hulle oorspronklike gemeenskap nie in die program aandag ontvang nie. Die kinders self moet egter ook deel vorm van die beplanning van dienste (Levenstein, 1996: 49, McCready, 1997: 2).

Volgens die Internasionale Werkgroep (Internasionale Werkgroep, 1995) is die volgende kriteria vir programme van straatkinders van belang:

- Daar moet buigbaarheid en individualisering ten opsigte van dienste wees.
- Begrip moet getoon word vir die situasie van die kind binne sy konteks.
- Die diens moet werklike behoeftes en realistiese verwagtinge van die kind in berekening bring.
- Gedifferensieerde dienslewering moet volgens unieke behoeftes en omstandighede van elke kind geskied.
- Daar moet 'n onmiddellike beskikbaarheid van ondersteuningsdienste wees sonder burokratiese belemmering en ander stremmingsfaktore.

- 'n Geïntegreerde netwerk van gedifferensialiseerde dienste moet daargestel word.
- Daar moet samewerking met die polisie, gesondheid, maatskaplike dienste en onderwys wees.

Elemente wat vanuit bogenoemde Internasionale Werkgroep uitgewys word, is die individualisering van die dienste volgens unieke behoeftes en omstandighede. Die samewerking met diensverskaffers en 'n geïntegreerde netwerk sal bydra tot 'n holistiese hantering van hierdie kinders.

Smit & Van Schalkwyk (1998: 338) stel die volgende kriteria aan programme ten einde 'n effektiewe diens aan die straatkind te lewer:

- die program moet toerekenbaar wees;
- programme moet bemagtigingspotensiaal hê;
- die diens moet kind- en gesinsgerig wees;
- dienste moet deurlopend wees en binne die normale konteks van die kind;
- dienste moet 'n effektiewe meetbare impak hê;
- die program moet relevant wees;
- dienste moet gesinseenheid bevorder; en
- programme moet permanensie van dienslewering as basis hê.

Belangrike elemente in hierdie kriteria is dat die dienste bemagtigend en ook in die normale konteks van die kind moet plaasvind.

Die twee verskillende stelle kriteria verwys elk na ander aspekte en kom nie ooreen nie. Smit & Van Schalkwyk (1998: 338) se kriteria is baie meer gerig op die kind binne 'n gesin. Klem word gelê op die gesin en die deurlopendheid van dienste wat bemagtigend en standhoudend is. Die Internasionale Werkgroep (1995) verwys egter glad nie na die gesin van die kind nie, maar lê weer klem op die verskeidenheid van ondersteuningsdienste wat 'n geïntegreerde netwerk verskaf om aan werklike behoeftes van kinders aandag te gee. Beide kriteria het, vanweë die sistemiese benadering en insluiting van al die vlakke, 'n ekologiese onderbou en kan aanvullend tot mekaar benut word.

Die huidige beginsels/kriteria vir dienste aan kinders in Suid-Afrika word soos volg vanuit die Wet op Kindersorg (Suid-Afrikaanse Regskommissie, 1998) deurgegee:

- Alle dienslewering moet die belange van die kind eerste stel.
- Alle perspektiewe en belewenis van die kind self behoort volgens ouderdom en toerekeningsvatbaarheid in aanmerking geneem word by die beplanning van programme.
- Daar word nie slegs na die basiese behoeftes van die kind omgesien word nie, maar ondersteuning moet ten opsigte van al die dimensies van die kind in sy totaliteit gelewer word.
- Dienste is nie-diskriminerend en moet ten alle tye en onder alle omstandighede toeganklikheid verseker.
- Daar behoort wegbeweeg te word van 'n eensydige remediërende benadering na voorkoming en ontwikkeling.
- Die kind, gesin en gemeenskap behoort te alle tye sentraal te staan.

Hierdie beginsels plaas die kind werklik sentraal in die diens. Dit gaan oor toepaslike dienste en skep die elemente van voorkoming en ontwikkeling in samewerking met die gesin en gemeenskap. Die derde beginsel verwys na die ondersteuning van die kind op al die dimensies van die kind en in sy totaliteit. Hierdie verwysing bied 'n ekologiese perspektief aan die beginsels. Alhoewel die dienslewering aan die straatkind nog nie ten volle in Suid-Afrika in plek is nie, word 'n raamwerk en kriteria geskep waarbinne dienste nie-beperkend kan geskied. Alhoewel hierdie beginsels baie positief ten opsigte van dienste aan kinders is, kan dit nie deurlopend of in alle gevalle so geskied nie. In Suid-Afrika is daar tans 'n tekort aan maatskaplike werkers en net beperkte finansiering beskikbaar. Dit verhoed dat hierdie beginsels oral uitgevoer kan word.

Bogenoemde faktore (sosiaal-ekonomiese omgewing, habitat en diensleweringstelsel) is bespreek ten einde die ekosistiem van die straatkind te beskryf.

## **6.5 INTERVENSIES OP DIE EKSOVLAK**

Dienslewering op die eksovlak verwys heelwat na gemeenskapswerk en gemeenskapsontwikkeling (vgl. 6.4.2, 6.4.4 & 6.4.9). Die rol van die maatskaplike werker ten opsigte van die straatkind sluit gemeenskapswerk en gemeenskapsontwikkeling in en word kortliks soos volg deurgegee.

### **6.5.1 Gemeenskapswerk**

Die Vaktaalkomitee vir Maatskaplike Werk (1995: 19) definieer gemeenskapswerk as die gesamentlike, beplande aksie van lede van die gemeenskap en 'n maatskaplike werker om die maatskaplike funksionering van die totale gemeenskap te bevorder deur 1) op mikrovlak kennis en hanteringsvermoë te verhoog en sodoende die gemeenskap te bemagtig om maatskaplike probleme en behoeftes te hanteer, 2) op mesovlak te verseker dat daar doeltreffende hulpbronne is wat op die behoeftes van die gemeenskap afgestem is, 3) op makrovlak die gemeenskap demokratiese inspraak te gee in die formulering van welsynsbeleid.

Weyers (2001: 20) definieer gemeenskapswerk as 'n metode in maatskaplike werk wat uit verskillende prosesse en hulpverleningsaksies bestaan en wat op die gemeenskapsisteem, sy subsysteme en sekere eksterne sisteme gemik is met die oog op sosiale verandering.

Sosiale verandering het te make met die bevordering van sosiale geregtigheid, maar ook met die ontwikkeling van die inherente potensiaal wat in mense geleë is, die uitbreiding van hulle probleemoplossings-, hanterings- en interaksionele vaardighede, die daarstelling van hulpbronne en dienste wat sosiale disfunksie aanspreek en die vermoë om mense aan die toepaslike hulpbronne en dienste te koppel.

Gemeenskapswerk verwys dus na 'n metode in maatskaplike werk waar 'n maatskaplike werker 'n wetenskaplike proses volg en 'n verskeidenheid van vaardighede benut om saam met die gemeenskapslede in te span ten einde sosiale verandering op mikro-, meso-, ekso- en makrovlak te bewerkstellig. Die

maatskaplike werker stel homself ten doel om die gemeenskapslede met kennis en vaardighede te bemagtig, sodat hulle maatskaplike probleme en behoeftes met selfvertroue kan hanteer.

Reyneke (2006: 26) verwys daarna dat gemeenskapswerk baie keer gefokus word op taakgeoriënteerde doelwitte en dat die menslike ontwikkelingsaspek (mikrovlak) baie keer afgeskeep word. Dit is 'n baie belangrike leemte in dienslewering en kan dan tot gevolg hê dat wanneer die mens nie ontwikkel en bemagtig word nie, geen standhoudende ontwikkeling in die gemeenskap plaasvind nie.

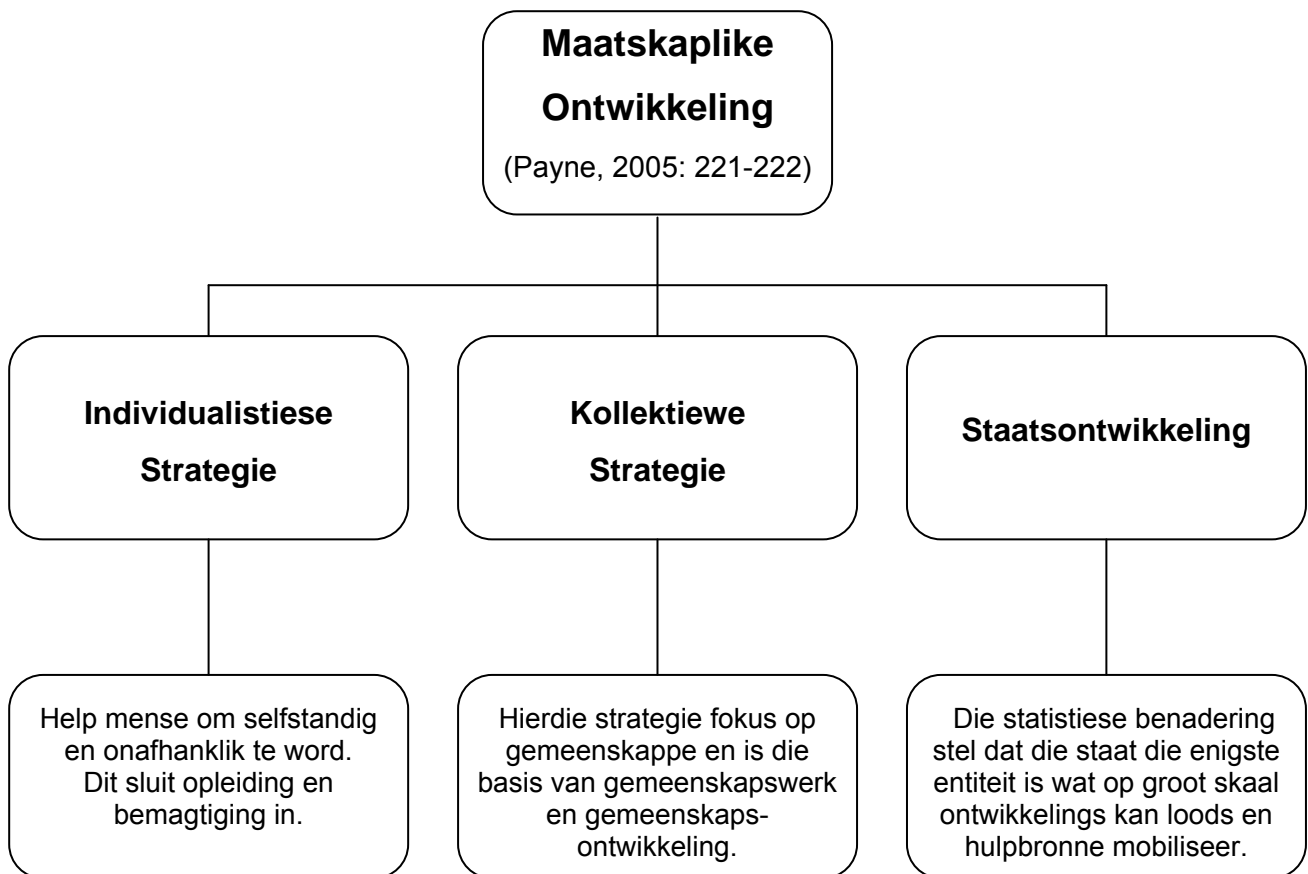
In die geval van die straatkind se gemeenskap van oorsprong, is dit net so noodsaaklik dat die mens (mikrovlak) ontwikkel moet word en daarmee saam word die ondersteuningsnetwerk en gemeenskap (meso- en eksovlak) versterk. Hierdie is een van die belangrikste intervensies wat 'n straatkinderprogram benodig ter voorkoming en herstel van die verskynsel.

### **6.5.2 Gemeenskapsontwikkeling**

Volgens die Vaktaalkomitee vir Maatskaplike Werk (1995: 19) is gemeenskapsontwikkeling die proses wat mense in staat stel om kragte en hulpbronne binne 'n gemeenskap te mobiliseer en te bestuur deur geleenthede te skep vir demokratiese besluitneming, aktiewe deelname, samewerking, selfhulp, ontwikkeling van leierskap en die benutting van opvoedingsgeleenthede. Die doel hiervan is om die totale gemeenskap se intrinsieke potensiaal te ontwikkel en kragte te bevorder en te definieer.

Payne (2005: 208) sien gemeenskapsontwikkeling as 'n vorm van gemeenskapswerk wat poog om mense met gemeenskaplike belange saam te groepeer, sodat behoeftes en probleme geïdentifiseer en aangespreek kan word.





**Figuur 11: Maatskaplike Ontwikkeling (Payne, 2005: 221-222)**

Weyers (2001: 31) definieer gemeenskapsontwikkeling as 'n metode, proses, program en strategie waardeur veranderingsagente, met of sonder die hulp van eksterne sisteme, die tempo versnel waarteen 'n gemeenskap van nature ontwikkel. Rigting word aan die ontwikkelingsproses verleen, sodat ekonomiese, psigososiale, bio-fisiologiese, tegnologiese, spiritueel-kulturele, politiese, omgewings, opvoedkundige en ander doelwitte doelbewus bereik kan word op 'n koste-effektiewe en volhoudbare wyse. Terselfdertyd word mense se potensiaal ontwikkel en word hulle bemagtig en hulle aangemoedig om verantwoordelikheid te neem vir hulle eie en die gemeenskap se ontwikkeling. Deur middel van gemeenskapsontwikkeling kan die straatkind se makro-omgewing versterk en ontwikkel word, sodat aan die straatkind genoegsame beskerming en ontwikkeling gebied word.

As uitbreiding op die eksosisteem moet die ekologiese konsepte binne hierdie konteks ook in ag geneem word.

## 6.6 EKOLOGIESE KONSEPTE

Daar is veral drie konsepte wat duidelik na vore kom in die eksovlak, naamlik transaksie, aanpassing en stres. In die eksovlak staan transaksie weer eens sentraal wat betref dit wat met die individu gebeur. Transaksies tussen die individu en sy omgewing vind plaas en op die vlak van die eksovlak is die omgewing meer uitgebreid as die gesin, skool en maats, en dit is transaksies met die omgewing en met die ondersteuningsisteme. Hierdie transaksies kan positief, negatief of neutraal wees. Elke straatkind se transaksie met sy omgewing en ondersteuningsisteme sal verskil. Daar behoort tog 'n redelike gemiddelde patroon van transaksies ten opsigte van ondersteuningsisteme onder die straatkinders gevind te word.

Aanpassing en aanpasbaarheid is konsepte wat vanselfsprekend in die eksovlak hoort. Die straatkind word baie blootgestel aan aanpassings aangesien sy omgewing nie stabiel is of onveranderd bly nie. Die straatkind is die heelyd besig om by die ondersteuningsisteme aan te pas. Hulle moet byvoorbeeld aanpas by die verwagting van die ondersteuningsisteme – veral die skooling wat moontlik betrokke is. Indien hulle nie bereid is tot aanpassing nie, word hulle nie geakkommodeer nie en moet hulle weer aanpas by die verwagtinge van die straat.

Uit 6.3 tot 6.5 se bespreking van die ondersteuningsisteme is dit duidelik dat die eksovlak baie druk op die straatkind plaas en ook die kind op die eksovlak. Die straatkind ontvang werklik nie altyd aanvaarding in die verskillende ondersteuningsisteme nie. Dit het tot gevolg dat hulle aan baie stres blootgestel is. Groot stres word ervaar wanneer die sisteem wat eintlik bedoel is om ondersteuning te bied, juis teenkanting en geen aanvaarding bied nie.

Transaksies tussen dienslewingsisteme en die straatkinders moet deur aanvaarding gekenmerk word. Hierdie transaksies moet ook hoop bring en op so 'n wyse aan die kind 'n atmosfeer vir intervensie skep.

## 6.7 SLOTSOM

Die eksovlak as die derde vlak van die ekologiese perspektief is soos die ander vlakke nou verweef met mekaar. Hierdie vlak behels veral die stelsels waarin die individu nie aktief deelneem nie, maar wat hom wel affekteer. Uit die vorige bespreking is dit egter duidelik dat dit 'n baie groot rol speel in die straatkind se lewe en hom positief of negatief kan affekteer.

Die sosiaal-ekonomiese omgewing is oor die laaste dekades aan groot verandering blootgestel. Vanaf die Industriële Revolusie, die apartheidsera en die na-apartheidsera het daar groot veranderinge op die sosiaal-ekonomiese terrein plaasgevind. Hierdie veranderinge het ook 'n direkte impak op kinders en dan spesifiek op straatkinders gehad. Verstedeliking het dan ook 'n vermeerdering van straatkindgetalle tot gevolg gehad.

Werkloosheid met gepaardgaande armoede veroorsaak dat voldoende versorging nie aan kinders gebied word nie. Sommige kinders moet op straat 'n inkomste verkry.

Daar bestaan sekere fisieke karaktertrekke of habitat wat ooreenstem ten opsigte van waar straatkinders vandaan kom. Hulle kom gewoonlik uit onontwikkelde, oorbewoonde en meesal plakkersareas wat om 'n stad geleë is. Gebrekkige dienslewering, soos vullisverwydering en watervoorsiening, word ook in hierdie areas ondervind. Volgens die ekologiese raamwerk moet die gemeenskap waaruit die straatkind kom ook in die intervensieprogram aan die straatkind ingesluit word. Habitat moet ook aan die straatkind 'n samewerkende omgewing bied waar hoop gedemonstreer word. Alhoewel die fisiese omgewing onnet en armoedig is, kan 'n psigiese atmosfeer van liefde, aanvaarding en hoop geskep word.

Die publiek kan 'n positiewe of negatiewe ondersteuningsstelsel vir die straatkind wees. 'n Tekort aan inligting het tot gevolg dat die simpatieke publiek nie werklik 'n positiewe stelsel vir die straatkind vorm nie. Die publiek as stelsel hou dikwels die bedelary in stand. Geweld kan ook voorkom en is uiters negatief. Inligting en

opvoeding van die publiek is 'n belangrike aspek wat in die intervensieplan ten opsigte van die straatkind ingesluit moet word.

Die sosiale konteks, bure en buurskappe het die potensiaal om baie positiewe netwerke te kan vorm. Buurskappe kan 'n bron van gesamentlike hulp en 'n sentrum van interpersoonlike beïnvloeding wees. Tog word daar tans in onontwikkelde areas gevind dat dit eerder negatief ontwikkel en dat hierdie areas hoërisiko-areas vir probleme word. Werkloosheid, alkoholmisbruik en leeglêery word dikwels hier gevind en is gevolglik nie 'n positiewe ondersteuningsstelsel vir die kind nie. Buurskappe het egter die potensiaal om met die regte leiding en organisering in 'n positiewe ondersteuningsstelsel te ontwikkel.

Om 'n werk te hê, is vir die meeste mense 'n bron van oorlewing. Die werkloosheidsyfer in Suid-Afrika het egter tot gevolg dat die ondersteuningsnetwerk baie beperk is.

Besighede of die sakesektor kan baie positiewe bydraes lewer tot die ondersteuning van programme aan straatkinders. Tog word net enkele positiewe en ondersteunende besighede gevind en verdere inligting en opleiding aan die sakesektor is noodsaaklik ten einde groter ondersteuning aan die straatkind te bied.

Die polisie dien as 'n belangrike ondersteuningsnetwerk vir die totale gemeenskap. Hul optrede hou egter dikwels vir die straatkind bedreigings in. 'n Gebrek aan inligting en vaardighede ondermyn soms die polisie as ondersteuningsnetwerk/diens. Samewerking van die polisie se kant met die ander diensleweringstelsels is 'n noodsaaklikheid vir 'n effektiewe diens aan die straatkind.

Die juridiese stelsel in Suid-Afrika het die laaste aantal jare baie pogings aangewend om meer kindvriendelik te wees. Tog bestaan daar nog groot leemtes waar straatkinders se gesinne/ouers nie in ag geneem word in die stelsel nie. Die juridiese stelsel beskik oor beleid wat positief ten opsigte van die straatkind aangewend kan word.

Gesondheidsdienste vorm 'n baie belangrike ondersteuningsdiens aan alle gemeenskappe. Vele faktore veroorsaak egter dat die gesondheidstelsel gebrekkig is en glad nie in die ondersteuning kan voldoen wat noodsaaklik is nie. Tog vorm gesondheidsdienste meesal deel van die span om die straatkind te help. Hul betrokkenheid en dienste is onmisbaar in die program aan die straatkind.

Maatskaplike dienste en programme bied tans in Suid-Afrika die mees standhoudende ondersteuningsdiens aan die straatkind. Alhoewel programme baie verskillend uitgevoer word en die kriteria vir die diens nie altyd die belang van die kind, gesin en gemeenskap in totaliteit behels nie, word baie pogings aangewend om die straatkind te probeer help. Die kind self behoort inspraak in die program te hê. Kriteria ten opsigte van programme sluit die individu, gesin, gemeenskap en 'n ekologiese raamwerk in.

Die eksosisteem is van die allergrootste belang in die behartiging van die straatkindverskynsel. Vanaf die mikrosisteem, mesosisteem en in hierdie hoofstuk, die eksosisteem, is die ekologiese perspektief se aandeel in die hantering van die straatkindverskynsel onontbeerlik, en wel vanweë die holistiese en totaliteitsbenadering daarvan.

In die volgende hoofstuk word die makrosisteem bespreek wat verdere totaliteit aan hierdie perspektief voorsien.

### DIE STRAATKIND OP MAKROSISTEEMVLAK

---

Die laaste vlak van die ekologiese model is die makrovlak. Dit is die buitenste sirkel van die ekologie en omsluit die totaal van die ander vlakke. Alhoewel hierdie laaste vlak die mees verwyderde vlak in die individu se ontwikkeling is (die vlak waar beïnvloeding op die individu die indirekste is en die individu dikwels nie eers van hierdie beïnvloeding bewus is nie), is dit tog 'n baie sterk bepalende vlak vir die ontwikkeling van 'n individu. Die makrosisteem word ook die kulturele konteks genoem (Bee & Boyd, 2006: 46). Die vlak bevat die beleidsraamwerk ten opsigte van kinders in Suid-Afrika, die beleid ten opsigte van welsyn in Suid-Afrika, geloof/religieaspekte, kultuur en politiek waarin 'n kind in Suid-Afrika grootword.

#### 7.1 AFBAKENING VAN DIE MAKROSISTEEM

Die makrosisteem is 'n breë oorkoepelende ideologie wat dikteer hoe – in hierdie geval – kinders behandel moet word, wat hulle geleer moet word en die doelwitte wat hulle moet nastreef. Die makrosisteemvlak is die kultuur, subkultuur en die sosiale-kontekste waarin die mikro-, meso- en eksosisteme ingebed is (Shaffer, 1999: 65).

Bronfenbrenner (1979: 258), wat grotendeels vir hierdie perspektief verantwoordelik is, bied die volgende beskrywing van die makrosisteem: *“(It) refers to the consistency observed within a given culture or subculture in the form and content of its constituent micro, meso and ecosystems, as well as any belief systems or ideology underlying such consistencies”*. Die klas-, etniese en kulturele verskille in sosialiseringspraktyke is die wisselwerking wat in die sisteem plaasvind.

Schoeman (1999: 76) lei uit bogenoemde beskrywing van die makrosisteem af dat hierdie sisteem nie net alleen in strukturele terme beskou word nie, maar ook die oordrag raak van inligting en ideologieë wat – sowel eksplisiteit as implisiteit – betekenis en motivering bied aan sekere instansies, maatskaplike netwerke, rolle,

aktiwiteite en hul wederkerige verhoudings. Die skrywer stem saam met Schaffer (1999:65) dat die makrosisteem die lewe van 'n individu beïnvloed deur 'n bepaalde kultuur of subkultuur daar te stel waarbinne die eksosisteem, die mesosisteem en die mikrosisteem funksioneer. Bronfenbrenner (1979: 289) dui aan dat die makrosisteem opsommenderwys die bloudruk van die ekologiese omgewing omsluit, nie alleen soos dit is nie, maar ook hoe dit kan word as die huidige sosiale orde verander. Hy (1979: 3) stel dat daar in elke kultuur of subkultuur sekere stelsels is wat duidelik van 'n gegewe soort is, byvoorbeeld hoe die huise en die strate lyk. Alhoewel dit baie dieselfde is, het verskillende kulture duidelik onderskeidende verskille. Verandering in hierdie bloudruk waarna hy verwys, het tot gevolg dat strukture in stelsels kan verander en dan weer verandering in gedrag en ontwikkeling tot gevolg kan hê. Hy verwys as voorbeeld na 'n ernstige ekonomiese krisis in 'n samelewing wat duidelik 'n positiewe en negatiewe impak op die ontwikkeling van die kind kan hê, afhangende van die kind se ouderdom en die tyd wat die gesin finansiële druk ervaar het. 'n Baie duidelike bewys van hierdie invloed vanuit die makrovlak wat wêreldwyd ervaar is, is die beleidsdokument van die VN-Konvensie oor Kinderregte (UNICEF, 1990) waar die regte van kinders bepaal en beskryf word en deur die meeste lande aanvaar is. Hierdie beleid speel steeds 'n groot rol ten opsigte van optrede teenoor kinders. Die aanvaarding en toepassing is egter problematies in sommige kulture. Lyfstraf vir 'n kind word deur hierdie beleid verbied, maar in sekere kulture word die toepas van lyfstraf as noodsaaklik beskou. Volgens UNICEF (2008: 9) ly meer as 100 lande se kinders in skole nog onder die bedreiging of realiteit van lyfstraf deur middel van, onder andere rottangs en belde. In ten minste 30 lande word kinders nog gestraf en gevonnissen tot rottang hou. Alleenlik 2,4% van die wêreld se kinders is wetlik beskerm teen lyfstraf en Suid-Afrika is een van hierdie lande as sy wette in ag geneem word.

Volgens Schoeman (1999: 80) sluit hierdie vlak twee aspekte in, naamlik samelewingsnorme en kulturele waardes. Dit is gemoeid met die minder sigbare en waarskynlik empiries moeiliker toetsbare waardes en norme wat 'n invloed op maatskaplike strukture en op individue uitoefen. Soos in die vorige gedeelte aangedui, het hierdie minder sigbare dinge (norme en kultuur) heel waarskynlik 'n groter invloed op die mens se lewe as die sigbare dinge (kos, klere, ensovoorts).

Godsdienstige gelowe/sienings kan ook in hierdie makrovlak tuishoort (Ferreira, 2005: 19) en nie alleen kultuur, politiek, beleid en samelewingsnorme nie. Godsdienste kan deel vorm van kultuur, waardes en norme, maar vanweë die bepalende invloed daarvan op die mens, benodig dit afsonderlike vermelding. Dit is nie eintlik moontlik om te bepaal of beleid, politiek, godsdienste of kultuur die grootste invloed op die mens het nie. Die aspekte is vervlegd met mekaar, maar sal ook van mens tot mens en gemeenskap tot gemeenskap verskil. Daar is voorbeelde waar die voedsel wat mense eet volgens godsdienstige geloof bepaal word en nie volgens kultuur nie, byvoorbeeld by Jode en Moslems. Hier kan verwys word na navorsing in Nigerië (Ebigdo, 1996: 245). Kinders word op 'n vroeë ouderdom vir opleiding in die Koran gestuur. Hierdie mense waar die kinders dan moet tuisgaan en leer is nie volgens die Westerse wyse opgelei nie en hulle stuur hierdie kinders na die strate om te bedel – op hierdie wyse word die tendens van straatkinders bevorder. Die Moslem-geloof, volgens Ebigdo (1996: 245), bepaal dat 'n meisie nie mag swanger raak voor die huwelik nie en moedig dogters aan om te trou voor hulle tweede menstruasie. So word 'n tradisie van vroeë huwelike gevorm en dit lei weer op sy beurt tot mishandelingspraktyke.

Met die betrokke navorsing in Nigerië waarna Ebigdo (1996: 247) verwys, is bevind dat 40% van die mense glo dat kinders deur God gestuur is om ouers ekonomies by te staan. Kinders word dus deur hulle ouers strate toe gestuur om handel te dryf om geld te verdien en om huishoudelike ware aan te koop. Hierdie navorsing toon ook ambivalente gevoelens ten opsigte van lyfstraf – 26% sê lyfstraf is die beste manier om negatiewe gedrag van kinders te hanteer en 85% noem dat hulle hulle kinders slaan wanneer hulle negatiewe gedrag openbaar. Brutaliteit en beserings word ook in die naam van dissipline tot uitvoering gebring.

In die makrovlak word gevind dat kulture, beleid, waardes en norme 'n positiewe en/of negatiewe invloed op mense kan hê. Soms kan dit ook mense bevoordeel en soms benadeel. In Suid-Afrika het deprivasie plaasgevind weens 'n beleid van apartheid (Maphatane, 1994: 29; Ebigdo, 1996: 248; Patel, 2005: 73) en onder andere gelei tot 'n tekort aan huise en hulpbronne, wat weer armoede en swak opleiding tot gevolg gehad het. Disintegrasie van tradisionele sisteme, waardes en kulturele norme kon toe plaasvind. In die na-apartheidsjare word weer volgens



navorser 'n ander soort van apartheid ondervind in 'n poging om die diskriminasie reg te stel, naamlik dat persone byvoorbeeld aanstellings kry op grond van hulle kleur en nie noodwendig op grond van kennis en vaardigheid nie.

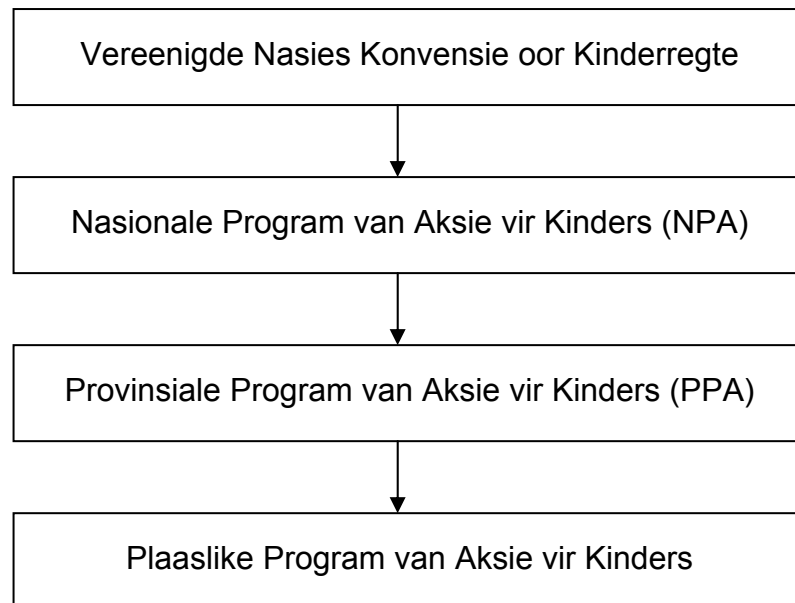
Opsommend word die invloed van die makrosisteem duidelik beskryf deur Bronfenbrenner se verwysing na die parlementêre byeenkoms te België (Parliamentary Assembly, 1996: 18): *“The effective functioning of child rearing processes in the family and other child settings requires public policies and practices that provide place, time, stability, status, recognition, belief systems, customs and actions in support of child-rearing activities not only on the part of parents, care givers, teachers and other professional personnel, but also relatives, friends, neighbours, co-workers, communities, and major economic, social and political institutions of society as a whole.”* Om sulke toestande te skep en doelwitte te bereik beteken dat individuele en gemeenskapswaardes, sowel as publieke beleid geheroriënteer moet word tot 'n werklike integrasie van kindbevorderlike omstandighede in teorie en praktyk. Ontwikkeling deur een of ander liniêre benadering moet vermy word. Daar moet eerder gevra word watter soort samelewing benodig word vir 'n kind se ontwikkelings- en grootwordproses. Beleid word bepaal in die hoop om 'n positiewe bydrae te lewer ten opsigte van die kind se ontwikkeling. Hierdie beleid ten opsigte van kinders in Suid-Afrika word vervolgens hanteer.

## **7.2 BELEID TEN OPSIGTE VAN KINDERS**

In die gedeelte wat volg word die beleid en wette ten opsigte van kinders en veral straatkinders in Suid-Afrika beskryf. Wetgewing en beleid is een van die groot makrovlakfaktore wat die ontwikkeling, opvoeding en grootmaak van kinders bepaal.

Suid-Afrika se beleid word nie net deur Suid-Afrika se beleidmakers bepaal nie, maar ook deur die groter makro-omgewing, naamlik internasionaal. Hierdie beleid/dokumente wat wetgewing beïnvloed, ten opsigte van kinders word skematies voorgestel in Figuur 12 waarin aangedui word dat die VN-Konvensie oor Kinderregte 'n sterk bepalende faktor in die opvoeding en grootmaak van kinders in Suid-Afrika is. Alhoewel hierdie nasionale of provinsiale of plaaslike programme nie altyd

funksioneer soos dit teoreties bedoel is nie, het hierdie internasionale konvensie 'n groot impak omdat dit as beleid van die land deurgegee en aggressief bemark word.

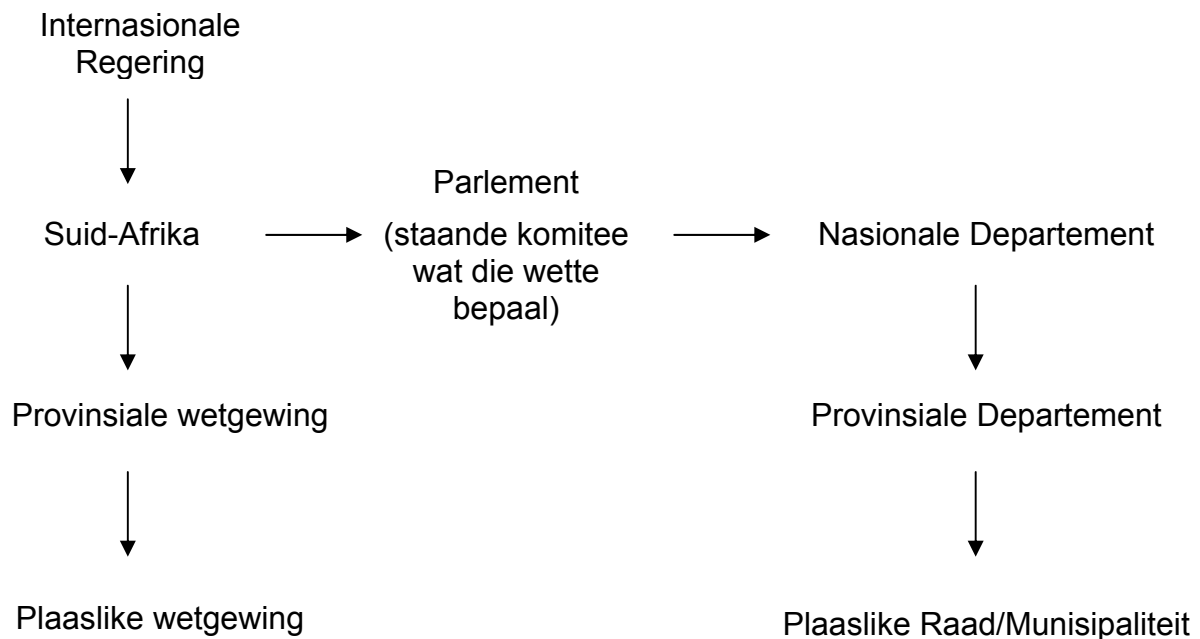


**Figuur 12: Skematiese voorstelling van die invloed van internasionale beleid op die land se beleid ten opsigte van kinders  
(*National Legislation and Policies, 2002: 1*)**

Figuur 13 dui weer 'n skema aan wat onderskeid maak tussen politieke beleid en die administrasie daarvan.

## Polities

## Burokraties/Administratief

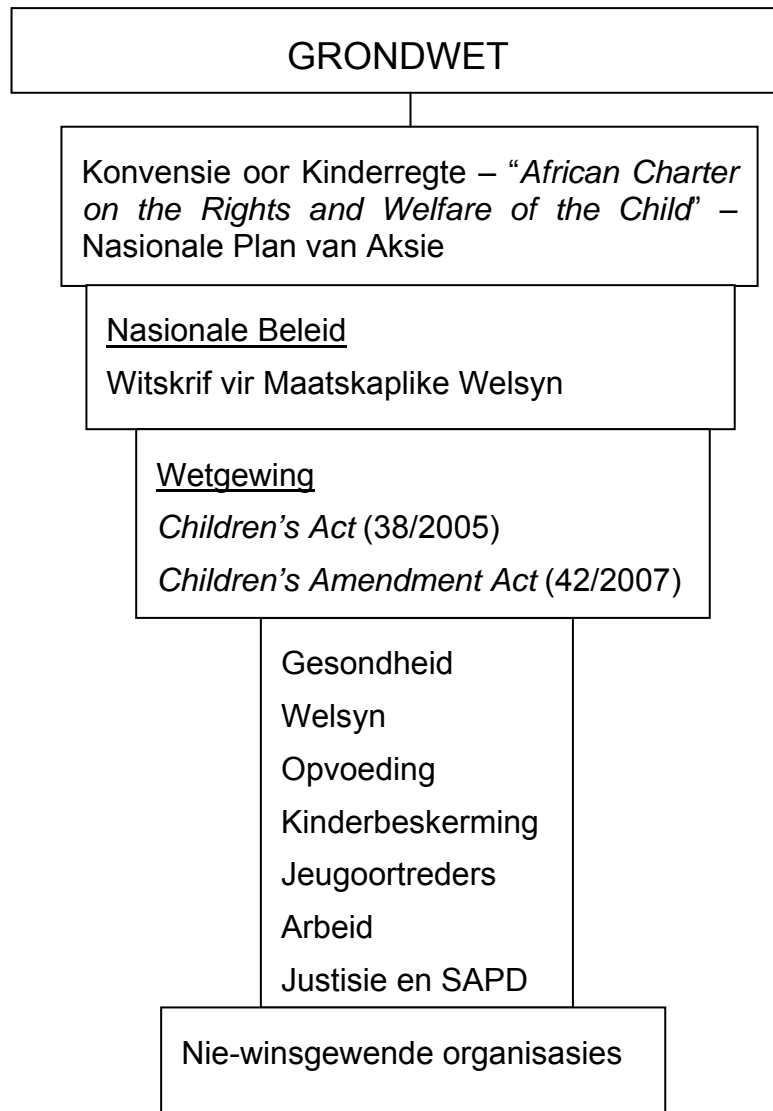


**Figuur 13: Skematiese voorstelling van wetgewing en beleid (Botha, 2008)**

Kragtens Suid-Afrikaanse beleid kom wetgewing en die toepassing daarvan tot stand deurdat die parlement nasionale beleid bepaal en elke provinsie se wetgewer is dan verantwoordelik vir die toepassing daarvan. Dokumente waarin beleid uitgespel word, is Wetsontwerpe (“*Bills*”), Wette (“*Acts*”), Regulasies (“*Regulations*” by elke Wet) en Witskrifte (“*White Papers*”) wat ‘n staatsdepartement uitreik om omvattende beleid te stel – selfs oor meer as een wet), (Botha, 2008).

Polities word die beleid ten opsigte van kinders internasionaal bepaal deur die Verenigde Nasies (VN-Konferensie oor kinderrechte). Daarna volg die Wette wat in Suid-Afrika deur die Parlement geproklameer word. Die Wetgewing van Suid-Afrika, byvoorbeeld die *Children’s Act* (38/2005), het provinsiale beleid/wetgewing tot gevolg en word verder verfyn na plaaslike wetgewing. Die persone wat moet toesien dat hierdie wette van Suid-Afrika uitgevoer word, is die Nasionale Departement van Maatskaplike Ontwikkeling. Uitvoering van die provinsiale wetgewing is die verantwoordelikheid van die Provinsiale Departemente van Maatskaplike Ontwikkeling. Op laagste vlak is die Plaaslike Raad of Munisipaliteit verantwoordelik vir die uitvoering van die Plaaslike Wetgewing.

Veeran (1999(a): 233) bied 'n skematiese voorstelling van 'n makrovlakstrategie – interaktiewe beleid wat die primêre, sekondêre en tersiêre modelle van die intervensie aandui (aangepas vir 2008). Dis opgeneem in Figuur 14.



**Figuur 14: Skematiese voorstelling ten opsigte van beleid met betrekking tot kinders (Veeran, 1999(a): 233)**

Die grondwet van Suid-Afrika vorm saam met die konvensie oor Kinderregte die basis van Suid-Afrikaanse beleid oor kinders. Daarnaas volg die Nasionale Beleid wat die Witskrif vir Maatskaplike Welsyn is. Naas die Nasionale Beleid is die Wetgewing wat betrekking het op kinders die *Children’s Act (38/2005)* en die *Children’s Amendment Act (42/2007)*.

Die departemente betrokke by die benutting van die Wet is gesondheid, welsyn, opvoeding, kinderbeskerming, jeugoortreders, arbeid, justisie en die Suid-Afrikaanse polisie. Wetgewing word benut deur nie-winsgewende organisasies, geloofgebaseerde organisasies en deur die staat self.

Daar bestaan 'n aantal nasionale beleidsdokumente en wetgewing in Suid-Afrika wat van toepassing is op kinders, naamlik

- *Children's Act (38/2005)*
- *Children's Amendment Act (42/2007)*
- Witskrif vir Maatskaplike Welsyn (1997)
- Vereenigde Nasies Konvensie oor die regte van die kind
- "*African Charter on the Rights and Welfare of the Child*"
- Die Den Haagse Konvensie oor Internasionale Kinderontvoering
- Die Den Haagse Konvensie oor Internasionale Aannemings
- Vrystaatse Protokol vir die voorkoming van handel met mense (SA, 2006: 21)

Apartheid in Suid-Afrika het op 'n sekere manier armoede, werkloosheid en die migrasie-arbeidsstelsel bevorder deur die Groepsgebiedewet (Swart-Kruger, 1996: 231; Patel, 2005: 73). Beleid wat aanvaar is in 'n poging tot regstelling is die "*First Call for Children*" wat op 24 Mei 1994 deur die Staatspresident onderteken is. In die heropbou- en ontwikkelingsprogram is ook aandag gegee aan die omstandighede van kinders. Op 16 Junie 1994 het President Nelson Mandela 'n presidensiële fonds daargestel wat kinders in gevangenis en ook straatkinders moet bystaan. 'n Jaar later (1995) is die VN-Konvensie oor Kinderregte aanvaar en op 1 Junie 1996 is die Nasionale Program van Aksie teenoor kinders (NPA) ingestel. Daar is skrywes (Swart-Kruger, 1996: 231) wat vermeld dat daar ten spyte van wetgewing nie veel verandering in die lewens van kinders plaasgevind het nie. Alhoewel die beleid wyd en aggressief versprei word, ondervind die kinders van Suid-Afrika nie altyd die voordeel van die wetgewing nie. Die redes hiervoor kan volgens die navorser moontlik verbind word aan aspekte soos kulturele teenkanting, swak implementering en monitering van sisteme en gebrekkige mannekrag en fondse wat die uitvoering van die beleid moet verseker.

Vervolgens word 'n aantal beleidsdokumente wat 'n invloed het op die straatkind kortliks bespreek.

### **7.2.1 Minimumstandaarde van die Suid-Afrikaanse Kinder- en Jeugsorgsisteem: ( “*Interministerial Committee on Young People at Risk*” (1998))**

Die minimumstandaarde van die Kinder- en Jeugsorgsisteem het betrekking op onder andere skuilings vir kinders en ander fasiliteite vir kinders. In hierdie beleidsdokument kom die ontwikkelingsperspektief baie duidelik na vore, byvoorbeeld die kontinuum van minste beperkend na die meeste ontwikkelend. Hiermee word bedoel dat die kind geplaas word in die posisie wat vir hom die minste beperkend is en die meeste ontwikkeling inhou. Afhangende van die kind se gedrag kan hy geplaas word in die volgende sorgposisies:

- Terug in die ouerhuis
- In pleegsorg
- In 'n kinderhuis, jeugsorgsentrum, skuiling
- Nywerheidsskool.

Die kind beweeg dus van die mins beperkende en mees ontwikkelende posisie na die meer beperkende – en dit dui ook aan hoe die kind al dieper in die sisteem inbeweeg.

Skuilings of sentrums is ook geleë op vlak 3 of vlak 4 van die kontinuum van sorg.

Die dokument beskryf gedragsbeheermetodes wat heeltemal verbode is byvoorbeeld lyfstraf en dreigemente tot uitsetting, sowel as aanmeldbare insidente, byvoorbeeld dood of besering van 'n kind en bewerings van mishandeling (*Interministerial Committee on Young People at risk*, 1998: 4-5).

Die beleid handel verder oor die wyse van toelating in die sentrum, veiligheid, regte van kinders, klagtes, die fisiese omgewing, noodgevalle en veiligheidspraktyke, die aanpassingsplan (individuele ontwikkelings- en sorgplan), privaatheid en vertroulikheid, toeganklikheid tot regshulp, die hof en hofverskyning, emosionele en

maatskaplike sorg, gesondheidsorg, gedragsbeheer, ontwikkelingsmilieu en atmosfeer, sorgplan, individuele ontwikkelingsplan, ontwikkelingsgeleentheid en -programme, terapeutiese programme, opleiding en afskeid.

Die filosofie van die beleid is ontwikkelingsgerig met as agtergrond die Konvensie oor Kinderregte. Die beleid is gerig op lewenslange verhoudinge in die gesin (of 'n gepaste alternatief) en herintegrasie in die gemeenskap. Hierdie beleidsdokument het duidelik wegbeweeg van vorige stelsels (wat meer liniêr en volgens 'n mediese model was) na sirkulêre en ontwikkelingsgerigte hantering.

In die praktyk is gedragsbeheer, waar lyfstraf heeltemal verbode is, soms nog problematies. Sommige kulture wil graag nog lyfstraf behou en 'n goeie alternatief vir lyfstraf word moeilik gevind. Dit verg dat die ontwikkelingsgerigte model eintlik met baie goeie vaardigheid toegepas moet word.

### **7.2.2 HOP/"RDP": Heropbou- en ontwikkelingsprogram (1994)**

Die heropbou- en ontwikkelingsprogram van die ANC is 'n dokument wat sedert 1994 die regering van Suid-Afrika se rigting bepaal het. Hierdie beleidstuk bied 'n raamwerk vir 'n geïntegreerde en samehangende sosio-ekonomiese vordering. Die HOP dien as 'n basis van beleidsformulering oor 'n wye spektrum, insluitende maatskaplike dienste. Hierdie integrasie van sosiale en ekonomiese ontwikkeling is afgeskaal toe die regering die liberale kapitalistiese makro-ekonomiese beleid van groei, werksverskaffing en herverdeling (GEAR) in 1996 aanvaar het (Lombaard, 2008: 156).

In die HOP word klem gelê op die opleiding en opvoeding van die mens vir sy hele lewensiklus (ANC, 1994: 8). Opleiding, opvoeding en werkskepping vir die jeug is 'n belangrike taak uit die HOP.

Die regte van kinders moet beskerm word en maatreëls moet getref word om te verseker dat gemeenskapsgebaseerde en werkpleksorgsentrum voorsien in die behoefte na alternatiewe sorg. Hier word uitgewys dat onmiddellike stappe geneem moet word om kinders uit gevangnisse en polisie-selle te kry. Spesiale programme

vir kinders sonder huise, spesifiek die kinders op straat, moet daargestel word (ANC, 1994: 56). Hier word spesifiek na die straatkind verwys.

Verpligte skoolopleiding word duidelik in die HOP uitgespel. 'n Groter verskeidenheid in 'n kwalifikasiesisteem word ook uitgewys om alle mense die geleentheid te gee om opgelei te word (ANC, 1994: 64).

Die straatkind verkry dus spesifieke verwysing in die HOP en dit het bygedra dat daar vanaf 1994 meer erkenning aan programme vir straatkinders verleen word. In die Vrystaat spesifiek is groter finansiering aan straatkindprogramme beskikbaar gestel.

### **7.2.3 UN Convention on the Rights of the Child (1989)**

Die "UN Convention on the Rights of the Child" of die "First Call for Children" is 'n wêreldverklaring en plan van aksie wat op die wêreld se spitsberaad vir kinders daargestel is. Die Konvensie oor Kinderregte is Desember 1990 gehou en hierdie "First Call"-verklaring is 'n uitvloeisel daarvan. Suid-Afrika het hierdie verklaring in 1994 aanvaar (UNICEF, 1990). Die belangrikste punte van die aksieplan en artikels wat in hierdie ooreenkoms ten opsigte van kinders en dan veral straatkinders aanvaar is, is die volgende (UNICEF, 1990):

Aksieplan Nommer 7: Kinders wat in ekstra moeilike omstandighede leef (hier word straatkinders ook aangedui) en werkende kinders moet spesifiek beskerming geniet. Staking van onwettige kinderarbeid moet ook aandag kry.

Aksieplan Nommer 22: Kinders in moeilike omstandighede, onder andere straatkinders, moet spesiale aandag kry. Hulp moet aan hul gesinne en gemeenskappe gegee word en internasionale samewerking moet verkry word.

Aksieplan Nommer 23: Meer as 100 miljoen kinders in die wêreld is betrokke by kinderarbeid, soms gevaarlike en harde werk, en moet teen ekonomiese uitbuiting beskerm word.



Die regte van kinders word ook soos volg omskryf:

Artikel 7:

- 1) 'n Kind moet onmiddellik na geboorte geregistreer word en het die reg om deur sy ouers versorg te word.
- 2) Staatsdepartemente moet die implementering hiervan verseker.

Artikel 27:

- 1) Die Staat erken die reg van die kind tot 'n lewenstandaard wat genoegsame fisiese, geestelike, psigiese, morele en sosiale ontwikkeling bied.
- 2) Ouers of ander persone verantwoordelik vir die kind het die primêre verantwoordelikheid om, binne hul vermoëns en finansiële vermoë, die kind te beveilig en die omstandighede te bied wat nodig is vir die kind se ontwikkeling.
- 3) Die staat moet ouers en ander persone wat vir die versorging verantwoordelik is, hierin bystaan, veral ten opsigte van voeding, klere en behuising.

Artikel 28: Die Staat erken die kind se reg tot opleiding deur primêre opleiding afdwingbaar te maak en gratis aan almal beskikbaar te stel. Die Staat ondersteun sekondêre opleiding. Maatreëls word getref om gereelde skoolbywoning te verseker en die uitvalsyfer te verminder.

Suid-Afrika het reeds in 1994 hierdie verklaring aanvaar. Sedert en voor hierdie tyd was die navorser reeds betrokke by straatkinders in die Vrystaat. Die straatkindprogramme in die Vrystaat word hoofsaaklik gelewer deur nie-winsgewende organisasies. 'n Positiewe verandering wat wel in die laaste 10 jaar gemaak is, is dat daar meer befondsing vanaf die staat beskikbaar gestel is vir straatkindprogramme. Alhoewel die fondse nie genoegsaam is nie, is daar tog 'n groter erkenning aan hierdie programme as voor 2000. Die regte van die kinders wat in Artikel 7 en 28 uitgewys is, word steeds gebrekkig aangespreek. Ouers is steeds nie gerat om hulle kinders se geboorte te registreer nie en dit bly 'n groot leemte vir die kind. Volgens die regte van die kind behoort die staat die ouers by te staan in die basiese behoeftes van die kind. Die meeste ouers van straatkinders kan nie werklik in die kinders se basiese behoeftes voorsien nie. Hier is dus steeds gebreke en die kind verkry nie sy regte nie. Skoolopleiding behoort gratis beskikbaar en

afdwingbaar vir die kind te wees. Skoolgelde is minimaal, maar ouers sukkel om die verdere koste van boeke en klere te dra. (Die hele skoolstelsel is in hoofstuk 5 bespreek.) Dit is duidelik dat Suid-Afrika steeds nie kan verseker dat 'n groot getal kinders se regte nagekom kan word en daar tot hulle ontwikkeling bygedra kan word nie.

In die Verenigde Nasies se konvensie (UNICEF, 1990: 45) is daar 'n hele aantal artikels wat betrekking het op die straatkind. Die artikels word hier onder opsommend en samevattend deurgegee. Al die artikels, buiten 1, 5, 11 tot 17, 25, 38 en 39, het betrekking op die straatkind.

Die betrokke artikels handel oor die beste belang van kinders, geen diskriminasie, toegang tot beskikbare hulpbronne, reg tot lewe en 'n reg tot naam, nasionaliteit en identiteit. Die ouers van die kind is belangrik en gesinshereniging word voorgeskryf. Wanneer 'n kind nie in sy ouers se sorg kan bly nie, is hy geregtig op beskerming, dienste en versorging – en dit sluit ook vlugtelingkinders in. Liggaamlik en verstandelik gestremde kinders ontvang besondere aandag vir 'n gelukkige lewe ten einde dieselfde voordele as 'n gesonde kind te geniet. Kinders het die reg tot gesondheidsdienste, 'n reg om skool by te woon en 'n reg tot beskerming teen afhanklikheidsvormende middels, seksuele blootstelling en degraderende behandeling of straf.

Straatkinders geniet nie werklik al die regte soos uitgespel in die konvensie vir kinderregte nie. 'n Nuwe faktor wat hier ter sprake is, is die gesinsherenigingsdienste. Gesinsherenigingsdienste is nie altyd in belang van die straatkind nie (Pretorius & Louw, 2008). Die jare in die praktyk het die navorser ook geleer dat gesinshereniging 'n stadige, versigtige proses is. Op hierdie stadium van maatskaplikewerkdienste in Suid-Afrika, met 'n tekort aan maatskaplike werkers, is daar by meeste straatkindgesinne nie werklik 'n moontlikheid van 'n volgehoue gesinsherenigingsproses nie.

Ten opsigte van die diskriminasie, beste belang en beveiliging van die straatkind, is reeds in 3.4.4 aangedui dat daar in Suid-Afrika "skoonmaaksessies" van die strate is (*Daily News*, 2007). Die Suid-Afrikaanse Polisie (SAPD) kry opdrag om die strate

skoon te maak en hulle verwyder eenvoudig die kinders en laai hulle by 'n sentrum of veiligheidsplek af. Daar is geen nut aan sodanige skoonmaaksessie nie en dit veroorsaak net weerstand teen die dienste wat aan kinders gelewer word waar die SAPD ook 'n rol moet speel. Die kinders se regte word benadeel deur sulke aksies.

Die saak ten opsigte van geboortesertifikate en skoolbywoning is hier ter sprake, maar is reeds in punt 5.5.4 bespreek. Dit handel kortliks daaroor dat die meerderheid straatkinders nie oor geboortesertifikate beskik nie – hulle ouers het hulle nie geregistreer nie of kon hulle nie registreer nie, omdat die ouers self nie dokumente het nie. Die kinders se regte word benadeel deurdat ouers nie hulle kinders se geboortes registreer nie.

Die skoolstelsel, naamlik skooltoegang deur middel van geboortesertifikaat, grootte van klasse, wyse van onderwys, is in punt 5.5.4 bespreek en die gebrek hieraan lei ook tot die benadeling van die kind se regte.

Straatkinders is, volgens die konferensie en die Suid-Afrikaanse Grondwet, geregtig op beskerming. Dit sluit aan by punt 7.3.4 waar genoegsame hulpbronne en dienste bespreek is. Tekort aan mannekrag en fondse bied nie genoegsaam beskerming aan die kinders nie. Vluchtelingkinders moet egter hierby ingesluit word, terwyl vluchtelingkinders nie oor dokumentasie beskik om hulle deur middel van 'n hofbevel te beveilig nie. Alhoewel vluchtelingkinders dus dienste moet ontvang, kan dit egter nie in die praktyk werklik effektief gedoen word nie, aangesien geboortesertifikate dikwels 'n vereiste is vir toegang tot hulpbronne.

Gesondheidsdienste is baie belangrik vir die straatkind, aangesien die lewe op straat in besonder ongesond en onhigiënies is. Toegang tot mediese sorg is egter soms baie beperk weens mannekragtekorte in Suid-Afrika. Private mediese persone is hier van groot hulp en waarde wanneer privaat gesondheidsinstansies vrywillige dienste aan die straatkind bied.

Met verwysing na bogenoemde skiet die dienste in Suid-Afrika nog baie tekort. Alhoewel die beleid die kind wil beskerm en ontwikkel, toon die praktyk die realiteit en dat dit in baie gevalle nie moontlik is om die kind te beskerm en te ontwikkel nie.

#### **7.2.4 Die Grondwet van Suid-Afrika, Wet 108 van 1996**

Die Grondwet van Suid-Afrika is die hoogste wet van die Republiek. Wette of gedrag strydig hiermee is onwettig en die verpligting wat dit voorskryf, moet nagekom word (S.A., 1996: 5).

In hoofstuk 2 word die Handves van Menseregte gebied en kinders word spesifiek aangedui (S.A., 1996: 12). Elke kind moet 'n naam en nasionaliteit hê en die sorg van ouers of familiesorg of 'n toepaslike alternatief as hy van sy familie verwyder is. Kinders het die reg tot voeding, skooling, basiese gesondheidsorg en maatskaplike dienste. Hulle moet beskerm word teen verwaarlosing, wangedrag, misbruik en blootstellende arbeidspraktyke.

Die kind mag nie aangehou word buiten as dit 'n laaste uitweg is nie en vir 'n kort periode, maar apart van mense oor 18 jaar.

Die beste belang van 'n kind word deur die Grondwet onderskryf. Artikel 28 van die Grondwet beskryf dat elke kind die reg het tot oorlewing, ontwikkeling, beskerming en deelname (Jacobs, 2005: 11). In Suid-Afrika is hierdie regte vir kinders die basis vir enige verdere wetgewing en beleid. Dit vorm die hoogste gesag ten opsigte van kinders. Weereens is dienste gerig op die beste belang van kinders, maar met beperkte mannekrag, hulpbronne en gebroke gesinne is dit nie altyd moontlik nie.

Tans in Suid-Afrika is daar geen riglyne en geen manier van monitering oor die gevalleladings van maatskaplike werkers in die veld nie. Maatskaplikewerkdienste is deurslaggewend vir elke faset van die kind se ondervinding in die versorgings- en beskermingsstelsel. Daar is in 'n ondersoek in 2003 bevind dat die gevalleladings van maatskaplike werkers ver te hoog is om voldoende te kan voorsien in dienste (Loffel, 2007: 322).

#### **7.2.5 Witskrif vir Maatskaplike Welsyn (1997)**

Die Witskrif vir Maatskaplike Welsyn (1997) is die beleidsdokument wat die huidige maatskaplikewerk- en ander welsynsdienste van Suid-Afrika bepaal. Hierdie beleid

wil verseker dat die maatskaplike dienste volgens 'n holistiese benadering geskied en die totaliteit van dienste moet sodanig bedryf word dat die mens en gemeenskap as totaliteit hanteer word (SA, 1997: 4).

Die Witskrif (SA, 1997: 58) dui die volgende benadering aan vir dienste aan gesinne, kinders, jongmense en bejaardes: Die hoogste prioriteit word verleen aan die bevordering van die gesinslewe en die oorlewing, beskerming en ontwikkeling van al Suid-Afrika se kinders. Pogings moet aangewend word om gesinne en kinders te betrek in besluite wat hul lewens raak. Die doel van dienste is om gesinne te versterk sodat 'n toepaslike omgewing vir fisiese, emosionele en sosiale ontwikkeling van alle gesinslede kan plaasvind. 'n Reeks maatskaplike dienste moet beskikbaar wees om alle gesinne in nood te help en die gesinslewe te bevorder en te versterk.

Verskillende riglyne word in die Witskrif (SA, 1997: 61) aangedui om gesinne en kinders te help, soos byvoorbeeld dat die regte van gesinne en kinders beskerm moet word; gesinne in nood omvattende beskerming en ondersteuning moet kry; arm gesinne en kinders die hoogste prioriteit moet wees in die toewysing van bronne.

Ten opsigte van straatkinders word daar ook spesifieke beleid aangedui. In die Witskrif se beskrywing van straatkinders word daar na twee kategorieë straatkinders verwys, naamlik die "op die straat" – wat deur armoede geforseer is om na stedelike areas te gaan om geld te verdien, maar wat gereelde kontak met hul gesinne het, en die "van die straat" wat permanent hul gesinne en gemeenskap verlaat het as gevolg van omstandighede soos fisiese, seksuele en emosionele misbruik, of diegene wat verlate is. Hierdie kinders bring die meeste van hul lewe deur sonder toesig en beskerming van volwassenes. Hulle bly saam met ander kinders en is van mekaar afhanklik vir oorlewing (SA, 1997: 60).

Die Witskrif (SA, 1997: 60) maak melding van 10 000 straatkinders in 1993 in Suid-Afrika en daar word geglo dat hierdie getal jaarliks verhoog. 'n Sterk aanspraak word op openbare aksie gemaak om hierdie verskynsel te bekamp.

Spesiale programme vir verskillende groepe word aangedui en so ook vir straatkinders (SA, 1997: 66), naamlik:

- a) Daar moet voorkom word dat blootgestelde kinders straatkinders word. Straatkinders moet met hul gesinne en gemeenskappe herenig word, en as dit nie moontlik is nie, moet alternatiewe maniere gevind word om die straatkind met die gemeenskap te herenig.
- b) Skuilings moet net as 'n tydelike maatreël beskou word en moet meer benut word as assesseringsentrums en veiligheidshuise.
- c) Geen kind mag langer in 'n skuiling of assesseringsentrum bly as 60 dae sonder toepaslike assessering en permanensiebeplanning nie (waarmee verstaan word dat hulle langer as 60 dae kan bly solank die assessering met die kind gedoen is en die beplanning dit vereis).
- d) Toepaslike programme vir straatkinders moet geregistreer word en standarde en beheermaatreëls gestel word. Programme moet die voorbereiding van jong kinders vir formele skool insluit en vir ouer straatkinders voorbereiding vir die werksmark deur toepaslike programme soos lewens- en werksvaardigheidsprogramme.
- e) Straat- en uitreikwerkers (opgeleide kinder- en jeugsorgwerkers) moet aangestel word vir die vroeë identifikasie en verwysing van blootgestelde kinders.
- f) Behandelingsprogramme sluit in afhanklikheidsvormende programme en moet kindvriendelik wees.
- g) Die Wet op Kindersorg, (74/1983), moet verander word vir die voorsiening in die behoeftes van straatkinders, die opvoeding van die publiek en die bevordering van kinderregte (soos wel gedeeltelik in die nuwe *Children's Act* (38/2005) (Hoofstuk 7) aangedui word).
- h) Deurlopende navorsing moet gedoen word om die effektiwiteit van bestaande programme te evalueer en die ontwikkeling van verdere programme te ontwikkel.

Die benadering wat gevolg word vir dienslewering is dat die gesinslewe beskerm en versterk moet word. Dit moet geskied deur bemagtigings- en opbouende programme. 'n Program, naamlik die Nasionale Program van Aksie vir Suid-Afrikaanse gesinne, is geïmplementeer om vennootskap met die rolspelers te verseker (SA, 1997:61).

Hierdie duidelike voorskrifte in die Witskrif is reeds in Suid-Afrika geïmplementeer en daar word gestreef na 'n beter en meer effektiewe diens aan die straatkind.

Implementering en instandhouding van alles wat in die Witskrif ten opsigte van straatkinders aangedui word, is egter nie moontlik met beperkte mannekrag (maatskaplike werkers en kinder- en jeugsorgwerkers), onvoldoende befondsing en swak intersektorale samewerking nie. Die *Children's Act (38/2005)* en die *Children's Amendment Act (42/2007)* maak voorsiening dat die meeste van bogenoemde voorskrifte in die Witskrif geïmplementeer en uitgevoer kan word. Die enigste weglating is die opvoeding van die publiek. Die wette en beleid van Suid-Afrika streef na die beste belang van die kind en ook die straatkind. Praktiese uitvoering hiervan is tans 'n knelpunt. Die strukture van die straat is nie effektief genoeg om implementering en uitvoering aan die Witskrif te gee nie. In die praktyk word oneffektiwiteit ten opsigte van bestuur en monitering van programme beleef. Finansiële tekorte word voortdurend deur die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling voorgehou as rede vir nie-voldoende finansiering van programme. Vakatures in die staatsdiens en privaat sektor met betrekking tot maatskaplike werkers is 'n verdere knelpunt wat implementering en instandhouding van programme inkort. Lombaard (2008: 164) dui 'n verdere struikelblok in die uitvoering van die Witskrif aan, naamlik dat reeds 10 jaar na die aanvaarding van die Witskrif, daar nog geen sterk, verenigde groep van professionele persone vir maatskaplike dienste bestaan nie. Tog noem sy dat maatskaplike werkers doelgerig soek na die lewering van maatskaplike dienste volgens 'n ontwikkelingsbenadering. Die Witskrif het 'n draaipunt gevorm in die geskiedenis van maatskaplike dienste in Suid-Afrika – veral ten opsigte van die wanbalans van dienste in die verlede.

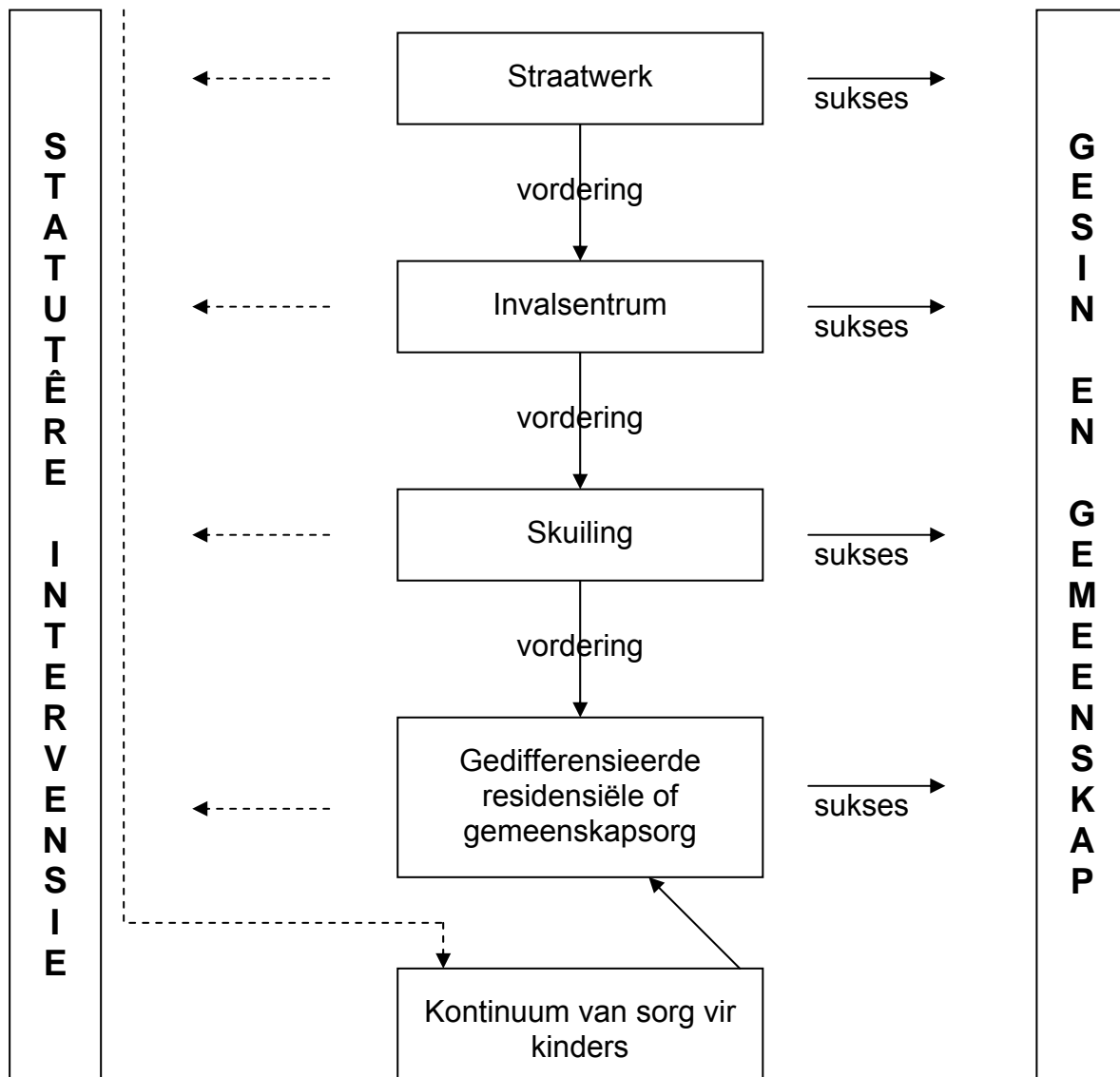
#### **7.2.6 Vrystaatse provinsiale beleid oor dienste aan straatkinders (*Department of Social Welfare, 1997*)**

Hierdie beleid is hoofsaaklik die produk van werkswinkels en insette van persone betrokke by straatkinders, literatuurstudies, ondervinding en dokumente soos die "*Transformation of the Child and Youth Care System*", die Provinsiale Program van Aksie vir Kinders (PPA), die Wysigingswetsontwerp op Kindersorg en die VN-Konvensie oor Kinderregte (Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 1997: 4). Die uitgangspunt van hierdie beleidstuk is om die beste belang van die kinders wat op straat leef en werk in 'n gelyke, nie-diskriminerende en toepaslike wyse te dien deur kwaliteitdienslewering.

Hierdie Vrystaatse Provinsiale Beleid volg die benadering van 'n nie-statutêre intervensiestrategie. Die benadering is op selfverwysing en 'n oopdeurbeleid gebaseer wat die behoeftes van die kinders aanspreek en gerig is op gesinshereniging en permanensiebeplanning binne die gemeenskap (*Department of Social Welfare*, 1997: 14). Dit is ook gebaseer op die aanname dat elke kind die reg het om sy lewe met waardigheid te leef en in staat moet wees om tot sy volle potensiaal as 'n menslike wese te ontwikkel.



Figuur 15 stel die raamwerk vir sorg, opleiding en behandeling van straatkinders skematies voor.



**Figuur 15: Raamwerk vir die sorg, opleiding, behandeling en ontwikkeling van straatkinders (Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 1997: 17)**

Hierdie figuur bied die proses van dienste vanaf straatwerk (op die straat) na 'n invalsentrum waar die straatkind net blootgestel word aan die heel basiese dienste, naamlik kos, higiëne en die intervensieprogram. Daarna kan die straatkind wanneer hy gereed is na die skuiling gaan. In enige stadium van die proses kan daar met statutêre intervensie opgetree word (na links) of gesins-/gemeenskapshereniging,

afhangende van die kind se vordering en sy beste belang. Die ideaal is dat die kind na die gesin/gemeenskap sal terugkeer op hierdie stadium, maar indien dit nie moontlik is nie, vind statutêre plasing in residensiële of pleegsorg plaas.

In die praktyk is hierdie raamwerk vir dienste aan die straatkind 'n werkbare model as voldoende fondse beskikbaar is om personeel in diens te hê vir die uitvoering daarvan. Dit bied egter ook 'n wyse waarop die kind weer met sy gesin en gemeenskap geïntegreer word. Daar kan nie werklik 'n tydsduur aan hierdie proses gekoppel word nie, aangesien elke kind se ontwikkeling of herstel volgens sy eie bepaalde raamwerk geskied. Sommige skuilings het egter 'n maksimum tyd wat 'n kind in hulle sorg mag verkeer.

Voorts dui hierdie beleid aan dat die dienste aan die straatkind in 'n ontwikkelings- en ekologiese perspektief gewortel moet wees gebaseer op sleutelbeginsels wat aan 'n verskeidenheid diensleweringmodelle en gedifferensieerde programme verbind word (Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 1997: 18). Alhoewel hierdie beleid reeds 11 jaar oud is, is dit steeds toepaslik kragtens die beleid van die staat en ontwikkelingsgerigte dienste. Hersiening van die beleid is egter nodig in die lig van die nuwe *Children's Act* (38/2005) en die groter klem op registrasieproses, behandelingsprogramme en ook ontwikkeling van gemeenskappe.

'n Kort opsomming van die ekologiese perspektief word soos volg in die dokument deurgegee (Department van Maatskaplike Ontwikkeling, 1997: 22):

- Fokus op sterkpunte eerder as patologie.
- Bou bekwaamheid eerder as om te poog om gesond te maak.
- Ontmoedig leer deur probeer en tref.
- Neem altyd die hele konteks in ag.
- Verstaan en reageer toepaslik op ontwikkelingstake en behoeftes.
- Werk met die persoon in totaliteit – nie die “patologie” of die probleem nie.
- Werk is gerig op die verhoging van potensiaal eerder as die verkleining van die probleem. Dit impliseer 'n sterk geloof (gereflekteer in die praktyk) in die potensiaal van elke individuele kind en gesin.

- Beklemtoning van die feit dat die meeste behandeling in die daaglikse lewensomgewing van die kind plaasvind.
- 'n Multidissiplinêre spanbenadering waar die kind en sy gesin as volle lede van die span erken word.

Bogenoemde opsomming is positief, sterkte-geörienteerd en fundamenteel ekologies. Alle aspekte wat aangedui word, vorm deel van die rol van die maatskaplike werker en kan 'n basis vir 'n intervensieprogram vorm.

In die praktyk word probleme ondervind om 'n multi-dissiplinêre span op gereelde basis by dienste te betrek. Soos deur die hele verslag aangetoon, is 'n multidissiplinêre span noodsaaklik vir die suksesvolle uitvoering van die program. 'n Gebrek hieraan laat 'n leemte in die behandeling van die kind.

Die registrasie en regulasies van invalsentrums en skuilings word in die beleidstuk deurgegee, asook die toepaslike beginsels vir menslike hulpbronne. Die laaste hoofstuk gee beginsels vir koördinerings en netwerkvorming (Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 1997: 43). Koördinerings en netwerkvorming, of soos ook genoem, die multidissiplinêre spansamewerking, vorm 'n integrale deel van die behandeling en ontwikkeling van die straatkind.

Hierdie beleidstuk is een wat die direkste riglyne ten opsigte van dienste aan straatkinders. Hierdie beleidstuk wat dan ook op 'n ekologiese perspektief gegrond is, voorsien 'n raamwerk waarvolgens gewerk word na die herintegrasie van die kind in die gesin/familie en gemeenskap. Die voorskrifte is prakties en realisties. Met genoegsame fondse, hulpbronne en mannekrag kan dit uitgevoer word in die praktyk. Een aspek wat egter voor die straatwerkdienste bygevoeg kan word, is die voorkomingsdienste binne gemeenskappe waar die kinders vandaan kom, en tergelykertyd ook ontwikkelingsdienste.

### **7.2.7 Beleid ten opsigte van MIV/Vigs en kinders in statutêre plasinge**

Beleid ten opsigte van MIV/Vigs en kinders in statutêre plasinge verwys na die hantering van MIV/Vigs en is 'n beleidstuk wat spesifiek van toepassing is op straatkinders in skuilings. Die beleid bespreek verskillende begrippe wat veral verband hou met MIV/Vigs, dit verwys na die regte van kinders en die verskillende alternatiewe plasinge waaronder skuilings bespreek word. Oor skuilings word die volgende genoem (Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 2001: 7): Kinders word in skuilings geakkommodeer as 'n tydelike maatreël in gevalle waar 'n kind homself in moeilike omstandighede bevind (byvoorbeeld die straatkind). Skuilings voorsien beskerming en sorg aan sulke kinders. Hierdie skuilings moet ingerig wees volgens die Wet op Kindersorg (74/1983).

Ten opsigte van die toetsing van kinders vir MIV bied die Nasionale Beleid op die toetsing vir MIV (Government Gazette 1479, gedateer 10 Desember 1999) die volgende: MIV-toetsing mag alleenlik met die toestemming van die persoon wat getoets word gedoen word, of deur 'n persoon wat wettig gemagtig is om sodanige toestemming namens so 'n persoon te gee. Hierdie beleid beklemtoon die belangrikheid van berading, vooraf en daarna, in alle gevalle van toetsing.

Die spesifieke beleid vir kinders in skuilings (asook ander residensiële sorg) word duidelik uitgespel (Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 2001: 11): Geen kind mag vir plasingdoeleindes getoets word nie. Geen plek mag daarop aandring dat 'n kind getoets word nie, behalwe in die volgende omstandighede (Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 2001: 12):

- Met geskrewe toestemming deur die ouer of voog van die kind onder 14 jaar en nadat hulle volledig in berading die rede vir sodanige toets ontvang het. Die resultaat van die toets sal vertroulik bly en nie geopenbaar word nie.
- As 'n kind ouer as 14 jaar is, moet hy self geskrewe toestemming gee vir mediese behandeling. In die geval van MIV/Vigs-toets mag die resultate ook nie aan die personeel van die skool bekendgemaak word sonder geskrewe, ingeligte toestemming deur die kind nie.

- Die Hoof van die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling kan toestemming verleen dat 'n kind se status bepaal word indien 'n geskrewe verslag bewys lewer dat dit in die beste belang van die kind is. Die resultaat van die toets word as vertroulik beskou en nie vir bekendmaking aan personeel nie. Daar mag teen geen kind gediskrimineer word as sy status positief is nie.

Die beleidstuk bepaal voorts dat MIV/Vigs-opvoeding en -opleiding by skuilings aangebied word. Wanneer 'n kind MIV-positief is, moet hulle toegang hê tot die toepaslike mediese sorg en ook verwys kan word as dit nodig sou wees (Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 2001: 15). Sommige hospitale en klinieke lewer betekenisvolle insette hieromtrent.

Voorsorgmaatreëls ten opsigte van MIV/Vigs moet in plek wees ten opsigte van wonde, ontsmetting, noodhulpklasse, ensovoorts. Elke persoon moet egter hanteer word asof hy geïnfekteer is (Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 2001: 16).

Die reëlings met betrekking tot MIV/Vigs in hierdie dokument blyk, ten spyte daarvan dat dit op kinders in skuilings betrekking het, egter ook toepaslik te wees op die kind op straat wat nie in 'n skulding opgeneem is nie. Die vertroulikheidsbeginsel en beginsel oor skriftelike toestemming vir toetsing vorm die basis van die beleid en kan net so van toepassing gemaak word op die kind op straat. Die kind bo 14 jaar kan alleenlik self sy toestemming verleen vir toetsing, tensy dit in die beste belang van die kind gevind word om sodanige toetsing te kry. Die vertroulikheidsbeginsel en geen mededeling sonder toestemming bly egter steeds van toepassing.

Hierdie dokument en die vorige (vgl. 7.2.7) is die enigste dokumente wat direk verwys na beleid ten opsigte van die straatkind en vorm deel van die intervensieprogram van die maatskaplike werker aan die straatkind. Die beleid is aanvaarbaar en deel van menseregte wat beskerm word. Die beleid wat volg, is weer gerig op alle kinders, met net 'n definitiewe riglyn betrekking op die straatkind in sommige artikels.

### **7.2.8 Riglyne vir die identifikasie en beheer van jong kinders wat op straat is (Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 2003)**

Met verwysing na punt 7.2.7 wat riglyne gee vir die dienste aan straatkinders in die Provinsie Vrystaat, is hierdie beleid aanvullend daargestel vir die vroeë identifisering van jong kinders op straat. Hierdie beleid handel dus spesifiek oor die toepaslike vroeë intervensiestrategieë om die beste belang van kinders te dien (Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 2003: 1) en kan aansluit by die verskillende vlakke van dienslewering soos in 7.2.7 beskryf en deur die Departement bepaal.

As basis van hierdie beleidstuk word verwys na die regte van kinders wat gevind word in die Suid-Afrikaanse Grondwet, die Verenigde Nasies se Konvensie oor Kinderregte en die “*OAU Charter on the Rights and Welfare of the African Child*”. Hierdie regte bied ‘n omvattende sambreel vir die beskerming van die belange van kinders. Die beleidstuk stel dit duidelik dat die konteks en uniekheid van dienste in ag geneem moet word by die beskerming en regte van die kinders, byvoorbeeld ‘n straatkind met die reg tot gesinsorg kan nie maar net van die straat verwyder word en in ‘n gesin geplaas word nie – dit moet op die regte wyse, volgens toepaslike programme gedoen word wat sal meewerk tot die terugplasing van die kind by sy gesin (Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 2003: 3).

Hierdie beleidstuk verwys veral na die kind op straat wat twaalf jaar en jonger is. Soos in die praktyk ondervind word, word hier ook riglyne gestel dat ‘n jong nuwe kind op straat vinnig geïdentifiseer moet word en dat daar kontak met die kind gemaak moet word voordat die kind bekend raak met die straatlewe (Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, 2003: 4). Die toepaslikste intervensiestrategie hiervoor is deur middel van uitreikwerk/straatwerk. Die voorskrifte hiervan word in die riglyn beskryf en naas hierdie uitreikwerk moet gesinsherenigingsdienste onmiddellik begin.

Voorts maak die beleid melding van ‘n invalsentrum en assessering van die kind, gesinsherenigings- en ondersteuningsdienste. Programme wat ‘n tekort aan mannekrag ondervind, kan hierdie dienste nie volgens die noodsaaklike intensiteit lewer nie. Statutêre intervensie word alleenlik gedoen as dit in beste belang van die

kind is en nie as 'n maklike en vinnige oplossing nie. Die beste belang van die straatkind is dieselfde as die beste belang van enige kind. Die beste belang word uiteengesit in Artikel 7 van die *Children's Act* (38/2005) en handel oor verhoudingsvermoëns en gesindhede van versorgers, die behoeftes van die kind en die kind se eie vermoëns.

Hierdie beleidstuk stel die ideale wyse van diens aan die jong kind op straat. Indien die kind vroeg geïdentifiseer word en die gesinshereniging spoedig kan plaasvind, behoort meer suksesvolle herenigings gedoen te word. Die realiteit van 'n tekort aan mannekrag, asook die lae prioriteit wat hierdie kinders se gesinshereniging in diensleweringssysteme verkry, spreek egter nie van sodanige sukses nie.

### **7.2.9 *Children's Act No 38 of 2005***

Die *Children's Act No 38 of 2005* (SA, 2005), waarvan die eerste gedeelte in 2006 gepromulgeer is, gee uitvoering aan die regte van kinders soos dit in die Grondwet vervat is. Die Wet op Kindersorg (SA, 74/1983) is vir meer as 20 jaar gebruik as die Wet waarvolgens kinders hanteer is. Hierdie wet (SA, 1983) is ontwerp voor die aanvaarding van die Konvensie oor Kinderregte en die huidige grondwet van Suid-Afrika. Hier was dus nie 'n duidelike fundamentele filosofie wat verband hou met die regte van kinders en die ontwikkelingsmodel ten opsigte van dienste aan kinders nie. Wat egter wel gevind word, is dat die gesinslewe beskerm moet word, maar nie ten koste van die kind self nie. Die *Children's Act* (38/2005) is 'n vervanging van nege ander wette rakende kinders.

Die gees van die wet gaan oor die reg van die kind, deelnemende besluitneming (betrek kind), die beste belang van die kind en intersektorale dienste. Die *Children's Act No 38 of 2005* (2005, Art 150) se beskrywing van 'n sorgbehoewende kind is nie baie verskillend van die Wet op Kindersorg (74/1983) nie, maar die straatkind word spesifiek vermeld en soos volg beskryf (SA, 2007: 96), naamlik Artikel 150:

(a) 'n Kind wat lewe en werk op straat of bedel vir 'n lewe.

Die straatkind kan dus nou anders as in die vorige Wet met 'n spesifieke artikel voor die hof gebring word as 'n sorgbehoewende kind wat verdere statutêre dienste noodsaak.

Die *Children's Act* (38/2005) vervat nie verder die wette ten opsigte van straatkinders en hulle versorging nie. Die *Children's Amendment Act* (42/2007) gee egter spesifieke aandag aan die dienste en versorging van straatkinders en word hiernaas bespreek.

#### **7.2.10 *Children's Amendment Act* (42/2007)**

Die *Children's Act* (38/2005) stel nuwe meganismes in plek wat die verwydering van kinders wat op straat leef en werk, erken as 'n kind wat sorgbehoewend is en beskerming nodig het (vgl 7.2.10). In die *Children's Amendment Act* (42/2007) word spesifiek verwys na die plasing van kinders in 'n invalsentrum en 'n skuiling. Die beskrywing, dienste, programme en registrasie van 'n invalsentrum word in Hoofstuk 14 van die betrokke Wet deurgegee.

Artikel 198 van die *Children's Amendment Act* (42/2007) stipuleer dat alle bestaande skuilings binne 'n tydperk van vyf jaar, vandat die artikel in werking tree, kragtens die Kinderwet geregistreer moet word as 'n kinder- en jeugsorgsentrum. Hoofstuk 13 van hierdie betrokke Wet gee 'n volledige beskrywing van die registrasie en programme.

Die belangrikste aspekte ten opsigte van invalsentrums soos in die *Children's Amendment Act* (42/2007) aangedui, word kortliks deurgegee. 'n Invalsentrum (Hoofstuk 14 van die Wet) is 'n fasiliteit wat in die basiese dienste gerig op die emosionele, fisiese en sosiale ontwikkelingsbehoefte van kwesbare kinders voorsien. Die invalsentrum kan enige van die volgende basiese dienste lewer: voorsiening in voeding, ondersteuning in skoolbywoning, bystand ten opsigte van persoonlike higiëne en wasgoeddienste. Die volgende programme toepaslik vir die ontwikkelingsbehoefte van die kinders wat die sentrum bywoon, kan aangebied word: leiding, berading en psigososiale ondersteuning, sosiale vaardighede en lewensvaardighede, opvoedkundige programme, rekreasie, gemeenskapsdienste,



skoolvakansieprogramme, primêre gesondheid in samewerking met die plaaslike kliniek, aanmelding en verwysing van kinders na maatskaplike werkers, bevordering van gesinsbehoud en gesinshereniging, rekenaargeletterdheid, uitreikprogramme, voorkoming en vroeë intervensieprogramme. Hierdie is 'n wye verskeidenheid dienste. Ander rolspelers, soos die kliniek, word reeds hier ingevoeg. Die SAPD kan ook betrokke wees by genoemde programme. Met spesifieke verwysing na programme, kan deur middel van monitering van die beleidsimplementering seker gemaak word dat programme holisties en gerig op die kind se behoeftes is.

Die skuilings moet binne 10 jaar aan die vereistes van die kinder- en jeugsorgsentrus voldoen en het volgens Artikel 208 van die betrokke Wet die volgende implikasies: Die bestuursliggaam mag nie meer as nege lede hê nie en moet bestaan uit billike ("*equitable*") verteenwoordiging deur al die rolspelers. Geen persoon ongeskik om met kinders te werk, mag op die bestuur dien nie. 'n Nuwe toevoeging tot die Kinderwet (74/1983) is dat daar 'n register moet bestaan waarop mense wat nie geskik is om met kinders te werk, weens een of ander voorval of bedreiging van kinders, aangedui word. Die *Children's Act* (38/2005), Hoofstuk 7 Deel 2, wettig 'n Nasionale Kinderbeskermingsregister wat deur die Direkteur-Generaal in elektroniese formaat gehou word. Die inligting, aanmelding van persone en bekendmaking van persone op die register word in Deel 2 beskryf. Hierdie reëling is 'n belangrike toevoeging wat daartoe kan bydra dat kinders beter beskerm word teen misbruik van mense.

Die bestuur moet kinderforums instel as deel van die bestuur ten einde deelname van die kinderinwoners te skep. Ouderdom, meerderheid en stadium van ontwikkeling van die kinders moet by die samestelling van die forum in ag geneem word. Kinderdeelname is een van die belangrikste beginsels wat in hierdie wet ingesluit is.

Programme wat by die sentrum aangebied word, moet terapeutiese programme wees wat ontwerp is vir die residensiële sorg van kinders buite die gesinsomgewing. Hierdie programme moet in 'n verskeidenheid kinders soos dié in veiligheidsplek, dié wat aan prostitusie blootgestel is, straatkinders met gestremdhede, kinders wat

waarneming of assessering benodig, kinders in afwagting vir vonnis, ensovoorts se behoeftes voorsien.

Die *Children's Amendment Act (42/2007)* gee heelwat riglyne deur vir die bedryf van sentrums vir straatkinders. Die programme gee ook 'n aanduiding van wat die rol van die maatskaplike werker is. Dit is positief dat daar nou 'n definitiewe wyse van registrasie vir invalsentrums is. Die verandering van skuilings na kinder- en jeugsorgsentrums kan moontlik na 'n meer komplekse situasie lyk, aangesien kinder- en jeugsorgsentrums se programme voorsiening moet maak vir die opname van 'n wye verskeidenheid kinders. Die vermoede bestaan egter dat sentrums groepe sal afbaken en steeds konsentreer op een groep of min of meer dieselfde groepe kinders.

Straatkinderskuilings se subsidie/finansiële bystand vanaf die staat is baie minder as aan die kinder- en jeugsorgsentrums. Met die implementering van hierdie beleid word aanvaar dat die finansiering oor 'n tydperk van vyf jaar sal verander sodat dit met die registrasie wel dieselfde befondsing sal kry. Die verbetering ten opsigte van subsidiëring van dienste en die moontlikheid van aanstelling van maatskaplike werkers te verbeter.

Vanuit hierdie 11 beleidsdokumente kan geëvalueer word en spesifieke rolle en programme vir die maatskaplike werker aangedui word. In die eerste plek is die filosofie ten opsigte van die belang en beskerming van die straatkind en gesin positief en dit word duidelik in beleid vervat en die dokumente wil ook uitvoering gee hieraan. Daar is nie teenstrydighede ten opsigte van die belange van die kind nie. In totaal gesien, sal die uitvoering en instandhouding van hierdie beleid aan die straatkind in Suid-Afrika 'n beter toekoms en moontlikhede tot positief aangepaste volwassenes kan voorsien.

Die krisis ten opsigte van die beleid is die implementering en uitvoering daarvan. Die voor die handliggendste struikelblok in implementering en uitvoering is 'n tekort aan mannekrag en dan veral maatskaplike werkers. Soos die huidige situasie in die praktyk ondervind word, is daar nie werklik maatskaplike werkers en maatskaplike

dienste wat ten opsigte van gesinshereniging op deurlopende basis kan inskakel nie. 'n Tekort aan befondsing kan moontlik deel vorm van die tekort aan mannekrag.

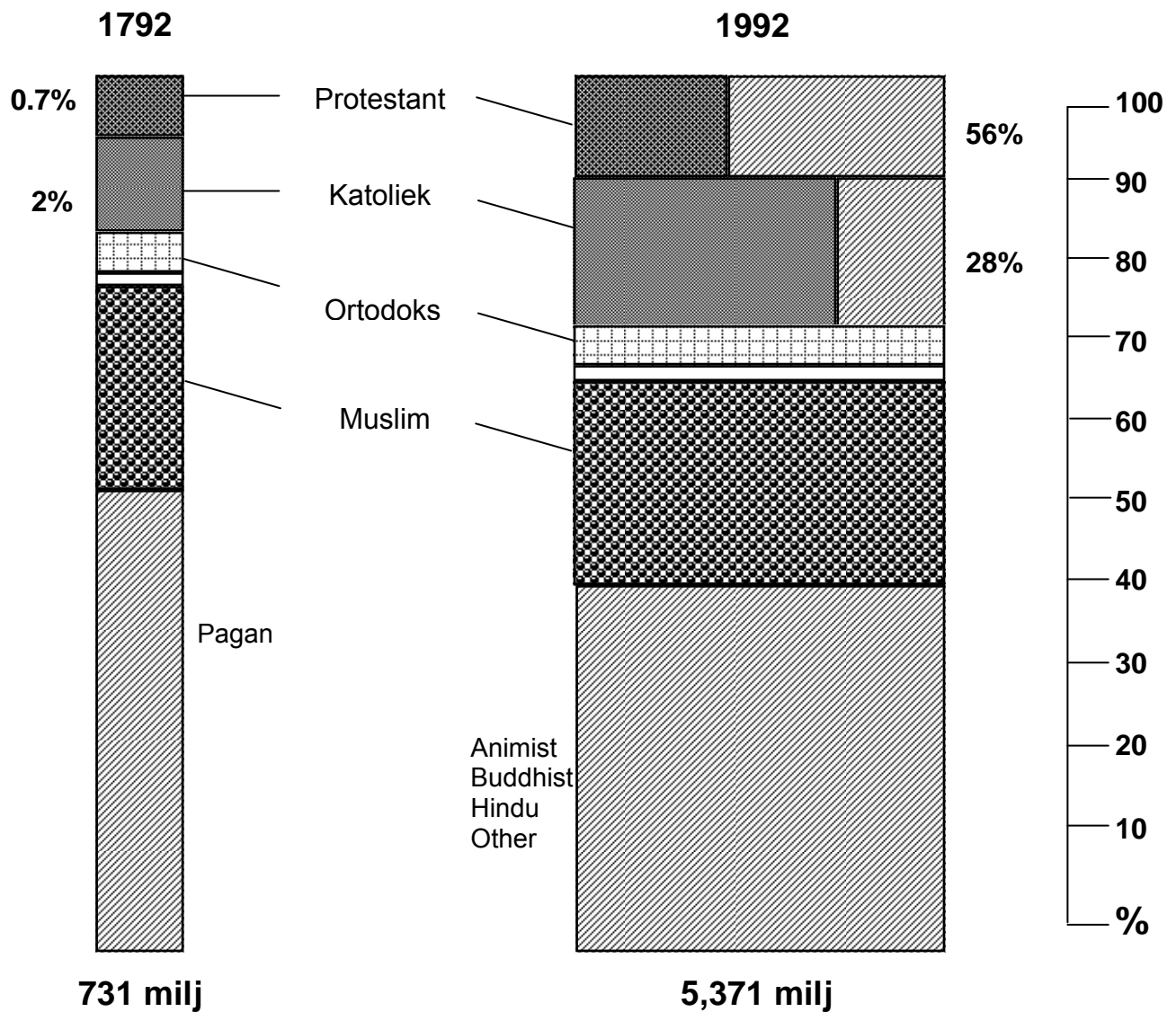
Uitvoering van die beleid vra ook goeie intersektorale of interdisiplinêre samewerking. Die praktyk het leemtes en bied groot uitdagings hieromtrent. Elke profesie en diens is sodanig gerig op hulle eie doelwitte dat hierdie gesamentlike aksies nie suksesvol is nie en die straatkind ly gebrek aan 'n totaliteitsdiens. Die maatskaplike werker se rol is daarin geleë om hierdie struikelblokke op kreatiewe wyse aan te durf. Meer intersektorale gesprekke en samewerking moet plaasvind ten opsigte van die hele konteks van armoedeverligting.

Godsdienste/religie as deel van die makrovlak het 'n invloed op die straatkind en dienslewering en word onder die volgende punt bespreek.

### **7.3 GODSDIENS/RELIGIE**

Godsdienste of religie verwys na geïnstitutionaliseerde patrone van spirituele/geestelike geloof, waardes en praktyke wat deur 'n gemeenskap gedeel word (Saleebey, 2002: 75). Soos in die begin van die hoofstuk beskryf, is die religieuse (godsdienste) ook deel van die makrosisteem en het dit 'n bepaalde invloed op 'n individu se lewe. Beïnvloedingsvoorbeelde is by punt 7.1 genoem, maar in hierdie gedeelte word veral verwys na die godsdienste van Suid-Afrika wat 'n bepaalde rol speel in die lewe van die Suid-Afrikaners en dan ook straatkinders.

Figuur 16 bied 'n uiteensetting van die godsdienste in die wêreld. Die Christelike godsdienste word hier verteenwoordig deur die Protestantse, Rooms-Katolieke en Ortodokse godsdienste (Johnstone, 1998: 95).



**Figuur 16: Godsdienstige veranderinge in die wêreld**

In Suid-Afrika is die verhouding baie anders as die wêreldverhouding. Ongeveer 80% van Suid-Afrikaners is Christene, en die meeste is Protestante. Meer as 8 miljoen Suid-Afrikaners is lede van Afrikaanse Onafhanklikheidskerke, wat ten minste 4 000 gemeentes het. Die denominasie het oor die algemeen 'n kombinasie van tradisionele Afrika- en protestantse gelowe. Die ander groot protestantse denominasie, die NG Kerk, het ± 4 miljoen lede in gemeentes waarvan die meeste lede wit of van gemengde ras is (*US Library, 2006: 1*). Ander protestante denominasies in die middel van die 90's sluit in 1,8 miljoen Metodiste, 1,2 miljoen Anglikane, 800 000 Lutherane, 460 000 Presbiteriane en kleiner getalle Baptiste, Sewendedag-Adventiste, AGS en die "Assembly of God". Meer as 2,4 miljoen Suid-

Afrikaners is Rooms-Katolieke, 27 000 is Grieks- of Russies-Ortodoks. Meer as 7 000 is Mormone, 350 000 Hindoes, 400 000 Moslems en 100 000 Jode. Daar is 'n klein getal Boeddiste (*US Library*, 2006: 1).

Die geskiedenis toon dat die Afrika-godsdienste aanvanklik die gelowe van die Suid-Afrikaners was (voor die 1900's). Die Khoisan het geglo in mistieke verhale oor gode en voorvaders. Die son en maan was dikwels hul god. Die Afrika-mense het weer nuwe godsdienstige praktyke en gelowe gebring, naamlik hul geloof in 'n bo-natuurlike wese wat seën en ongeluk bring. Die manlike hoof van die stam was gewoonlik die rituele leier. Zulu- en Xhosa- godsdienste het manlike voorvadergeeste opgesoek vir leiding. Die Afrika-geloofsisteem het nie priesters of offisiële tussengangers gehad nie – hul het meer geglo in die politieke leierskap wat ook godsdienstige verantwoordelikheid gebring het (Meiring, 1995: 8-11; *US Library*, 2006: 2).

Godsdiens en politiek is dikwels verweef. Na die aankoms van Bartholomias Dias aan die Kaap in 1488, het die Christendom in Suid-Afrika begin. Dit het veral na 1652 in die Kaap ontwikkel. Baie Christelike groepe het in Suid-Afrika aangekom en later is ook politieke krag aan die Christelike godsdiens gegee. Die Christelike godsdiens het gegroei sodat dit tans ongeveer 80% van godsdienstige groepe in Suid-Afrika uitmaak (*US Library*, 2006: 3-4).

Die Christelike godsdiens staan en val by sy belydenis aangaande die versoeningswerk wat Jesus tussen God en die mens kom bewerkstellig het. Dit is die hartklop van die evangelie wat Christene wêreldwyd bely en oor alle kerkgrense heen saamsnoer (Meiring, 1996: 150).

Dit is duidelik dat godsdiens in Suid-Afrika verander en aangepas het volgens die verandering van die bevolking en ook die politieke invloed. Voor die aankoms van die Westerlinge aan die Kaap is grootliks Afrika-godsdienste gehandhaaf. Hierdie godsdienste was dan bepalend vir die mens se gebruike, gedrag en lewe. Na die Westerlinge se aankoms in die Kaap het die Christelike godsdiens ook in die land ingekom. Tans is dit ook die oorheersende geloof in die land.

Die Christendom in Suid-Afrika word saamgestel uit verskillende denominasies, naamlik:

- Die Rooms-Katolieke kerk waar die pous en die sakramente 'n baie belangrike plek inneem.
- Die Ortodokse kerke waar besondere klem op die seremoniële aard van die kerklike liturgie gelê word.
- Die protestantisme wat 'n sterk reformatoriese inslag het en wat die klem laat val op die gesag van die Bybel en die rol van persoonlike geloof (Meiring, 1996: 144).

Aan die begin van die hoofstuk (vgl. 7.1) word voorbeelde verskaf van hoedanig die toepassing van sekere godsdienste die kinders nadeling beïnvloed. In Suid-Afrika is godsdienstvryheid, maar deur middel van wette van die land word gepoog dat godsdiensof sodanig beoefen moet word dat dit nie tot nadeel van die kind strek nie. Volgens Gilligan & Furness (2006: 617) is dit vir maatskaplike werkers in die praktyk belangrik om religieuse en spirituele gelowe van hulleself sowel as die kliënt in ag te neem in dienslewering. Kultureel bevoegde dienste behels volgens hulle 'n begrip van erkenning van die impak van geloof. In Suid-Afrika, waar die meerderheid mense Christene is, is dit makliker om dienste te lewer waar diensleweraar sowel as die ontvanger/straatkind beide van die Christelike geloof is. Tog is dit nie in alle gevalle so nie. Die saak word verder gekompliseer deurdat, ten spyte van dieselfde geloof, die kans baie goed is dat verskillende praktyke in die geloofsuitvoering bestaan. Kennis hiervan is belangrik en die maatskaplike werker moet op die hoogte wees van die verskille. Die Afrika-kultuur se Christene het vele rituele met byvoorbeeld begrafnisse. Kennis hiervan en ook ander rituele en gebruike is belangrik ten einde die straatkind se godsdiensof en kultuur te respekteer. Daar is tog sekere Afrika-godsdienste/gelowe wat negatiewe implikasies vir kinders het, byvoorbeeld die vroulike besnydenis en in sommige gevalle ook die inisiasieskool. Die *Children's Act* (38/2005) bied egter 'n mate van beskerming deur Artikel 12 wat skadelike godsdienstige praktyke beheer. Daar word dus vanaf regeringskant gepoog om deur middel van die makrosisteem (betreffende godsdiensof en beleid) om te sien na die beskerming en ontwikkeling van 'n kind.

Die volgende aspek ten opsigte van die makrovlak is kultuur en die rol wat kultuur speel op die mikrovlak/straatkind.

## 7.4 KULTUUR

Kultuur as 'n groot rolspeler in die individu se vorming as mens. Kultuur word deur die HAT (1965: 488) beskryf as die begrip wat die ganse geestelike besitting van 'n volk op elke terrein omvat; geesteslewe; beskawingstoestand; kultuur is wat oorgebly het nadat jy vergeet het wat jy opsetlik geleer het. Labuschagne (1992) beskryf kultuur as “geestelike besit van 'n volk op alle moontlike gebiede”. Volgens Wikipedia (2006: 1) is die woord “kultuur” afgelei van die Latynse woord “colo-ere” met sy betekenis “*to cultivate*”, wat oor die algemeen verwys na patrone van menslike aktiwiteit en die simboliese strukture wat sulke aktiwiteite betekenis gee. Definisies van kultuur reflekteer verskillende teorieë vir die begrip/evaluering van menslike aktiwiteit. Hier word verwys na Edward B Tylor wat in 1871 geskryf het: *“Culture or civilization, taken in its wide ethnographic sense, is that complex whole which includes knowledge, belief, art, morals, law, custom and any other capabilities and habits acquired by man as a member of society.”* Hiermee saam kan vergelyk word die definisie, soos aangedui in die UNESCO van die Verenigde Nasies: *“set of distinctive spiritual, material, intellectual and denominational features of society or a social group, and that it encompasses, in addition to art and literature, lifestyles, ways of living together, value systems, traditions and beliefs”* (Wikipedia, 2006: 1).

In hierdie definisies word elke keer verskillende aspekte gelys wat deel vorm van kultuur. Kultuur is eintlik 'n omvattende term wat 'n hele aantal aspekte van die mens se lewe omvou. Daar kan in werklikheid afgelei word dat die makrosisteem grotendeels deur kultuur aangedui word. Die makrosisteem dui op die invloed van buite die individu, maar wat tog die individu se gedrag en denke bepaal. Kultuur lê buite die onmiddellike omgewing van die individu, maar is bepalend vir die gedrag, optrede en denke van die individu.

Wikipedia (2006: 2) verwys na die *“Dictionary of Modern Sociology”* (1969: 93) se definisie wat kultuur afbreek na 'n inhoud van drie elemente, naamlik waardes, normes en artefakte: *“Values comprise ideas about what in life seems important.*

*They guide the rest of the culture. Norms consist of expectations of how people will behave in different situations. Each culture has different methods, called sanctions, of enforcing norms. Sanctions vary with the importance of the norm, norms that a society enforces formally have the status of laws. Artifacts – things, or material culture – derive from the culture’s values and norms.”* Die drie elemente bied ‘n hiërargie, naamlik waardes wat belangrik is en die rigting aangee. Daarna volg die norme, naamlik hoe uitvoering gegee word aan die rigting wat gevolg word. Ten laaste kan aksies dan die uitvoering afdwingbaar maak of alleen uitgeleef word deur artefakte wat die kultuur en norm demonstreer. Hier kan afgelei word dat kultuur ook soos die vorige paragraaf aandui die individu se gedrag en denke bepaal. Gedrag vloei voort uit oorlewering en uitgeleef deur artefakte.

Wanneer spesifiek gekyk word na die kultuur van Suid-Afrika is dit duidelik dat daar nie net een kultuur is waarna verwys kan word nie. Op die internet, sowel as in tydskrifte, word daar ten opsigte van Suid-Afrika se kultuur dikwels net verwysings gemaak na die kunsproduk – die dinge wat besigtig kan word wat uit kultuur tot stand kom. Suid-Afrika het ‘n ryke verskeidenheid van kulture wat ook op verskillende wyses ‘n rol speel in ‘n individu se lewe.

Davis & Snyman (2005: 346) stel dit dat van die grootste uitdagings voortspruit uit die kulturele verskeidenheid in die moderne samelewing. Kulturele meervoudigheid is ‘n ou verskynsel wat tans ‘n nuwe dimensie benodig vanweë die massiewe in- en uitstroming van mense wat tans beleef word.

Probleme en verskille bestaan en ontstaan weens etniese en kulturele verskeidenheid en die interpretasie van sekere tipes gedrag (Davis & Snyman, 2005: 347). Gedrag en liggaamshouding, soos byvoorbeeld dat sekere kulture uit respek oogkontak vermy, kan deur ‘n ander kultuur as ongeskik beskou word. In Suid-Afrika met die groot verskeidenheid van kulturele samestellings, is daar dikwels ‘n probleem met begrip en is dit baie duidelik hoe belangrik die ekologiese benadering is wat die totaliteit van die menswees in ag neem. Die invloed van die makrosisteem wat die verste verwyderd is van die individu self (mikrosisteem), is duidelik so bepalend vir die mens se gedrag dat dit in werklikheid ‘n verkeerde interpretasie is om die makrosisteem as “ver” van die individu te beskou. Alhoewel die sisteme in sirkels



van naby tot verder weg aangedui word (vgl. 4.2), maak dit nie die een meer of minder bepalend vir gedrag as die ander nie. Kulture kan die soort ondervindings, wat kinders in hulle huise, omgewing, skole en ander kontekse het, in 'n groot mate beïnvloed. Dit beïnvloed of affekteer dus die kind direk of indirek, byvoorbeeld Combrinck (2006: 1) skryf in die Volksblad/Kontrei van twee kinders, wat die inisiasieskool, soos deur die Sotho en Tswana kultuur voorgeskryf, bygewoon het en dood is. Jong mans, spesifiek in Suid-Afrika, is blootgestel aan besnydenis wat verkeerd geloop het. Ten spyte van ernstige vorme van “fisiese mishandeling”, bly die inisiasieproses 'n gewortelde praktyk in baie kulture en kinders is dikwels nie eers bewus dat hulle slagoffers is nie. Die kind volg die kultuur waarin hy opgroei. Hierdie oorhoofse reëls of organisasie binne 'n samelewing het 'n groot impak op die manier waarop individue in interaksie met mekaar is en ook op al die vlakke van die ekologiese sisteem. Die effek van makrosisteemgelowe is duidelik sigbaar in bogenoemde asook in, byvoorbeeld basiese sake soos die rolverdeling van verskillende gesinslede, byvoorbeeld wie vir watter take in die gesin verantwoordelik is (Edleson & Tolman, 1992: 14).

Sedert 1994 is daar 'n groter bewustheid in Suid-Afrika van kultuurverskille. Maatskaplike werkers is ingelig en neem deel aan programme wat insig en begrip ten opsigte van die diversiteit bring. Vandag is dit steeds belangrik dat die maatskaplike werker in die diens aan die straatkind bewus moet wees van kultuurverskille. Programme aan die straatkind moet sodanig gerig wees dat verskille in kultuur gerespekteer en in stand gehou word. Indien 'n maatskaplike werker nie opleiding ten opsigte van kultuurverskille en die hantering daarvan het nie, sal die opleiding (formeel of informeel) noodsaaklik wees. Kultuurpraktyke moet op beheerde wyse in programme ingesluit word. Daar moet gewaak word daarteen dat kultuur nie voorgehou word as beweegrede vir onaanvaarbare praktyke nie. Kinderversorgers wat volgens kultuur steeds glo in lyfstraf, sal byvoorbeeld by die reëls van die program moet hou en dissipline op ander wyses moet toepas.

Die laaste aspek ten opsigte van die makrovlak is politiek en word volgende bespreek.

## 7.5 POLITIEK

Apartheid was voor 1994, toe die Nasionale Party aan beheer was, deel van die politieke stryd in Suid-Afrika. Na die ontbanning van politieke organisasies in 1990, het die partye saamgekom in 'n uitgerekte en moeilike proses van konstitusionele samesprekings. Die konstitusionele samesprekings het plaasgevind teen die agtergrond van verhoogde vlakke van geweld omdat die politieke partye gesukkel het om kompromië te bereik oor die aard en rigting van 'n nuwe demokratiese nasie. Kompromie is bereik en 'n relatief vredevolle oorgang tot demokrasie is gemaak (Patel, 2005: 91).

In April 1994 het die ANC as politieke party aan bewind gekom en 'n regering van Nasionale Eenheid is gevorm deur die ANC, die Nasionale Party (NP) en die Inkatha Vryheidsparty (IVP). Die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika (108/1996) is aanvaar in 1996. Die wetsontwerp op Menseregte en die Grondwet, saam met die HOP as sleutelbeleid, het die agenda vir verandering in Suid-Afrika gestel. Na twee jaar van konsultasie is die Witskrif vir Maatskaplike Welsyn in 1997 deur die Parlement aanvaar. Suid-Afrika se aanvaarding van ontwikkelingsgerigte maatskaplike welsyn is gebaseer op 'n regte-gebaseerde benadering tot maatskaplike regverdigheid en die inagneming van die behoeftes van die mees agtergeblewe mense. 'n Tweede kenmerk is die verhouding tussen ekonomiese en maatskaplike ontwikkeling. Demokrasie en deelname is beide deel van deelnemende demokrasie as die derde kenmerk. Die vierde kenmerk is maatskaplike ontwikkelingsvennote, gebaseer op welsynsmeervoudigheid waarin die staat die leidende rol speel saam met die burgerlike samelewing en privaat sektor om die gaping tussen mikro- en makrotweeledigheid in die teorie en die praktyk van maatskaplike ontwikkeling te vul, is die vyfde kenmerk van die Suid-Afrikaanse benadering van Maatskaplike Ontwikkeling (Patel, 2005: 119). Soos reeds in Hoofstuk 3 (3.2 & 3.3) beskryf, het politieke beleid 'n invloed op die mense van die land. Die apartheidsbeleid het ook, volgens genoemde hoofstuk, 'n invloed gehad ten opsigte van die straatkindverskynsel. Met verwysing na die huidige politieke beleid, soos Patel (2005: 119) beskryf, behoort die invloed van die beleid nie tot nadeel van die straatkind te wees nie, maar eerder voorkomend van die verskynsel. Die ontwikkelingsgerigte benadering het die voordeel van maatskaplike

regverdigheid, ekonomiese en maatskaplike ontwikkeling en deelnemende demokrasie.

Uit voorafgaande word die bedoeling van die regering beskou as 'n positiewe wyse waarop die makrosisteem tot voordeel van die mikrosisteem benut word. Die beleid, soos bespreek in 7.2, vorm die basis vir die politieke uitreiking tot landsburgers. Die uitvoering van die beleid is beperk tot hulpbronne, finansies, strukture en mense-hulpbronne (vgl. 7.2). Die beleid bied, in geheel gesien, voordeel en beskerming aan alle straatkinders.

## 7.6 SLOTSOM

Hierdie Hoofstuk handel oor die makrosisteem en dui aan hoedanig elke individu beïnvloed word deur die beleid, godsdiens/geloof, kultuur en politiek waarin hy opgroei. Die makrosisteem is die heel verste sirkel en omvat die ander sisteme en speel dus 'n groot rol in die wyse hoe mense leef.

Beleid/wette van 'n land het 'n groot impak op die ontwikkeling en opvoeding van 'n kind. Om te verseker dat effektiewe kinderopvoedingspraktyke bestaan, moet daar in die eerste plek gekyk word na die beleid/wette van 'n land. Die konvensie op die Regte van die Kind vorm 'n basis waarop beleid teenoor kinders gevorm word. So is die "*First Call for Children*", 'n baie positiewe beleid in Suid-Afrika geïmplementeer ter beskerming en ontwikkeling van kinders. Minimumstandaarde vir die hantering van kinders is op verskillende terreine ingestel. Riglyne oor die hantering van MIV/Vigs betreffende kinders en inrigtings word ook duidelik uiteengesit.

Nasionale beleid soos die HOP, die Grondwet en die Witskrif vir Maatskaplike Welsyn verwys spesifiek na die ontwikkeling van kinders en spesiale vermelding van straatkinders word ook gemaak.

Alhoewel baie positiewe beleidsraamwerke in Suid-Afrika bestaan en die kind spesifiek beskerm en ontwikkel word, is daar ook beperkinge in die toepassing en uitvoering van die beleid. Verskillende redes bestaan vir die gebrek aan toepassing en op die ou end positiewe beïnvloeding van die beleid op die individu, naamlik

gebrekkige/oneffektiewe sisteme, mannekragkrisisse, finansiële tekorte, onderontwikkelde ouerskapvaardighede, ensovoorts. Hier is die ekologiese konteks van beïnvloeding vanuit alle sisteme weer baie duidelik. Die kind se opvoeding en ontwikkeling vind plaas van die mikro- tot die makrosisteem. Huidige beleid moet riglyne vir die intervensieprogram aan die straatkind help vorm. Die implementering en instandhouding van die program word bedreig deur bogenoemde tekorte en vra kreatiewe oplossings.

Voorts is gelet op die verskillende godsdienste van die land en die invloed daarvan op die diensverskaffer en straatkind. Alhoewel die oorgrote meerderheid van Suid-Afrika se bevolking die Christelike geloof aanhang, wat sensitiwiteit teenoor mense en kinders weerspieël, verseker dit egter ook nie dat die kind in 'n veilige en ontwikkelende omgewing grootword nie. Die maatskaplike intervensieprogram sal sensitiwiteit ten opsigte van gelowe en die verskillende uitlewing daarvan moet erken. Ruimte moet geskep word vir die uitlewing van godsdiens.

Kultuur word as verdere aspek in die makrosisteem bespreek. Die afleiding word gemaak dat wanneer die definisies en inligting ten opsigte van kultuur bestudeer word, kultuur eintlik die totaliteit van die menswees in ag neem. Dit omsluit eintlik alle makro-aspekte wat die individu beïnvloed. Kennis van kulture en respek vir diversiteit moet deur die maatskaplike werker beoefen word. Die maatskaplike intervensieprogram moet buigsaam genoeg wees vir die uitoeffening van kultuurwaardes, maar moet ook binne die ruimte van die beleid geskied.

Politiek word ter afsluiting genoem en hier word hoofsaaklik na die beleid van die land verwys, wat 'n positiewe grondslag vir dienste aan kinders en ook die straatkind vorm.

In totaliteit gesien, is die makrosisteem die "verste" sirkel in die ekologiese perspektief. Tog is dit na die bestudering hiervan duidelik dat geen sisteem 'n hoof- of mees bepalende invloed op die menslike ontwikkeling het nie. Daar is eintlik onder die indruk gekom dat elke sisteem 'n sterk en duidelike rol speel in die ontwikkeling van die mens. Die een sisteem is nie meer of minder belangrik as die ander sisteem nie. Dit het die waarde en belang van die ekologiese perspektief baie

sterk na vore gebring. Dit beklemtoon dat daar geen effektiewe, ontwikkelingsgerigte behandeling en beplanning kan wees as dit nie ekologies gerig is nie.

## **HOOFSTUK 8**

### **ORIËNTERING TOT DIE EMPIRIESE ONDERSOEK: NAVORSINGSMETODIEK**

---

Die vorige hoofstukke bied volgens die ekologiese perspektief 'n raamwerk ten opsigte van die straatkindverskynsel. Hoofstuk 1 (vgl. 1.3.1) bied die doel van hierdie navorsing, naamlik om deur middel van 'n verkennende, beskrywende en beperkte verklarende ondersoek, 'n ekologiese perspektief op die straatkindverskynsel daar te stel sodat indikatore vir 'n wetenskaplik gefundeerde maatskaplikewerkintervensieprogram geformuleer kan word. Die literatuurstudie is deur middel van bestudering van vakwetenskaplike literatuur gedoen. Die empiriese studie word gebaseer op die inligting verkry uit die literatuurstudie. Hoofstuk 1 (vgl. 1.4.2) bied kortliks 'n uiteensetting van die empiriese ondersoek en terwyl hierdie hoofstuk spesifiek en meer uitgebreid inligting ten opsigte van die navorsingsmetodiek deurgee. Maatskaplikewerk navorsing is 'n sistematiese, gekontroleerde, empiriese en kritiese ondersoek oor 'n maatskaplikewerkprobleem of -verskynsel, gerig deur teorie en navorsingsvrae of hipoteses oor die vermoedelike verhoudings tussen sulke verskynsels (De Vos, 2007: 41). Die empiriese ondersoek ten opsigte van die maatskaplikewerkaangeleentheid, naamlik die straatkind, word gebaseer op toegepaste navorsing en die metodiek van kwalitatiewe navorsing asook beperkte kwantitatiewe navorsing, dit wil sê die gekombineerde metode van navorsing. Gekombineerdemetodenavorsing is 'n kombinasie van die kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsingsmetode (De Vos, 2007: 360).

#### **8.1 TOEGEPASTE NAVORSING**

Die studie is omvattend en nie gefokus op net een aspek van 'n verskynsel nie. Daar word dus in hierdie studie gebruik gemaak van toegepaste navorsing. Toegepaste navorsing fokus op probleemoplossing in die praktyk (De Vos, 2005: 105). Die fokus van hierdie studie (soos beskryf in hoofstuk 1, punt 1.1), naamlik die ontwikkeling van professionele gefundeerde intervensieprogram aan straatkinders, is gerig op 'n spesifieke maatskaplike probleem of verskynsel, en alhoewel omvattend en ingewikkeld, toepaslik vir die Suid-Afrikaanse situasie.

Rudestam en Newton (2001: 7) bied bevestiging daarvoor dat sommige velde, soos onder andere maatskaplike werk, aanmoedig dat ontleding van spesifieke probleemoplossings moet geskied eerder as 'n onderskeie/afsonderlike teoretiese bydrae. Navorsing wat die effektiwiteit van programme en intervensies evalueer, is wel toelaatbaar aangesien dit 'n bydrae tot die geldigheid van 'n teorie maak. Wimmer en Domnick (2006: 443) noem ook ter bevestiging van toegepaste navorsing dat dit poog om eerder 'n spesifieke probleem op te los as om 'n teorie te konstrueer. Ten opsigte van die noodsaak hiervan dui Smit (1993: 4) aan dat basiese en toegepaste navorsing komplimenterend is. Basiese navorsing is noodsaaklik vir die ontwikkeling van 'n wetenskap. Toegepaste navorsing is gemik op die ontginning en eksplorering van reeds bestaande kennis ter verkryging van nuwe kennis. Babbie (2007: 25) noem dat dit soms nodig is om dit wat wetenskaplikes geleer het, ook in aksie omgesit word ten einde te kan sien hoe die kennis 'n verskil in die samelewing maak. Volgens Ferreira (2007: 46) is die sterkpunt van toegepaste navorsing die onmiddellike praktiese nut daarvan. Deur toegepaste navorsing word die metodiek benut van sowel kwalitatiewe as kwantitatiewe navorsing, naamlik die gekombineerde navorsingsmetode. Die metodiek word voorts bespreek.

## 8.2 GEKOMBINEERDE NAVORSINGSMETODE

Die gekombineerde navorsingsmetode kombineer die kwalitatiewe en kwantitatiewe metodes in verskillende fases in die navorsingsproses (De Vos, 2007: 361). Hierdie metode kan ook benut word as 'n wyse van <sup>7</sup>triangulasie (De Vos, 2007: 360). Ten opsigte van triangulasie beteken dit die kombinasie van verskillende metodes in dieselfde navorsing om verskillende dimensies in dieselfde verskynsel te openbaar om tekortkominge in elke metode te versterk (Fitzpatrick; Secret; Wright, 1998: 27) en om te help dat navorsers "*raise...above the personal biases that stem from single methodologies*" (Babbie & Mouton, 2001: 275).

---

<sup>7</sup> Volgens die Elektroniese WAT (2005) is dit 'n "(m)etode waarby 'n terrein opgemaat word deur dit op te breek in 'n aantal aaneengeslote driehoeke en waarby een of meer van die verbindingslyne opgemaat word en as basis dien vir die berekening van die hele driehoeksketting of -net." Hierdie landmeetkundebegrip illustreer baie goed hoe 'n saak ondersoek kan word vanuit verskillende gesigspunte.

Verskillende tipes triangulasie word deur De Vos (2007: 362) bespreek. Die tipe wat op hierdie navorsing betrekking het is metodologiese triangulasie, waarby die kwalitatiewe en kwantitatiewe metode aanvullend tot mekaar gebruik word – ook as bevestiging van inligting wat benut is. Triangulasie bied die volgende voordele ten opsigte van hierdie studie: dit sal meer vertrouwe in die resultate bied; dit stimuleer kreatiewe metodes om die probleem te ondersoek en dit kan lei tot sintese of integrasie van teorieë (De Vos, 2007: 362).

Die gekombineerde metode van navorsing laat die navorser met die kreatiwiteit om op verskillende wyses ondersoekend toe te tree tot die straatkindverskynsel. In die lig van die ekologiese perspektief wat interaksies en transaksies beklemtoon, is dit komplementêrend om die gekombineerde metode te volg en vry te wees om sinteses te maak en te integreer.

Die keuse van die metodologie moet die resultaat wees van 'n versigtige ondersoek na die mees betekenisvolle en bruikbare metode ten einde die positiewe uitkoms van die studie te verseker. Kwantitatiewe navorsing kan nie altyd die “wat” antwoord nie. Beide strategieë kan antwoorde gee oor die hoe, waar, wanneer, maar dit is nie noodwendig 'n maklike proses nie. Die kwantitatiewe strategie kan ook benut word vir die toets van die navorsing van die kwalitatiewe gedeelte van die proses (Fitzpatrick; Secret; Wright, 1998: 27). Wimmer; Dominick (2006: 225) sluit hierby aan deur die voordeel van die gekombineerde metode uit te wys as kwalitatiewe data wat behulpsaam kan wees in die interpretasie van kwantitatiewe data en vir voorsiening van insig wat mag ontbreek.

Rudestam & Newton (2001: 45) verwys na onder andere drie verskillende wyses waarop die gekombineerde metode benut word, naamlik:

- Kwalitatiewe metode en kwantitatiewe metode gelyklopend in die proses.
- Kwalitatiewe metode dominant en die kwantitatiewe metode minder dominant.
- Kwantitatiewe metode dominant en kwalitatiewe metode minder dominant.

Vir hierdie navorsing word die kwalitatiewe metode dominant en die kwantitatiewe metode minder dominant benut. Die kwantitatiewe navorsing word net aanvullend



ten opsigte van die kwalitatiewe metode gebruik. Dit beteken dat die kwantitatiewe gedeelte 'n kleiner steekproef en minder vraelyste insluit as wanneer die kwantitatiewe navorsing dominant benut sou word. Die kwalitatiewe navorsing, naamlik gevallestudies, is dominant en bied die mees dominante inligting. Vraelyste word aanvullend benut.

Met die gekombineerde metode van navorsing behoort die bruikbaarste en betekenisvolste inligting bekom te word wat die navorsingsvrae kan antwoord en 'n positiewe uitkoms van die studie te verseker. Ten einde die kombinasie van die twee metodes te kan benut, word die kwalitatiewe metode eerstens, en daarna die kwantitatiewe metode toegelig.

### **8.2.1 Kwalitatiewe navorsing**

Die doel van die navorsing bepaal watter soort navorsing as hoofmetode benut moet word (Ritchie & Lewis, 2003: 32). Hierdie studie is gerig op die straatkind wat volgens die ekologiese perspektief nagevors is en wil 'n bydrae lewer om noodsaaklike aspekte ten opsigte van die straatkind se intervensieprogramme te bepaal.

Volgens Ritchie & Lewis (2003: 32) word kwalitatiewe navorsing gedoen in gevalle van swak gedefinieerde en moeilik verstaanbare probleme asook in geval van nuwe ontwikkelende probleme. Die oop en generatiewe aard van kwalitatiewe metodes laat ondersoek na hierdie verskynsels toe. Die kwalitatiewe metode word vanweë die moeilik verstaanbare probleem asook dat die straatkindverskynsel deurlopend met nuwe ontwikkelende probleme te make het, as aangewese metode beskou vir die bestudering van die onderwerp.

Rubin & Babbie (2001: 388) stel dit baie eenvoudig: as jy iets wil weet van iets – gaan net daar waar dit gebeur, ondervind dit en indien moontlik, neem deel daaraan. Deur as deelnemer en waarnemer ook gevallestudies te onderneem, word kennis verkry. Kwalitatiewe navorsing bied dus 'n diepgaande verstaan van die verskynsel. Dis 'n sterk punt ten einde interpretasies te kan maak.

Die kwalitatiewe benadering in navorsing stel ondersoek in na nie net die individu nie, maar ook na die individu se interpretasie (belewenis) van die konteks waarin hy leef. Getalle is van sekondêre belang. Daar word eerder intensief met 'n paar deelnemers gewerk, as oppervlakkig met baie persone (Schoeman & Botha, 1991: 49). Kwalitatiewe navorsing is dus 'n intensiewe, oop soeke na die totaliteit van die probleem of verskynsel tesame met die verstaan en interpretasie daarvan. Die wyse waarop kwalitatiewe navorsing toepaslik gemaak word vir die straatkind, word verder in hierdie hoofstuk onder die fases (Punt 8.4) bespreek.

Kwalitatiewe navorsing se bydrae in sosiale teorie geniet reeds jare erkenning weens die ondersoekende, interaktiewe en interpreterende aard daarvan (Ritchie & Lewis, 2003: 31). Die funksies van kwalitatiewe navorsing soos beskryf deur Ritchie & Lewis (2003: 27) is die volgende:

- Kwalitatiewe navorsing is kontekstueel/verbandhoudend en beskryf die aard van wat bestaan en hoe dit manifesteer.
- Kwalitatiewe navorsing is verduidelikend en ondersoek die rede vir of assosiasies tussen wat bestaan. Dit gaan oor hoekom die verskynsel ontstaan en bestaan.
- Kwalitatiewe navorsing is evaluerend en beoordeel die effektiwiteit van wat bestaan.

Kwalitatiewe navorsing is generatief en bied hulp vir die ontwikkeling van teorieë, strategieë of aksies. Ten opsigte van hierdie studie word die aard daarvan beskryf. Die ontstaan en bestaan van die verskynsel word ondersoek en verduidelik en evaluerend beoordeel. As uiteindelige funksie bied die studie 'n ontwikkeling van 'n intervensieprogram aan die straatkind. Hierdie funksies van kwalitatiewe navorsing toon die waarde wat dit vir die maatskaplikewerkprofessie en -praktyk kan hê en bevestig die benutting daarvan vir hierdie studie.

Vanuit die ekologiese benadering van die studie, word baie klem gelê op die interaksie tussen sisteme en wedersydse beïnvloeding. Met die kwalitatiewe studie word inligting omtrent die wisselwerking tussen sisteme bekom. Die behoefte bestaan ook om deur middel van 'n beperkte kwantitatiewe navorsing 'n aantal diensverskaffers betrokke by straatkinders te betrek vir verdere verkryging van

inligting. Hierdie stap word benodig ten einde navorsingsresultate met groter realiteit, praktykgerigheid en triangulasie te bewerkstellig.

### **8.2.2 Kwantitatiewe navorsing**

Anders as kwalitatiewe navorsing se verkennende en diepgaande studie, is kwantitatiewe navorsing verklarend en beskrywend/korrelerend. In kwantitatiewe navorsing behoort vrae vooraf geformuleer te wees (Ferreira, 2007: 43). Kwantitatiewe navorsing maak gebruik van hipoteses wat deur middel van byvoorbeeld 'n literatuurstudie bekom kan word en dan deur middel van 'n empiriese studie verklaar, bewys of verwerp word. Die algemene wyse waarop hipotese gegenerer kan word, is deur die analise van die resultate van die literatuur te kombineer met 'n empiriese ondersoek (De Vos, 2007: 94). Tydens die literatuurstudie is kernvrae geformuleer vir die vraelys wat aan rolspelers in straatkinderprogramme gestuur word. Die vrae is ook verbandhoudend ten opsigte van kernaspekte met betrekking tot sisteme wat in gevallestudies behandel word. Uit die aantal vraelyste wat ontvang word, word die respons persentasie gewys beoordeel.

In navorsing, net soos in die maatskaplikewerkprofessie, is etiek fundamenteel ten opsigte van handeling met mense. Die etiese aspekte moet dus die onderbou vorm van hierdie empiriese studie.

### **8.3 ETIESE ASPEKTE TEN OPSIGTE VAN NAVORSING**

Strydom en De Vos (2007: 57) definieer etiek as 'n stel morele beginsels wat voorgestel is deur 'n individu of 'n groep, wat algemeen aanvaarbaar is en reëls en verwagtinge voorsien ten opsigte van gedrag oor wat die mees korrekte gedrag is teenoor respondente, werkgewers, donateurs, ander navorsers, assistente en studente. Die navorser kan sy eie gedrag teenoor die standaard evalueer. Voorwaardes hiervoor word nou uitgelig en dan word aangedui hoe daar in hierdie ondersoek daarby gebly is.

### 8.3.1 Ingeligte toestemming

Die deelnemers moet ingeligte toestemming vir hul samewerking gee. Die deelnemers moet genoegsaam ingelig wees oor die doel van die studie, wie deelneem en watter data benut sal word (Ritchie & Lewis, 2003: 66). Strydom & De Vos (2007: 59) voeg hierby dat die prosedure van ondersoek, moontlike voordele en nadele, gevare waaraan die deelnemers blootgestel word en die geloofwaardigheid van die navorsers ook genoegsaam toegelig moet word. In die etiese kode vir maatskaplike werkers word dieselfde vereistes vir ingeligte toestemming gestel (SARMDB, 2006: 10).

Ten opsigte van die gevallestudies by hierdie navorsing is deelnemers dus ingelig rondom die doel van die studie asook enige aspekte wat 'n invloed op hul kan hê. Daar is veral klem gelê op die verloop van die proses en wat na afhandeling van die navorsing verwag kan word. (In die praktyk word dikwels ondervind dat deelnemers bepaalde verwagtinge koester wanneer hulle deelgeneem het. Die afsluiting van die proses en dat geen verdere verwagtinge gekoester moet word nie, behoort dus duidelik oorgedra te word.) Professionele persone/terapeute betrokke by die deelnemers het volledig inligting ontvang ten opsigte van die doel van die studie en wat die gevallestudies behels. Daar is gepoog om enige rolverwarring te verhoed. Bestuurslede van die program, professionele persone en diensverskaffers wat betrek is by vraelyste en/of onderhoude is volledig ingelig oor die doel en prosedure van die ondersoek. Toestemming tot oudio- en video-opname van onderhoude is verkry vanaf die persone wat aanspreeklik gehou word of gevolmagtigde vir die ondersoekgroep – in hierdie geval straatkinders. Sodanige toestemming is vanaf die bestuur en koördineerder van die projek verkry. Oudio- en video-opnames is noodsaaklik vir opvolging van objektiwiteit en die deurgee en verwerking van inligting. Die maatskaplike werker betrokke by die straatkinders is gebruik vir verifiëring en verwerking van inligting. Op hierdie manier het triangulasie ook plaasgevind.

### **8.3.2 Anonimiteit en vertroulikheid**

Die identiteit van die deelnemers behoort nie buite die navorsingsplan bekend gemaak word nie. Deelnemers moet kennis dra van die anonimiteit en vertroulike aard van die inligting en wanneer die inligting vernietig sal word (SARMDB, 2006: 11). Vertroulikheid beteken dat inligting nie sodanig deurgegee word dat enige deelnemer herken kan word nie. Detail kan soms bietjie verander word om identiteit te verbloem (Ritchie & Lewis, 2003: 67).

In hierdie ondersoek was dit nie maklik om inligting bietjie te verander nie, aangesien akkuraatheid en korrekte inligting van die beginsels van navorsing is. Die navorser het tog gepoog om inligting vir beskerming van identiteit en korrektheid sodanig te wysig dat dit nie die werklike uitkoms en objektiwiteit van die studie sal benadeel nie. Toestemming vir die maak van video-opnames is van die deelnemers en hulle voogde verkry. Alleenlik die navorser, betrokke maatskaplike werker en indien nodig, die studieleier betrokke by die studie, sal toegang tot die video's hê. Die video's sal na afhandeling van die studie vernietig word.

### **8.3.3 Beskerming van deelnemers**

Sensitiewe onderwerpe kan soms gevoelens teweegbring wat deelnemers seermaak. Deelnemers moet dus presies weet wat nagevors word en die navorser moet goeie oordeel gebruik ten einde irrelevante inligting te vermy. Die navorser se rol moenie verwar word met die van terapeut en adviseur nie. As daar in die onderhoud 'n indikatie van seerkry is, moet die navorser die deelnemer aanmoedig om dit self aan te meld of die navorser moet betrokke wees om die deelnemer by die toepaslike terapie uit te bring. Die Suid-Afrikaanse Raad vir Maatskaplike Diensprofessies (2006: 11) se etiese kode spel dit uit dat die toepaslike ondersteuningsdienste aan deelnemers beskikbaar gestel moet word in geval van seerkry. 'n Navorser mag as gevolg van die vertroulikheid nie self aanmeld of enigiets openbaar maak sonder die deelnemer se toestemming nie (Ritchie & Lewis, 2003: 69).

Ontlontingsessies wat deelnemers die geleentheid bied om deur hul ervaring en die gevolge van die navorsing te werk, is een manier waarvolgens die navorser die deelnemers kan bystaan om hul skade te beperk. Sodanige sessie kan onderhandel word met die betrokke maatskaplike werker van die deelnemers (Strydom & De Vos, 2007: 66).

In die verloop van die gevallestudie bestaan daar wel die moontlikheid dat die deelnemers gehertraumatiseer kan word. Diepgaande onderhoude waarin moontlik sensitiewe inligting ontbloot kan word, moet gevoer word. Geleentheid vir seerkry bestaan dus en moet met die nodige kundigheid hanteer word. Die maatskaplike werker wat deurlopend by die kinders betrokke is, is die ideale persoon om die ontlontingsessies te hanteer, indien nodig.

#### **8.3.4 Skade aan deelnemers**

Skade aan deelnemers sluit aan by bogenoemde trauma wat kan plaasvind, maar hier word fisiese skade ook ingesluit. Daar rus 'n etiese verantwoordelikheid op die navorser om die deelnemers te beskerm teen enige vorm van fisiese ongerief. Emosionele skade is soms moeiliker vooraf bepaalbaar as fisiese skade, maar die gevolge is baie meer verreikend. Die navorser moet sensitief wees en 'n oordeel maak om sekere deelnemers wat kwesbaar is vooraf te elimineer of gedurende die ondersoek te onttrek (Strydom & De Vos, 2007: 58).

Ten einde die moontlikheid van skade aan deelnemers te verhoed, is die maatskaplike werker betrokke by die straatkinders tydens die seleksie betrokke om erkende kwesbare deelnemers uit te skakel. Die onderhoude is in die deelnemers se bekende omgewing gevoer en enige fisiese of emosionele ongerief is sover moontlik uitgeskakel of sensitief hanteer. Die navorser het reeds 29 jaar ervaring in die maatskaplikewerkprofessie en was vir meer as vyf jaar direk betrokke by dienste aan straatkinders. Hierdie ervaring bied die nodige vaardigheid ten einde te kan bepaal waar emosionele skade of kwesbaarheid besig is om te ontwikkel. Enige ongerief word hanteer deur middel van ontlontingsessies (soos by 8.3.3 bespreek).

### **8.3.5 Misleiding van deelnemers**

Misleiding kan plaasvind wanneer inligting doelbewus verkeerd en vals deurgegee word, maar ook deur inligting te weerhou ten einde deelname te verseker. Indien misleiding of weerhouding van inligting in enige stadium van die ondersoek na vore kom, moet die deelnemers onmiddellik daarvoor ingelig word (Strydom & De Vos, 2007: 60).

Die navorser het alles moontlik probeer om nie deelnemers te mislei of enige inligting te weerhou of verkeerdelik af te lei nie. Die straatkinders beskik oor 'n beperkte Afrikaanse of Engelse woordeskat en dit kompliseer hierdie saak. Deur middel van 'n tolk, wat reeds meer as 8 jaar by die kinders betrokke is, is seker gemaak dat die navorser en deelnemer mekaar reg verstaan het. In die seleksie van deelnemers is taal onder andere in ag geneem. Triangulasie ten opsigte van die gevallestudies kan plaasvind deurdat 'n ander maatskaplike werker benut word om die geskrewe verslag deur te werk ten einde vas te stel dat daar nie verkeerde afleidings gemaak is nie.

### **8.3.6 Aksies en bevoegdheid van navorsers**

Navorsers is eties verplig om te verseker dat hul bevoegd is en oor genoegsame vaardigheid beskik om die voorgestelde ondersoek te doen. In Suid-Afrika word baie navorsing onderneem oor kultuurgrense heen (Strydom & De Vos, 2007: 63).

Die navorser beskik oor jare se ervaring in die professie wat kan bydra tot die nodige vaardigheid om die studie te onderneem. Alhoewel die studie ook oor die kultuurgrens geskied (Afrikaanse blanke vrou met veral mense uit die swart kultuur) het die navorser reeds 16 jaar ondervinding in werk met mense van verskillende kulture. Spesifieke betrokkenheid by die straatkinders oor 'n tydperk van meer as 10 jaar deur middel van direkte dienslewering, sowel as by die bestuur van die dienste, het ondervinding en blootstelling aan die teikengroep gebied. Daar bestaan 'n positiewe gesindheid, ondervinding en kundigheid by die navorser om verskille met die nodige professionaliteit te hanteer. Waardeoordele oor kultuuraspekte van gemeenskappe is nie gemaak nie. Die straatkindkultuur was ook goed bekend aan

die navorser en sy het 'n groter geïnteresseerdheid in inwin van kennis as enige oordeel of regverdiging.

### **8.3.7 Samewerking met medewerkers**

Navorsing word soms deur borge befonds. Kollegas kan ook op sekere wyses betrek word vir navorsing. Die mate waartoe erkenning gegee word tot deelnemers se bydrae moet aandag geniet (Strydom & De Vos, 2007: 64).

In hierdie studie is 'n kollega wel ter wille van triangulasie betrek. Die kollega sowel as 'n borg was betrokke by die studie en genoegsame erkenning moes hieroor verleen word. Erkenning is in die voorwoord en met 'n persoonlike skrywe verleen.

### **8.3.8 Bekendmaking of publikasie van bevindinge**

Die bevindinge van die navorsing moet aan die publiek in geskrewe vorm gebied word. Die navorser moet 'n verslag saamstel wat so akkuraat en objektief moontlik is. Die verslag moet sodanig opgestel wees dat dit duidelik en ondubbelsinnig is. Die lesers moet geen wanvoorstelling van die onderwerp kry nie. Ernstige etiese wangedrag is plagiaat en moet ten alle koste vermy word. Die onderwerp en bevindinge moet objektief gestel word en die beginsel van vertroulikheid moet gehandhaaf word (Strydom & De Vos, 2007: 65–66).

Hierdie navorsingsverslag bied telkens bronverwysings en daar word gepoog om sover moontlik eerlike erkenning te bied aan die bronne en persone wat betrokke is. Die gevallestudies is so getrou moontlik aangeteken en deurgegee. 'n Objektiewe samevattende verslag is opgestel vir die publiek en moontlike publikasie.

Triangulasie verseker die objektiwiteit en betroubaarheid van die studie en verslag.



## **8.4 TRIANGULASIE**

Triangulasie is deurlopend onder punt 8.3 bespreek, maar word net kortliks saamgevat ten einde die wyses van triangulasie aan te toon.

Deur die benutting van die gekombineerde metode van navorsing, naamlik kwantitatiewe en kwalitatiewe navorsing, vind triangulasie plaas (vgl. 8.2). 'n Objektiewe maatskaplike werker, naamlik die maatskaplike werker betrokke by die straatkinders, word benut by die verifiëring en verwerking van inligting ten einde tot dieselfde gevolgtrekking te kom (vgl. 8.3.1). Die maatskaplike werker betrokke by die straatkinders het al die geskrewe verslae van die gevallestudies bestudeer ten einde vas te stel dat korrekte afleidings gemaak is (vgl. 8.3.5). Triangulasie verseker vertroubare en geloofwaardige navorsingsresultate.

Die empiriese studie word onder verskillende fases bespreek en bied die raamwerk waarvolgens die veldwerk gedoen word.

## **8.5 FASES IN DIE EMPIRIESE GEDEELTE VAN DIE GEKOMBINEERDE-METODENAVORSINGSPROSES**

Om meer spesifiek vas te stel watter verloop die empiriese gedeelte van die navorsing moes deurloop, is die fases van die proses ondersoek. Alhoewel kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsing twee verskillende perspektiewe is, bestaan elke perspektief eintlik kunsmatig op sy eie. Hulle is egter afhanklik van mekaar. Kwantitatiewe metodes kan nie bestaan sonder kwalitatiewe kennis nie en dit is onmoontlik om kwalitatiewe perspektiewe, metodes en gevolgtrekkings te maak sonder gedeeltelik aanvullende kwantitatiewe analise (De Vos, 2007: 364).

In die soeke na die fases van die kwalitatiewe navorsingsproses wat as riglyn kan dien waarvolgens die empiriese ondersoek hanteer kan word, is gevind dat fases vir die empiriese gedeelte nie algemeen in die literatuur uitgestippel word nie. Schoeman & Botha (1991: 55) noem dat kwalitatiewe navorsing nie netjies in afgebakende fases ingedeel en onderverdeel kan word nie. Dit is juis vanweë die holistiese en induktiewe aard van kwalitatiewe navorsing en dit word eerder beskryf

as 'n hoogs buigsame kunsvorm. Om spesifieke onderskeibare fases in die onderneming van die empiriese gedeelte van die navorsing daar te stel, is gevolglik nie realisties nie.

Mouton (2001: 98) verwys na die empiriese gedeelte van die navorsing as veldwerk. Veldwerk verwys ook na die “doen”-fase van die navorsing. Hy identifiseer sewe fases in die empiriese gedeelte van die navorsing, naamlik

- i) Identifisering en selektering van databronne.
- ii) Gebruik van bestaande meetinstrumente: geldige en betroubare assessering.
- iii) Ontwikkel nuwe meetinstrumente: ontwerp, konstrueer en toets.
- iv) Insameling van data.
- v) Dokumentering.
- vi) Datasamevatting en redigering.
- vii) Data-analise en interpretasie.

Bogenoemde fases dui meer op kwantitatiewe navorsing met die benutting van spesifieke meetinstrumente. Schoeman & Botha (1991:56), soos hierbo aangedui, is egter gerig op kwalitatiewe navorsing en verwys meer na waarnemingstrategie en waarnemingseksperimentering. Maxwell (2005: 79) bevestig Schoeman & Botha se verwysing daarna dat in kwalitatiewe navorsing geen “kookboek” vir die doen van kwalitatiewe navorsing gevind word nie. Kwalitatiewe dataversameling bestaan volgens hom hoofsaaklik uit deelnemer, waarnemer en onderhoudvoering. Die fokus is eerder op die ontwerp van die gebruik van spesifieke metodes van inligtingversameling as op die hoe om werklik kwalitatiewe navorsing te doen.

Met inagneming van bogenoemde, naamlik dat 'n riglyn vir kwalitatiewe navorsing nie sommer neergelê kan word nie en dat definitiewe afgebakende stappe nie moontlik is nie, word 'n begin- en eindpunt tog daargestel. Vir die uitvoering van die veldwerk, naamlik die versameling van inligting, word 'n indeling soos deur De Vos (2007: 259) voorgestel, gevolg. In die gekombineerde metode van navorsing word beide kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsing in die indeling ingewerk. Daar word telkens verwys na die verskillende werkswyses by albei metodes.

## **8.5.1 Steekproef/selektering van deelnemers**

Ten opsigte van kwalitatiewe navorsing moet deelnemers gevind word vir die navorsing. Kwantitatiewe navorsing benodig weer respondente. Deelnemers en respondente moet deur 'n wyse van selektering bepaal word.

### **8.5.1.1 Kwalitatiewe navorsing**

In veldnavorsing is gekontroleerde steekproeftegnieke normaalweg ontoepaslik. Doelgerigte soeke na informante wat die navorsingsvraag die beste kan antwoord, moet gedoen word. Daarom is daar van 'n doelgerigte steekproef gebruik gemaak (De Vos, Strydom, Fouche & Delport, 2007: 328).

Die informante is vyf seuns (daar is uiteindelik ses seuns betrek (vgl. 9.1.2)) wat by *Kidz Care Trust* betrokke is. *Kidz Care Trust* is 'n NRO (Nie-regeringsorganisasie – in Engels NGO) wat spesifiek dienste aan straatkinders in Bloemfontein lewer en word deur die staat en ander organisasies beskou as die hooforganisasie in Bloemfontein hiervoor. Die vyf seuns is saam met die organisasie se betrokke maatskaplike werker geïdentifiseer deur die volgende aspekte in ag te neem:

- Tussen ouderdom nege en vyftien jaar.
- Verkieslik Afrikaans en/of Engels magtig wees.
- Ten minste 'n maand op straat.
- Nie langer as 6 maande op straat nie.

Seuns is volgens 4.2.1 die oorgrote meerderheid van kinders op straat. In die Vrystaat is dit ook waar dat by verre die meeste kinders op straat seuns is en bring mee dat vyf seuns vir die studie geselekteer is. Geen dogters was tydens die seleksie van kinders op Bloemfontein se strate nie. Die kwalitatiewe proses van data insameling word in verdere paragrawe bespreek.

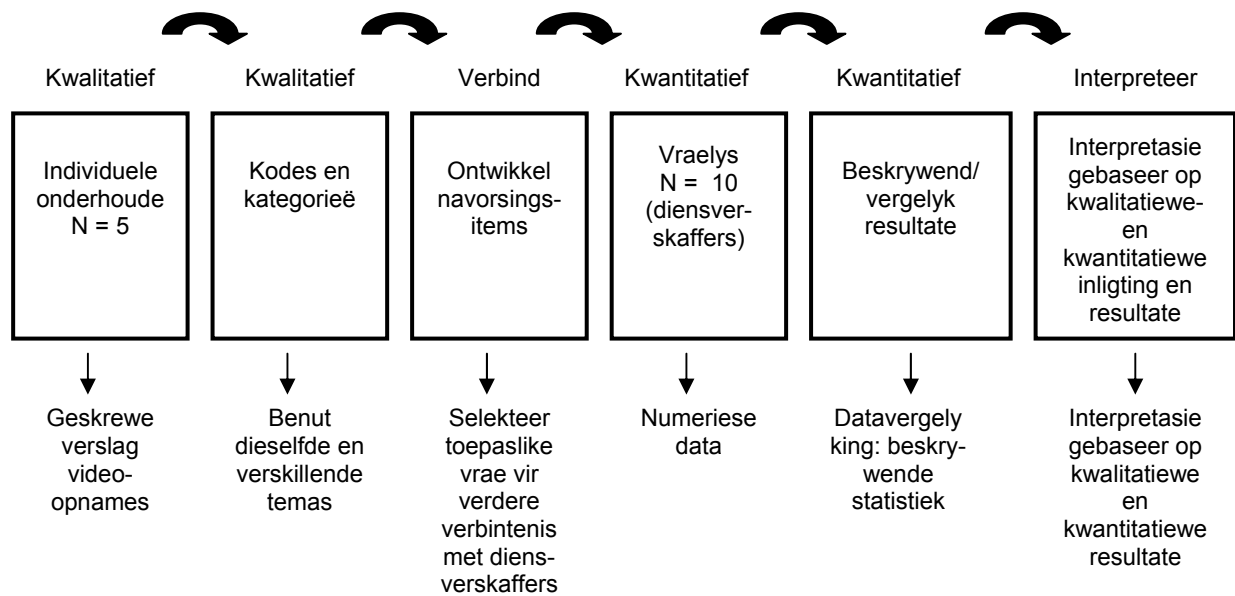
### **8.5.1.2 Kwantitatiewe navorsing**

'n Nasionale oorkoepelende organisasie wat die belange van straatkinders beskerm en bevorder, is die “*National Alliance for Streetchildren*” wat dienste aan straatkinders lewer. Instansies registreer by hulle as sodanig. So 'n organisasie kry dan insae in inligting wat aan mekaar deurgegee word. Die organisasies wat by die “*National Alliance for Streetchildren*” geregistreer word, is genader om die vraelys, wat na aanleiding van die literatuurstudie opgestel is, in te vul. Die doel van die studie en vraelys is deur die voorsitter van hierdie oorkoepelende organisasie aan sy lede bekend gestel.

### **8.5.2 Praktiese reëlins vir insameling van inligting**

Maree (2007: 261) verwys na vier redes waarom die gekombineerde metode in een studie benut kan word. Die rede vir die gekombineerde metode ten opsigte van hierdie studie is dat dit die studie sal bevorder met aanvullende data. Die definisie wat aangehaal word (Maree, 2007: 261), naamlik dat die gekombineerde metode as 'n prosedure vir die versameling, analisering en meng van beide kwalitatiewe en kwantitatiewe data op 'n sekere stadium in die navorsingsproses van een studie benut word ten einde die navorsingsprobleem meer volledig te verstaan.

Figuur 17 is 'n aanpassing van Maree (2007: 272) se skematiese voorstelling van die proses wat ten opsigte van hierdie studie gevolg is. Dit word aangedui om die proses te verduidelik en prakties te maak. Deur middel van Figuur 17 word dus gedemonstreer hoe die gekombineerde metode benut is in die empiriese ondersoek. Individuele onderhoude/gevallestudies by vyf straatkinders is gedoen (kwalitatief), waarna die inligting ontleed en gekodeer is. Vanuit die verskillende temas van die gevallestudies word 'n vraelys ontwikkel wat na diensverskaffers gestuur word vir voltooiing (kwantitatief). Die ingesamelde inligting van die vraelyste word verwerk en vergelyk en al die inligting (kwantitatief en kwalitatief) word geïnterpreteer. Die interpretasie word gebaseer op die kwalitatiewe en kwantitatiewe resultate.



**Figuur 17: Prosedure van die gekombineerdemetode-ontwerp.**

### 8.5.3 Onderhoudvoering (kwalitatiewe metode)

Voor die diepgaande onderhoude is 'n onderneming tot deelname met alle deelnemers aangegaan. Afsprake is met die kinders gereël en onderhoude is deur die navorser self gevoer in 'n bekende omgewing soos by hul skooling.

Onderhoudvoering het geskied volgens 'n onderhoudskedule wat saamgestel is uit oop vrae vanuit die literatuurhoofstukke (Bylae B). Onderhoude is deur middel van hulpmiddels uitgevoer (9.1.2). Die onderhoud is in essensie 'n kommunikasiegeleentheid wat daarop gerig is om uit te vind wat deelnemers dink, weet en voel (Henning, 2004: 79). Video's en bandopnames van elke onderhoud is geneem en benut vir insameling van inligting en interpretasie van gegewens.

Deur middel van waarneming, bogenoemde onderhoude, gevallestudies, dokumente en visuele beelde is data ingesamel. Die data in die kwalitatiewe studie sluit enigiets in wat gehoor, gesien of andersins gekommunikeer is. Daar is nie iets soos ontoelaatbare getuienis in die verstaan van die situasies wat ondersoek word nie buiten getuienis wat eties verbied word (Maxwell, 2005: 79). Alle inligting en getuienis is dus benut vir die resultate.

#### **8.5.4 Vraelys (kwantitatiewe metode)**

'n Vraelys (Bylaag A) is aan rolspelers/diensverskaffers voorsien, soos geïdentifiseer deur die *National Alliance for Streetchildren* na aanleiding van 8.5.1.2. Die uitstuur van die vraelys kan volgens die literatuur 'n gelyklopende proses wees en dieselfde tyd as die onderhoude geskied afhangend van die beskikbaarheid van alle deelnemers. Die vraelyste is per e-pos uitgestuur nadat die voorsitter van die "*National Alliance for Streetchildren*" die navorser verseker het dat sy die organisasies betrokke aangemoedig het om deel te neem aan die navorsing. Volgens Reagan (2006: 98) is die metode om vraelyste te pos 'n voordelige metode ten opsigte van tyd en koste. Die nadeel van hierdie metode is 'n lae responskoers. 'n Koers so laag as 10% is algemeen. 'n E-pos is met 'n tweede geleentheid uitgestuur in 'n poging tot beter terugvoer. Die vraelyste is teruggekry en verwerk vir verdere analisering van inligting.

#### **8.5.5 Analisering en prosessering van data**

Databestuur is 'n integrale deel van data-analise. Dit is daardie aktiwiteite wat gerig is op die verkryging van 'n sistematiese, samehangende manier van dataversameling, die aanteken en stoor daarvan en verdere benutting daarvan (De Vos, 2007: 335).

Ten opsigte van die kwantitatiewe navorsing is die vraelyste per hand verwerk. Kruger, De Vos, Fouche, Venter (2007: 218) noem dat kwantitatiewe data in professionele navorsing ook per hand verwerk word. As die steekproef relatief klein is kan die data met 'n sakrekenaar verwerk word.

Die kwalitatiewe navorsing se data word deur middel van onderhoude, nota's, video-opnames en refleksies geanaliseer en geprosesseer. 'n Basiese reël is om so vinnig moontlik en so programmaties as moontlik te skryf (Patton, 2002: 306). Onmiddelik na die onderhoud is die gesprek, waarneming en belewenis van die onderhoud gedikteer ten einde beide sensoriese en bewustelike ervaring van die onderhoud te kry. Sulke inligting is baie nuttig en bied meer as net woorde (Henning, 2004: 77).

Analisering van data ten opsigte van die gevallestudies is bevorder deurdat die video's herhaaldelik gekyk en aantekeninge gemaak word, asook direkte aanhalings van die kinders se woorde. Die maatskaplike werker betrokke by die analisering van data (vir triangulasie doeleindes) het die nota's bestudeer en saam met die navorser na tema's en verbande gesoek. Aantekeninge ten einde herhalings en tema's op te spoor, is gemaak (Bylae D).

Na aanleiding van die literatuurstudie en ingesamelde data (kwalitatief en kwantitatief) is inligting vergelyk en geanaliseer. Interpretasies is na aanleiding van bevindinge gedoen.

#### **8.5.6 Verifieer dataresultate vir geloofwaardigheid/vertroubaarheid/geldigheid:**

Data is gekategoriseer en verbande getrek en as teorie gereflekteer. Rou data is deur 'n onafhanklike maatskaplike werker (interpreteerder) nagegaan om triangulasie te verhoog nadat 'n protokol met riglyne vir data-analise aan die onafhanklike werker gegee is. Die navorser en interpreteerder het saam vergader vir konsensus van temas en kategorieë. Die resultaat van die navorsing is beredeneer in die lig van relevante literatuur en inligting.

Deur middel van die gekombineerde metode van literatuurstudie, waarneming, onderhoudvoering en analisering van vraelyste is die navorser in staat om verskillende databronne te gebruik vir geldigheid en dubbelkontrole van bevindings (Patton, 2002: 306).

Alhoewel die proses sekerlik nie in stappe afgebaken en begrens kan word nie, het bogenoemde as riglyn gedien vir die verloop van die empiriese studie.

### **8.6 GELOOFWAARDIGHEID EN VERTROUBAARHEID**

Vertroubaarheid in kwalitatiewe metodes hang grootliks af van die vaardigheid en bevoegdheid van die navorser, aangesien die navorser self die meetinstrument is (Viljoen, 2005: 278). Ten opsigte van die vertroubaarheid van kwalitatiewe navorsing moet die volgende vrae gevra word:

- Was die seleksie/steekproef sonder teenstrydigheid en verteenwoordigend van die teikengroep?
- Is die veldwerk konsekwent uitgevoer, en het dit respondente genoeg geleentheid gegee om relevante sake te dek en hul ondervinding deur te gee?
- Is die analise sistematies en omvattend gedoen, is klassifikasies en tipologieë bevestig deur meervoudige assessering?
- Is die interpretasie goed ondersteun deur getuies?
- Bied die ontwerp gelyke geleentheid vir alle perspektiewe om geïdentifiseer te word of is daar moontlikhede wat lei tot selektiewe dekking (Ritchie & Lewis, 2003: 272)?

Ten opsigte van die geloofwaardigheid van kwantitatiewe navorsing noem Delport (2007: 160) dat dit oor twee aspekte gaan, naamlik dat die vraelys die konsep wat ondersoek word, moet meet en dat die konsep akkuraat moet meet; die vraelys aan diensverskaffers dien as meetinstrument en akkurate meting kan deur die ingevulde vraelyste bekom word.

Die objektiwiteit van die navorser self bevorder ook vertroubaarheid. Die geloofwaardigheid en vertroubaarheid van versamelde data is afhanklik van die ervaring en kundigheid van die waarnemer. Enige vooroordele kan waarneming en gevolglike geloofwaardigheid van beoordelings affekteer (Viljoen, 2005: 279). Alhoewel dit nie moontlik is om subjektiwiteit totaal uit te skakel nie, is die bewustelike proses van objektiwiteit tog 'n teenvoeter vir subjektiwiteit. Strauss & Corbin (1998: 7) noem die vermoë om terug te staan en situasies krities te analiseer as een van die karaktereenskappe van 'n gefundeerde teoretikus.

Die navorser poog om op verskillende maniere vertroubaarheid te verseker:

- Die konseptuele raamwerk bied die basis/fondament van waar die straatkindverskynsel ondersoek word. Die onderhoude word gebaseer op die inligting vanuit hierdie literatuurstudie en verwysingsraamwerk. Geen persoonlike waardes word hierby gevoeg nie.



- Deur die benutting van verskillende metodes, naamlik onderhoude en vraelyste word objektiwiteit versterk. Triangulasie is dus moontlik.
- Die getal deelnemers ten opsigte van die kwalitatiewe navorsing word bevestig deur die versadigingsbeginsel. Die deelnemers bevestig herhaaldelik dieselfde soort van inligting (Greeff, 2007: 294). Die versadigingsbeginsel word ook bereik wanneer die navorser tevrede is met die verstaan en verduideliking van data (Walliman, 2004: 264).
- Die navorser se langtermynbetrokkenheid by die straatkind kan 'n voor- en nadeel vir objektiwiteit wees. Hieromtrent is dit belangrik dat alhoewel jare se ondervinding en betrokkenheid alreeds idees en afleidings kan meebring, onderhoude met objektiwiteit gevoer, geluister en waargeneem moes word. Die benutting van die interpreteerder versterk ook objektiwiteit.
- Geen persoonlike gewin by gevolgtrekkings en aanbevelings ten opsigte van die studie kan verkry word nie.

'n Bewuste en kundige poging om die empiriese gedeelte van die navorsing op die mees vertroubare wyse te laat geskied, tesame met die benutting van die interpreteerder en die finale oorsig van die studieleier behoort 'n waarborg tot vertroubaarheid te bied. Gedurende die proses van veldwerk is hierdie ingesamelde kennis en inligting voortdurend na vore gebring ten einde deurlopend evaluerend objektief en vertroubaar te handel.

## **8.7 SLOTSOM**

Die hoofstuk wat 'n oriëntering ten opsigte van die navorsingsmetodiek van die empiriese ondersoek bied, is nie minder belangrik as die literatuurstudie wat 'n ekologiese perspektief ten opsigte van die straatkindverskynsel bied nie. 'n Kort oriëntering is geskets ten opsigte van toegepaste navorsing, gekombineerde metode van navorsing en die toepaslikheid daarvan vir die studie, naamlik waardetoevoeging in die maatskaplikewerkpraktyk.

Etiese aspekte is van kardinale belang in die empiriese ondersoek ten einde 'n geloofwaardige produk te kan lewer. Verskillende etiese aspekte is bespreek, naamlik ingeligte toestemming, anonimiteit en vertroulikheid, beskerming van

deelnemers, beskerming van respondente ten opsigte van fisiese en emosionele skade, misleiding van deelnemers, aksies en bevoegdheid van die navorser, samewerking met medewerkers en bekendmaking van bevindinge ten opsigte van die hantering.

Die proses waarvolgens die empiriese studie of veldwerk onderneem is, is uitgeklaar met inagneming dat die afgebakende stappe soos bespreek eintlik kreatief inmekaarvloei. Die noodsaaklikheid van die dokumentasie en aantekening van die handeling en narratiewe met behulp van hulpmiddels soos video-opnames, behoort betroubaarheid van die studie te versterk. Onderhoudvoering met objektiwiteit en “oop” riglyne bring verdere betroubaarheid en geloofwaardigheid mee.

Ten einde die hele studie benutbaar en as bydrae tot die maatskaplikewerkprofessie te bied, word betroubaarheid en geloofwaardigheid as deurlopende onderbou in alle handeling noodsaaklik. Die navorser wou ten alle tye streef na die nakoming van hierdie beginsel.

## **HOOFSTUK 9**

### **EMPIRIESE ONDERSOEK**

---

Hierdie hoofstuk bied inligting ten opsigte van die empiriese ondersoek. Dit word in twee dele aangebied, naamlik 'n gedeelte waarin die werkswyse vir die data-insameling aangedui word en daarna volg 'n gedeelte waar die resultate wat verkry is, uiteengesit en geïnterpreteer word.

#### **9.1 METODE VAN DATA-INSAMELING**

In hierdie studie is gebruik gemaak van kwalitatiewe navorsing en beperkte kwantitatiewe navorsing. Die data-insameling is dus op twee wyses gedoen.

##### **9.1.1 Data-insameling vir die beperkte kwantitatiewe navorsing**

'n Vraelys (Bylae A) is na aanleiding van die literatuurstudie saamgestel. Hierdie vraelys omvat veral die vier ekologiese vlakke, naamlik mikrovlak (ouderdom en geslag), mesovlak (kontak met ouers, skoolinligting en die groep), eksovlak (benutting van ander departemente en dissiplines) en die makrovlak (wetgewing-implikasies) ten opsigte van die straatkind. Na afhandeling van 'n loodsondersoek (vgl. 9.2) is die vraelys via e-pos aan die respondente versprei (vgl. 8.5 vir 'n beskrywing van die volledige navorsingsproses).

'n Vereiste wat gestel word aan 'n steekproef is dat dit verteenwoordigend moet wees van die populasie ten einde sinvolle en korrekte afleidings te kan maak (De Vos et. al. (2007:196). In hierdie studie het die populasie bestaan uit organisasies wat dienste verskaf aan straatkinders in Suid-Afrika. Toe besluit moes word hoe die navorser instansies moes opspoor, wat met straatkinders werk, is voorkeur gegee aan die instansies onder die "*National Alliance for Street Children (NASC)*" bo dié wat elke provinsiale Departement van Maatskaplike Ontwikkeling op sy boeke het. Laasgenoemde is 'n staatsdepartement wat nie altyd moeite doen om sy lysie volledig te hou nie, terwyl die NASC gereeld kontak het met sy organisasies, dit op 'n nasionale basis bedryf en deur die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling

erken en benut word as organisasie met meerdere kennis en oorkoepelende struktuur vir straatkindprojekte. Die “*National Alliance for Street Children*” het sy mandaat van die regering gekry met die opdrag dat die Nasionale Program van die Aksie vir kinders geïmplementeer moet word. Die Aksie is geïnisieer toe die Suid-Afrikaanse regering die Verenigde Nasies se Konvensie op die Regte van Kinders in 1995 onderteken het. Hierdie oorkoepelende struktuur (“*National Alliance for Street Children*”) is dus in vennootskap met die staatsdepartemente om projekte en programme vir kinders te ontwikkel.

Hier is van ‘n waarskynlikheidsleksie gebruik gemaak deurdat elke lid van die populasie die geleenheid gehad het om ingesluit te word by die steekproef (De Vos et.al., 2007: 198). Die adreslys is bekom van die voorsitter van die “*National Alliance for Street Children*”, mev S Pretorius van Bloemfontein. Sy het ook ‘n skrywe aan die betrokke organisasies gestuur ten einde voorspraak te doen vir die navorsing. Die vraelys is op 9 April 2008 gestuur na al 47 organisasies, wie se adresse op die lys is. Vanweë swak reaksie is dit weer op 23 Julie 2008 uitgestuur en opgevolg met verdere e-posse. Tien ingevulde vraelyste is terugontvang. Die reaksiepersentasie was dus 21,3%. Aangesien hierdie ‘n beperkte kwantitatiewe navorsing is, en dit geblyk het dat daar nie meer respondente was wat bereid was om die vraelyste te voltooi nie, is die ingevulde vraelyste se inligting as genoegsaam beskou vir die benutting en interpretasie van resultate. Inligting toon ook redelik hoë persentasies ten opsigte van dieselfde data, wat bevestig dat die inligting in ‘n redelike mate veralgemeen kan word.

Volgens Strydom (2007: 196) moet die persentasie terugvoer wat vir ‘n verteenwoordigende steekproef benut kan word, 64% wees in die geval van 47 uitgestuurde vraelyste. De Vos et.al., (2007: 195-196) stem hiermee saam en noem verder dat hoe groter die steekproef is, hoe beter die kans is vir die maak van akkurate afleidings. In hierdie geval is die terugvoer ongelukkig net 21,3% ten spyte van die herhaling van die versoek tot voltooiing. Hierdie navorsing het dus nie ten opsigte van die kwantitatiewe gedeelte van die navorsing aan hierdie vereiste voldoen nie. Aangesien daar in hierdie studie hoofsaaklik van verkennende en beskrywende navorsing gebruik gemaak word, die teikengroep nie eties gedwing kan word om deel te neem nie en terugvoer van bykans al die provinsies ontvang is, word

die inligting as voldoende beskou om saam met die kwalitatiewe gedeelte van die navorsing sinvolle afleidings te maak.

### **9.1.2 Data-insameling vir die kwalitatiewe navorsing**

In die geval van kwalitatiewe navorsing kan daar ook van 'n steekproef gebruik gemaak word soos by kwantitatiewe navorsing. Hierdie steekproef is egter baie minder gestruktureerd en minder kwantitatief van aard (De Vos et.al., 2007:327). In hierdie geval is daar van 'n doelgerigte steekproef gebruik gemaak (vgl. 8.5.1). Patton (2002: 244) noem dat die grootte van die steekproef afhang van dit wat die navorser wil weet, die doel van die ondersoek, dit wat benutbaar is, die kredietwaardigheid van die studie asook watter hulpbronne en tyd beskikbaar is vir die afhandeling van die navorsing.

By 8.5.1 is die selektering van deelnemers ten opsigte van die kwalitatiewe navorsing bespreek. Daar is saam met die maatskaplike werker van *Kidz Care Trust*, Bloemfontein, vyf seuns geïdentifiseer vir die gevallestudies. Hulle moes tussen die ouderdom 9 en 15 jaar wees, moes verkieslik Afrikaans en/of Engels magtig wees, ten minste 'n maand op die straat gewees het, maar nie langer as ses maande nie. Die rasionaal vir die seleksie was dat genoegsame blootstelling aan die straat wel moes geskied, maar dat die kind tog ook nie solank blootgestel is, dat hy nie meer genoegsame inligting oor familie kon bied nie. Voorts is die ouderdom en taal geselekteer ten einde onderhoudvoering makliker en betroubaar te laat geskied. Die deelnemers wat geselekteer is kan as verwoordigend van die populasie beskou word. Vanuit die literatuur (4.2.1) is seuns die oorgrote meerderheid van straatkinders, hulle ouderdom wissel tussen 6 en 18 jaar en is hoofsaaklik swart kinders (3.2), dit stem ooreen met die situasie in Bloemfontein.

Vyf seuns is wel geïdentifiseer, maar ses gevallestudies is gedoen. 'n Sesde gevallestudie het plaasgevind, aangesien die ondersoeker 'n behoefte aangevoel het na 'n onderhoud met 'n straatkind wat nog nie volledig by die straatkindprogram ingeskakel is nie. Die behoefte het bestaan om inligting ten opsigte van kinders, wat reeds by die straatkinderprogram betrokke is, te vergelyk ten einde te sien of dit die resultaat sal beïnvloed. Triangulasie is ook met hierdie wyse verhoog (vgl. 8.4).

Geen wesenlike verskille in inligting is gevind nie en daar is dus volstaan met hierdie gevallestudies. Die versadigingsbeginsel is bereik. Hierdie inligting is verreken in die data wat volg.

Onderhoude is met vyf seuns gevoer by die skooling wat vir die kinders 'n bekende en veilige omgewing is. Die sesde onderhoud is op straat gevoer, waar die kind rustig en veilig gevoel het. Ten opsigte van die vyf seuns, wat in onderhoude by die skooling betrek is, het 'n kind- en jeugsorgwerker, wat voltyds by die kinders betrokke is, bygesit vir tolkdoeleindes, indien dit nodig sou word. Die tolk is soms benut in gevalle waar van kinders wat veral emosioneel was en ook waar die kind in sy eie taal inligting wou deurgee. Die betrokkenheid van die kind- en jeugsorgwerker het triangulasie en vertroubaarheid verhoog. Met die kind op straat het die straatwerker bygesit en as tolk opgetree.

Die temas en onderwerpe, wat tydens elke gevallestudie gedek moes word, is vanuit die literatuurstudie bepaal – vgl (Bylae B) – en hoofsaaklik in vyf afdelings ingedeel, naamlik transaksies ten opsigte van verskillende sisteme, ontleding van die mikrovlak, bepaling van transaksies en aanpassings ten opsigte van die mesovlak, bepaling van transaksies en aanpassings ten opsigte van die eksovlak en invloed vanaf makrovlak.

In die gevallestudies is inligting op verskillende wyses bekom. By die meeste van die kinders was dit baie toepaslik om verskillende metodes (nie alleen onderhoudvoering nie) te benut, aangesien die inligting wat bekom moes word, nie eenvoudig was nie en dat teken en spel by die onderhoudvoering gevoeg is, sodat hulle makliker kon aandui wat hulle situasies is en wat dit vir hulle beteken. By twee kinders was inligting sodanig emosioneel dat geleentheid tot ontlading eers moes geskied. Die betrokke maatskaplike werker, wat dienste aan die kind lewer, is ingelig hieromtrent ten einde volgens 8.3.3 eties verantwoordelik opgetree kon word deur onder andere vir verdere hantering te reël.

Die inligtinginsamelingswyses benut, is gesprekvoering, tekeninge (onder andere van hulle huis van oorsprong en betekenisvolle mense en sisteme (Bylae D). Transaksies is aangedui volgens kleur. Vier kleure koepons was beskikbaar en die

kleur wat die lekkerste voel en slegste voel is aangedui, sowel as die tussen-in-gevoelens. Kleure is dan verbind aan persone en sisteme ten einde die waarde van transaksies en verbintenisse te bepaal.

Die gevallestudies is suksesvol hanteer en die sukses is verbeter deur die benutting van die tolk, sowel as verskillende maniere om inligting te bekom. Die betrokke maatskaplike werker, wat ook betrokke was by die ontleding van die inligting, medekodeerder (triangulasie), het opgemerk dat inligting tydens die sessies bekom is wat nog nie aan hulle bekend was nie. Hiervan kon afgelei word dat die metode wat benut is om inligting te bekom, wel suksesvol is. Nota's van die gevallestudies is deur die betrokke maatskaplike werker nagegaan en inligting stem ooreen met inligting op haar lêer en waarvan sy kennis dra. Geen addisionele inligting ten opsigte van die kinders se situasie is deur haar oorgedra om van kennis te neem nie.

Die data is vasgelê deur middel van kort notas, video-opname en oudio-opname. Die video-opname kon op straat sowel as by een kind nie benut word nie weens die beperking wat die straat aan opname stel en 'n tegniese probleem. Hierdie twee gevallestudies is vasgelê deur middel van oudio-opnames. Toestemming vir die benutting van die tolk en opnames is mondelings in alle gevalle bekom.

## **9.2 LOODSONDERSOEK EN RESULTATE**

Ten opsigte van die beperkte kwantitatiewe navorsing moes 'n loodsondersoek gedoen word, alvorens die vraelys versprei kon word. Die inhoud van die vraelys is getoets by twee persone, naamlik die studieleier en 'n diensverskaffer.

Probleme wat met die vraelys ondervind was, is die volgende. Prioriteitstake van die diensverskaffer kan verwarrend wees en voorbeelde soos assessering, straatwerk en sorg moes ingebring word ten einde korrekte inligting te verkry. Die ingevulde vraelyste het wel aangedui dat die vraag ten opsigte van die take van die diensverskaffer reg verstaan is.

Die effektiwiteit van verskillende programme moes aangedui word en die opskrif van hoe om dit te meet, was problematies. As verstaanbaarste meting is die indeling van swak, gemiddeld en uitstekend gebruik.

Die deelnemer was van mening dat alle persone nie sal verstaan wat onder meso- en makro faktore bedoel word nie. Kort en eenvoudige definisies is dus in die vraelys ingevoeg ten einde meer begrip van die woorde te bied.

Die vraelys is telkens aangepas en daarna vertaal in Engels. Die finale vraelys wat benut is, is as Bylae A aangeheg.

Ten opsigte van die onderhoudskedule is daar deurlopend tydens die literatuurstudie aantekeninge gemaak rondom aspekte wat tydens die gevallestudie gedek moet word. Die onderhoudskedule is met die studieleier bespreek sodat bepaal kan word of alle aspekte, wat gedek moet word, in die skedule ingesluit is. Elke onderhoud het al die aspekte ingesluit, maar daar moes telkens aangesluit word by elke respondent se uniekheid. Alhoewel daar dus 'n algemene skedule (Bylae B) en metode van inligtinginsameling bestaan, is daar telkens geïndividualiseer en aangepas by die kind se eie manier om inligting te voorsien. Individualisasie is ook 'n beginsel van die professie wat gerespekteer is.

### **9.3 DOEL VAN DIE NAVORSING**

Die doel van die studie is om deur middel van 'n verkennende, beskrywende en 'n baie beperkte verklarende ondersoek 'n ekologiese perspektief op die straatkindverskynsel daar te stel, sodat indikatore vir 'n maatskaplikewerkintervensie-program geformuleer kan word.

Die empiriese ondersoek en veral die kwalitatiewe navorsing (gevallestudies) het ten doel om te bepaal watter aspekte rakende die straatkind in 'n maatskaplikewerk-intervensieprogram ingesluit moet word. Voorts is die gevallestudies noodsaaklik om te bepaal hoe belangrik sekere aspekte in die program vir die kind self is. Die ekologiese perspektief dien as konseptuele raamwerk waarbinne indikatore bepaal word. Die beperkte kwantitatiewe navorsing word by die gevallestudies gevoeg ten



einde realistiese beperkinge en moontlikhede vir 'n praktykgerigte program te eksploreer. Uiteindelik is die doel van die studie om 'n praktykgerigte maatskaplikewerkintervensieprogram daar te stel.

#### **9.4 OBJEKTIWITEIT VAN DIE NAVORSER**

Ten spyte van kultuur- en ander verskille, kon die navorser gemaklik objektiwiteit handhaaf in die ondersoek.

Die navorser se situasie is teenoorgestel as die oorgrote meerderheid van die straatkinder. Die biografie, geslag, sosiale klas, ras en etnisiteit verskil van die straatkind. In die navorser se persoonlike geskiedenis is daar egter 'n aspek wat natuurlike aanvoeling, asook 'n aanknopingspunt vir begrip, sensitiwiteit en objektiwiteit verskaf. Die navorser is gebore en het die eerste jare van haar lewe in Nigerië grootgeword. Daarna was die kontak met die Sotho-mense asook Lesotho-gemeenskap 'n groot deel van die navorser se lewe. Eintlik is stand- en rasverskille uitgewis deur die deurlopende kontak en assosiasie met ander kultuurgroepe as die van navorser self. Die navorser se vader het sy lewe lank geleef en/of gewerk met mense van ander ras en kultuur. Hy het spesiale aanvaarding van hierdie mense gekry, wat ook die navorser beïnvloed het en 'n positiewe neerslag gevind het.

Die feit dat die navorser 'n maatskaplike werker is, dui daarop dat verhoudinge met mense vir haar belangrik is en dan veral nie-veroordelende verhoudinge. Die etiese kode vir maatskaplike werkers verbind die navorser tot verskillende beginsels, soos vertroulikheid en professionele verhoudings (SARMD, 2006: 14). Praktykervaring van 29 jaar voorsien ook in kontak en ervaring met mense van verskillende kulture, ras, geslag en stand. Ongemak ten opsigte van die verskille bestaan nie. Die navorser se belangstelling is eerder daarin geleë om te begryp en verstaan as om te verander en te kritiseer. Gedurende die empiriese ondersoek is nooit ondervind dat ras-, stand-, geslag-, of taalverskille onoorkombaar was of 'n probleem veroorsaak het nie. Begrip kon in alle gevalle bewerkstellig word en objektiwiteit kon behou word. Dit sou 'n groot voordeel wees as die navorser die respondente in hulle eie taal kon aanspreek, maar sou nie 'n effek ten opsigte van effektiwiteit gehad het nie.

Reeds vanaf hoofstuk 1 word die kompleksiteit van die straatkinderskynsel uitgewys. Hierdie verskynsel kan alleen in sy volheid verken en begryp word as op 'n veelheid, aanleidende en instandhoudende faktore gefokus word. Geen enkele faktor as oorsaak vir die straatkinderskynsel kan aangedui word nie, maar 'n holistiese oriëntasie moet gehandhaaf word, waar nie gefokus word op 'n oorsaak-gevolg-paradigma nie. Die ekologiese perspektief wat 'n sirkulêre kousaliteitsperspektief het en gefokus word op 'n verskeidenheid van aanleidende faktore en verskillende prosesse, is dus 'n objektiewe, gepaste raamwerk vir die ondersoek na die straatkinderskynsel.

In geheel gesien, is daar nie enige bepaalde aspek wat kan verhoed dat die navorser objektief te werk gaan nie. Dit is die intensie van die navorser om juis objektiwiteit aan die dag te lê en 'n positiewe teoretiese raamwerk te benut sodat die straatkind uiteindelik daarby kan baat vind.

## 9.5 RESULTATE VERKRY VANUIT DIE INGEVULDE VRAELYSTE

Die vraelys (Bylae A) is uitgestuur na die diensverskaffers op die adreslys wat deur die voorsitter van die “*National Alliance for Street Children*” voorsien is. Uit die 47 vraelyste wat uitgestuur is, is 10 ingevulde vraelyste terugontvang.

### 9.5.1 Provinsiale bydraes

Adresse van die Wes- en Oos-Kaap was nie beskikbaar nie. Die respons word in Tabel 6 aangedui.

Provinsie	N
Vrystaat	4
Kwazulu-Natal	3
Noordwes Provinsie	1
Gauteng	2
Totaal	<u>10</u>

**Tabel 6: Getal deelnemers uit verskillende provinsies**

Ten spyte daarvan dat vraelyste met 'n tweede geleentheid uitgestuur is en die voorsitter van die “*National Alliance for Street Children*” voorspraak gemaak het vir die navorsing, is alleen 21,3% van die vraelyste van vier provinsies ingevuld terugontvang. Die meeste vraelyste is vanaf die Vrystaat ontvang. Die navorser is self 'n werknemer van die organisasie wat meeste van hierdie projekte bedryf en dit het waarskynlik die terugvoer ten opsigte van die Vrystaat aangemoedig.

### 9.5.2 Posisie van deelnemers

Tabel 7 dui aan dat die vraelyste ingevul is deur persone wat direk betrokke is by die straatkinderprogram.

Amp van respondent	N
Maatskaplike werker	2
Kinderversorger	1
Projekbestuurder	2
Hulpwerker	3
Bestuursvoorsitter	2
Totaal	10

**Tabel 7: Respondente se posisie in organisasie**

Die ampte wat deur die respondente bekleed word kan geëvalueer word as posisies waar genoegsame kennis van die program tot hulle beskikking is. Die betrokke persone het dus genoegsame kennis en inligting om betroubare inligting deur te gee. Alle inligting kan benut word vir die insameling en interpretasie van gegewens.

### 9.5.3 Bestaanstydperk van organisasie

Die betrokke organisasies wat die programme aanbied, bestaan in 50% gevalle vir tussen 5 en 10 jaar en 40% langer as 10 jaar en die res, naamlik 10% korter as vyf jaar. Die organisasies lewer dus standhoudende dienste aan straatkinders en het reeds uit ondervinding kennis wat benut kan word. Die bestaanstydperk van die organisasie dra ook daartoe by dat die inligting, wat deur hulle voorsien is, gesien kan word as verteenwoordigend van organisasies wat dienste lewer aan straatkinders.

#### 9.5.4 Getalle en ouderdom van straatkinders

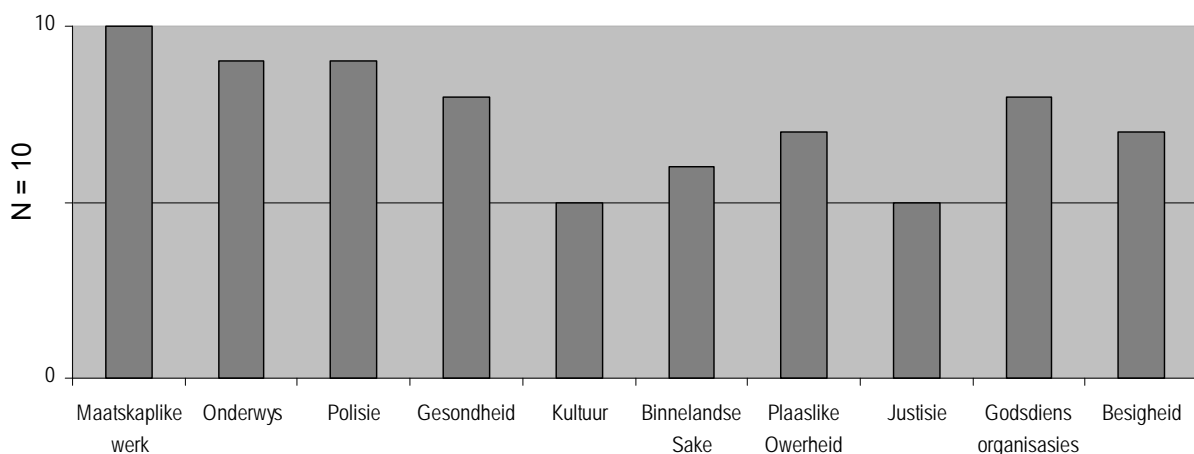
Volgens 60% van die respondente het die kinders op straat nie verminder nie. Dit stem ooreen met die tendens in Suid-Afrika en internasionaal wat meld dat die straatkindergetalle steeds groei (vgl. 1.1). Deelnemende programme is betrokke by dienste aan 1 250 seuns en 363 dogters. Die jongste kind in die programme wat deelgeneem het aan die studie is vyf jaar oud.

Straatkinders in Suid-Afrika se gemiddelde jongste ouderdom is ses jaar, wat dus ook baie ooreenstem met wat by hierdie programme gevind word (vgl. 4.3.1). Die jongste van die kinders in die programme, wat terugvoer gegee het, is vyf jaar oud.

#### 9.5.5 Samewerking met rolspelers en dissiplines

Ten opsigte van die ekologiese perspektief moet vasgestel word hoedanig programme saamwerk met ander rolspelers en watter verskillende dissiplines saamwerk ten opsigte van die program. Die respondente het almal aangedui dat hulle saamwerk met ander dissiplines ten opsigte van die program.

Die gegewens oor samewerking met verskillende rolspelers en dissiplines is in Figuur 18 aangedui:



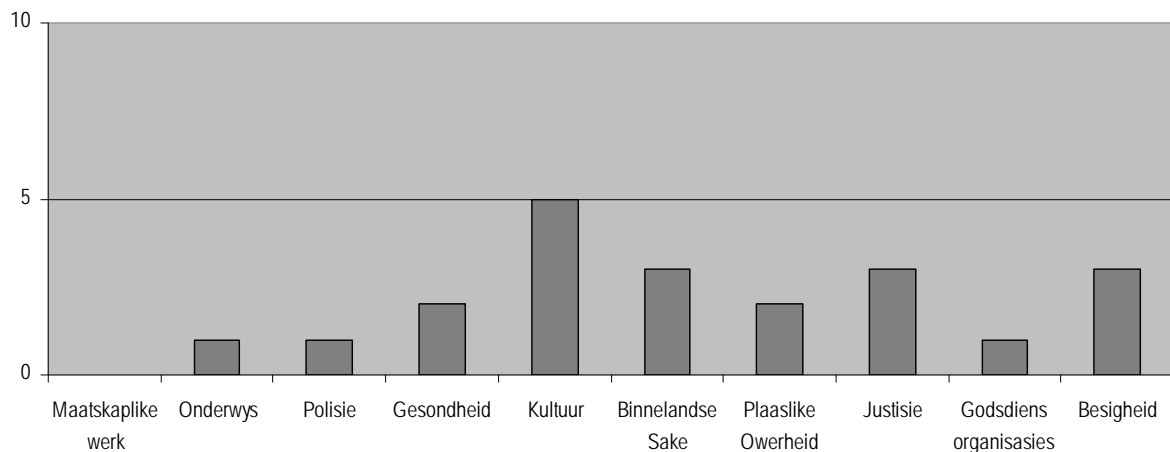
**Figuur 18: Samewerking met rolspelers en dissiplines**

Alle programme beskik oor die betrokkenheid van maatskaplike werkers. Daarnaas is onderwys en die polisie diens betrek by 90% van hierdie programme. Gesondheids- en godsdienstige organisasies is by 80% van die programme betrokke. Kultuur en justisie se betrokkenheid is die minste, naamlik 50% van die programme.

Ander rolspelers, wat op die vraelys deur respondente bygevoeg is, is die biblioteek, wat onder die plaaslike owerheid ressorteer, “*Jewels of Hope*”, wat as deel van besigheid beskou kan word en vrywilligers, wat nie as deel van die rolspelers beskryf is nie. Respondente noem dat vrywilligers ‘n baie belangrike rolspeler in die aanbieding van dienste is. Maatskaplike werk, onderwys en polisie vorm die grootste rolspelers in die dienste aan straatkinders. Deur die samewerking van rolspelers kan in verskillende lewensbehoefte van kinders voorsien word. Hierdie samewerking is ‘n indikator vir ‘n goeie program.

### 9.5.6 Rolspelers waarvan groter betrokkenheid verwag word

Die vraag oor die rolspelers se effektiwiteit dui die mate aan waartoe groter betrokkenheid van rolspelers by programme verwag word.



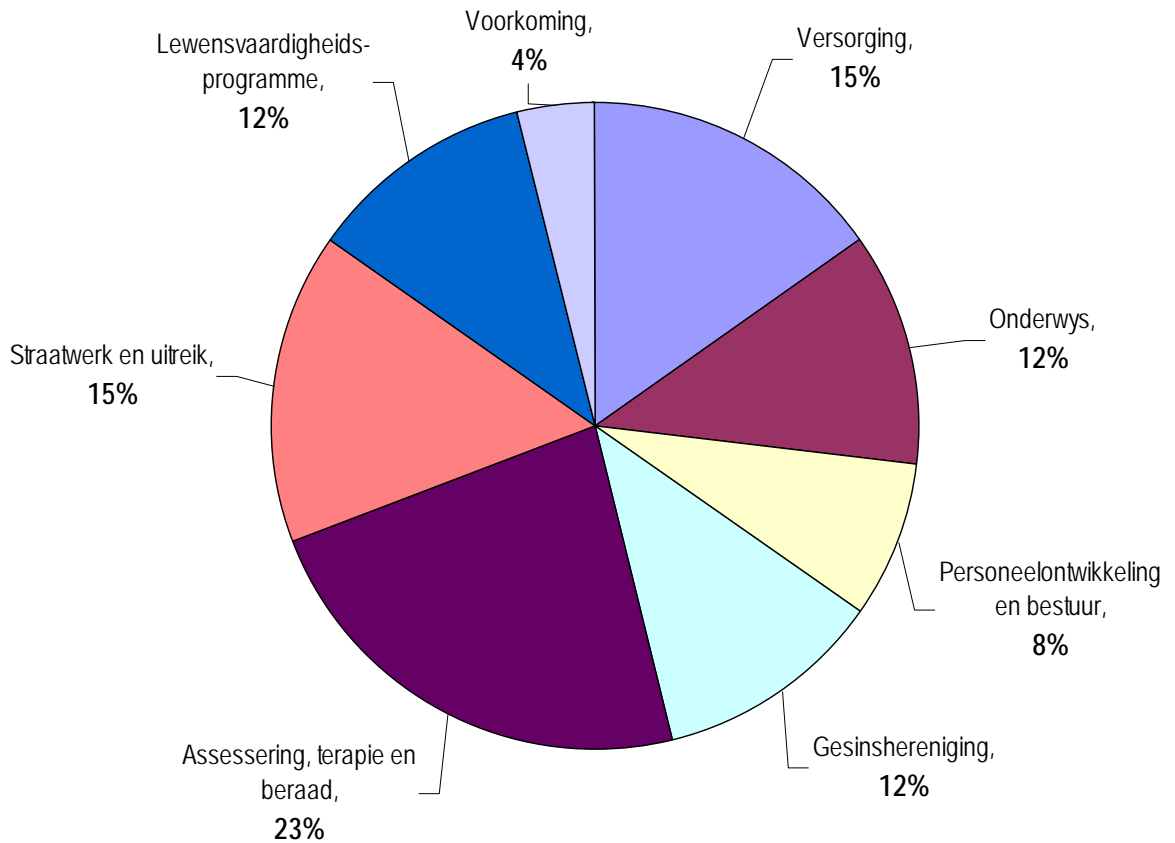
**Figuur 19: Verwagting ten opsigte van groter betrokkenheid by verskillende rolspelers**

In Figuur 19 word aangetoon dat die helfte van die respondente se verwagting is dat kultuurorganisasies en die departement van kultuur se betrokkenheid effektiwiteit van dienste kan verhoog. Binnelandse sake, justisie en besigheid word deur 30% van die respondente beskou as die instansies wat 'n groter rol kan speel by straatkinders. In die programme is dit net maatskaplike werkers wat oral betrokke is en waar nie verdere betrokkenheid in die program verwag word nie. Ten einde meer effektiewe programme aan straatkinders te bied, moet samewerking van alle geïdentifiseerde rolspelers verkry word.

### **9.5.7 Hooftake of prioriteite van die programme**

Die programme, wat ten opsigte van straatkinders aangebied word, beskryf die volgende as hulle hooftake of prioriteite: voorkoming en vroeë intervensie, gedragsbeheer, assessering, lewensvaardighede, bestuur, versorging, onderwys, personeelontwikkeling, gesinshereniging, professionele maatskaplikewerkdienste, skuiling, beraad, straatwerk en uitreik en sport. Een organisasie, wat 'n oorkoepelende organisasie vir 'n aantal ander programme vorm, dui ook hulle taak as die ondersteuning van ledeorganisasies aan.

Hierdie take is saamgegroepeer en in Figuur 20 aangedui.



**Figuur 20: Prioriteit-/hooftake ten opsigte van dienste aan straatkinders**

Die klem van dienslewering val grotendeels op die meer vakkundige gedeelte, naamlik assessering, terapie en beraad. Voorkomingsdienste vorm net 4% van die prioriteitstake. Dit is opvallend dat die grootste prioriteit geleë is op direkte dienste aan die straatkind, naamlik versorging, assessering, terapie en lewensvaardighede (totaal 50%). Die straatkind is die middelpunt en prioriteit van dienste. Voorkoming verdien egter 'n baie klein prioriteit. Dit kan moontlik wees dat voorkoming en gemeenskapsdienste deur ander organisasies en werkers, wat in verskillende areas werk, gelewer word. Gemeenskapsontwikkeling en voorkomingsdienste vorm deel van prioriteitstake aan die straatkind, maar sal baie meer in die verskillende programme se dienste ingewerk moet word vir volledige suksesvolle dienste. Radebe (2007: 146) beskryf dat in die benutting van die ekologiese perspektief as raamwerk vir voorkomingsprogramme, val die fokus op deelname deurdat intervensies bemagtigend is. Voorkomings- en bemagtigingsprogramme raak interafhanklik. Met die benutting van 'n ekologiese perspektief kan

voorkomingsprojekte bemagtigend en ontwikkelend wees deur gemeenskapslede se deelname om hulle behoeftes te bevredig (Radebe, 2007: 146). Een van die sleutelindicators, wat vir die monitering van straatkinders aangedui word, is die identifisering van hoërisiko-areas ten einde voorkomingsdienste te lewer (Dawes et al., 2007: 456).

### 9.5.8 Dienste aan die straatkind

Die verskillende dienste wat ten opsigte van die straatkind gelewer word, is aangedui in Tabel 8. Die oorkoepelende organisasie het nie hier hulle dienste aangedui nie, aangesien al hulle lede-organisasies verskillende soorte dienste aanbied (N = 9).

Diens	N
Straatwerk	9
Invalsentrums	8
Gesinshereniging	8
24-uur dienste	7
Skuiling/sentrum	6
Statutêre versorging	4
Aktiwiteite/entrepreneurskap	3
N =	<u>9</u>

**Tabel 8: Dienste wat gelewer word**

Al die programme, naamlik 100%, maak van straatwerk en uitreike gebruik. Invalsentrums en gesinshereniging vind by 88,9% van die programme plaas. By 77% van die programme word 'n 24 uurdiens gelewer en 66% beskik oor sentrums waar kinders versorg word. Statutêre dienste en aktiwiteite/entrepreneurskap is die laagste, naamlik onderskeidelik 44% en 33%.

Die effektiwiteit van die verskillende dienste word in Tabel 9 aangedui.



☹	44%	24%	71%	38%	71%
☺	44%	63%	29%	50%	29%
😊	12%	13%	0%	12%	0%
	Straatwerk	Invalsentrums	Skuilings/ entrums	Gesinsher- eniging	24 uurdienste

**Tabel 9: Effektiviteit van dienste aan straatkinders**

Dienste wat die effektiwiefste aangebied word, is die dienste ten opsigte van skuilings/sentrums en 24 uurdienste. Die oneffektiefste dienste is dié by die invalsentrum en daarnaas gesinshereniging. Die rede hiervoor is nie bekend nie en verdien verdere ondersoek. Ten opsigte van gesinshereniging kan die rede wees dat 'n ander organisasie as 'n straatkindersorganisasie daarby betrokke is of dat die gesin se potensiaal tot hereniging baie swak is (vgl. 5.3.5.7).

### 9.5.9 Suksesvolste en onsuksesvolle programme

Die betrokke organisasies lys die volgende programme as dié wat hulle aanbied en die meeste sukses mee behaal:

- Voorsiening in basiese behoeftes
- Straatwerk
- Skuilings/sentrums
- Onderwys
- Gesinshereniging (teenstrydig met bogenoemde)
- Lewensvaardigheidsprogramme

Onsuksesvolle programme is die volgende:

- Werksgerigte programme
- Selfontwikkeling
- Gesinshereniging (teenstrydig met bogenoemde)

Gesinshereniging word as sowel suksesvol as onsuksesvol beskryf. Sommige organisasies het dus sukses en sommige nie. Hierdie teenstrydigheid beklemtoon die kompleksiteit van gesinshereniging (vgl. 4.2.4).

In die praktyk word ook ondervind dat die bevrediging van basiese behoeftes, 'n primêre behoefte, maklik gedek en suksesvoller ontvang word as sekondêre behoeftes, soos selfontwikkeling en werksgerigte programme. Beter vaardighede word ook benodig vir programme wat in sekondêre behoeftes moet voorsien. Professionele personeel, soos maatskaplike werkers met spesifieke vaardighede ten opsigte van ontwikkeling, word benodig vir programme gerig op sekondêre en tersiêre behoeftes (vgl. 3.5.2 & 3.5.3).

#### **9.5.10 Manlike personeel**

In 90% van die betrokke programme word manlike personeel benut om as rolmodel 'n rol te vervul. Die belangrikheid van 'n manlike hulpverlener word in 5.4.4.5 uitgewys en die praktyk bewys hiermee hulle bewustheid van 'n eie vaderfiguur vir die straatkind.

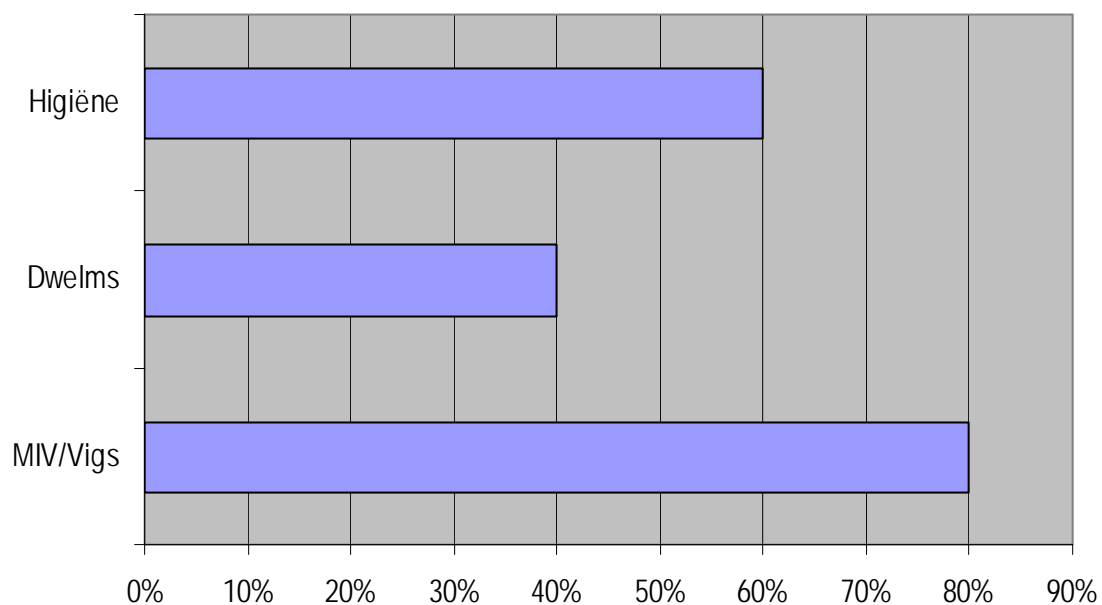
#### **9.5.11 Benutting van ander programme**

Indien die program nie self die bepaalde diens lewer nie, word daar wel met goeie resultaat van 'n ander program, soos jeugsorgsentrums, gebruik gemaak. Net twee programme benut kinderhuis- of jeugsorgsentrumprogramme, maar word nie as baie effektief geëvalueer nie. Weereens kan die afleiding gemaak word dat wanneer 'n diens nie spesifiek vir die straatkind is nie, die straatkind tog in 'n mate afgeskeep of as 'n laer prioriteit beskou word. 'n Verdere afleiding kan wees dat hierdie sentrum nie voorsiening maak vir die andersoortige probleme en behoeftes van die straatkind nie.

##### **9.5.11.1 Benutting van gesondheidsdienste**

Figuur 21 toon dat gesondheidsdienste by die programme van die straatkinder betrek word. Die plaaslike regering en hospitale se dienste word benut ten opsigte

van siektes en ongevallen. Een program beskryf egter hierdie dienste as swak. Weereens wil dit voorkom dat as 'n diens nie op 'n spesifieke teikengroep, soos die straatkind afgestem is nie, die straatkind 'n laer prioriteit verdien. Dit kan egter ook wees dat die diens oor die algemeen swak is. Vanuit die praktyk word beleef dat sommige dienste, soos by hospitale, nie goed is nie. Ten opsigte van MIV/Vigs/seksueel oordraagbare siektes, gom/dwelms en higiëne word gesondheidsdienste in 'n mindere of meerdere mate benut. Rolspelers kan 'n groter rol speel ten opsigte van dienslewering.



**Figuur 21: Benutting van gesondheidsdienste ten opsigte van oordrag/aanleer van kennis**

Gesondheidsdienste word in 80% gevalle benut vir inligting en hantering van MIV/Vigs, 60% ten opsigte van higiëne en 40% ten opsigte van dwelms. Groter betrokkenheid ten opsigte van dié aspekte kan vanaf gesondheidsdienste verkry word, aangesien dwelms en MIV/Vigs van die groot risiko-areas by die straatkind is (vgl. 3.4.2 & 4.2.1).

Ander rolspelers, soos rehabilitasiesentrums en vigsklinieke, wat op die terreine spesialiseer, kan ook benut word ten opsigte van verskillende behoeftes.

### **9.5.12 Verantwoordelikheid van huisouer/kinderversorger**

Al die respondente is dit eens dat die huisouer en/of kinderversorger verantwoordelik is vir die volgende take:

- Basiese versorging
- Higiëne
- Voeding
- Mediese hulp (betrek kundiges, waar nodig).

In 80% van die programme is die kinderversorger of huisouer ook verantwoordelik vir skoolbetrokkenheid. Die kinderversorger/huisouer is in 90% van die programme verantwoordelik vir die ontwikkeling van die straatkind se vaardighede en inligting om homself te beskerm. 'n Groot verantwoordelikheid ten opsigte van direkte dienste aan die straatkind rus op die kinderversorger/huisouer. In een program word opgeleide vrywilligers benut vir hierdie take en in ander programme word lewensvaardighedsprogramme aangebied deur instansies, soos universiteite. Die huisouer/kinderversorger speel dus 'n groot rol ten opsigte van die leefwêreld van die straatkind wanneer hy in 'n sentrum opgeneem is. Die rol en verantwoordelikheid van die huisouer/kinderversorger bring mee dat die persoon opgelei moet wees en met die toepaslike vaardighede toegerus moet wees ten einde die verantwoordelikheid te kan nakom. Hierdie persoon, wat ook die meeste tyd met die kind spandeer, behoort die vermoë te hê om aan die kind die gevoel van behoort aan te laat beleef.

### **9.5.13 Straatkinders se kontak met gesinne**

Straatkinders het dikwels nog kontak met hulle gesinne (vgl. 5.4.4.7). In hierdie studie het nege programme 'n aanduiding gegee van hoeveel persent kinders kwartaalliks kontak met hulle gesinne het. Respondente van 66% van die programme het aangedui dat meer as 60% van die straatkinders nog hierdie kontak met hulle gesinne het. Die res, naamlik 33%, het egter aangedui dat minder as 25% van die kinders gereelde kontak met hulle gesinne het. Die oorgrote meerderheid kinders het dus nog kontak met hulle families. Hierdie resultaat stem ooreen met die

literatuur (vgl 5.4.4.7) en kan positief in die program benut word. Deelname in 'n familie kan met behulp van professionele dienste die kind se gevoel van behoort aan versterk en behoort 'n indikator vir 'n goeie program te wees.

### 9.5.14 Skoolbywoning

Skoolbywoning is beskryf as 'n belangrike komponent in die behandeling en ondersteuning van die straatkind (vgl 5.5). In die studie het 80% van die respondente ook die uitsonderlike waarde van skoolinskakeling en skoolbywoning aangedui. Van hierdie respondente ondervind 60% egter probleme om die straatkind by skole in te skakel. Skoolinskakeling is 'n uitdaging vir programme.

Die probleme in Figuur 22 word hoofsaaklik aangedui ten opsigte van skoolbywoning en inskakeling by skole.



**Figuur 22: Skoolprobleme**

Die grootste probleme wat die programme ondervind vir die straatkinders se inskakeling by skole en skoolbywoning, is kinders wat te oud vir 'n graad is (of skolas-ties te 'n groot agterstand het) en waar kinders ten opsigte van skoolbywoning swak samewerking bied. Hiernaas word gebrekkige dokumentasie soos geboorte-

sertifikate en gebrek aan fondse vir skoolbenodighede, as 'n probleem beskou. Oorvol skole is nie in hoofsaak 'n probleem vir skoolinskakeling nie.

Die probleme, wat ondervind word, kan ook vergelyk word met 5.5. Skoolinskakeling en -bywoning verg positiewe skakeling en oorreringsvermoë van die kant van die program na die skole en word later verder bespreek.

Die skoolprogram en -inskakeling se positiewe impak is geleë in die volgende aspekte: dit bied aan die kinders geleentheid tot 'n toekomsverwagting en sukses, die skool vorm 'n ondersteuningstelsel en verplig roetine, higiëne word aangemoedig, dissipline en gemeenskapsdeelname (vgl. 5.5).

### 9.5.15 Portuurgroep

Die portuurgroep vorm 'n belangrike sisteem binne die straatkind se lewe (vgl. 5.6.1). In die empiriese ondersoek is ook uitgewys (vgl Tabel 10) in die praktyk word die portuurgroep ook in die verskillende programme benut ten einde by te dra tot die ontwikkeling van die kind.

Portuurgroepwaarde	Nooit	Soms	Altyd
Selfbeeld	0	5	5
Hantering van groepsdruk	0	4	6
Aanleer van waardes en norme	0	6	4

**Tabel 10: Waarde van portuurgroep**

Die portuurgroep word deur programme benut ten einde die aanleer van vaardighede te bevorder. Die ontwikkeling van positiewe waardes en norme, sowel as selfwaarde kan binne die portuurgroep plaasvind. Die portuurgroep dien as inoefeningsgeleentheid (vgl. 5.5.1). Die professionele persoon wat gebruik maak van die groep as metode vir die aanleer en ontwikkeling van hierdie vaardighede sal attend wees daarop dat negatiewe sosiale vaardighede ook binne 'n portuurgroep beoefen word (vgl. 5.5.2.3) en sorg dra dat negatiewe waardes nie oorgedra word nie.

### **9.5.16 Makrosisteem**

Die makrosisteem is ook deur middel van die kwantitatiewe navorsing ondersoek en die resultate word deurgegee.

#### **9.5.16.1 Kultuur en godsdiens**

Ten opsigte van die makrosisteem oordeel die respondente dat rolspelers kennis en vaardigheid ten opsigte van verskille in kultuur, godsdiens en in 'n mindere mate, politiek benodig. Die invloed van die makrosisteem op die straatkind word dus deur rolspelers erken (vgl. 7.2).

Erkenning van verskille in kultuur en godsdiens demonstreer 'n nie-veroordelende houding, maar bied ook aanvaarding vir die individu wat kosbare insette ten opsigte van die kind se gevoel van behoort aan kan bied. In opleiding/indiensopleiding van die rolspelers moet die demonstatering van inligting oor die verskille en ook blootstelling aan verskille in kultuur en godsdiens bydra tot aanvaarding en begrip om 'n gevoel van behoort aan te versterk.

#### **9.5.16.2 Beleid**

Die *Children's Amendment Act (42/2007)* maak voorsiening vir die registrasie van invalsentrums en die registrasie van sentrums/skuilings as jeugsorgsentrums. Die respondente voel almal dat hierdie nuwe byvoeging in die Wet wel prakties uitvoerbaar is en ook voordele inhou. Die voordele, wat volgens verwagting hiermee gepaard gaan, is dat registrasie 'n standaard stel en ongewenste strukture en programme sal elimineer. Die mening bestaan ook dat die status van 'n sentrum sal verhoog na dié van 'n jeugsorgsentrum en moontlik sal beter subsidiëring en samewerking tussen rolspelers verbeter word. Die regte van kinders word ook deur middel van die registrasie van die sentrum en invalsentrum beter beskerm, deurdat minimum standarde van toepassing is.

Volgens die *Children's Act (38/2005)*, moet 'n straatkind sorgbehoewend bevind word en statutêr geplaas word in alternatiewe versorging. Die meerderheid respondente

(77%) voel dat die sorgbehoewendbevinding 'n prakties bereikbare reëling is. Een respondent het nie hierdie vraag voltooi nie. Sommige skuilings funksioneer reeds op die wyse van statutêre plasing. Volgens 90% van die respondente hou die statutêre plasing van die kinders wel voordele in, naamlik:

- dienslewering word verseker;
- rolspelers sal verplig word tot aksie;
- kinders sal nie in die sisteem gelaat en vergeet word nie;
- 'n meer betroubare databasis kan ontwikkel word;
- kinders sal nie meer self die keuse hê om in ongekontroleerde omstandighede te bly nie;
- die getal kinders op straat sal verminder;
- moontlike beter subsidiëring van dienste.

Die vraag word egter deur twee diensverskaffers gevra of die tekort aan maatskaplike werkers, lang hoflyste en gebrek aan fondse nie 'n bepaalde invloed op die implementering van die Wet sal hê nie. Daar tans 11 375 geregistreerde maatskaplike werkers in Suid-Afrika is. Ten opsigte van die lae scenarios vir die implementering van die Kinderwet word 16 504 maatskaplike werkers in 2010/11 benodig (UNICEF, 2007: 30). Volgens Giese (2007: 19) is die tekort aan maatskaplike werkers 'n nasionale krisis.

#### **9.5.17 Algemene opmerkings oor die kwantitatiewe empiriese ondersoek**

Die kwantitatiewe empiriese ondersoek voorsien genoegsame inligting ten opsigte van die straatkind self, sy gesin, skool en portuurgroep. Inligting ten opsigte van die ondersteuningstelsels bied geleentheid vir gevolgtrekkings en aanbevelings. Diensverskaffers se gesindheid jeens die nuwe wet is positief, alhoewel die tekort aan mannekrag 'n probleem is. Die vrae is bevredigend beantwoord wat daarop dui dat die respondente dit verstaan het. Die rede vir die swak respons ten opsigte van die terugsending van vraelyste is nie werklik bekend nie. Die hoër respons vanuit die Vrystaat lei tot die afleiding dat persoonlike kennis en kontak wel 'n rol speel ten opsigte van die responskoers.



## 9.6 RESULTATE VERKRY VANUIT DIE KWALITATIEWE ONDERHOUDE, TEKENINGE EN OBSERVASIE

Gevallestudies is oor ses kinders gedoen. Een van die seuns, wat op straat in 'n onderhoud betrek is, was vir 'n kort tydperk in *Kidz Care* se program ingesluit, maar hy het homself daaraan onttrek. Hy is spesifiek in die steekproef ingesluit ten einde die ondersoek na ooreenkomste en verskille in die verskillende gevalle verder te bestudeer (vgl. 9.1.2). Ten spyte van dat hy steeds op straat leef en nie by die straatkindprogram inskakel nie, is die gegewens ten opsigte van hierdie seun se situasie, gesin en ander rolspelers baie ooreenstemmend met die ander kinders wat aan die formele straatkindprogram deelneem. Die ander kinders, wat betrek is, verbaliseer en toon meer hoop ten opsigte van hulle toekoms. Hierdie hoop gevoel word grootliks gekoppel aan skoolbywoning en beter toekomsmoontlikhede.

Al die kinders, sowel as die bestuur en personeel van *Kidz Care*, het toestemming verleen tot die onderhoude. Onderhoude is oor 'n tydperk van 'n maand gevoer en die onderhoude was tussen 60 – 90 minute lank. Die kinders was almal baie saamewerkend en het deelgeneem aan die gesprek. As deel van die gesprek is hulpmiddels benut ten einde inligting te versamel. Die tolke was aan die kinders bekend, en word deur hulle vertrou en het dus positief bygedra tot die onderhoud. Al die kinders kon egter tog ook Afrikaans of Engels verstaan en praat.

Die kinders se gesinne kan nie genader word vir inligting nie, aangesien die meeste van die deelnemers nie oor 'n vader of moeder beskik nie, of waar daar wel 'n ouer is, weet die kind nie waar hy/sy is nie.

Die maatskaplike werker betrokke by die *Kidz Care* program het deelgeneem aan die identifisering van temas en patrone wat uit die studie na vore kom. Dit vorm ook deel van die proses van triangulasie (vgl. 8.4). Die volgende oorhoofse hooftemas het na vore gekom:

- transaksies en verwantskappe;
- rol van ondersteuningsisteme
- gedrag van die kind.

Temas is verder uitgebrei met onderafdelings wat uit die temas vloei.

### 9.6.1 Transaksies en verwantskappe

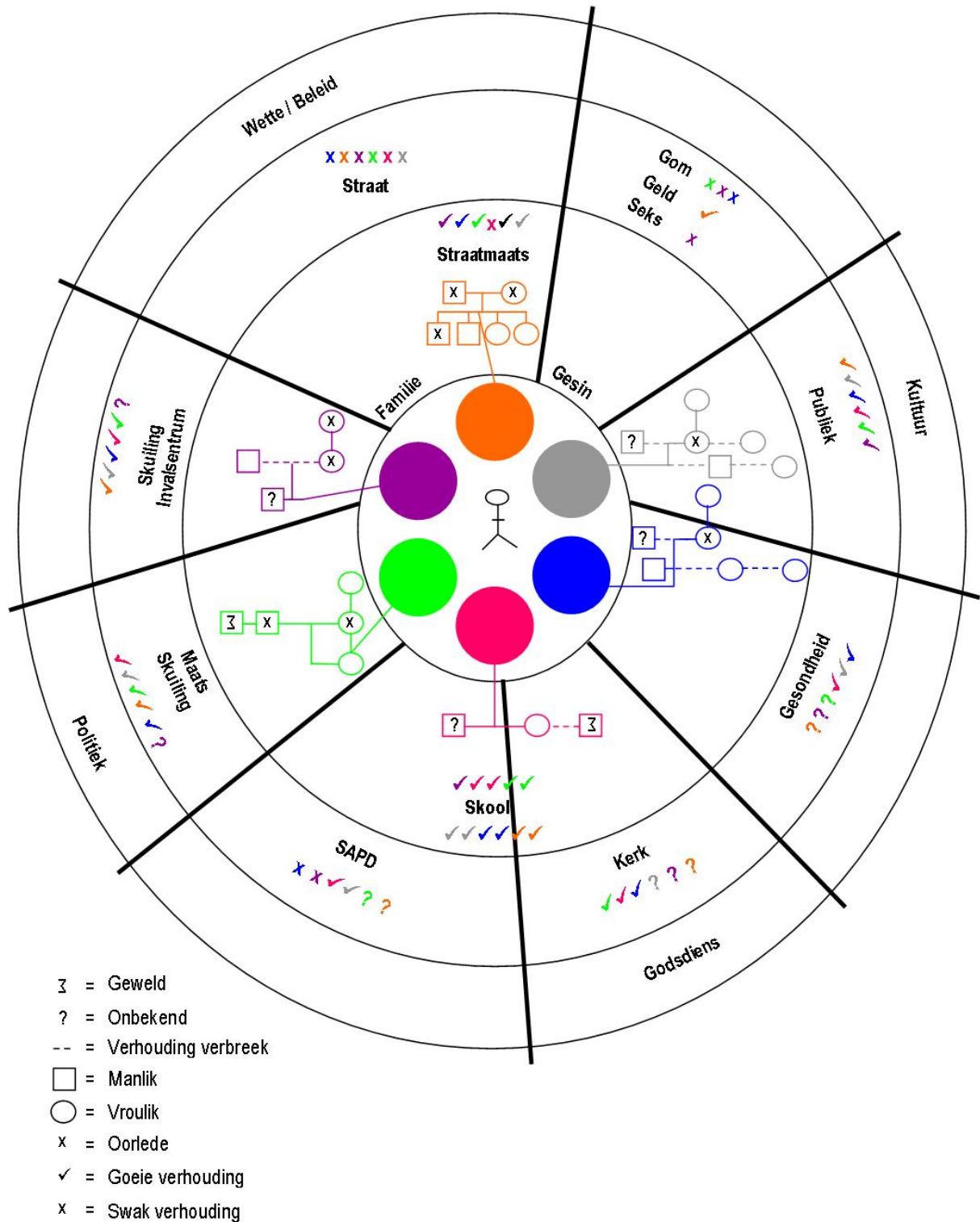
'n Mens se hele menswees en lewe word deur wederkerige transaksies bepaal. Menslike behoeftes en probleme ontstaan deur die transaksies tussen mense en hulle omgewings (vgl. 2.3.1). In die gevallestudies kan patrone waargeneem word waar transaksies tussen die gesin/familie en die straatkind deel vorm van die behoeftes van die straatkind. Voorbeelde hiervan word gedemonstreer nadat die konsep ten opsigte van verwantskappe beskryf is.

Die betrokke ekologiese konsepte is in hoofstuk 2 bespreek, en word hier net kortliks ter wille van opheldering bespreek. Transaksies en verwantskappe word hier saam beskryf aangesien 'n wisselwerking tussen die twee in die gevallestudies na vore gekom het. Verwantskap is gebaseer op die gehegtheidsteorie, wat aandui dat verwantskap die aangebore vermoë om verbintenisse te vorm by menslike wesens is. Gehegheidsgedrag begin reeds by die baba, maar bly belangrik dwarsdeur volwassenheid, alhoewel dit vir elke mens beperk is tot 'n paar persone (vgl. 2.3.4).

Transaksies en verwantskappe vorm deel van die patrone wat in die gevallestudies voorgekom het. Alhoewel daar 'n bepaalde gehegtheid/verwantskap tussen 'n pa en kind bestaan, vind daar soms sodanige afbrekende transaksies plaas dat daar geen sprake van enige positiewe transaksie of dan verder enige gehegtheid bestaan nie. Die volgende feite illustreer die leefwêreld van die straatkind. By die betrokke deelnemers is daar net een seun wat weet wie sy pa is en waar hy is. Drie van die seuns weet nie wie hulle pa is nie en twee seuns se pa's is oorlede. Hierdie gebrek aan 'n vaderfiguur moet 'n bepaalde invloed op die kind hê en moontlik ook daartoe bydra dat verwantskappe moeilik gevorm word (vgl. 5.3.5.5).

- *“When my mother started to become sick, I went to my grandmother, but she said I can't stay with her because my mother took me by force and there was no agreement. When I went back to my mother, she was sick and I started not going to school regularly”;*
- *“They rejected me”;*

- “My father doesn’t want me there”;
- “I don’t know anything about my father”;
- “My pa is ook oorlede”.



Figuur 23: Opsommende skets van die gevallestudies

Figuur 23, wat 'n opsommende skets van die gevallestudies bied, illustreer hoe elke kind gebrekkige transaksies, asook gebrekkige verwantskappe binne hulle gesin en familie beleef. Sien ook Bylae C ten opsigte van die sketse wat die kinders gemaak het. Ten opsigte van transaksies en verwantskappe is die volgende patrone kenmerkend onder hierdie kinders:

- dood/verwerping;
- geen gevoel van behoort aan en vertrou.

Hierdie temas word vervolgens bespreek.

### 9.6.1.1 Dood en verliese

Dood en verliese is 'n tema wat by 100% van die gevallestudies na vore gekom het. Tabel 11 vat die familiebande saam.

<b>Respondent</b>	<b>Vader</b>	<b>Moeder</b>	<b>Ouma</b>	<b>Ander</b>
1.	Oorlede	Oorlede	Nie betekenis- vol	Nvt
2.	Onbekend waar hy is	Oorlede	Wel betekenis- vol, maar mag nie daar bly nie	Ander familie jaag hom weg
3.	Onbekend waar hy is	Oorlede	Oorlede	Broer het ver- sorg, maar het getrek
4.	Nooit geken- nie	Leef nog met stiefpa	Geen beteke- nis	Stiefpa rand hom aan
5.	Oorlede	Oorlede	Leef nog	Oom rand hom aan
6.	Weet van hom, maar het eie familie	Oorlede – het nie omgee vir hom	Oorlede	Nvt

**Tabel 11: Dood en verliese in die lewens van deelnemers**

Alhoewel daar tog betekenisvolle persone in die kinders se lewens was, het hulle hulle verloor deur die dood of deurdat hulle die gesin verlaat het weens aanrandings.

- *“It was the good days of my life when I stay with my grandmother”*;
- *“When he was drunk he beats me”*;
- *“When I came late he beats me”*;
- *“He beats me when my mother is not at home”*.

Hierdie gevallestudies bevestig navorsing ten opsigte van die gesin en familie wat daarop dui dat die gesinne disfunksioneel is en geweld algemeen voorkom (vgl. 5.4.2 en 5.4.4). Kenmerkend van die straatkind is hierdie gebrekkige transaksies en swak verwantskappe deel van al hierdie kinders se lewens. Gebrekkige gesinsbande kan daartoe lei dat die straatkind in ‘n ander groep na bande soek en dit op straat vind (vgl. 2.3.4).

‘n Program ten opsigte van die kinders se verliese is noodsaaklik vir hulle herstel, want dit kan nie net geïgnoreer of vergeet word nie (Fitzgerald, 2008: 1). Verlieshantering is dus ‘n belangrike intervensie wat in die program ingebou moet word.

#### **9.6.1.2 Gevoel van behoort aan**

‘n Verdere tema wat onder die transaksies en verwantskappe na vore kom, is die belangrikheid van om ‘n gevoel van behoort aan te hê. Die kinders kan geen gevoel van behoort aan ervaar nie (vgl.4.3.4). Hulle is gelukkig in die skooling/sentrum, maar het nie die werklike gevoel van behoort aan nie. Die straat kon ook nie dit aan die kinders bied nie – *“die maatjies van die straat is lekker, maar die straat is nie lekker nie”*; *“Sussie het kos gegee, maar nie gesorg nie”*.

Die een kind beskryf dat wit mense hulle oor hom ontferm het en hom by hulle in die woonstel ingeneem het en ook vir Kersfees saam met hulle Johannesburg toe is, *“... and the ouma bought me a present for Christmas as she did for the other children”*. Hierdie aanvaarding het hom ‘n mate van gevoel van behoort aan gegee, maar nie werklik die behoefte bevredig nie.

'n Leemte in hierdie kinders se raamwerk is dat hulle nie positiewe transaksies met hulle gesin, verwantskappe en 'n gevoel van behoort aan het nie. 'n Program ten opsigte van straatkinders moet spesifiek identifiseer waar hierdie basiese en prioriteitsbehoefte vervul kan word. 'n Program wat 'n gevoel van behoort aan bewerkstellig, identifiseer waar die kind verhoudings kan opbou wat betroubaar, warm, liefdevol en nie kortstondig is nie. Skuilings bied 'n tydelike heenkome. Meer permanente strukture en verhoudinge behoort geskep word. Daar kan ook gelet word op die gemeenskap self en die inskakeling van 'n skooling/sentrum binne 'n gemeenskap waar die kind ook begelei word tot 'n plek binne hierdie gemeenskap. Net sommige van die huidige programme en beleid dek die waarde van programme binne 'n gemeenskap en met behulp van die gemeenskap.

Permanensie is geleë binne 'n gesin waar 'n gevoel van behoort aan bestaan, binne 'n struktuur waar hierdie samehorigheid bestaan of binne 'n gemeenskap. Waar die gesin reeds gedisintegreer het, kan 'n struktuur of inrigting as tydelike maatreël van samehorigheid en gevoel van behoort aan ondersoek word. 'n Struktuur of inrigting bly egter tydelik en meer permanensie is binne die gemeenskap self geleë. Indien die inrigting dus binne die gemeenskap geleë is en die gemeenskap self die inrigting en inwoners aanvaar, kan beter permanensie geskep word. Die sentrum van *Kidz Care Trust* in Bloemfontein het gedurende 2008 verskuif vanaf 'n perseel, wat aan die rant van 'n gemeenskap geleë is, na 'n perseel binne 'n gemeenskap, waar ook gesinne is van waaruit straatkinders kom. Die gemeenskap se hulpbronne, soos kerke, skool, sowel as gesinne, wat betrokke wil raak by die kinders, het 'n sisteem gevorm waarin die kinders deel geword het en van waarde voel. Die mees betekenisvolle versorgingsposisie vir 'n kind is binne 'n gesin, waar hy aanvaar word en liefde kry. Die gesinne in Suid-Afrika het egter sodanig gedisintegreer dat 'n volledige gesin baie min gevind kan word vir die versorging van kinders. Vanuit ondervinding in die praktyk is dit een van die knelpunte in maatskaplike werk (vgl. 3.5.5.4).

Die een kind het genoem:

- “*When I stay with my grandmother I experience love*”;
- “*What makes me happy is that if I do something wrong they do not chase me away*”. (Die betrokke kind demonstreer hiermee sy gevoel van behoort aan by die sentrum, anders as in sy huis waar hy weggejaag is.)

Die behoefte aan ‘n plek van aanvaarding en liefde is ‘n prioriteit in die straatkind se lewe. Terapie ten opsigte van verhoudings is noodsaaklik in die intervensieplan, sowel as die aanleer van lewensvaardighede ten einde verdere probleme te voorkom. Programme wat gemeenskappe ontwikkel en bystaan om ‘n ondersteuningstelsel te vorm (soos deur middel van bemagtiging en gemeenskapswerk) en gesinne bemagtig ten einde die gevoel van behoort aan oor te dra, is kernintervensies wat in die program opgeneem moet word.

Aansluitend hierby is die volgende tema, wat deurlopend geïdentifiseer is tydens die gevallestudies, dié van ondersteuningsisteme.

## **9.7 ONDERSTEUNINGSISTEME**

Ondersteuningsisteme kan verbind word met die mesovlak en eksovlak van die ekologiese perspektief. Die mesosisteem is die tweede vlak in die menslike ontwikkelingsisteem en beweeg dus verder van die straatkind na mense en sisteme buite homself by die gesin (vgl. 5.2). Die eksovlak verwys weer na stelsels waarin die straatkind nie aktief deelneem nie, maar wat hulle wel affekteer, byvoorbeeld die kerk en gesondheidsdienste. Hierdie sisteem sluit formele en informele maatskaplike strukture in en speel ‘n belangrike rol ten opsigte van die gedrag van kinders. Interaksies waarin andere verbind word, wat ‘n sekere impak op ‘n mense se gedrag en denke het, word hier ingesluit (vgl. 6.2).

Spesifieke ondersteuningsisteme wat hoofsaaklik by die straatkind betrokke is, word aangedui in Figuur 23. Ondersteuningsisteme, wat hier aangedui word, is die publiek, gesondheidstelsel, kerk/religieuse instellings, SAPD, maats/portuurgroep, straatkinderprogram (skuling, invalsentrum), die straat en die skool. Die

gemeenskap in totaliteit kan ook 'n ondersteuningsstelsel vorm, maar is reeds onder 9.6.1.2 bespreek.

### 9.7.1 Skool

Die skool word in Figuur 23 aangedui as 'n stelsel wat die straatkind positief beleef. Die straatkind wat nie by 'n skool ingeskakel is nie (6) het behoefte aan skoolonderrig en noem dat hy sonder skoolonderrig nêrens sal kom nie. Van die kinders in die skooling wat geskors is omdat hulle dagga gerook het, sal poog om, ten spyte van dat hulle nie meer in die skooling is nie, tog nog skool toe te gaan. Sommige van die deelnemers het soos volg hierop gereageer:

- “*What makes me happy is that I am going to school*”;
- “*They teach me how to read*”;
- “*Ek wil graag skool toe – wil nie loop nie*”.

As kontrole om te bevestig of hulle wel doen wat hulle sê, kan verwys word na 'n groep wat uit die sentrum geskors is, wat hulle skoolklere saamgeneem het, iewers plak, maar tog nog skool bywoon (Pretorius & Louw, 2008).

Naas die familie/gesin het die skool die mees bepalende sosialiseringinvloed in die lewe van die kind. Skole is betrokke daarby om kinders die nodige te leer vir effektiewe interaksie in 'n komplekse wêreld (vgl. 5.5).

Volgens die resultate wat verkry is vanuit die vraelys (vgl.9.5), is daar goeie samewerking tussen die straatkinderprogramme en die skole. Die respondente het gereken dat samewerking tussen die straatkinderprogramme en onderwys effektief is (90%) en net in 10% van die gevalle is betrokkenheid as oneffektief geëvalueer. Onderwys word ook aangedui as deel van die programme wat suksesvol is. Tagtig persent van die straatkinderprogramme dui aan dat die waarde van skoolbywoning uitsonderlik vir die straatkind is en die positiewe impak van die skoolprogram is reeds onder 9.5 bespreek. Die feit dat meeste deelnemers skool as belangrik beskou, ondersteun dit dat skoolonderrig as 'n belangrike deel van die intervensieprogram,



positief geïmplementeer behoort te word. Positiewe skoolinskakeling en -vordering is 'n indikator waaraan aandag geskenk moet word deur programme aan straatkinders.

Vanuit die onderhoude het dit na vore gekom dat die skool bepaalde roetine in die kind se lewe skep. Verder bied dit aan die kind doel en betekenis, aangesien dit hulle toekoms kan bepaal, naamlik inskakeling in die formele en informele arbeidsmark. Die kinders verstaan ook goed dat hulle toekoms in 'n groot mate afhang van skoolbywoning. Van die kinders wat skool bywoon, het 'n idee dat hulle eendag 'n bepaalde beroep wil beklee, soos polisieman of maatskaplike werker:

- *“My future – I want to finish school and then start working”;*
- *“Ek wil skool toe gaan – ek het nie 'n toekoms op straat nie”.*

Skool vorm 'n belangrike deel van die intervensieprogram van die straatkind. Deurlopende kontak met die skole geskied en opleidings- en ontwikkelingsbehoefte kan so bepaal word. Ten spyte van die voordele wat dit vir hulle daaglikse bestaan het, het dit toekoms waarde wat kan bydra tot werksgeleenthede. Juis hierom is dit noodsaaklik dat die straatkind wel skool sal bywoon. In 'n suksesvolle program behoort daar deurlopend aandag daaraan geskenk te word om positiewe verhoudinge met die skole te handhaaf wat die kinders bywoon.

### **9.7.2 Maats/portuurgroep**

Die portuurgroep is 'n belangrike ondersteuningsnetwerk van die straatkind en speel 'n sterk bepalende rol in die kind se ontwikkelingsproses. Alhoewel die portuurgroep aan die kind basiese aanvaarding en ondersteuning bied, plaas dit ook groot druk op die kind om te konformeer met die groepswaardes (vgl. 5.5). Die straatkind sal byvoorbeeld ervaar dat sy portuurgroep van hom verwag om die leier van die groep te volg. Die leier intimideer en organiseer die kinders ten einde te deel in alle voorregte. Die inskakeling by die groep het 'n negatiewe implikasie, naamlik die aanleer van vaardighede om mense te misbruik. 'n Positiewe implikasie van die inskakeling by die portuurgroep, is dat hy leer om in 'n groep saam te werk.

Ten spyte daarvan dat 53% van die deelnemers die straat as negatief en sleg beskryf, was 53% ook ten gunste van die maats op straat. Hulle het merendeels hulle vriende as 'n positiewe ondersteuning beskou. Dit stem ooreen met die literatuurstudie, naamlik dat die portuurgroep van betekenis vir die kind, is weereens die waarde van kameraadskap en verhoudinge op gelyke vlak (vgl. 5.5.1).

- *“Die maatjies van die straat is lekker, maar die straat is nie lekker nie”*;  
Hierdie stelling dui die waarde van die portuurgroep deur middel van aanvaarding van mekaar en ten spyte van negatiewe omstandighede.
- *“The boys on street – they love to fight”*;  
Die portuurgroep het ook negatiewe elemente, soos die rusies en konflik op straat.
- *“The older boys, when they come, they ask money ...”*;  
Die ouer seuns op straat maak misbruik van die straatkinders deur van hulle geld af te neem.
- *“Bad thing of the street is that they kill each other”*.

Die ouer kinders kan ook die jonger kinders help met geld of versorging, maar dan teen 'n prys, soos seksuele daad. Die kinders bied nie inligting rondom seksuele aktiwiteite nie, buiten hierdie een verwysing nie: *“Wanneer groter kinders geld gee ... moet hulle in die aand seksuele daad in ruil bied”*.

Ten spyte van rusies en erge gevegte is maats vir die straatkind baie belangrik. Volgens 9.5 word die portuurgroep in die straatkinderprogram benut vir die ontwikkeling van selfbeeld, waardes en norme en positiewe groepsdruk. Die groep vorm 'n waardevolle geleentheid tot die aanleer van bepaalde lewensvaardighede en lewenswaardes. Die ondersteuningsnetwerk kan positief en terapeuties in 'n program benut word. Avontuurgebaseerde terapie, as metode, kan hier aangewend word aangesien dit baie gebruik maak van groepprosesse.

### 9.7.3 Polisie

Die Suid-Afrikaanse Polisie diens vorm deel van die ondersteuningsnetwerke aan die straatkind. Ten spyte van beriggewing van mishandeling van straatkinders deur SAPD-lede, is daar egter tog lede van die mag wat geduldig is en ondersteunend teenoor die kinders optree (vgl. 6.4.5). In die onderhoude is gevind dat 2% van die kinders positief teenoor die SAPD is. Die ander 66% weet nie eintlik van die SAPD nie en is ook negatief teenoor hulle. Een kind is per geleentheid in die selle opgesluit en ru behandel, maar is nie gehelp nie. Twee kinders vertel dat die polisie lede hulle met “pepperspray” spuit wanneer hulle gom gebruik.

- *“The police spray us in the eyes when we smell glue”.*
- *“The police – they said I must go back to my home”*

Dit kan afgelei word dat die SAPD, wat veronderstel is om deel van die ondersteuningsnetwerk aan die straatkind te vorm, in die praktyk nie ondersteunend beleef word nie. Die rede kan moontlik daarin geleë wees dat die SAPD-lede net altyd moet optree wanneer daar moeilikheid is. In 9.5 het diensverskaffers egter aangedui dat hulle goeie samewerking van die SAPD kry. Moontlik kan inligting, wat tussen diensverskaffers gegee word, verskil van dit wat werklik op straat gebeur. Die beeld en handeling van die SAPD-lede kan positief verander word indien noue samewerking ten opsigte van die beplanning en programme aan die straatkinders gebied word.

### 9.7.4 Publiek

Die publiek en die gesindheid van die publiek speel 'n groot rol ten opsigte van die instandhouding van die straatkinders (vgl. 6.4.1). Die straatkinders, wat in die onderhoude betrek is, beaam die positiewe gesindheid van die publiek (100%).

- *“Ons vra kos, dan gee hulle vir ons”;*
- *“Hulle gee geld as ek die waentjie stoot”.*

Die publiek word deur al die respondente as 'n ondersteuningsbron beskryf. Hulle is vriendelik en help die kinders in hulle nood. Volgens 6.4.1 verwys die literatuur na die verskillende reaksies van die publiek en dat sommige lede van die publiek aggressief teenoor die straatkinders is. Hierdie groep van ses kinders het dit egter nie beleef nie.

- *"I get money and buy glue and not food because it let me sleep".*

Hierdie opmerking van 'n respondent toon dat die publiek se bydrae dikwels die verskynsel aanmoedig en dus 'n ander benadering vra.

Hierdie hulp vanaf die publiek is reeds lankal geïdentifiseer as een van die instandhoudingselemente ten opsigte van die straatkindverskynsel (vgl. 6.4.1). Die feit word weereens in die studie bevestig. Die publiek gaan gebuk onder 'n gebrek aan noodsaaklike kennis rondom die straatkindverskynsel sowel as kennis om dit te hanteer. Die wyse waarop hulle 'n ondersteuningsnetwerk vir die straatkinders vorm, sal gewysig moet word na 'n positief helpende ondersteuningsnetwerk en nie een wat daartoe lei dat hulle die kinders onwetend na die straat lok nie. 'n Program sal moet let op die positiewe benutting van die publiek se bydraes. Die publiek moet ingelig word ten opsigte van op watter wyse en waar bydraes gemaak kan word, asook oor die skade van bydraes direk aan die kind. Inligting kan deur middel van die media en pamflette versprei word.

### **9.7.5 Gesondheidstelsel**

Die mens se liggaam en gesondheid is 'n integrale deel van die mens en so ook van die straatkind. Beskikbare gesondheidsdienste, sowel as kennis vanuit die gesondheidssektor, kan 'n sterk ondersteuningsdiens vir die straatkind vorm (vgl. 6.4.8).

Vanuit die gevallestudies is dit egter opmerklik dat nie een kind werklik kennis dra van die waarde van gesondheidsdienste nie. Die helfte van die respondente het al die munisipale kliniek per geleentheid besoek, maar weet verder niks van hulle nie. Hierdie resultate verskil egter van die resultate van die diensverskaffers (vgl. 9.5.5 &

9.5.11.1). Moontlik hou die verskil verband met dit dat daar nie in alle areas positiewe samewerking of beskikbare gesondheidsdienste is nie. Tydens die onderhoude het die helfte van die kinders genoem dat hulle nie kennis het van MIV/Vigs en dwelms nie. Die waarde van kennis moet nooit onderskat word nie. Bewusmakingsprogramme kan gereeld herhaal word ten einde te verseker dat alle kinders kennis kry van hulle liggaam, gesondheid en positiewe leefstyl op voorkomende, sowel as rehabiliterende vlak.

Gesondheidsdienste is 'n onmisbare ondersteuningsnetwerk, nie net in geval van siekte of besering nie, maar ook ten opsigte van die oordrag van kennis, soos MIV/Vigs en vaardighede om hulself te beskerm. Dit is noodsaaklik dat hierdie tipe programme tot die straatkind se beskikking gestel word. Baie programme ten opsigte van MIV/Vigs is reeds in die departemente van maatskaplike ontwikkeling en gesondheid ontwikkel en moet net geïmplementeer word.

#### **9.7.6 Godsdien/religieuse instellings**

Godsdien en religie is in 6.4.7 en 7.4 ten opsigte van die ekso- en makrovlak van die straatkind bespreek. Godsdien vorm 'n basis van 'n mens se geloof en die instellings vorm ondersteuningsnetwerke. Godsdienstige instellings kan ook vir die straatkind 'n belangrike ondersteuningsnetwerk vorm. Sommige straatkinderprogramme het ook vanuit die godsdienstige instelling/kerk ontstaan, byvoorbeeld MES (Metro- Evangeliese Sorg) en PEN (*Pretoria Evangelical Nurture*). Hierdie instellings kan ondersteunend wees ten opsigte van vele aspekte van die straatkindprogram, byvoorbeeld finansieel, vrywilligers en in direkte dienslewering.

Vanuit die gevallestudies is dit duidelik dat geen kind werklik 'n verbintenis met 'n godsdienstige groep het nie. Die helfte van die kinders is wel positief teenoor die kerk, maar daar bestaan nie 'n band van ondersteuning nie.

- “*We are getting the food, clothes and shoes from church people*”.

Die meeste van die straatkindprogramme werk goed saam met godsdienstige instellings (vgl. 9.5). Hierdie terugvoer verskil dus weereens van dit wat direk van die

kinders ontvang is. Die verskille kan moontlik wees as gevolg van die feit dat mense betrokke is, maar nie noodwendig aan die kinders openbaar dat hulle vanuit 'n spesifieke godsdienstinstelling 'n bydra lewer nie. Voedsel- en ander skenkings word ook soms deur kerke gemaak en dan is die kinders ook nie noodwendig bewus van waar die skenkings kom nie. Die kinders se bydrae ten opsigte van bedankingsbriewe kan 'n groter bewustheid skep oor vanwaar hulle ondersteuning kry. Direkte inskakeling van godsdienstgroepe by straatkinders behoort 'n ondersteunende netwerk te vorm wat ook in die toekoms vir die kind van waarde kan wees. Sodanige inskakeling kan ook 'n bydrae lewer ten opsigte van hulle gevoel van behoort aan. Godsdienst op sigself bied ook aan die kind hoop (vgl. 4.2.3.4).

### **9.7.7 Straatkindprogramme**

Programme behoort 'n breë ondersteuningsnetwerk vir die straatkind te vorm. Verskillende programme wat ten doel het om die straatkind te help, bestaan soos byvoorbeeld straatwerk, invalsentrums (drop-in), gesinsherenigingsdienste, sentrums (vgl. 3.6).

Tydens die gevallestudies is positiewe verhoudinge tussen personeel van die straatkinderprogram en die straatkinders beleef. Die straatkinders, betrokke by die studie (83%), spreek waardering uit vir die program en lewer nie kritiek nie.

- “*Shelter gives food and what we want*”.

Een straatkind, wat wel al by die dienste van die straatkinderprogram ingeskakel het, naamlik ± drie keer die invalsentrum bygewoon, maar nie op deurlopende basis betrokke is nie, het nie werklik die belewenis van die program se ondersteuning nie. Hy wil wel graag skool bywoon, maar hom nie blootstel aan die betrokkenheid by die program nie. Die betrokke kind het nie genoegsame inligting van die program nie en het gevra na die wyse waarop hy kan inskakel om ook skool by te woon.

Inskakeling in die straatkinderprogram is vrywillig en vind tans nie deur statutêre bemiddeling plaas nie. Met verwysing na 9.5, is die verwagting dat die *Children's Act* (38/2005), daartoe sal bydra dat die regte van die kinders beter beskerm sal word.

Die kinders sal makliker deur middel van sorgbehoewendbevinding deel kan word van die sisteem en verseker wees van verdere dienste wat tans nie die geval is nie.

Inspraak en deelname van kinders in dienste en beplanning is 'n positiewe verpligting ten opsigte van dienslewering (*Children's Amendment Act (42/2007)*, Art 208(6)) Volgens die kinders betrokke in die onderhoude, vind inspraak nie plaas nie. Hulle toon ook nie 'n begeerte tot inspraak nie en sal dus daarvoor opgelei moet word. Hierdie is 'n verdere indikator wat 'n verpligting is en deel sal moet vorm van die intervensieplan.

Die ondersteuningsnetwerke is 'n noodsaaklikheid vir effektiewe dienslewering aan straatkinders. Ontwikkeling en opbou van ondersteuningsnetwerke versterk die totale gemeenskap.

## **9.8 GEDRAG VAN DIE KIND**

'n Verdere algemene tema wat in die gevallestudies na vore gekom het, is die gedrag van kinders. Vervolgens word daar aandag geskenk aan manipulerende gedrag, lokus van kontrole, verlies en trauma en onverskillige gedrag.

### **9.8.1 Manipulerende gedrag**

Die kinders het werklik baie goed saamgewerk tydens die onderhoude. In twee gevalle het die kinders se gemoed hulle so oorweldig oor hulle verlies en verwerping dat daar eers geleentheid tot ontlading gebied moes word, en hulle moes ná die tyd na hulle maatskaplike werker verwys word. Geen aanduiding van enige manipulasie kon gevind word nie en hulle betrokke maatskaplike werker het die inligting bevestig.

Wanneer die publiek ter sprake was, het al die kinders 'n positiewe reaksie getoon. Hulle demonstreer hulle tragiese situasie met hulle hele houding. Twee kinders het dit sommer op eie inisiatief tydens die gevallestudie gedemonstreer. Die straatkind is meester daarin om mense se simpatie te wek (vgl. 4.3.3.2). Die kinders het insig in die feit dat hulle 'n uitstekende vaardigheid in manipulerende gedrag het en hulle benut dit waar nodig.

Hierdie manipulerende gedrag bied ook aan die kinders 'n voordeel deurdat hulle kan steel en leuens vertel sonder dat die skuldige werklik aan die kaak gestel word. Hierdie negatiewe vaardighede is uitstekend ontwikkel ten einde hulle oorlewing te verseker. As hulle nie 'n inkomste uit hulle bedelary kry nie, sal hulle nie voedsel kry nie en nie op straat oorleef nie. Die inkomste word egter ook negatief aangewend vir byvoorbeeld gomaankope. Die manipulerende gedrag sal in dienslewering aangespreek moet word deur dit positief te kanaliseer.

### **9.8.2 Lokus van kontrole**

Al die betrokke kinders erken dat hulle nie weer na die straat wil keer nie. Hulle gee voor dat hulle weet dat dit hulle eie keuse is en dat hulle gedrag hulle toekoms sal bepaal. Alhoewel hulle baie trauma beleef het, het hulle nou die keuse ten einde self te kan besluit oor hulle omstandighede. Dit wil dus voorkom asof al die respondente oor interne lokus van kontrole beskik. Die literatuur (vgl. 4.2.3.2) toon dat hoe langer 'n kind op straat is, hoe swakker is sy interne lokus van kontrole. Die kind se lokus van kontrole word ook beïnvloed deur sy interpersoonlike verhoudings. Vermoedelik sê die deelnemers ook maar wat hulle dink die navorser wil hoor. Dit is ook 'n vorm van manipulasie.

Ten spyte van hulle positiewe gesindheid oor hulle keuse rondom omstandighede, is die straatkinders egter maklik beïnvloedbaar. Van die kinders betrokke in die gevallestudies, moes na 'n paar weke geskors word, weens betrokkenheid by dagga. Hulle sterk oortuiging tydens die gevallestudie oor hulle keuse ten opsigte van samewerking ter wille van hulle eie toekoms, kon egter nie die beïnvloeding en groepsdruk weerstaan nie.

Alhoewel 'n interne lokus van kontrole met heelwat oorgawe aangebied word, kan dit nie net as so eenvoudig aanvaar word nie. Die kinders moet vaardighede aanleer wat hulle innerlike motivering versterk. Waardes en norme vorm deel van die uitbouing en versterking van positiewe gedrag. Hierdie vaardighede kan nie net deur aktiwiteite soos sokker en tuinmaak ontwikkel word nie, maar vra terapeutiese insette, asook ontwikkelingsgeïntegreerde groepwerk deur vakkundiges met 'n gesindheid van aanvaarding en nie-veroordeling. 'n Suksesvolle program aan



straatkinders moet dus terapeutiese insette aanbied wat kinders se waardes, norme en innerlike motivering versterk en uitbou. Avontuurgebaseerde programme kan ingesluit word in die program aan straatkinders vir hierdie doel (vgl. 4.3.1).

### 9.8.3 Verliese en trauma

Die verlies, verwerping en trauma van die betrokke deelnemers word in Tabel 12 aangebied.

Deelnemer	Verlies/Verwerping/Trauma
1	Drie van sy naaste familie is oorlede.
2	Een ouer oorlede en een onbekend.
3	Twee naaste familie is oorlede en een onbekend.
4	Een naaste familie is onbekend en een rand hom aan.
5	Twee naaste familie is oorlede en een rand hom aan.
6	Twee naaste familie is oorlede en een het nie plek vir hom nie.

**Tabel 12: Verlies/verwerping en trauma van deelnemers**

Al die betrokke deelnemers het erge verliese en trauma. Twee van die ses kinders het, gedurende die gesprekke, uiting gegee aan hulle hartseer. Die ander praat oor die dood asof dit hulself nie werklik raak nie. Die gedrag van die kinders toon 'n emosionele afgestompheid. Emosionele afgestompheid of ontkenning kan voorkom, maar ontkenning kan op die lang duur lei tot emosionele probleme. Kinders rou egter anders as volwassenes en rou op verskillende wyses. Soms lyk dit of hulle nie deur die dood geaffekteer word nie (Fitzgerald, 2008: 1-2). Met die groot hoeveelheid verliese wat in een kind se lewe geskied het, is dit noodsaaklik om seker te maak hoedanig die verlies hanteer is.

Uit bogenoemde tabel kan afgelei word dat terapeutiese insette ten opsigte van verlieshantering aangebied moet word. 'n Oop, vry omgewing, 'n maatskaplike werker/kinderversorger wat beskikbaar is om te luister, vrae te antwoord en ondersteuning te bied, is noodsaaklik (Fitzgerald, 2008: 1). Hantering hiervan kan bydra daartoe dat daar van die kind ook weer 'n belewenis van behoort aan kan

ontwikkel (vgl. 6.1.2). Grollman (1991: 3) is van mening dat verlies erken moet word. Troos word gevind wanneer mense vir mekaar iets beteken, ook in pyn en eensaamheid. Kinders, wat saam met hulle gesin deelneem in die verlies van 'n naasbestaande, sal beter toegerus wees om hulle emosies van rou te verstaan en te hanteer. Versekering van liefde en ondersteuning moet deurlopend gebied word (Grollman, 1991: 4,8).

#### **9.8.4 Onverskillige gedrag**

Die straatkinders stel hulle bloot aan onverskillige, gevaarlike gedrag. Al die betrokke kinders het of maak hulle skuldig aan dwelmmisbruik. Veral gom word algemeen deur hulle gebruik.

- *“When using the glue I get warm and I forget the bad things”;*
- *“I get money and buy glue and not food, because it let me sleep”.*
- *“When I smell the glue I forget what I did – the bad things”.*

Ten opsigte van die kinders se kennisraamwerk het nie een van die deelnemers kennis van die skade wat gomsnuif kan veroorsaak nie. Hulle weet wel dit is verkeerd, maar kan nie deurgee waarom en wat dit aan hulle doen nie. Gomsnuif beïnvloed 'n kind se fisiese gesondheid en veral hulle asemhalingstelsel (vgl. 4.2.1).

Die kinders noem almal dat hulle nie blootgestel is aan seksuele praktyke nie. Tog het twee aangedui dat seks en geld met mekaar verband hou. Vermoedelik is die kinders skaam oor hulle seksuele praktyke. Volgens 4.2.1 word geskat dat 'n kind wat op straat leef, 'n 85%-kans tot blootstelling aan seksuele misbruik het. Die helfte van die kinders het genoem dat hulle min kennis het van MIV/Vigs. Met verwysing na punt 9.5.11.1 verskil dit van die diensverskaffers wat aandui dat gesondheidsdienste in 80% van hulle programme inligting ten opsigte van MIV/Vigs oordra.

Deur middel van kennis, ondersteuning, rolmodelle en positiewe groepsdruk kan onverskillige gedrag heel moontlik verandering bewerkstellig. Alhoewel gereeld verneem word van MIV/Vigs, seks en dwelms, wil dit tog vanuit hierdie studie

voorkom asof kennisoordrag gereeld kan geskied, maar dat dit binne 'n holistiese raamwerk vanuit die ekologiese perspektief moet plaasvind. Kennis bied begrip, kan die moontlikheid van gedragsverandering inhou en dien as indikator vir die intervensieprogram, maar moet ingebou word op die verskillende vlakke van die ekologiese raamwerk, naamlik mikro-, meso-, ekso- en makrovlak.

## **9.9 INDIKATORE VIR 'N PROGRAM VIR STRAATKINDERS**

Vanuit die kwantitatiewe en kwalitatiewe navorsing, tesame met verwysings na die literatuur, kan afleidings gemaak word oor indikatore vir 'n intervensieplan teen 'n ekologiese perspektief.

Die samewerking van verskillende rolspelers (maatskaplik, onderwys, SAPD, gesondheid, kultuur, binnelandse sake, plaaslike owerheid, justisie, godsdienstige instellings en besighede) is noodsaaklik ten einde 'n suksesvolle program daar te stel. Elke rolspeler het 'n eie funksie en rol, wat vanuit 'n ekologiese perspektief nodig is vir die aanbieding van die program aan die straatkind.

Die intervensieprogram moet oor verskillende soorte dienste beskik, naamlik assessering, terapie, straatwerk, lewensvaardigheidsprogramme, versorging deur middel van sentrums en invalsentrums, onderwys en personeelontwikkeling, gesinshereniging en voorkoming. Hierdie soorte dienste is algemeen bekend in meeste straatkinderprogramme. Gemeenskapsontwikkeling, wat voorkoming insluit, is volgens die ekologiese perspektief 'n diens wat nie afgeskeep kan word nie. Die verskynsel moet in sy totaliteit hanteer word. Die spesifikasies van die Vrystaatse Departement van Maatskaplike Ontwikkeling (2007/2008) bied die volgende dienste as raamwerk vir 'n program in die Vrystaat (dokument vir subsidiëring van dienste): straatwerkprogram, invalsentrumdienste, skuiling/sentrum vir kinders in moeilike omstandighede of straatkinders as deel van 'n kontinuum van dienste. Die uitsette wat die program verwag, word ook volgens hierdie verskillende dienste ingesluit en sluit direkte dienste, soos opbou van verhoudings, rekord en dokumentasies, assesserings, verwysings vir gesins- en gemeenskapsherenigingsdienste, versorging ten opsigte van fisiese, sosiale, emosionele, geestelike, psigologiese behoeftes, netwerk met herenigingsdienste, vrywilligers en uitreikprogramme na die

gemeenskap. Die programspesifikasies is omvattend en sluit aan by die vorige indikatore van rolspelers en dienste. Die programspesifikasies ondersteun die betrokke navorsing, alhoewel dit nie werklik deeglik aandag gee aan die mikrovlak en die eksovlak (gemeenskapswerk) nie (vgl. 3.5.5).

Dawes et al. (2007: 455-460) bied indikatore vir die monitering van straatkinders van 'n Suid-Afrikaanse Regte Gebasseerde Benadering. Die indikatore is die volgende:

- Kinderarmoede en die voorsiening in hulle nood en behoefte.
- Kinders op straat en die voorsiening van straatkinderprogramme.
- Straatkindarea van oorsprong en die voorsiening van voorkomingsdienste.
- Voorsiening in die stedelike straatkind se behoeftes deur middel van dienste.
- Besikbaarheid van straatkind dienste buite die sentrale area in die kind se gemeenskap van oorsprong.
- Toegang tot fisiese- en geestelike gesondheidsdienste.
- Toegang tot dienste vir gestremdes.
- Straatkinders met geboortesertifikate en identiteitsdokumente.
- Gereelde assessering van geregistreerde fasiliteite.
- Beperk misbruik deur SAPD lede en sekuriteitsmaatskappye.
- Straatkind protokol vir wetsverpligte instellings en opgeleide offisiere.
- Straatkinders woon formele skool by.
- Opvoedkundige prestasie.
- Alternatiewe opleidingsentrums is geregistreer as privaatskole.

Indikatore, wat vanuit die studie teen die agtergrond van 'n ekologiese perspektief saamgestel is, verskil van bogenoemde in terme van groter klem op die mikrovlak (gevoel van behoort aan), aandag aan die individuele trauma's en verliese. Ten opsigte van die meso- en eksovlak word voorkomingsdienste ook beklemtoon, maar die gemeenskap as veranderingsagent moet ter versterking benut word. Voorkoming en bemagtiging word saam benut.

In die program aan straatkinders, is 'n volgende indikator dat professionele personeel, naamlik maatskaplike werkers en kinderversorgers, beskikbaar moet wees. Spesifieke professionele vaardighede word benodig vir sekondêre en tersiêre

behoefte van die straatkind. Die betrokkenheid van 'n manlike versorger kan 'n positiewe rol speel in die lig van gebrek aan vaderfigure. Kindersversorgers moet opgelei wees vir die voorsiening van basiese behoeftes van die straatkind en veral die voorsiening van 'n gevoel van behoort aan vir die straatkind.

Verdere indikatore in die program is die voorsiening van skoolinskakeling, kontak met familie en die gemeenskap en inskakeling by 'n godsdienstige instelling. Kinderversorgers moet vaardig wees in die hantering van kultuur- en godsdiensverskille.

Gespesialiseerde dienste deur maatskaplike werkers moet verlieshantering, gemeenskapswerk, gedragsmodifikasie, avontuurgebaseerde programme en sosiale en lewensvaardighedsprogramme insluit. Versterking van waardes en norme en innerlike motivering van die straatkind kan ook deur middel van bogenoemde programme verkry word.

Gemeenskapsdienste moet fokus op sterker netwerke en herinskakeling van kinders. Die publiek is ook 'n teikengroep wat as indikator in die program ingesluit moet word. Maatskaplike opvoeding kan hiervoor benut word.

Ten opsigte van die mikrosisteem word deelname van die kind self en bemagtiging tot deelname in die intervensieprogram ingesluit. Dit stem ook ooreen met die nuutste beleid van Suid-Afrika (vgl. 7.2.11).

Benutting van gesondheidsdienste (reeds onder rolspelers genoem) moet spesifiek in die program ingesluit word ten opsigte van MIV/Vigs-voorkoming, seksuele blootstelling en hantering van gewoontevormende middels.

## 9.10 SLOTSOM

Vanuit die empiriese ondersoek is indikatore vir die intervensieplan aan straatkinders geïdentifiseer. Volgens die ekologiese perspektief word dit soos volg saamgevat.

Ten opsigte van die mikrosisteem word die volgende indikatore aangedui: die straatkind moet dienste ontvang wat die gevoel van behoort aan ontwikkel en handhaaf. Professionele personeel, naamlik maatskaplike werkers en ook kinderversorgers, is noodsaaklik ten einde aan basiese/primêre, sekondêre en tersiêre behoeftes van die straatkind aandag te gee. Alhoewel gevalle- en groepwerk hier ter sprake is, kan herinskakeling in die gemeenskap deur middel van gemeenskapswerk die straatkind se gevoel van behoort aan versterk. Kennis en vaardighede oor die hantering van kultuur- en godsdienverskille is 'n verdere vereiste ten opsigte van die program.

Op die mesovlak is gesins/familie hereniging en skoolinskakeling die prioriteitsindikatore vir die straatkindprogram. Skakeling is 'n belangrike vaardigheid van die persoon wat vir hierdie diens verantwoordelik is. Gesinshereniging is 'n kritiese diens wat nie genoegsaam aangespreek word as dit na 'n ander organisasie, wat nie in die straatkindprogram betrokke is nie, verwys word. Die portuurgroep kan benut word ten opsigte van groepwerk en positiewe beïnvloeding van mekaar.

Op die eksovlak is 'n prioriteitsindikator dat verskeie rolspelers betrek word en betrokke is by die dienste aan die straatkind. Sekere dienste soos gesondheid en risiko's ten opsigte van gesondheid en blootstelling aan die straatlewe (seks, MIV/Vigs, gom) kan deur gesondheidsdienste, sowel as die kinderversorgers, self hanteer word. Die publiek, as rolspeler, moet ook spesifiek betrek word as voorkoming, maar ook hantering van die verskynsel. Vrywilligers behoort deel te vorm van die program op terreine soos kultuur en sport. Die ontwikkeling van die gemeenskap as 'n ondersteuningsnetwerk, sowel as die herinskakeling van die straatkind, is 'n indikator vir die program.

Die makrovlak sluit indikatore, soos die begrip en hantering van kultuur- en godsdienverskille in. 'n Verdere bydrae vanuit die makrovlak is die beleid ten

opsigte van kinderdeelname in programme. Bemagtiging van kinders sal moet geskied.

Die empiriese studie voorsien genoegsame inligting om bepaalde gevolgtrekkings en aanbevelings ten opsigte van 'n maatskaplikewerkintervensieprogram vir straatkinders te maak.

## **HOOFSTUK 10**

### **GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS**

---

Vir die doeleindes van hierdie studie is aanvanklik 'n literatuurstudie gedoen waar die straatkind deur middel van die ekologiese benadering as konseptuele raamwerk (vgl. hoofstuk 2), verken en beskryf is. Die ekologiese benadering is as konseptuele raamwerk vir die studie geselekteer, juis vanweë die sikliese aspekte wat aanleiding gee tot die totstandkoming en instandhouding van die straatkindverskynsel. Die perspektief plaas die fokus op die mens in interaksie met sy omgewing en die wedersydse beïnvloedingsprosesse wat vanuit hierdie interaksie voortspruit. Vier vlakke, naamlik die mikro- (hoofstuk 4), meso- (hoofstuk 5), ekso- (hoofstuk 6) en die makrovlak (hoofstuk 7) in die ekologiese ontledingsstelsel is benut as ontledingsvlakke vir die verkenning en beskrywing van die straatkindverskynsel.

Ter aanvulling van die literatuurstudie is 'n empiriese ondersoek onderneem. Vir die doeleindes van die empiriese ondersoek, is van kwalitatiewe navorsing (onderhoudvoering) deur middel van die benutting van 'n semi-gestruktureerde onderhoudskedule en beperkte kwantitatiewe navorsing (vraelyste) (hoofstuk 8), gebruik gemaak. Daar is gepoog om deur middel van die literatuurstudie en empiriese ondersoek 'n ekologiese perspektief op die straatkindverskynsel te verken en te beskryf ten einde uiteindelik 'n intervensieplan vir maatskaplike dienslewering daar te stel.

Gevolgtrekkings en aanbevelings na aanleiding van sowel die literatuur- as empiriese ondersoeke, word vervolgens aangebied.

#### **10.1 NAVORSINGSPROBLEEM, NAVORSINGSVRAE EN DIE DOEL VAN DIE STUDIE**

Hierdie studie word gerig deur die aanname dat 'n intervensieplan vir maatskaplikewerkdienlewering aan straatkinders vanuit 'n ekologiese perspektief 'n bydrae tot die praktyk van maatskaplikewerkdienste kan lewer.



### 10.1.1 Navorsingsprobleem

Die navorsingsprobleem, wat die studie verder rig, is 'n analise van die wedersydse beïnvloeding van faktore in die ekologiese ontledingsisteem, wat aanleiding gee tot die straatkindverskynsel, die instandhouding daarvan en die implikasies van wedersydse beïnvloeding vir die formulering van 'n wetenskaplik gefundeerde maatskaplikewerkintervensieprogram.

Vanuit die navorsingsprobleem vloei die volgende navorsingsvrae wat die ondersoek rig:

- Wat behels die ekologiese perspektief as konseptuele raamwerk vir hierdie studie?
- Wie is die straatkind?
- Watter aspekte beïnvloed die straatkind as individu (mikrovlak)?
- Hoedanig beïnvloed betekenisvolle persone/strukture in die lewe van die straatkind (mesovlak)?
- Watter faktore speel 'n rol ten opsigte van die sosiaal-strukturele vlak van die straatkindverskynsel (eksovlak)?
- Watter sosiaal-kulturele aspekte beïnvloed die straatkind (makrovlak)?
- Uit watter indikatore sal 'n wetenskaplik gefundeerder maatskaplikewerkintervensieprogram vir straatkinders bestaan?
- Hoe behoort 'n program vir straatkinders te lyk vanuit 'n ekologiese perspektief?

### 10.1.2 Doel van die studie

Die doel van die navorsing is om deur middel van 'n verkennende, beskrywende en beperkte verklarende ondersoek 'n ekologiese perspektief op die straatkindverskynsel daar te stel, sodat indikatore vir 'n maatskaplikewerkintervensieprogram geformuleer kan word.

Die verkennende aard van die studie is belangrik om nuwe insigte oor die domeinverskynsel in te win. Die diepgaande beskrywing van die verskynsel moet lei tot 'n praktykgerigte maatskaplikewerkintervensieprogram. 'n Beperkte verklarende studie

bied aan die praktyk van maatskaplike dienste realistiese moontlikhede ten opsigte van dienslewering.

## **10.2 GEVOLGTREKKINGS**

Vanuit die gestelde navorsingsprobleem, -vrae en die doel van die studie, word daar tot 'n aantal gevolgtrekkings gekom wat duidelik aantoon dat die doel van die studie verwesenlik is.

### **10.2.1 Die ekologiese perspektief as konseptuele raamwerk**

- Die ekologiese benadering is van waarde vir die maatskaplikewerkprofessie deurdat dit 'n holistiese interaksionele perspektief daarstel wat breër strek as die tradisionele oorsaak-gevolg-raamwerk wat afgelei is vanuit die siektemodel. Sodoende kan samelewingsverskynsels geassesseer word en menslike probleme en behoeftes gedefinieer word in transaksionele terme (vgl. 2.3). Die straatkindverskynsel is 'n simptoom van die disfunksionering van die ekologiese sisteem en dus die resultaat van die wedersyds-beïnvloedende interaksionele prosesse wat plaasvind tussen die kind as mikrosisteem, die mesosisteem, eksosisteem en die makrosisteem (vgl. 2.4).
- Die benutting van die ekologiese perspektief as konseptuele raamwerk ten einde die straatkindverskynsel te ondersoek, is baie toepaslik in die lig daarvan dat die totaliteit van die straatkind in ag geneem word. Figuur 1 (2.2.7) demonstreer 'n basis waarvolgens die straatkind verstaan en geassesseer kan word. Die ekologiese konsepte bied 'n fundamentele perspektief en uitgangspunt waarvolgens die straatkind op al die vlakke geassesseer word. Die konsepte dra daartoe by dat 'n holistiese, sistemiese uitgangspunt gevolg word en die liniêre benadering uitgeskakel word (vgl. 2.1). Begrip oor verskillende wyses waarop beïnvloeding en wisselwerking plaasvind, word deur middel van die ekologiese konsepte voorsien. Die vier vlakke in die ekologiese model (vgl. 2.4) bied 'n raamwerk wat verseker dat elke invloed sfeer in ag geneem word by die assessering en begrip van die straatkind. Geen enkele element kan uitgesonder word as die rede of hantering van die straatkindverskynsel nie. Die liniêre

benadering word dus heeltemal geëlimineer deurdat die wisselwerking van die verskillende vlakke op mekaar in ag geneem word. Insiggewende inligting word ook deur hierdie perspektief verkry, soos dat die implementering van die nuwe *Children's Act* (38/2005) (makrovlak), 'n invloed sal hê op die straatkind (mikrovlak). Twee vlakke, wat volgens die sisteme die verste van mekaar is, het tog 'n groot impak op mekaar (vgl. hoofstuk 7).

- Positief ten opsigte van die benutting van hierdie benadering is die insig daarin dat die straatkind self, naamlik sy transaksies, verbintenisse, gevoel van behoort aan, sy verliese en trauma (mikro- en mesovlak), aandag verdien, maar ook dat die gemeenskap en strukture (ekso- en makrovlak) ontwikkeling en effektiwiteit vra ten einde hierdie verskynsel te voorkom. Fokus op net een aspek, soos die individu, skakel effektiewe en standhoudende verandering en hantering van die verskynsel uit. Hierdie holistiese, sistemiese uitgangspunt is van waarde in die beredenering van die verskynsel en bied ook hierdie waarde aan die hantering van die verskynsel in 'n intervensieprogram.

## **10.2.2 Aspekte wat die straatkind op die mikrovlak beïnvloed**

In die mikrosisteem gaan dit oor die individu. Aspekte waaruit die individu bestaan, is fisiologiese, kognitiewe aspekte, persoonlikheids- en sosiaal/emosionele aspekte.

### **10.2.2.1 Fisiologiese aspekte**

Ten opsigte van die fisiologiese aspekte word daar tot gevolgtrekkings gekom ten opsigte van die straatkind se basiese behoeftes en sy gesondheid.

- **Basiese behoeftes**

Die meeste straatkinderes in Suid-Afrika is swart seuns in die ouderdomsgroep 16 tot 18 jaar. Vanweë die blootstelling op straat in hulle jong lewe het hierdie kinders 'n nood en behoefte aan basiese versorging, naamlik voeding, mediese hulp, gesondheidsdienste en inligting om hulle self te beskerm (4.2.1). Weens gebrek aan verantwoordelike ouers/volwassenes in hulle lewe, bestaan die behoefte dat die

voorsiening vir versorging deur verantwoordelike volwassenes moet geskied. Die moontlikheid bestaan dan ook dat positiewe transaksies met volwassenes kan ontwikkel. Volgens die beperkte kwantitatiewe navorsing, vervul al die kinderversorgers of huisouers die verantwoordelikheid van basiese versorging, higiëne, kontrole en ontwikkeling asook voeding. In 90% van die programme word manlike personeel benut om as mentor met die rolle behulpsaam te wees (vgl. 9.5.10).

#### ▪ **Gesondheid**

In die lewe van die straatkind is heelwat gesondheidsrisiko's, soos dwelms, seksuele blootstelling en kontak met MIV/Vigs (4.2.1). Gesondheidsdienste word by 80% van die programme benut vir mediese hulp, maar ook in 60% van die programme ten opsigte van voorkoming en inligting rondom MIV/Vigs, dwelms en higiëne (9.5.11). In sommige areas word ondervind dat gesondheidsdienste nie effektief funksioneer nie en gevolglik word 'n gebrek aan die voorsiening van gesondheidsdienste beleef (9.5.11). Groter samewerking tussen rolspelers ten opsigte van die gesondheidsterrein sal ook 'n groter bewustheid van die gesondheidsstelsel by die kinders tot gevolg hê.

#### **10.2.2.2 Kognitiewe aspekte**

Die meeste straatkinders het 'n kognitiewe agterstand vanweë 'n verskeidenheid faktore soos vroeë wanvoeding en hoofbeserings (4.2.2). Hulle het min skoolopleiding wat onrusbarend is vir die toekoms van die straatkind. Alhoewel al die straatkindprogramme voorsiening maak vir skoolopleiding, moet die belangrikheid daarvan nooit uit die oog verloor word nie (Skoolbywoning word meer volledig onder 10.2.4 bespreek). Kognitiewe vermoëns kan ook ingekort word vanweë die gebruik van dwelms of afhanklikheidsvormende middels, wat 'n invloed op die geheue en konsentrasie het (vgl. 4.2.1).

### 10.2.2.3 Persoonlikheid

Ten opsigte van die persoonlikheid van die straatkind word spesifiek gevolgtrekkings gemaak oor die selfbeeld, gedrag, waardes en norme en toekomspektief van die straatkind.

- **Selfbeeld**

Alhoewel daar teenstrydighede bestaan oor die selfkonsep van die straatkind (vgl. 4.2.3.1), naamlik of hulle 'n positiewe of negatiewe selfsiening het, is hulle gerigtheid op die hier en nou (vanweë behoefte aan kos en skuiling) met 'n gevolglike ego-oriëntasie. 'n Ego-oriëntasie het die moontlike gevolge op 'n positiewe selfbeeld dat waarde-oriëntasie beïnvloed word. Die selfbeeld kan dus positief wees, maar 'n oormatige konsentrasie op hulself veroorsaak dat hulle dan nie respek en waardering aan ander mense bied nie.

- **Gedrag**

Verskillende aspekte kenmerk die straatkind se gedrag, naamlik manipulering, mobiliteit, beïnvloeding deur eksterne faktore (soos weersomstandighede, die beskikbaarheid van geld en kos asook onverskillige gedrag), en die gebruik van afhanklikheidsvormende middels (vgl. 4.2.3.2 & 9.6.3.1). Ten spyte van hierdie negatiewe gedrag beskik die straatkind oor 'n goeie vermoë om aanpassings te maak en hy toon sterk kenmerke van deursettingsvermoë (vgl. 4.2.3.2).

Alhoewel straatkinders waardering het vir reg en verkeerd (vgl. 4.2.3.3), verskil die waardestelsel van die algemene publiek en die straatkind (vgl. 4.2.3.3). Steel is nie altyd vir die straatkind verkeerd nie, aangesien hy moet oorleef en dan die voorwerp, wat gesteel is, benodig vir oorlewing. Straatkinders oorleef deur te bedel, te steel en ook deur leuentaal (vgl. 4.2.3.3). Gedrag, soos die uitlewing van waardes en norme, word gevorm deur 'n verskeidenheid transaksies waarin 'n persoon staan. Negatiewe transaksies word deur die straatkind gemaak en gedrag soos leuentaal, diefstal en bedelary word hierdeur versterk (vgl. 4.2.3.3).

## ▪ **Toekomspektief**

Straatkinders lewe vir die hier en nou, maar hulle besef ook dat hulle nie uit die straatlewe 'n toekoms kan maak nie. Opleiding vir sy toekoms is noodsaaklik en hy dui dit ook self so aan (vgl. 4.3.3.4 & 9.6.2.1).

Ten opsigte van al hierdie aspekte wat onder persoonlikheidseienskappe aangedui word, bestaan behoeftes in die straatkind se mondering wat ontwikkeling vra. Programme wat hiervoor benut kan word, is groeigeörienteerde groepe (selfbeeld, hantering van groepsdruk en waardes en norme), wat reeds algemeen gebruik word; waardegeörienteerde programme; programme gebaseer op die ontwikkeling en/of sterkte perspektief en avontuurgebaseerde programme (vgl. 4.3.1).

## ▪ **Sosiaal-emosionele aspekte**

Ten opsigte van die sosiaal/emosionele aspekte van die individu is die fokus op moraliteit en emosies. Moraliteit word in die eerste jare van die kind vasgelê. Stabiele, beskermende, versorgende en liefdevolle verhoudings is noodsaaklik vir die vorming van moraliteit. Die kind het ook behoefte aan emosionele ondersteuning, aanvaarding en erkenning (vgl. 4.2.4).

Kenmerkend in die gesinne van straatkinders is dat dit een van die grootste leemtes is. Hy het nie deel aan 'n stabiele, versorgende en liefdevolle huis (vgl. 9.6.1). 'n Gevoel van behoort aan word nie deur die straatkinders beleef nie (vgl. 9.6.1). Volgens 4.2.4 word onder die indruk gekom van die uiters negatiewe toestand en van die emosionele impak wat dit op die kinders het. Kinders voel treurig, alleen en sonder ondersteuning. Hulle wil van hierdie gevoelens ontsnap, weggaan, hulself doodmaak of dwelms neem. 'n Gevoel van innerlike hopeloosheid is kenmerkend by hierdie kinders. Die straatkind se gevoelens is dié van 'n gevoel van geen behoort aan nie en hopeloosheid (vgl. 4.2.4).

Die straatlewe self bied ook besondere uitdagings aan die sosiale vaardighede van die straatkind. Vaardighede om op sosiale vlak in die onbeskermende, genadelose strate met algemene bendeaktiwiteite te oorleef, moet ontwikkel word (vgl. 4.2.4).

#### **10.2.2.4 Dienste aan die straatkind op mikrovlak**

Tekortkominge en ontwikkelingsagterstande, soos in die mikrovlak van die straatkind uitgewys, stel besondere eise aan dienste aan die straatkind. Met die emosionele tekortkominge in die kind se verbintenisse, negatiewe transaksies en blootstelling is een enkele resep (wat in elk geval ook nie ekologies korrek is nie) glad nie moontlik is nie (vgl. 4.3). Kinders behoort nie terug te keer na disfunksionele gesinne nie en kan eerder gehelp word deur programme wat gemeenskaps- en terapeuties-geïntegreer is. 'n Kundige, holistiese, geïntegreerde aksie word benodig ten einde 'n inspraak in die straatkind se lewe te kry (vgl. 4.2.4).

#### **10.2.3 Betekenisvolle persone/strukture se invloed in die lewe van die straatkind (mesovlak)**

Ten opsigte van die mesovlak van die straatkind gaan dit oor die straatkind in verhouding met die mees betekenisvolle persone en/of strukture in die kind se lewe en hulle invloed op hom. Die gesin, skool en portuurgroep is geïdentifiseer as belangrike stelsels in die straatkind se lewe (vgl. 5.1). Die ekologiese perspektief beskryf voordele van tussenstelselkennis (vgl. 5.2) wat tot voordeel van individue benut kan word en die kind se ontwikkeling versterk. Nuwe stelsels/strukture waarby 'n kind moet inskakel, se invloed word versterk en funksionering verbeter deurdat inligting of besoeke vooraf gedoen word en die versorger van die kind dit meemaak. 'n Derdeparty dien as bron van sekuriteit. Kontak met sisteme, byvoorbeeld die skool, geskied nie alleen net tussen die kind en die skool nie, maar ook deur die maatskaplike werker en/of kinderversorger, wat op samewerkende, deelnemende vlak is. Sodanige tussenstelseldeelname bevorder die ontwikkeling van die kind. Vanuit die praktyk word ondervind dat die kind se ouerhuis juis 'n gebrek aan sodanige tussenstelseldeelname en belangstelling het (vgl. 5.2).

##### **10.2.3.1 Die gesin van die straatkind**

- Die gesin is die eerste en belangrikste plek waar enige kind met liefde behoort te groei, te ontwikkel en in sy behoeftes voorsien moet word. 'n Funksionele gesin is 'n byna onmisbare voorvereiste in die ontwikkeling van goed aangepaste

individue. Die gesin vorm ook die basiese eenheid van die samelewing en gesond-funksionerende gesinne dra by tot die vorming van 'n goed funksionerende gemeenskap en samelewing (vgl. 5.3.1).

- Kenmerkend van gesinne van straatkinders is verliese/sterftes van betekenisvolle persone in die gesin (vgl. 5.3.5 & 9.6.11). Voorts word die straatkind blootgestel aan gesinne met kenmerke soos armoede, stiefouers, afwesige vaderfiguur en sosiale patologie asook onuithoudbare gesinsomstandighede (vgl. 5.3.5 & 9.6.1).
- Die afwesigheid van 'n normale gesin is een van die grootste leemtes en behoeftes in die straatkind se lewe. Soos reeds onder 10.2.2.3 bespreek, kan kinders nie sommer net herenig word met hulle gesin/familie voor 'n deeglike assessering nie. Sodanige assessering moet eers bevind dat hereniging in die beste belang van die kind is (vgl. 4.2.4).

#### **10.2.3.2 Skool**

- Voordat die straatkind hom na die straat gekeer het, was die skool moontlik nie 'n betekenisvolle struktuur vir die kind nie. In sommige gevalle word swak skoolvordering, onaangename skoolervarings, gebrek aan skole en onvoldoende middele (dokumente en klere) aangedui as redes waarom die kinders nie skoolgaan nie en hul na die straat gekeer het (vgl. 5.4.3).
- Kinders op straat besef egter die waarde van skool en dit het na vore gekom dat skool juis een van die betekenisvolle strukture vir die straatkind is (vgl. 5.4.4, 9.5.14 & 9.6.2.1). Vanuit die gevallestudies het al die kinders aangedui dat skoolbywoning belangrik is en dat hulle graag skool wil bywoon.
- Vir die behandelingsprogram aan die straatkind hou die skoolopset bepaalde voordele in. Skool bied aan die kinders geleentheid tot 'n toekomsverwagting en sukses, die skool vorm 'n ondersteuningstelsel en verplig roetine, higiëne word aangemoedig, gedissiplineerde optrede is nodig en gemeenskapsdeelname is ter sake (vgl. 9.5.14 & 9.6.2.1).



- Skoolbywoning en -vordering is 'n onmisbare deel van die intervensieprogram aan die straatkind (vgl. 5.4.4 en 9.6.2.1.). Kreatiewe skakelwerk en oorredingsvermoë is soms nodig om skoolaanvaarding vir sommige straatkinders moontlik te maak (vgl. 9.5.14). Negentig persent van die programme het 'n positiewe samewerking met die departement van onderwys aangedui (vgl. 9.5.5), wat daarop dui dat die straatkind deur die onderwysdepartement as belangrik beskou word.

### **10.2.3.3 Portuurgroep**

- Die portuurgroep is vir die kind 'n verbintenis wat 'n direkte rol in die kind se ontwikkelingsproses speel. Funksies wat die portuurgroep vervul, is belangrik en lewer 'n groot bydrae in die ontwikkeling van 'n kind ten einde effektief as volwassene te funksioneer (vgl. 5.5.1). Die verbintenis met die groep is ook belangrik vir die vorming van waardes en gesindhede (vgl. 5.5.1).
- In sy portuurgroep vind die straatkind kameraadskap, beoefening van verhoudinge op 'n gelyke vlak, aanleer van positiewe en/of negatiewe sosiale vaardighede en emosionele ondersteuning (vgl. 5.5.2). Straatkinders vind self baie waarde in hulle vriendskappe. Ten spyte van baie bakleiery en geweld (vgl. 3.4.4 & 5.5.2.3), dui hulle maats/portuurgroep aan as 'n belangrike ondersteuningsnetwerk. In die gevallestudies het vyf uit die ses straatkinders die straat as negatief en sleg beskryf, maar vyf is positief oor die maats op straat en die maats is deel van wat lekker op straat is (vgl. 9.6.2.2). Die groep vervul 'n belangrike rol in die straatkind se lewe en kan bydra tot positiewe en negatiewe ontwikkeling.

### **10.2.3.4 Dienste aan die straatkind op mesovlak**

Die mesosisteem, wat die belangrikste ondersteuningsnetwerke in die straatkind se lewe uitmaak, het noodsaaklike aspekte wat ingesluit moet word in die intervensieplan van die straatkind (vgl. 5.6). Programme aan straatkinders moet aan die kind geleentheid bied om bepaalde negatiewe gesinservaringe te verwerk en nuwe bindings, lewenswaardes en verhoudingsvaardighede te ontwikkel (vgl. 5.6).

Skoolbywoning op sigself, is 'n belangrike aspek in die maatskaplike-intervensieprogram. Dit bied struktuur, verwantskappe, roetine, selfwaarde en respek wat die kind se ontwikkeling stimuleer (vgl. 5.6). Die groep bied aan 'n intervensieprogram 'n hulpmiddel waarop positiewe lewenswaardes en -vaardighede ingeoefen en ontwikkel kan word.

#### **10.2.4 Die eksovlak van die straatkindverskynsel**

Op die derde vlak van die ekologiese perspektief, naamlik die sosiaal-strukturele of eksovlak, neem die straatkind nie so aktief deel nie, maar dit affekteer hulle indirek. Die eksovlak het 'n invloed op die gedrag van die mens. Die mens konformeer aan reëls van 'n sisteem waarin hy hom bevind (vgl. 6.1).

Die eksovlak bestaan uit die sosiaal-ekonomiese omgewing, habitat en diensleweringstelsels (vgl. 6.2).

##### **▪ Sosiaal-ekonomiese omgewing**

- Die sosiaal-ekonomiese omgewing is waarskynlik een van die faktore wat bygedra het tot die straatkindverskynsel. In Suid-Afrika kan verstedeliking, die trekwerkersstelsel (waar mans en vroue vir 'n lang tyd van mekaar geskei word) asook werkloosheid en armoede, gesien word as bydraende faktore tot die verskynsel. Al hierdie faktore het bygedra en dra steeds by tot die aftakeling van die gesinslewe en gevolglike swakke funksionering van ouers en disfunksionele gesinne (vgl. 6.2).
- Tans moet die *Children's Act* (38/2005), geïmplementeer word en dit blyk dat die implementering moeilik sal kan plaasvind binne die huidige sosiaal-ekonomiese omgewing (vgl. 9.5). Die implementering van die Wet hou bepaalde voordele en beskerming vir die straatkind in, maar die sosiaal-ekonomiese omgewing kan hierdie implementering benadeel (vgl. 7.2.11).

- **Habitat**

Straatkinders kom uit arm, onontwikkelende areas met min hulpbronne. Oorbewoning, gebrek aan dienste, gebrek aan skoon water en swak infrastruktuur is kenmerke van die habitat van die straatkind (vgl. 6.3). Hierdie habitat se fisiese beeld bied nie 'n atmosfeer van hoop nie. Indien die mense, wat in die omgewing woon, nie transaksies en verbintenisse aangaan wat positief en ondersteunend is nie, is daar nie 'n motivering vir hoop en toekomsverwagting nie (vgl. 6.3). 'n Groot uitdaging is daarin geleë om 'n omgewing te skep waarin die mense en ook straatkinders ondersteuning, hoop en motivering kan vind.

Die intervensieprogram aan straatkinders, wat standhoudendheid en toekomsgerigtheid ten doel het, sal daarmee gekonfronteer wees dat hulpbronne in die gemeenskap geïdentifiseer en ontwikkel moet word tot 'n hulpbron en 'n ondersteuningsnetwerk, byvoorbeeld naskoolse fasiliteite vir kinders (vgl. 6.3). Waar hulpbronne ontbreek, sal nuwe hulpbronne volgens behoefte ontwikkel moet word.

- **Diensleweringstelsels**

Diensleweringstelsels, as deel van die eksovlak, is sosiale netwerke wat gevorm word en waardeur 'n individu ondersteuning, asook vervulling van sy basiese psigo-sosiale behoeftes ontvang (vgl. 6.4). 'n Aantal diensleweringstelsels, wat betrekking het op die straatkind, word bespreek ten einde tot bepaalde gevolgtrekkings te kom.

- **Publiek**

Die publiek speel nog altyd 'n baie groot rol in die instandhouding van die straatkinderskynsel (vgl. 6.4.1). Die gevallestudies toon tereg dat al die deelnemers die publiek positief en vriendelik beleef (vgl. 9.6.2.4). Straatkinders kry positiewe reaksie van die publiek. Hulle bedelary is 'n geslaagde aksie vanweë die gesindheid van die publiek.

Indien die publiek opgevoed kan word oor hoe hulle regtig kan help, sal dit kan bydra tot die daarstelling van 'n effektiewe intervensieplan. Voorsiening van inligting oor

straatkinders en hulle behoeftes is seker een van die beste om die publiek op te voed om nie die kinders van geld te voorsien nie maar hulle eerder te motiveer om by 'n skooling hulp te kry.

- **Sosiale konteks**

Die sosiale konteks is deels onder 10.2.4 (Habitat) hanteer. Hier kan net bygevoeg word dat buurtskappe en buurtverhouding van die mees ondersteunende netwerke kan wees en dat dit as 'n geleentheid vir ontwikkeling en opbou van die kind en gemeenskap beskou kan word (vgl. 6.4.2).

- **Besighede/Sakesektor**

Die besigheidsektor kan soms vinnig klaas straatkinders in hulle voordeure saamtrek. Besighede is egter 'n uitstekende geleentheid om as hulpbron betrek te word in die intervensieprogram aan die straatkind (vgl. 6.4.4). Sommige programme aan straatkinders maak met groot vrug gebruik van die sakesektor vir befondsing en verspreiding van inligting.

- **Polisie/Beskermingsdienste**

Die SAPD word soms gesien as 'n diens wat die straatkind knou en nie beskerm nie (vgl. 3.5.4). Vir die straatkind kan die SAPD egter ook as ondersteuningsbron dien. Kinders kan baat vind by hulle deur op straat hulle beskerming te geniet. Dit kan egter net plaasvind indien die straatkinders nie self die moeilikheidmakers is nie. Die SAPD werk in 90% van die programme wat betrek is in die ondersoek, saam met die programme en word as belangrike hulpbron ten opsigte van die motivering van die straatkind tot samewerking in straatkindprogramme beskou (vgl. 9.6.2.3).

- **Gesondheidsdienste**

Gesondheidsdienste is 'n noodsaaklikheid vir kinders wat soveel fisiese blootstelling moet verduur (vgl. 6.4.8). Die straatkinders het egter geen werklike verbintenis met die gesondheidsdienste nie en sommiges weet nie eers van hulle nie (vgl. 9.6.2.5).

Vanuit die terugvoer vanaf straatkindprogramme, wil dit egter voorkom asof daar tog 'n groter bekendheid ten opsigte van gesondheidsdienste moet wees (vgl. 9.5.11.1). Inligting, soos oor gesonde lewenspraktyke, seksueel oordragbare siektes en voeding, kan deur gesondheidswerkers aan die straatkinders oorgedra word. Hulp vanaf die gesondheidssektor ten opsigte van die behandeling van siektes en beserings by straatkinders, is onmisbaar in 'n intervensieplan.

- **Maatskaplike dienste**

Dit is hoofsaaklik maatskaplike dienste en privaatinstitusies wat verantwoordelikheid neem vir die straatkind. Hierdie feit word ook bevestig deurdat die Kinderwet, wat deur die departement van maatskaplike ontwikkeling daargestel is, voorsiening maak vir die hantering van hierdie kinders. Duur institusionele programme word soms aangebied en ander programme vind weer meer op gemeenskapsvlak plaas (vgl. 6.4.9). Hierdie studie is juis 'n poging om 'n intervensieplan vir straatkinders vanuit die maatskaplike dienste daar te stel. Sommige duur institusionele programme kan nie sommer gesien word as die beste metode vir die hantering van die straatkinders nie.

- **Godsdienstige instellings/kerke**

Alhoewel godsdiens onder die makrovlak bespreek word, word godsdienstige instellings eerder onder die eksovlak ingedeel, aangesien dit ook 'n sisteem is wat verbind is tot 'n impak op 'n mens se gedrag en denke (vgl. 6.2). Vanuit die empiriese studie geoordeel, speel godsdienstige instellings nie 'n betekenisvolle rol vir die straatkind nie (vgl. 9.6.2.6), maar 'n Godsbegrip en straatkinders wat op God vertrou, bied aan hulle 'n basis van hoop (vgl. 4.2.3.5). Goeie samewerking vind tussen die programme en godsdienstige instellings plaas (vgl. 9.6.2.6). Positiewe ondersteuning ten opsigte van finansiële ondersteuning, ondersteuning en inskakeling in die intervensieplan, kan wel vanaf godsdienstige instellings verkry word (vgl. 6.4.7).

#### ▪ **Dienste aan die straatkind op eksovlak**

Teen die agtergrond van dat die eksovlak die straatkind affekteer en ook gedrag beïnvloed, kan die eksovlak uiteindelik met groot waarde in 'n intervensieplan met straatkinders ingeskryf word.

Alhoewel verwag word dat hierdie diensleweringstelsels self hulle verantwoordelikheid ten opsigte van die straatkinders besef en inskakel by dienste aan straatkinders, is dit nie altyd 'n realistiese verwagting nie. Die span wat deelneem aan die intervensieplan het 'n taak om hierdie stelsels bewus te maak en te motiveer tot samewerking. Hierdie bewusmaking en samewerking, verg die identifisering van persone wat betrokke kan wees (vgl. 6.4.9). Die uitkoms moet sodanig wees dat die deelnemers van diensleweringstelsels met passie en standhoudendheid kan deelneem aan die program en aan die straatkind hoop kan bied.

Die eksosisteem kan 'n sterk ondersteunende rol in die intervensieplan aan die straatkind vorm. Die voorafgaande diensverskaffers se betrokkenheid kan ten opsigte van verskillende behoeftes van die straatkind ingespan word. Die habitat van die straatkind is problematies en sal meer langtermyninsette vra om 'n gemeenskap sodanig by te staan en om te skakel ten einde in 'n hulpbron te ontwikkel en hoop te bied

#### **10.2.5 Sosiaal-kulturele aspekte wat die straatkind beïnvloed/makrovlak**

Die makrosisteem is 'n breë oorkoepelende sisteem wat dikteer hoe kinders behandel moet word, wat hulle geleer moet word en die doelwitte wat vir kinders nagestreef moet word (vgl. 7.1). Onder die makrovlak word beleid en wette, godsdiens, kultuur en politiek as die hoofaspekte ingesluit wat kinders indirek raak.

### 10.2.5.1 **Beleid en wette**

Daar is verskillende beleidsdokumente en wette, wat gedrag en handeling met kinders voorskryf en/of verbied. Die Vereenigde Nasies Konvensie oor Kinderregte is internasionale beleid wat deur Suid-Afrika onderteken is en dus 'n basis vorm waarvolgens die nasionale wette en beleid bepaal is (vgl. 7.2). Daarna volg die "*African Charter on the Rights and Welfare of the Child*" en dan Suid-Afrika se eie beleid en wette waarvan die Suid-Afrikaanse Grondwet die basis vorm. Al hierdie wette en beleidsdokumente het ten doel om kinders te beskerm en te ontwikkel (vgl. 7.2).

Die *Children's Act* (38/2005) en *Children's Amendment Act* (42/2007), is die wette wat in Suid-Afrika die statutêre handeling rondom straatkinders bepaal. Die Kinderwette is in implementeringsproses en dus nog nie heeltemal werkbaar in die praktyk nie.

Die diensverskaffers op die straatkindterrein is positief ten opsigte van hierdie Wet en is van mening dat dit meer beskerming en meer voordele vir die straatkind en die diensverskaffer sal inhou (vgl. 9.5.16.2). Implementering van die Wet kan gekortwiek word deur die tekort aan maatskaplike werkers, lang hoflyste en gebrek aan fondse (vgl. 7.2.11).

Die sorgbehoewendbevinding van straatkinders is reeds praktyk deur die Wet op Kindersorg, Artikel 14 van 1983, maar sal net sterker afdwingbaar wees wanneer die *Children's Act* (38/2005), ten volle geïmplementeer is (vgl. 7.2.10). Die registrasies van invalsentrums en jeugsorgsentrums is reeds in werking (vgl. 7.2.11), alhoewel die regulasies nog nie in plek is nie. Die diensverskaffers beskou die registrasie as 'n positiewe ontwikkeling (vgl. 9.5.16.2).

Die Wet skryf die program en dienste, sowel as die rol van die maatskaplike werker voor by die artikel ten opsigte van registrasie van die sentrums (vgl. 7.2.10). Die dienste wat deur die Wet voorgeskryf word, behoort in ag geneem te word in 'n intervensieprogram aan straatkinders.

Basiese dienste aan die straatkind word voorgeskryf (byvoorbeeld voorsiening in voeding en ondersteuning in skoolbywoning) asook programme (byvoorbeeld sosiale vaardighede en gemeenskapsdienste) wat toepaslik is vir die kinders wat die sentrum bywoon (vgl 7.2.11).

Kinderforums is 'n belangrike toevoeging tot die Wet (vgl. 7.2.11). Volgens die gevallestudies, word die kinders nie betrek in besluitneming rondom dienste nie. Hulle word nie by die skool of sommige sentrums geken in besluitneming van byvoorbeeld reëls, programme of dienste nie (vgl. 9.6.2.7). Alhoewel beleid die inspraak van kinders beklemtoon, sal hulle aan hierdie rol bekend gestel moet word en daarvoor bemaagtig moet word. Die intervensieplan sal hiervoor voorsiening moet maak.

#### **10.2.5.2 Godsdienste**

Die Christelike godsdienst word tans deur ongeveer 80% van die godsdienstgroepe in Suid-Afrika onderskryf. Suid-Afrika is 'n land van godsdienstvryheid en gelowe word nie afdwing nie. Verder is daar nie meer baie gelowe, soos in ander Afrika-lande, waar kinders blootgestel word aan gevaarlike praktyke nie (vgl. 7.3). Die Grondwet en die *Children's Act* (38/2005), beskerm ook die kind van enige skadelike gebruike.

Die mens se godsdienstbegrip het 'n invloed op sy toekomsprospektief. Die Christelike geloof bring ook 'n begrip van God, wat die basis vir hulle hoop is (vgl. 4.2.3.5). 'n Land se basiese oorheersende geloof kan 'n groot rol speel in die landsburgers se hoop en toekomsprospektief. Diensverskaffers erken dat kennis oor godsdienstverskille nodig is in 'n program aan die straatkind (vgl. 9.5 & 16.1).

#### **10.2.5.3 Kultuur**

Kultuur is die geestelike besit van 'n volk op alle moontlike gebiede. Hiermee word afgelei dat kultuur die omvattende waardes en norme, aktiwiteite en artefakte van 'n volk is. Probleme en verskille ontstaan en bestaan weens kulturele verskeidenheid en die interpretasie van sekere tipes gedrag (vgl. 7.4).



In dienslewering is dit noodsaaklik om kulturele verskille in ag te neem, te ken en te verstaan (vgl. 9.5 & 16.1). 'n Openheid en gewilligheid om te leer oor verskille op hierdie terrein, is 'n belangrike element in die intervensieprogram.

'n Voordeel vir 'n program is wanneer die kultuurgroepe, wat bedien word en die groep wat dienste lewer, persone van dieselfde kultuurgroep insluit. Wanneer die gemeenskap, waaruit die kind oorspronklik kom, ingesluit word in die dienslewering, is kultuurooreenkomste vanselfsprekend en 'n pluspunt.

### **10.2.6 Indikatore van 'n intervensieplan aan straatkinders**

As resultaat van hierdie studie is indikatore vir 'n intervensieplan aan straatkinders saamgestel. Hierdie intervensieplan is vanuit die ekologiese perspektief, wat 'n ideale raamwerk vir die straatkindverskynsel bied. Die verskynsel en straatkind kan nie op enige wyse liniêr beskryf of verklaar word nie. Die kompleksiteit van die verskynsel en die mens moet erken en hanteer word. Vir hierdie doel is die ekologiese perspektief gepas. Alhoewel die intervensieplan volgens die verskillende ekologiese vlakke ingedeel word, moet die wisselwerking en soms oorvleueling tussen vlakke nie uit die oog verloor word nie.

#### **10.2.6.1 Intervensieplan vir/op die mikrovlak**

Vanuit 10.2.3 kan daar tot die volgende gevolgtrekking gekom word ten opsigte van 'n intervensieplan aan die straatkind op die mikrovlak:

- **Dienste vir die voorsiening van basiese/primêre behoeftes**

Teen die basiese beginsels van aanvaarding, nie-veroordeling, erkenning en emosionele ondersteuning moet in die eerste plek in die basiese behoeftes van die straatkind voorsien word, naamlik voedsel, klere, higiëne, skuiling, mediese hulp en inligting om homself te beskerm. Positiewe verbintenisse moet reeds vanaf die begin van die dienste gevorm word. Dit sal meebring dat die straatkind so gou moontlik van die straat gelok of gemotiveer moet word. Die voorsiening ten opsigte van die basiese behoeftes moet plaasvind in 'n omgewing/habitat wat bevorderlik is vir groei,

gesondheid en sosiale funksionering. Hierdie deel van die program kan aangebied word deur 'n verantwoordelike volwassene, 'n manlike persoon (indien die meeste kinders seuns is), wat die kulture van die straatkinders verstaan. Die persoon kan 'n kinderversorger of straatwerker (met opleiding as kinderversorger) wees (vgl. 4.2.1).

▪ **Dienste vir die voorsiening van sekondêre en tersiêre behoeftes**

Na die voorsiening van die basiese behoeftes moet die straatkind geassesseer word vir sy individuele ontwikkelingsprogram. Afhangende van die assessering kan die individuele ontwikkelingsprogram na aanleiding van behoeftes/probleme uit die volgende intervensieprogramme/-aksies bestaan:

- 'n program ter beskerming en/of rehabilitasie van die kind self, naamlik teen afhanklikheidsvormende middels en gesondheidsrisiko's, soos MIV/Vigs;
- groeigeoriënteerde en terapeutiese groepe wat onder ander aandag skenk aan die ontwikkeling van die kind se selfkonsep, hantering van groepsdruk en waardes en norme (vgl. 4.2.3.1 & 4.2.3.3);
- terapie vir trauma, verlies en wreedheid – individueel sowel as in groepsverband (vgl. 4.3.4);
- avontuurgebaseerde programme wat ook waardegeoriënteerd is (vgl. 4.3.1);
- lewensvaardigheidsprogramme (vgl. 4.3.3);
- bindingsterapie (vgl. 4.3.2);
- benutting van gemeenskapswerk ten einde 'n ondersteuningsnetwerk vir die kind daar te stel (vgl. 6.5.1).

Hierdie programme moet in 'n veilige omgewing, waar emosionele warmte geskep word, aangebied word. Die program kan aangebied word deur 'n maatskaplike werker of terapeut teen die agtergrond van 'n geïntegreerde spanbenadering en met ondersteuning van die kinderversorger (4.3). Die mikrovlak van die straatkind bied 'n basis en wegspringplek vir verdere ontwikkeling.

Volgens Figuur 24 en bogenoemde inligting kan tot die gevolgtrekking gekom word dat die kernelemente wat in 'n intervensieplan gerig op die mikrovlak bereik wil word, versorging, genesing, binding en ontwikkeling is.

### **10.2.6.2 Intervensieplan vir die mesovlak**

Die mesovlak, wat uit die gesin, skool en portuurgroepe bestaan (vgl. 5.1 & 10.2.4), lei tot die volgende algemene gevolgtrekkings ten opsigte van 'n intervensieplan aan die straatkind.

In beginsel is samewerkende en deelnemende skakeling en kontak met die sisteme nodig. Die kinderversorger begelei deur middel van kontakte en inligting die straatkind tot kontak met verskeie sisteme. Uiteindelik moet 'n gevoel van behoort aan vir die straatkind geskep word. Verbintenis, wat langtermyn is, moet hier gemaak word deur middel van positiewe transaksies (vgl. 5.2).

Die gesin en familie van die straatkind moet opgespoor en geassesseer word. Die assessering moet bepaal of kontak of herstel van die straatkind in die ouerhuis moontlik is. Die ondersteuning en aanleer van vaardighede, wat die gesin benodig ten einde die kind te akkommodeer, moet bepaal en beplan word (vgl. 5.3.5.7). Hierdie assessering en beplanning moet gedoen word deur 'n maatskaplike werker wat deel is van die span. Hier moet ook bepaal word of alternatiewe plasinge/statutêre optrede ten opsigte van die kind moet geskied (vgl. 3.5.5.4). Hierna kan bepaal word wie uitvoer sal gee aan die plan (kinderversorger of toepaslike persoon volgens die insette wat benodig word), maar dit is belangrik dat hierdie persoon deel van die span is. Die uitvoering van die plan ten opsigte van die gesin/familie kan geskied by 'n plek in die gemeenskap waar die gesin/familie saamgetrek word vir aanleer/ontwikkeling van lewensvaardighede. Deur dienste by een plek in 'n gemeenskap saam te sentreer, behoort ook as versterking en bemagtiging van die gemeenskap te dien. Die hoofdoel van kontak of verbintenis van die straatkind aan 'n gesin/familie moet die kind se gevoel van behoort aan kan verteenwoordig (vgl. 4.2.4).

Skoolbywoning is 'n verpligting in die intervensieplan vir die straatkind. Inskakeling kan by 'n formele- of informele skool geskied, afhangende van die situasie. Deurlopende skakeling met die skool en monitering van die kind se vordering moet geskied (vgl. 5.4.4). Die kinderversorger kan verantwoordelikheid vir die take aanvaar.

Die aanleer van vaardighede – deur vrywilligers of instansies vanuit die gemeenskap – soos entrepreneurskap, tuinwerk en ander arbeidsgerigte insette kan aan die kind 'n goeie basis vir verdere leer skep (vgl. 9.5.5).

Die portuurgroep moet as geleentheid vir ontwikkeling van die straatkind gesien word. Soos reeds genoem, kan terapeutiese en groeigeoriënteerde groepe die intervensieplan versterk (vgl. 5.5.2.3 & 9.5.15).

### **10.2.6.3 Intervensieplan vir die eksovlak**

Grondliggend by die intervensieplan op die eksovlak, is dat die betrokke sisteme 'n atmosfeer van hoop aan die straatkind moet oordra. Die gemeenskap wat die habitat van die straatkind vorm, moet by die intervensieplan betrek word (vgl. 6.3 & 6.6). Indien die dienslewering geskied vanuit die strukture, wat geleë is in die gemeenskap waar die meeste van die kinders af kom, sal dit somer ook die doel van gemeenskapsontwikkeling dien. Die ondersteuningsnetwerk in die gemeenskap sal versterk en meer standhoudend wees. 'n Invalsentrum, wat volgens die beplanningsmodel daargestel is, sal egter eerder geleë wees in die gemeenskap waar die kinders van die strate gelok/gemotiveer moet word (soos die middestad). By die invalsentrum sal die meer basiese dienste (vgl. 10.2.2.1) aangebied word.

Diensleweringssisteme wat betrek moet word in die diens aan die straatkind, is die SAPD, gesondheid, onderwys (vgl. 10.2.3.2), godsdienstige instellings en, indien nodig, justisie (vgl. 6.4.6). Die bydraes, wat ten opsigte van die verskillende diensleweringssisteme gevra word, is dienooreenkomstig hulle eie terrein, en sal direkte dienste, sowel as oordra van kennis en inligting, voorkoming en lewensvaardighede insluit. Hierdie dissiplines se samewerking moet verkry word en hulle kan deel van die span vorm. Dit is belangrik om die regte mense, met 'n passie vir kinders, in die verskillende dissiplines se samewerking te verkry (vgl. 6.6 en 9.5.5).

Die publiek en besighede het 'n belangrike rol om te speel ten opsigte van die straatkindverskynsel. Inligting rondom die straatkindverskynsel moet op verskillende maniere, soos deur middel van die pers, radio, pamflette en deurlopend aan die

publiek en besighede deurgegee word. Die doel van die inligting sal voorkoming en hantering van die straatkindverskynsel ten doel hê, sowel as om middele en bydraes na die diens te kanaliseer (vgl. 6.4.1 & 6.4.4). Die hele span, betrokke by dienslewering, sal verantwoordelik wees vir die beplanning en uitvoer van hierdie aksie.

#### **10.2.6.4 Intervensieplan op die makrovlak**

Die oorkoepelende sisteem wat eintlik dienste en optredes dikteer, kan in alle waarskynlikheid nie betrek word op die span wat die dienste lewer nie. Tog het die span 'n verantwoordelikheid om hierdie sisteem te benut en te beïnvloed tot voordeel en belange van die straatkind. Deur middel van inligting en verspreiding van die inligting vir die beste belang van die straatkind, byhou en verspreiding van data en die benutting daarvan in jaarverslae en dokumente, kan 'n klimaat vir die beste belange van die straatkind uitgebou word (vgl. 7.2.5). Die straatkind moet beskerm word teen enige magte van onderdrukking en misbruik.

Kinderforums (kinderdeelname) is 'n beginsel wat in die *Children's Amendment Act* (42/2007), na vore kom (vgl. 7.2.11). Die straatkinders is nie gereed hiervoor nie (vgl. 9.6.2.7) en spesifieke motivering en bemagtiging sal aan die straatkind oorgedra moet word ten einde hulle deelname te bekom.

Intersektorale samewerking is 'n beginsel in die *Children's Amendment Act* (42/2007). Tans is intersektorale samewerking in Suid-Afrika nie goed ontwikkel nie en sal deel moet uitmaak van die intervensieplan (vgl. 7.2.11).

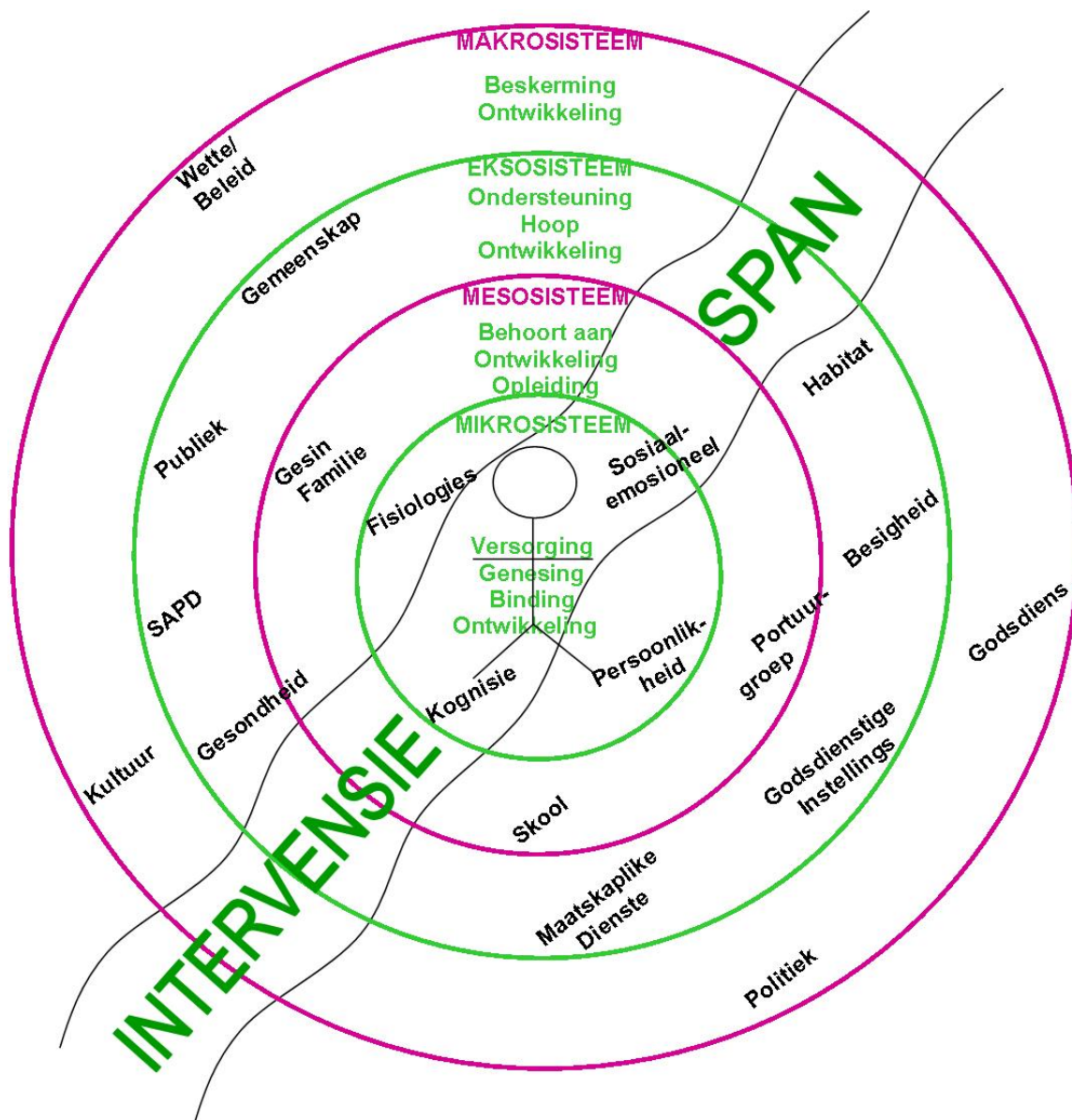
Verskillende kulture en godsdienste word tussen straatkinders aangetref. 'n Sensitiwiteit en kundige hantering hiervan moet deur spanlede en diensleweraars geskied (vgl. 9.5.16.1..).

Die makrosisteem vorm deel van die intervensieplan aan die straatkind. Beskerming en ontwikkeling van die straatkind is die kernuitsette wat ten opsigte van 'n intervensieplan vanuit 'n makrovlak bereik wil word (vgl. 7.6).

## 10.2.7 Doelbereiking en beantwoording van navorsingsvrae

Na aanleiding van die bostaande gegewens, kan tot die gevolgtrekking gekom word dat die ekologiese perspektief wat as konseptuele raamwerk benut word, 'n ideale raamwerk vorm vir die bestudering van die straatkindverskynsel.

Verskillende faktore, soos byvoorbeeld gebrek aan voedsel, gesinsdisintegrasië en -geweld en werkloosheid, dra daartoe by dat kinders hulle na strate wend (vgl. 3.3).



Figuur 24: Intervensieplan ten opsigte van die straatkind vanuit 'n ekologiese perspektief

'n Liniêre verklaring kan egter nie gebied word waarom kinders hul na die strate keer nie, aangesien dit nie die kompleksiteit van die mens in ag neem nie. Deur die straatlewe moet die kind vir homself sorg en hy word ook blootgestel aan onder andere gesondheidsrisiko's en geweld.

Die straatkind, binne die konseptuele raamwerk, naamlik die ekologiese perspektief, kan soos in Figuur 24 voorgestel word ten einde die kernaspekte, wat lei tot 'n intervensieplan, te bespreek.

Die figuur stel die straatkind binne die vier vlakke/sisteme (mikro-, meso-, ekso- en makrovlak) voor. 'n Span professionele, openbare en gemeenskapslede hanteer die intervensieplan op al vier vlakke. Ten opsigte van die vlakke is daar sekere sisteme wat 'n rol speel of behoort te speel in die lewe van die straatkind. Op elke vlak is ook spesifieke uitsette wat met 'n intervensieplan bereik moet word.

Die doel van die navorsing is bereik, naamlik dat daarin geslaag is om deur middel van 'n verkennende, beskrywende en beperkte verklarende ondersoek 'n ekologiese perspektief op die straatkindverskynsel daar te stel, sodat indikatore vir 'n maatskaplikewerkintervensieprogram geformuleer kan word. Die verskynsel is deeglik verken en indikatore vir 'n maatskaplikewerkintervensieprogram is daargestel (vgl. 9.7)

#### ▪ **Mikrovlak**

- Na aanleiding van bogenoemde gegewens word tot die gevolgtrekking gekom oor wie die straatkind is, naamlik dat hy meesal sonder leiding en toesig van 'n verantwoordelike versorger leef en werk en nie deurlopend by skoolopleiding inskakel nie. Die straat vorm 'n groot deel van die leefwêreld van die kind.
- Met verwysing na bogenoemde en Figuur 24, kan tot die gevolgtrekking gekom word dat die mikrosisteem van die straatkind, wat bestaan en beïnvloed word deur fisiologies-kognitiewe aspekte, persoonlikheid en sosiaal/emosionele aspekte intervensies benodig met die klem op versorging, genesing, binding en ontwikkeling (vgl. 4.3).

- **Mesovlak**

- Betekenisvolle persone/strukture in die mesosisteem, naamlik die gesin, skool en portuurgroep (vgl. Figuur 24) kan positief aangewend word ten einde aan die straatkind ontwikkeling, opleiding, gevoel van behoort aan en vorming van bindinge en verhouding te bied. Hierdie aspekte moet spesifiek in die maatskaplike intervensieplan aandag geniet.

- **Eksovlak**

- Verskillende faktore speel 'n rol op die sosiaal-strukturele vlak van die straatkind, naamlik die sosiaal-ekonomiese omgewing, habitat en al die verskillende diensleweringstelsels. Deur hierdie sosiaal-strukturele stelsels effektief in 'n maatskaplikewerkintervensieprogram aan te wend, kan die straatkind ondersteun en ontwikkel word en hoop vir sy lewe vind.

- **Makrovlak**

- Daar word tot die gevolgtrekking gekom dat die volgende sosiaal-kulturele aspekte die straatkindverskynsel beïnvloed, naamlik wette/beleid, godsdiens, kultuur en politiek. Deur middel van die intervensieprogram moet die makrofaktore sodanig aangewend en ingesluit word dat die beleid en strukture ten opsigte van die straatkind ontwikkel word en word die kind beskerm (Figuur 24).
- Deur middel van die beantwoording van die navorsingsvrae is die navorsingsprobleem ontsluit. 'n Analise van die straatkindverskynsel is gedoen en indikatore vir 'n maatskaplikewerkintervensieplan is geïdentifiseer.



## **10.3 AANBEVELINGS**

Aanbevelings wat gedoen word, word in ooreenstemming en met inagneming van die huidige ontwikkelings in die maatskaplikewerkprofessie en -dienslewering gedoen. Bewustheid bestaan ten opsigte van die Suid-Afrikaanse regering se verbintenis tot die beste belang van die kind en die aanbevelings word gedoen in ooreenstemming met die gees van hierdie verbintenis.

### **10.3.1 Praktyk**

Die doel van die studie is juis om aan die praktyk van maatskaplike werk 'n intervensieplan vir dienste aan die straatkind beskikbaar te stel. Hierdie intervensieplan is vanuit 'n ekologiese perspektief en kan opsommend soos volg voorgestel word:

#### **Intervensieplan vir Straatkinders**

**Doel:** Daarstelling vanuit die raamwerk van die ekologiese perspektief (verskillende vlakke) van 'n omvattende intervensieplan vir die straatkind en die bedryf daarvan sodat die beste belang van elke straatkind bereik kan word.

## MIKRO/INDIVIDUELE VLAK

DOEL	AKTIWITEIT/INSET	VERANTWOORDELIKES	UITSET	
			<b>VERSORGING EN BINDING</b>	
Voorsiening in die basiese behoeftes van die straatkind (vgl. 4.2.1 & 10.2.3.1.1).	Daaglikse straatwerk en opsporing van kinders en opbou van verhouding (gevallewerk).		Daaglikse kontak en verbintenis met kind op straat en skooling.	
	Daaglikse (weeke) voedingsprojek by invalsentrum (gemeenskapswerk/ondersteunend).	Vrywilligers/maatskaplike hulpwerker/kinderversorger.		
	Voorsiening van geriewe by invalsentrum ten einde higiëne (ondersteunend) te bevorder.	Bestuur	Versorging van die kind in al sy basiese behoeftes.	
	Voorsiening van klere, indien nodig (ondersteunend).	Vrywilligers/maatskaplike hulpwerker / kinderversorger.		
	Mediese hulp, indien nodig (ondersteunend).	Verwys na gesondheid.		
	Inligting ter beskerming van die kind (MIV/Vigs, afhanklikheidsvormende middele (voorkomend)).	Maatskaplike hulpwerker/kinderversorger/spanlid met spesialiteit.		
	Daaglikse voedingsprogram by skooling (ondersteunend).	Vrywilliger/maatskaplike hulpwerker / kinderversorger.		
	Veilige slaapperiewe by skooling (ondersteunend).	Bestuur		'n Veilige en opbouende omgewing vir versorging en ontwikkeling.
	Voorsien in geriewe ten einde voltydse verblyf by skooling te vind (ondersteunend).	Bestuur		

DOEL	AKTIWITEIT/INSET	VERANTWOORDELIKES	UITSET
	Sport, rekreasie en kultuuraktiwiteite by invalsentrum en skuliling (ontwikkelyend).	Vrywilliger/maatskaplike hulpwerker/kinderversorger.	Fisiese ontwikkeling en opbou van verhouding / verbintenis.
			<b>GENESING, BINDING, ONTWIKKELING</b>
Voorsiening in die sekondêre en tersiêre behoeftes van die straatkind (vgl. 4.2.1, 9.5.11 & 9.6.3.3).	Assessering van elke kind met die oog op 'n individuele ontwikkelingsplan (gevallewerk).	Terapeute in span: maatskaplike werker, sielkundige.	Assessering van die kind en 'n individuele ontwikkelingsplan.
	Plasing van kinders volgens die individuele plan (ondersteunend, statutêr).	Terapeute in span: maatskaplike werker, sielkundige.	
	Terapeutiese insette (gevallewerk, groepwerk, rehabiliterend) ten opsigte van: <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ verliese</li> <li>▪ afhanklikheid</li> <li>▪ trauma</li> <li>▪ geweld</li> </ul>	Terapeute in span: maatskaplike werker, sielkundige.	Hantering en verwerking van trauma en verliese.
	Terapeutiese en ontwikkelingsinsette (gevallewerk, groepwerk, ontwikkeling) ten opsigte van: <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ selfkonsep</li> <li>▪ waardes en norme</li> <li>▪ groepsbeïnvloeding</li> </ul>	Terapeute in span: maatskaplike werker, sielkundige, maatskaplike hulpwerkers en vrywilligers.	Opbou en ontwikkeling van verbintenis, selfbeeld, waardes en norme.
	Beskerming ten opsigte van MIV/Vigs (vgl. 4.3.1) (voorkomend).	Terapeute in span: maatskaplike werker, sielkundige.	Vaardighede om homself teen risiko's te beskerm en gesonde leefstyl te handhaaf.

## MESOVLAK

DOEL	AKTIWITEIT/INSET	WIE VERANTWOORDELIK	UITSET
			BEHOORT AAN
Herstel van die kind se verhouding met sy gesin/ouers, of, indien nie moontlik, 'n verhouding met alternatiewe versorger te bou (vgl. 5.3, 9.6.1).	Aanleer van verhoudinge ten einde inskakeling in die sentrum/byouers/familie/alternatiewe sorg (gevallewerk/groepwerk, rehabiliterend en ontwikkelend).	Maatskaplike werker/maatskaplike hulpwerker/kinderversorger.	Ontwikkeling van verhoudings en stabiele verbintnisse.
	Opleiding en ontwikkeling van verhoudings met die kind (indiensopleiding, supervisie/konsultasie).	Alle persone betrokke by die kinders.	Opgeleide personeel wat positiewe verhoudings met mense kan bou en ontwikkel.
	Benut tussenstelseldeelname (vgl. 5.2) vir ontwikkeling van vertroue (ondersteunend)	Maatskaplike werker/maatskaplike hulpwerker/kinderversorger.	Oordra van vertroue en sekuriteit in verhoudinge.
	Dienste aan die gesin/familie van die straatkind wat gerig is op die ontwikkeling van ouerskapsvaardighede.	Maatskaplike werker/maatskaplike hulpwerker/opgeleide vrywilliger.	Ontwikkel en uitbou van ouerskapsvaardighede.
	Gemeenskapswerk, wat gerig is op die gesin en familie van die straatkind ten einde gesinsproblematiek te voorkom.	Maatskaplike werker/maatskaplike hulpwerker.	Minder kinders wat die ouerhuis verlaat vir die stad.
			OPLEIDING, ONTWIKKELING
Inskakeling van die kind by opleiding (skool, informele skool of beroepsvaardighede) ten einde moontlikheid van werksinskakeling te verbeter (vgl. 5.4.4, 9.5.14 & 9.6.2.1)	Benut tussenstelseldeelname (vgl. 5.2) vir ontwikkeling van vertroue (ondersteunend)	Maatskaplike werker/maatskaplike hulpwerker/kinderversorger.	Toepaslike opleidingsinstellings vir kinders.

DOEL	AKTIWITEIT/INSET	WIE VERANTWOORDELIK	UITSET
	Identifiseer 'n opleidingsinstelling toepaslik vir die kind se opleidingsbehoefes (ontwikkeland).	Span (maatskaplike werker, maatskaplike hulpwerker, kinderversorger, ander professionele mense, soos onderwyser, gemeenskaplid).	
	Inskakeling van kinders en skakeling met opleidingsinstellings ten einde geleenthede vir kinders te ontwikkel en uit te brei (ontwikkeland).	Maatskaplike werker	Beter opgeleide kinders met groter geleenthede vir arbeidsmark.
	Motivering van kinders ten einde leergeleentheid optimaal te benut (gevallewerk, groepwerk, opleiding en ontwikkeling).	Span	

## EKSOVLAK/SOSIAAL/STRUKTURELE VLAK

DOEL	AKTIWITEIT/INSET	WIE VERANTWOORDELIK	UITSET
			<b>ONDERSTEUNING, HOOP, ONTWIKKELING</b>
Ontwikkel hulpbronne, hulp/sisteme ter ondersteuning van die kind se lewe (vgl. 6.1, 9.5.6).	Identifiseer toepaslike dissiplines, instellings, vrywilligers (gemeenskapswerk).	Span	Genoegsame hulpbronne vir benutting deur die straatkind.
	Begelei bogenoemde groep tot inskakeling en skakeling met straatkinders (opleiding en ondersteuning)	Maatskaplike hulpwerker/kinder- versorger	
Verhoog die kind se vaardighede tot benutting van ondersteuningstelsels (vgl. 6.1, 9.5, 9.6.2).	Benut tussenstelseldeelname vir skakeling met ondersteuningstelsels (ondersteuning).	Span	Kinders wat bereid en instaat is tot inskakeling van hulp en ondersteuning.  Ontwikkeling van kind tot kwaliteitlewe op verskillende vlakke.
	Motiveer kinders tot inskakeling by hulpbronne (ontwikkeling).	Kinderversorger	
	Lewensvaardigheidsprogramme, ontwikkeling en inskakeling by programme vir gesonde leefstyl en kwaliteit lewe (ontwikkeling).	Span	
Benut die gemeenskap (oorsprong van kinders) vir hulpbronontwikkeling en inskakeling (vgl. 6.3)	Plaas sentrum/diens binne gemeenskappe van oorsprong (gemeenskapswerk en –ontwikkeling).	Span onder leiding van maatskaplike werker.	'n Gemeenskap (oorsprong van kind) wat 'n ondersteuningsnetwerk kan vorm en mekaar help en hoop demonstreer.
	Begelei die gemeenskap van die straatkind tot ondersteuningsnetwerk/vrywilligers sensitiseer gemeenskap van kind (gemeenskapswerk en –ontwikkeling).		

Sensitiseer die gemeenskap/publiek ten opsigte van die straatkind, sy behoeftes en hulp (vgl. 6.4.1, 9.6.2.4).	Mediaberigte met inligting ten opsigte van die straatkind en sy behoeftes.	Span	Publieke bewustheid van behoeftes en hulp aan straatkinders.
	Sensitisering van die publiek (voorkoming en ontwikkeling).		

### MAKROVLAK / SOSIAAL/KULTURELE VLAK

DOEL	AKTIWITEIT/INSET	WIE VERANTWOORDELIK	UITSET
			<b>BESKERMING, ONTWIKKELING</b>
Aanvaarding en erkenning van verskille ten opsigte van godsdiens, kultuur (vgl. 9.5.16.1).	Indiensopleiding van personeel insake hantering van verskille (indiensopleiding, supervisie).	Maatskaplike werker of ander spesialispersoon.	Aanvaarding van mekaar se verskille.
Voorspraak met betrekking tot die straatkind se behoeftes en ontwikkeling (vgl. 9.5.16.2).	Voorspraak en bevordering van die kind se regte en beste belang by gemeenskap, publiek, regering (voorspraak).	Span	Beskerming van die kind.
Ontwikkeling van die straatkind se vaardighede ten opsigte van voorspraak (7.2.11, 9.6.2.7).	Benut kinderforums en kinderdeelname by beplanning en vergaderings (bemagtiging en ontwikkeling).	Maatskaplike werker	Ontwikkeling van kinders tot eie beskerming.

**Tabel 13: Maatskaplikewerkintervensieprogram vir dienslewering vanuit 'n ekologiese perspektief aan die straatkind**

Bogenoemde intervensieplan bied 'n maatskaplikewerkintervensieplan vir dienslewering aan die straatkind. 'n Paar onderliggende beginsels moet saam met die program in ag geneem word:

- Ten opsigte van gevallewerk/groepwerk en terapie is daar verskillende metodes of tipe dienste wat met groot vrug benut kan word, naamlik
  - verlieshantering (vgl. 1.6.10)
  - bindingsterapie (vgl. 1.6.6)
  - avontuurgebaseerde programme (vgl. 1.6.5)
  - lewensvaardigheidsprogramme (vgl. 1.6.9).
- Die program verwys na gemeenskapswerk (vgl. 1.6.7) en gemeenskapsontwikkeling (vgl. 1.6.8) as voorkomingaksie en ter ondersteuning en ontwikkeling van die straatkind. Die gemeenskap vorm 'n baie belangrike rolspeler (terapeutiese agent) ten einde aan die straatkind weer hoop te gee, en moet dus ontwikkel word (vgl. 4.2.4; 6.3; 6.4.2 & 6.6).
- Ten spyte daarvan dat die ekologiese perspektief 'n holistiese benadering is en 'n span/rolspelers in die dienslewering betrokke is, moet 'n stabiele, positiewe verhouding met 'n spanlid (heel moontlik die versorger/huisouer) plaasvind ten einde die kind se gevoel van behoort aan te versterk (vgl. 4.2.4; 4.3; 9.6.1.2; 9.7).
- Die "span" in die intervensieplan kan persone van verskillende dissiplines insluit, wat die holistiese benadering versterk. Die "span" kan ook nuttig saamgestel word uit vrywilligers met spesifieke vaardighede, soos sport, asook lede van die gemeenskap van oorsprong wat kan bydra tot die ontwikkeling en bemagtiging van die gemeenskap (vgl. 9.6.1.2).

Ten opsigte van die mikrovlak, is dit egter nodig dat kinders gemotiveer word om so vinnig as moontlik met die straatlewe te breek (vgl. 4.2.3.3). Terapeutiese dienste vir trauma, verlies en wreedheid, word benodig (vgl. 4.2.4). Psigoterapie en dienste in spanverband kan benut word en, indien nodig, ook verwysing na sielkundiges.

Daar kan aanbeveel word dat die straatkind as individu (mikrovlak) intensief geassesseer moet word ten einde 'n toepaslike, holistiese, geïntegreerde spanbenadering ten opsigte van dienste te volg (vgl. 4.3). Dienste is verder nie gerig



op enkele kontakte nie, maar 'n voortgaande proses ten einde 'n nuwe lewensstyl vir kwaliteitlewe aan te leer (vgl. 4.2.4).

Dienslewering aan die straatkind sal die gebrekkige behoeftebevrediging in die vroeë ontwikkelingsjare, asook latere jare, in die lewe van die straatkind moet omvat. Gesinne van straatkinders, wat moontlik nog kan bestaan, sal geëvalueer moet word ten einde te bepaal hoedanig hulself kan saamwerk in die aanleer van en dek van die kind se behoeftes. Indien nuwe ouers of strukture eerder vir die kind gevind moet word, sal statutêre optrede volg (vgl. 5.3.5).

Getalgegewens oor straatkinders (nasionaal en provinsiaal) kon nie gevind word nie. Die byhou van 'n databasis of statistiek van straatkinders kan waardevol wees vir die praktyk, asook vir verdere navorsing (vgl. 1.1).

### **10.3.2 Teorie**

Alle maatskaplike werkers behoort kennis te neem van die moontlikhede wat die ekologiese perspektief aan die praktyk bied ten opsigte van dienste aan gesinne, maar ook aan gemeenskappe. Maatskaplike werkers betrokke by straatkinders kan dienste betrokke by die kinders aan die hand van dié perspektief en spesifiek die intervensieplan (vgl. 10.3.1) meet.

Aanverwante professies (byvoorbeeld sielkunde) en veral ook dié betrokke by die dienste aan straatkinders (byvoorbeeld gesondheid, onderwys, justisie) kan ook baat vind by die bepaalde teoretiese gegewens, en aanbevelings in dié verband is ook in orde.

### **10.3.3 Opleiding**

In Suid-Afrika is dit in die huidige tydvak belangrik dat studente in maatskaplike werk kennis neem van die ekologiese perspektief. Die holistiese sistemiese raamwerk wat teenoor die liniêre benadering is, is juis van toepassing in die veranderde Suid-Afrika met uiterstes van armoede en rykdom, asook die benutting van die gemeenskap tot die individu se voordeel. Alhoewel konsepte soos tegnologie, strukture, eie gewin en

mag deel van die kultuur vorm, bly die basiese beginsel van toepassing dat die individu 'n gevoel van behoort aan en hoop wil beleef. Die opleiding van maatskaplike werkers, maatskaplike hulpwerkers en kinderversorgers sal die beginsels duidelik moet deurgee.

Aan die ander kant van die individu is die gemeenskap. In opleiding van maatskaplike werkers en maatskaplike hulpwerkers moet die toepassing van gemeenskapswerk realiseer. Deur 'n gemeenskap te bemagtig, word die gemeenskaplid self bemagtig en versterk. Groep- en gevallewerk kan ook vir bemagtiging benut word.

'n Tekort aan maatskaplike werkers, maatskaplike hulpwerkers en kinderversorgers word ondervind. Meer studente vir hierdie rolspelers moet gewerf word en meer van hierdie persone vir die diensberoepe moet opgelei word.

#### **10.3.4 Navorsing**

Verdere navorsing kan geskied oor die evaluering van die intervensieplan in die praktyk. Die uittoets van die betrokke aanbevole intervensieplan in die praktyk, behoort die effektiwiteit en sukses daarvan te beproef. Eksperimentele navorsing sal benut kan word vir so 'n studie.

Daar word aanbeveel dat meer organisasies, as wat ten opsigte van hierdie navorsing gerespondeer het, betrek word om kwantitatiewe en kwalitatiewe navorsing te ondersteun. Sodanige vraelyste kan ook geskoei word op die kwalitatiewe gegewens van hierdie navorsing. Persoonlike kontak met organisasies kan moontlik beter terugvoer verseker.

Navorsing oor 'n norm van getal maatskaplike werkers, maatskaplike hulpwerkers en kinderversorgers per diens aan 'n aantal straatkinders, kan nuttig aangewend word in beleid ten opsigte van dienslewering.

Navorsing oor die rol van die gemeenskap in die lewe van die straatkind (voorkomend en rehabiliterend) kan ook nuttige inligting voorsien oor die

gemeenskap as terapeutiese agent. Hierby kan ingesluit word hoe die gemeenskap verder betrokke gekry kan word om die probleem te hanteer en te verminder.

Verdere navorsing oor kinderversorgers en die spesifieke vaardighede wat hulle oor moet beskik ten einde 'n kind se gevoel van behoort aan te ontwikkel, kan nuttige inligting aan besture van jeugsorgsentrumms bied ten einde aanstelling van hierdie mense.

Maatskaplikewerkintervensieprogramme moet gereeld geëvalueer word in die lig van verdere navorsing.

### **10.3.5 Beleid**

Vanweë hierdie navorsing se positiewe terugvoer ten opsigte van die nuutste beleid kan net beperk hieromtrent aanbevelings gemaak word. Na implementering van die beleid sal verdere leemtes vasgestel en geëvalueer kan word.

Beleid wat nuttig toegepas kan word ten opsigte van die straatkinders, sentrumms en dienste is dat 'n norm met betrekking tot die getal maatskaplike werkers, maatskaplike hulpwerkers en kinderversorgers per diens aan 'n spesifieke getal straatkinders bepaal word. Hiervolgens kan verseker word dat genoeg mannekrag beskikbaar is om die diens te lewer.

Saam met 'n norm is die tekort aan opgeleide maatskaplike werkers, maatskaplike hulpwerkers en kinderversorgers, sowel as die finansies om hulle in diens te neem, 'n leemte. Die totale beleid van hulpbronne benodig vir die welsynsdiens en finansiering van die diens sal aandag moet geniet. Hierdie is 'n diens wat in die *Children's Act (38/2005)* en die *Children's Amendment Act (42/2007)* ingeskryf is en die staat moet dus vir hierdie diens instaan.

## 10.4 SLOTSOM

Daar kan tot die slotsom gekom word dat die ekologiese perspektief 'n nuttige raamwerk vorm vir intervensieprogram vir die straatkindverskynsel.

Die vier vlakke/sisteme van die betrokke perspektief is geanaliseer en daardeur is 'n intervensieplan vir elke vlak aangebied. Die vlakke is in wisselwerking met mekaar en het nie rigiede begrensing nie. Ten opsigte van die mikrosisteem is die grootste behoeftes van die straatkind, wat insette vra, die versorging, genesing, bou van verhoudinge en ontwikkeling van die kind. Basiese en nie-vakkundige dienste, sowel as terapeutiese spesialisdienste word benodig.

Die mesovlak word gekenmerk deur die sterk behoefte van die straatkind om te behoort aan. Die skool, opleiding en portuurgroep is belangrike ontwikkelingsareas van die kind op hierdie vlak. Die gesin/familie, skool en groep vorm die grootste hulpbronne ten opsigte van die hantering van die behoeftes op mesovlak. As gevolg van gebrek aan gesinslede/familie, moet die gemeenskap ook betrek word met die oog op die behoefte om te behoort aan. Die gemeenskap word self benut as 'n terapeutiese sisteem. Die skool voorsien in die straatkind se opleidings- en ontwikkelingsbehoefte.

Die straatkind se grootste behoeftes, wat aan die eksovlak gekoppel kan word, is dié van hoop en ontwikkeling. Die volgende sisteme en samewerking en hulpbronversterking kan aan die kind hoop en ontwikkeling bied: gemeenskap, publiek, SAPD, gesondheid, maatskaplike dienste, godsdienstige instellings, besigheid en habitat. Gemeenskapsontwikkeling en ondersteuning kan die kind se ontwikkeling en hoop vir die toekoms versterk.

Alhoewel die makrosisteem as buitenste beïnvloedingsvlak die verste van die straatkind geleë is, het dit die funksie van beskerming, asook ontwikkeling. Sisteme wat bepalend vir die straatkind se sekuriteit, beskerming en verdere ontwikkeling is, is die wette/beleid ten opsigte van die kind, godsdienbasis, politiek en kulturele aspekte.

Die eko-sistemiese perspektief bied groot moontlikhede en besondere uitdagings aan die intervensieplan ten opsigte van die straatkind. Siste en vlakke vorm 'n geheel en die wisselwerkende transaksies en verbintenisse moet ingespan word tot voordeel van die straatkind en hantering van die straatkindverskynsel. Hierdie is nie 'n korttermynproses nie, maar verg jarelange insette. Die gemeenskap is deel van die hantering en verandering van die verskynsel.

## BRONNELYS

- Abaana org. 2004. *Resources: Statistics*. <http://www.abaana.org/resources/statistics.cfm>. 27/04/2004.
- ANC. 1994. *The RDP-reconstruction and development programme*. Umanyano Publications. Johannesburg.
- ANC. 2008. *ANC emphasis importance of education for SA*. Mail & Guardian online. <http://www.mg.co.za/article/2008.10/04/2008>.
- Anoniem. 2001. *Street children and slum children*. [www.strassenkinder.ch/mainien.htm](http://www.strassenkinder.ch/mainien.htm). Mangolia. 18/12/2001.
- Aptekar, L. 1996. Street children in Nairobi. *Africa Insight*. 26(3). 250 – 259.
- Avis, P., Pauw, A. & Van der Spuy, I. 2000. *Psychological Perspectives An Introductory Workbook*. Pearson Education. SA.
- Ayuku, D.A., Kaplan, C., Baars, H. & De Vries, M. 2004. Characteristics and personal social networks of the on-the-street, off-the-street, shelter and school children in Eldoret, Kenya. *International Social Work*. 47(3). Jul. 293 – 311.
- Babbie, E. 2007. *The Practice of Social Research*. Thomson Wadsworth.
- Babbie, E. & Mouton, J. 2001. *The Practice of Social Research*. Oxford University Press, Cape Town.
- Balgopal, P.R. & Vassil, T.V. 1983. *Groups in Social Work: an ecological perspective*. New York: Macmillan.
- Barrett, M. 1995. *Street children need our care*. Pretoria. Kagiso Publishers.
- Becker, L. 2005. *Working with Groups*. Cape Town: Oxford University Press.
- Bee, H. & Boyd, D. 2006. *Lifespan Development*. 4<sup>th</sup> ed. Boston.
- Benghait, L. 2002. Hoop vir Benoni se straatkinders. *Lig*. Jan 2002. 34-35.

- Birch, A. 1997. *Developmental Psychology from infancy to adulthood*. 2<sup>nd</sup> ed. Palgrave.
- Botha, W.J. 2008. Hoofdirekteur, NG Maatskaplike Dienste Vrystaat (NGMDVS): Inligtingsgeleentheid. Magistersgraad in Bedryfsadministrasie. Potchefstroom Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys.
- Bray, R. 2003. Predicting the social consequences of orphanhood in South Africa. *African Journal of Aids Research*. 2003.2; 49 – 55.
- Brento, L.K., Brokenleg, M. & Van Bockern, S. 1990. *Reclaiming Youth at Risk. Our Hope for the Future*. National Educational Service. USA.
- Bronfenbrenner, U. 1979. *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press.
- Broodryk, J. 2002. *Ubuntu: life lessons from Africa*. Pretoria: Ubuntu school of philosophy.
- Carlson, B.E. 1984. Causes and maintenance of domestic violence: An ecological approach to intervention: *Social Service Review*. 58. 569 – 587.
- Carlson, B.E. 1997. Mental Retardation and Domestic Violence; An Ecological Approach to Intervention. *Social Work*. 42(1). 79 – 89.
- *Children's Act (38/2005)* see South Africa.
- *Children's Amendment Act (42/2007)* see South Africa.
- Cilliers, S. 2007. Kinders krap in asgate rond om te oorleef. *Volksblad*. 3 Nov. 2007. 32.
- Cleophas, M.M. 2001. *The experiences of street children at community-based home schools*. University of Stellenbosch (M Ed Psig). Mrt 2001.
- Cockburn, A. 1994. Who cares? Sexual Abuse and the street child. *Child Care Worker*. 12(7). 11 – 12.

- Combrinck, K. 2006. “Hy moes nou vir my sorg”. Jong mans dood nadat hulle inisiasieskole bygewoon het. *Volksblad*. Kontrei, 6 Mrt 2006.
- Davis, L. & Snyman, R. 2005. *Victimology in South Africa*. Van Schaik Publishers, Cape Town
- Davis, N.J. 1999. *Youth Crisis – Growing up in the high risk society*. USA. Proteger Publishers.
- Dawes, A., Bray, R. & Van der Merwe, A. 2007. *Monitoring Child Well-being. A South African Rights based Approach*. HSRC Press. South Africa.
- De Jager, S. “Don’t give money to street children”. *The Herald*. 19 Des. 2007.
- De Vos, A.S. 2005. *Research at Grass Roots*. 3<sup>rd</sup> Impression. Van Schaik Publishers. Pretoria.
- De Vos, A.S., Strydom, H., Fouche, C.B., Delpont, C.S.L 2007. *Research at Grass Roots*. 3<sup>rd</sup> Impression. Van Schaik Publishers. Pretoria.
- Delpont, C.S.L. 2007. In De Vos, A.S., Strydom, H., Fouche, C.B., & Delpont, C.S.L. *Research at Grass Roots*. Van Schaik Publishers. Pretoria.
- DEPARTEMENT Maatskaplike Ontwikkeling. 2007. Sien VRYSTAAT Departement Maatskaplike Ontwikkeling.
- DEPARTEMENT van Maatskaplike Ontwikkeling. 2001. *Beleid ten opsigte van MIV/Vigs en kinders in statutêre plasings*.
- DEPARTEMENT van Maatskaplike Ontwikkeling. 2004. Sien SUID AFRIKA. Departement van Maatskaplike Ontwikkeling.
- DEPARTEMENT van Maatskaplike Ontwikkeling. 2003. Sien VRYSTAAT Departement van Maatskaplike Ontwikkeling.
- DEPARTMENT of Social Development. 2007/2008. *Service Specifications Service Description – Services to street children (outreach, drop-in and shelter programmes)*.



- DEPARTMENT of Social Welfare sien FREE STATE PROVINCE. 1997. Department of Social Welfare.
- Dimbaza, S. 2006. "Norwegian uses social work skills to help street kids". *Weekend Post*. 2 Sept. 2006
- Du Plessis, R. 2008. Verbale kommunikasie op 20/10/2008. Hoofproefbeamp-te. One Stop Child and Justice Centre.
- Dube, L., Kamvura, L. & Boursillon, M.F.C. 1996. Working with streetboys in Harare. *African Insight*. 26(3). 260 – 267.
- Duyan, V. 2005. Relationships between the sociodemographic and family characteristics, street life experiences and the hopelessness of street children. *Childhood*. 12(4). 445 – 459.
- Dybicz, P. 2005. Interventions for street children: An analysis of current best practices. *International Social Work*. 48(6). 763 – 771.
- Ebigdo, P. 1996. Street Children: The core of child abuse and neglect in Nigeria: *Africa Insight*. 26(3). 244 – 249.
- Edleson, J.L. & Tolman, R.M. 1992. *Intervention for men who batter: An Ecological approach*. Sage Publications Inc. USA.
- Ennew, J. 1995. *The handbook of Children's Rights. Comparative Policy and Practice*. 201 – 214.
- Ennew, J. 1996. Difficult circumstances: some reflections on street children in Africa. *Africa Insight*. 26(3). 203 – 210.
- Evans, R. 2002. Poverty, HIV and barriers to education: street children's experiences in Tanzania. *Gender and Development*. 10(3). 51 – 62.
- Faul, A.C. 1989. *Die primêre voorkoming van drank- en dwelmmisbruik in Eersterust – 'n Ontwikkelingsnavorsingsprojek*. Pretoria, Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.

- Ferreira, S.B. 2005. *Voortgesette opleiding vanuit 'n sterkte-perspektief: Verlies en trauma*. (Lesing gelewer op 29 Jul 2005).
- Ferreira, S.B. 2007. *Maatskaplike Werk Navorsing* (Diktaat MDB 322 Fakulteit Geesteswetenskappe. Departement Maatskaplike Werk. UV).
- Fitzgerald, H. 2008. *The grieving Child – Children, adolescents and Grief*. [http://www.journeyofhearts.org/grief/kids\\_grief.html](http://www.journeyofhearts.org/grief/kids_grief.html).
- Fitzpatrick, J., Secret, J. & Wright, D.J. 1998. *Secrets for a successful dissertation*. Sage Publications.Inc.
- Free State Province. Department of Social Development. 2003. *Guidelines on the identification of and management of young children who are on the street*. Circular 4 of 2003.
- Free State Province. Department of Social Welfare. 1997. *Provincial Policy on Services to Street Children*.
- Ganly, S. 2007. *Physical Cognitive and Social Emotional Human Development*. <http://www.associatedcontent.com/article/4040451>. 20/08/2008.
- Garbarino, J., Guttman, E. & Seeley, J.W. 1986. *The Psychologically Battered Child*. Jossey-Bass Inc. Publishers. California.
- Gass, M.A. 1993. *Adventure Therapy: Therapeutic Applications of Adventure Programming*. Iowa: Kendall/Hunt.
- Germain, C.B. 1973. *Social work practice: people and environments: an ecological perspective*. New York: Columbia University Press. 1979.
- Germain, C.B. 1981. The Ecological Approach to People-Environment Transactions. *Social Casework*. 62(6). 323 – 331.
- Germain, C.B. & Gitterman, A. 1980. *The Life Model of Social Work Practice*. Columbia University Press.
- Germain, C.B. & Gitterman, A. 1996. *The Life Model of Social Work. Advances in Theory and Practice*. 2<sup>nd</sup> ed. New York. Columbia University Press.

- Giese, S. 2007. *Setting the scene for social services: The gap between service need and delivery*. S.A. Child Gauge (2007/2008). Children's Institute University of Cape Town. 17 – 22.
- Gilligan & Furness. 2006. The Role of Religion and Spirituality in Social Work Practice: View and experiences of social workers and students: *British Journal of Social Work*. 36, 617-637.
- Goleman, D. 1999. *Working with emotional intelligence*. London. Bloomsbury.
- Gray, D.D. 2002. *Attaching in Adoption: Practical Tools for Today's Parents*. Indianapolis. U.S.A. Perspective Press.
- Greeff, M. 2007. In De Vos, A.S., Strydom, H., Fouche, C.B., & Delport, C.S.L. *Research at Grass Roots*. Van Schaik Publishers. Pretoria.
- Grobbelaar, S.W.P. & Louw, S. 1990. Ekologie as metafoor vir gemeenskaps-werk en gemeenskapsontwikkeling. *Die Maatskaplike Navorsing/Praktisyn/The Social Work Practitioner/Researcher*. 3(2). 15 – 22.
- Grollman, E.A. 1991. In Papadoulou, D. & Papadoulas, C. *Children and Death*. New York. Hemisphere.
- Grundling, J. & Grundling, I. 2005. The concrete particulars of the every day realities of street children. *Human Relations*. 58(2). 173 – 180.
- Hamachek, D.E. 1987. *Encounters with the self*. New York.
- Hartman, A. 1979. *Finding families. An ecological approach to family assessment in Adoption*. Sage Publications Inc. USA.
- HAT (VERKLARENDE HANDWOORDEBOEK VAN DIE AFRIKAANSE TAAL). Sien Schoonees et al.
- Hattingh, R. & Myburgh, C.P.H. 1998. Belewenswêreld van die straatkind in Hillbrow. *Curationis. The South African Journal of Nursing*. 21(1). March 1998. 46 – 54.

- Health 24. 2007. *Tik, is your child at risk?* <http://www.health24.com/child/Abuse/833-859,28041.asp>. 28/11/2007.
- Henning, E. 2004. *Finding your way in qualitative research*. Van Schaik Publishers. Pretoria.
- Hepworth, D.H. & Larsen, J.A. 1993. *Direct social work practice and theory and skills*. Arizona State / University California.
- Hettiarachi, K. 2000. Shelter and solace. *The Sunday Times Plus* section. <http://www.lacnet.org/suntimes/000305/plus5/htm>. 18/12/2001.
- Hewitt, T. 2008. “*The glue that binds*”. Daily News. 28 May 2008.
- HIV/Aids News. 2007. *Spike in deaths involved S.A. youth*. <http://www.-learnscaapes.co.za>. 13 Nov. 2007.
- Hoffman, W. 1989. An ecological perspective in social service provision to persons with physical disabilities. *Maatskaplike Werk/Social Work*. 23(4). 230 – 237.
- Interministerial Committee on Youth at Risk. 1996. *A Service Provision Model for Street Children*. Western Cape. Forum for Street children.
- Interministerial Committee Young People at Risk. 1998. *Minimum Standards South African Child and Youth Care System*.
- Internasionale Werkgroep. 1995. *World Conference on Street Children*. Amsterdam.
- International Adoption.net. 1998. September. [www.international-adoption.net/streetchildren.html](http://www.international-adoption.net/streetchildren.html). 18/12/2001.
- Jacobs, M. 2005. *South African Child Gauge*. Children’s Institute University of Cape Town.
- Johnstone. 1998. *The church is bigger than you think – the unfinished work of World Evangelisation*. Christian Focus Publications. Great Brittain.

- Joubert H. 2008a. Ongepubliseer. *Bindingsterapie: Spesialiseer in bindings-terapie – maatskaplike werker in privaatpraktyk.*
- Joubert, H. 2008b. Ongepubliseer. *Die effektiwiteit van assesseringskale in die bepaling van binding tussen die middelkinderjare kind en sy versorgers.* Skripsie vir MA Forensiese Praktyk. Potchefstroom Universiteit.
- Kakuchi, S. 2001. Mongolia. *Economic Transition gives rise to street children.* World news. [www.oneworld.org/ips2/jul98/0607002.html](http://www.oneworld.org/ips2/jul98/0607002.html). 18/12/2001.
- Kane, G.P. 1981. *Inner-city Alcoholism – An ecological analysis and cross-cultural study.* New York.
- KIT. 2004 *Street children Overview.* <http://www.kit.nl/specials/html/scstreet-children>. 27/04/2004.
- Kobak, R. & Madsen, S. 2008. Disruptions and Attachment Bonds: Implications for theory research and clinical intervention. In Cassidy, J. & Shaver, P.R. eds. *Handbook of Attachment: Theory research and clinical applications.* New York. Guilford Press.
- Kruger, D.J. 2007. In De Vos, A.S., Strydom, H., Fouche, C.B., & Delpont, C.S.L. *Research at Grass Roots.* Van Schaik Publishers. Pretoria.
- Kruger, J.M. & Richter, L.M. 1996. South African Street Children at risk of Aids? *Africa Insight.* 26(3). 237 – 243.
- Kubler-Ross, E. 1975. *Death: The final stage of Growth.* Eaglewood Cliffs. N.J.
- Labuschagne, F.J. & Eksteen, L.C. 1992. *Pharos Woordeboeke.* Van Schaik. Pretoria.
- Lancaster, J. 1980. *Community mental health nursing: an ecological perspective.* St Louis. Mosby.
- Le Roux, J. & Smith, C.S. 1996. Is the street child phenomenon synonymous with deviant behavior? *Adolescence.* 33(132). 915-925.

- Le Roux, J. 1995. Street children: A man made phenomenon. *Pedagogiek Joernaal*. 16(1). 31 – 39.
- Le Roux, J. 1996. *Adolescence*. [http://pangaea.org/street\\_children/africa/safrica2.htm](http://pangaea.org/street_children/africa/safrica2.htm).
- Le Roux, J. 1996. *Street children in South Africa; Findings from interviews on the background of street children in Pretoria, South Africa*. [http://pangaea.org/street\\_children/africa/safrica2.htm](http://pangaea.org/street_children/africa/safrica2.htm). 02/05/2003.
- Lefrancois, G.R. 1993. *The Lifespan*. Belmont Calif. Wadsworth Publishers.
- Levenstein, S. 1996. Educating street children: innovate ideas and programmes in Brazil. *Suid Afrikaanse Tydskrif vir Opvoedkunde*. 1. Feb. 1996. 45 – 50.
- Loffel, J., Dawes, A., Bray, R. & Van der Merwe, A. 2007. *Monitoring Child Well-being. A South African Rights based Approach*. HSRS Press. Cape Town, South Africa.
- Lombaard, A. 2008. The implementation of the white paper for social welfare: a ten year review. *Die Maatskaplikewerk Navorser-Praktisyn*. 20. Julie 2008.
- Louw, D.A., Van Eede, D.M, & Louw, A.E. 1998. *Human Development*. Cape Town. Kagiso Tertiary.
- Mako, M.K. 2000. *Streetwise: A Psychological Analysis of the lives of street children*. PhD Thesis, University of the North.
- Maphalala, T. 1996. Street children in Swaziland. *Africa Insight*. 26(3). 282 – 288.
- Maphatane, M. 1994. Understanding support systems for black street children and their families: An ecological perspective. *Maatskaplikewerk Praktyk / Social Work Practice*. 94(2). 22 – 30.
- Maree, K. 2007. *First steps in Research*. Van Schaik Publishers. Pretoria.
- Marten, G.G. 2001. *Human Ecology – Basic concepts for sustainable development*. Earthscan Publications.Ltd.

- Mashologu-Kuse, T. 2007. Families of Street Children in the Transkei. A Developmental Perspective. *Social Work. Maatskaplike Werk* 43(1).
- Maxwell, J.A. 2005. *Qualitative Research Design. An Interactive Approach*. 2<sup>nd</sup> ed. Sage Publications Inc.
- McCready, K. 1997. At risk youth and leisure: An ecological perspective. *Journal of Leisureability*. 24(2). <http://www.lin.ca/resource/html/vol24/v24n295.htm>. 01/05/2004.
- Meiring, P. 1996. *Suid-Afrika, land van baie godsdienste*. Kagiso Uitgewers. Pretoria.
- Meyerhoff, M.K. 2004. *Pediatrics for Parents*. [http://www.findarticles.com/p/articles/mi\\_m0861/15\\_10\\_21/ai\\_n14730169?tag=rbxcra.z.a](http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m0861/15_10_21/ai_n14730169?tag=rbxcra.z.a). 16/06/2008.
- Moeng, K. 2008. "Food first, then we talk politics". The Times. 23 June 2008.
- Morehouse, B. 2001. *Plight of street children important issue in Africa*. *Viewpoint Observer*. [www.nd.edu/~observer/04102001/viewpoint/3.html](http://www.nd.edu/~observer/04102001/viewpoint/3.html). 18/12/2001.
- Motala, S., Smith, T. 2003. Exposed to risk: girls and boys living on the streets. *Agenda*. Iss 56. 62-72.
- Mouton, J. 2001. *How to succeed in your Master's and Doctoral Studies – A South African Guide and Resource Book*. Van Schaik Publishers.
- Mwilngo, J. 1999. *Health Zambia: Aids orphans*. Join the rank of street children. *Inner Press Service*. [www.aegrs.com/news/1ps/1999](http://www.aegrs.com/news/1ps/1999). 27/04/2004.
- Nasionale Beleid – MIV. 1999. Sien Suid-Afrika.
- Nasionale Gesinsbeleid van Suid-Afrika. 2006. Sien Suid-Afrika.
- National Legislation and Policies. 2002. See South Africa.
- Newman, W.L. 1997. *Social Research Methods. Qualitative and Quantitative Approaches*. 3<sup>rd</sup> ed. University of Wisconsin at Whitewater.

- NGMDVS. 2008. *Jaarverslag vir Gesin- en Gemeenskapsdienste*.
- Nkosi, A.L. 2003. *An evaluation of a woman empowerment lifeskills programme in an informal settlement*. M Sc (Social Work) RAU.
- Nwoke, M.B. 2007. Perception on the relationship between poverty and emotional adjustment of street children. *An International Journal*. 15(2). September. 82 – 102.
- Open family Australia. Ongedateer. *Who are Street Children?* <http://www.openfamily.com.au/streetchildren.htm>. 18/12/2001.
- Orme, J. & Seipel, M.M.O. 2007. Survival Strategies of street children in Ghana. *International Social Work*. 50(4). 489 - 499.
- Packree, S. & De Boer, H. 2007. Where are Durban's street children? *Daily News*. 02/11/2007.
- Parliamentary Assembly. 1996. *The child as citizen*. Council of Europe. Publishing. Belgium.
- Patel, L. 2005. *Social Welfare and Social Development in South Africa*: Oxford University Press. Southern Africa. Cape Town.
- Patton, M.Q. 2002. *Qualitative Research and Evaluation Methods*. 3<sup>rd</sup> ed. Sage Publications Inc.
- Payne, M. 2005. *Modern Social Work Theory* 3<sup>rd</sup> Edition. New York. Palgrave.
- Pelton, I. 1993. *Children and Woman in South Africa: A situation analysis*: UNICEF.
- Phiri, J. 1996. The plight of street children in Zambia. *Africa Insight*. 26(3). 276 – 281.
- Pretorius, S. & Louw, L. 2008. Verbale kommunikasie. 07/03/2008. Pretorius is bestuurder van Kidz Care en Louw maatskaplike werker van Kidz Care.



- Radebe, B. 2007. Editor Vissor, M. *Contextualising Community Psychology in South Africa*. Van Schaik Publishers.
- Ratcliffe, J. 2001. *Grant making activities*. <http://www.web.co.za/mandela/children/grantees.htm>. 18/12/2001.
- Read, M. 2002. *'n Gestaltanalise van Laerskoolkinders se verlieservarings in egskeidingsituasies*. MSocSc (Maatskaplike Werk). Departement Maatskaplike Werk. Universiteit van die Vrystaat.
- Reagan, J. 2006. *Applied research methods for mass communication*. Marquette Books. USA.
- Reyneke, R.P. 2006. A human development perspective in community work. *Social work/Maatskaplike Werk* (42)1. 26-36.
- Reyneke, R.P. 2007. *Using adventure in the fight against poverty: A development perspective*. 7<sup>th</sup> Pan African Social Work Conference. Uganda.
- Richter, L.M. 1988(a). *Thinking on your feet in the street. Discussion of a study to determine the educational potential of a group of "street children" in Johannesburg*. Institute for Behavioural Science, University of South Africa.
- Richter, L.M. 1989. *Descriptions of self, family and society given by street children in Johannesburg*. Pretoria: University of South Africa.
- Richter, L.M. & Van der Walt, M. 1996. The Psychological assessment of South African street children. *African Insight*. 26(3). 211 – 220.
- Richter, L.M. 1988(b). *Street children: The nature and scope of the problem in Southern Africa*. University of South Africa. Institute for Behavioural Science.
- Ritchie, J. & Lewis, J. 2003. *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers*. SAGE Publications LTD. London.
- Roberts, A.R. 1990. *Crisis Intervention Handbook: Assessment, treatment and research*. California. Wadsworth.

- Ross, E. 1988. An ecological approach to social work with deaf communities. *Maatskaplike werk/Social work*. 24(3). 146-152.
- Rubin, A. & Babbie, E. 2001. *Research Methods for Social Work*. Wadsworth. USA.
- Rudestam, K.E. & Newton, R.R. 2001. *Surviving your Dissertation. A Comprehensive Guide to Content and Process*. 2<sup>nd</sup> ed. Sage Publications. California.
- S.A. 2008. *Education in South Africa*. <http://www.southafrica.info/about/education>.
- S.A. sien Suid-Afrika. Departement van Welsyn. 1997. *Witskrif vir Maatskaplike Welsyn*. Pretoria, Staatsdrukker.
- SACSSP (South African Council for Social Service Professions). 2006. *Policy Guidelines for Course of Conduct, Code of Ethics and the Rules for Social Workers*. Pretoria.
- SAPA. 2008. *Poverty the root cause of crime*. News 24. 06/10/2008.
- Schoel, J. & Maizell, R.S. 2002. *Exploring Islands of Healing – New Perspectives on Adventure Based Counselling*. Weston Wwalch Publisher. U.S.A.
- Schoeman, H.P. 1999. *'n Ekologiese Perspektief op geweld teenoor vroue in saamwoon- en huweliksverhoudinge*. PhD. (Maatskaplike Werk), Universiteit van die Vrystaat.
- Schoeman, H.P. & Botha, D. 1991. *Regverdiging vir Kwalitatiewe Navorsing in Maatskaplike Werk*. Artikel vir Publikasie. Onbekend.
- Schofield, G & Beek, M. 2006. *Attachment handbook for foster care and adoption*. Publisher. Palgrave. New York.

- Schoonees, P.C., Swanepoel, C.J., Du Toit, S.J., Booysen, C.M. 1965. *HAT (VERKLARENDE HANDWOORDEBOEK VAN DIE AFRIKAANSE TAAL)*. Perskor-Uitgewery, Johannesburg.
- Schurink, E. 1994. *Street children Quo Vadis?: Summary and Resolutions of a Working conference on the management of street children in South African Context*. Pretoria: HSRC Publishers. 1994.
- Schurink, W. 1993. *Street children: An Investigation Into the Causes and Incidence of the problem of street children in the RSA with the aim to develop a model for treatment, rehabilitation and prevention programmes*. Pretoria HSRC. 1993.
- Schurink, W. & Schurink, E. 1993. *Street Children*. HSRC. Social Dynamics.
- Sci-Tech Encyclopedia. 2009. *Systems ecology*. <http://www.answers.com/topic/systems-ecology>. 23/02/2009.
- Scott, M. 1994. The motivation to learn with special reference to squatter and street children pandomomia. *Department of Educational and Psychology's Guidance and Orthopedagoges*. 18(2). Mei 1994. 24 – 31.
- Serrao, A. 2008. “*This is our home*”. STAR. 3 Julie 2008.
- Shaffer, D.R. 2002. *Development Psychology: Childhood and adolescence*. USA. 6<sup>th</sup> Edition.
- Shaw, G.B. 2001. *Street Children – Community Children*. <http://www.pangaea.org/streetchildren/kids.htm>. 30/07/2008.
- Sigelman, C.K. & Rider, E.A. 2003. *Life-span Human Development*. Belmont, California. Calif: Thomson/Wadsworth.
- Simpson, G. 2001. *South Africa: beyond exclusion – preventing school violence in South Africa – Brief article*. [http://findarticles.com/p/articles/mi\\_m1310/is\\_2001\\_April/ai\\_74652526](http://findarticles.com/p/articles/mi_m1310/is_2001_April/ai_74652526). 20/08/2008.

- Sishlangu, M. 2000. "Aftercare" keeps a child off street. *Child and Youth Care*. 18(4).
- Smit, A.G. 2008. "My hope lies in Adversity". *Perspectives for intervention programmes for street children*. Aug. 2008. Ongepubliseer.
- Smit, A.G. 2008. *Grip strategy in dealing with street children*. *New Life Community Projects*. Artikel vir Publikasie.
- Smit, A.G. & Liebenberg, L. 2000. The innercity street child: A profile of the dilemma and some guidelines. *Social Work*. 36(1).
- Smit, A.G. & Van Schalkwyk, E. 1998 'n 24 uur-diensleweringmodel vir straat- en hoë risiko kinders. *Maatskaplike Werk / Social Work*. 34(4). 335 – 343.
- Smit, G.J. 1993. Navorsing – *Riglyne vir beplanning en dokumentasie*. Southern Boekuitgewers Bpk.
- Smit, J. 1993. *Die straatkind 'n siek kind?* Fakulteit Opvoedkunde. Pretoria.
- South Africa. 2002. *National Legislation and Policies*. Suid-Afrika. 2004. Konsepbeleid ten opsigte van voorkoming en beheer van kindermisbruik, verwaarlosing en blootstelling. Junie 2004.
- South Africa. 2005. Children's Act (38/2005). *Government Gazette*.
- South Africa. 2007. *Children's Amendment Act (42/2007)*. *Government Gazette*.
- South-Africa. Department of Social Development. 2004. *Draft National Policy Framework for the Prevention and Management of Child Abuse, Neglect and Exploitation*. June 2004. 22.
- Statistics S.A. 2008. *Statsonline*. <http://www.statssa.gov.za/publications/P0302/P03022008.pdf>
- Steward, D.S. & O'DAY, K. 2000. *Permanency Planning and Attachment: A Guide for Agency Practice*. (In Levy, T.M., ed. *Handbook of Attachment Interventions*. London: Academic Press. p. 147-167.)

- Steyn, A.F. & Breedts, M.A. 1977. *Die veranderde gesin*. Academica. Pretoria.
- Strauss, A. & Corbin, J. 1998. *Basics of Qualitative Research – Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Sage Publications Inc.
- Street Children Slumd. 2001. *Streetchildren and Slumchildren*. <http://www.strassenkinder.ch/main.en.html>. 18/12/2001.
- Streetwise. 2002. *National Activities: Streetwise*. <http://www.boys-brigade.org.uk/natact/streetws.htm>. 18/12/ 2001.
- Strydom, H. 2007. In De Vos, A.C.; Fouche, C.B., Strydom, H, & Delpont, C.S.L. *Research at Grassroots*. Van Schaik Publishers. Pretoria.
- Suid-Afrika. 1983. *Wet op Kindersorg No 74 van 1983*. Staatsdrukker. Pretoria.
- Suid-Afrika. 1996. *Grondwet van die R.S.A Wet NO 108 van 1996*. Staatsdrukker. Pretoria.
- Suid-Afrika. 1996. *Handves vir Menseregte*. Staatsdrukker. Pretoria.
- Suid-Afrika. 1997. *Maatskaplike Welsyn. Witskrif vir Maatskaplike Welsyn*.
- Suid-Afrika. 1999. *Nasionale Beleid – MIV*. Suid-Afrika. 2002. *Ekskeidingsyfers in Suid-Afrika*. Pretoria Staatsdrukker.
- Suid-Afrika. 2006. Departement Maatskaplike Ontwikkeling.
- Suid-Afrika. 2006. *Nasionale Gesinsbeleid van Suid-Afrika*.
- Suid-Afrika. 2008. *Integrated Service Delivery Model*. Departement Maatskaplike Ontwikkeling.
- Suid-Afrika. 1996. *Wysigingswet op die Wet op Kindersorg No 96 van 1996*. Staatsdrukker. Pretoria..
- Swart, M. 2005. *’n Verklarende ondersoek na maatskaplikewerkprogramme vir straatkinders*. M-Tesis. Universiteit van Stellenbosch.

- Swart-Kruger, J. 1996. An Imperfect fit – street children and state intervention: The South African Case. *African Insight*. 26(3). 231 – 237.
- Taylor, S.E., Peplau, L.A., Sears, D.O. 2006. *Social Psychology International Edition*. Twelfth Edition. USA. Pearson Prentice Hall.
- Thomilson, B. 2002. *Family Assessment Handbook. An Introductory Practice Guide to Family Assessment and Intervention*. Wadsworth Group.
- UNICEF verslag. 1997. *Children's Rights and Habitat: Working towards child friendly cities*. New York: UNICEF.
- UNICEF. 1989. *First call for children. World declaration and plan of action from the world summit for children*. Convention on the rights of the child. Pretoria.
- UNICEF. 2005. *Children under threat*. Pretoria.
- UNICEF. 2007. *Reforming Child Law in South Africa: Budgeting and implementation planning*. Pretoria.
- UNICEF. 2008. *Eliminating Violence Against Children*. Pretoria.
- UNICEF. 2008. *Life skills*. [http://www.unicef.org/lifeskills/index\\_whichskills.html](http://www.unicef.org/lifeskills/index_whichskills.html).
- US Library of Congress. 2006. *Religion*. <http://countrystudies.us/south-africa/52.htm>. 28/04/2006.
- Uys, I. 2007. *Feitegids. 'n Kernensiklopedie*. Pharos Woordeboeke. Kaapstad.
- Vaktaalkomitee vir Maatskaplike Werk, 1995. *Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk*. Kaapstad. CTP Book Printers.
- Van Eeden, J. 2003. Dis skool toe vir die straatkinders. *Rapport*. Mrt 2003. 26.
- Van Niekerk. L., Coetzee, M., Monyeki, M.A., Pienaar, A. 2007. Anthropometrics and Motor development profile of street children living in a shelter. *African*

*Journal for Physical Health Education Recreation and Dance.* 13(2). June 2007. 127-134.

- Van Rooyen, L. & Hartell, C.G. 2002. Die Straatkind – 'n Siek Kind? *Pedagogiek Joernaal.* 57-66.
- Van Rooyen, L. & Hartell, C.G. 2002. The Health of the Street Child – The whole says more; A Synerge of Research. *International Journal of Adolescence and Youth.* 297 – 317.
- Van Zyl, R. 2006. Verbale kommunikasie met Van Zyl: Direkteur van Badisa (Kaapland) wat programme vir straatkinders bied.
- Veeran, D.L. 1999(a). The development of policy guidelines for shelter in response to the needs of street children. *Social work.* 35(3). 222 – 237.
- Veeran, D.L. 1999(b). Street Children. A working definition. *Social work.* 35(1). 52 – 59.
- Viljoen, A. 2005. *'n Gestaltgroepwerkprogram in Maatskaplike Werk vir toesighoudende, geskeide ouers.* Ph.D Departement Maatskaplike Werk. Universiteit van die Vrystaat. April 2005.
- Villanueva, A.A. 2001. *The community-based street children: A comparative analysis.* *Research and Development.* <http://www.ceu.edu.ph/research20.htm>. 18/12/2001.
- Vrystaat. Departement Maatskaplike Ontwikkeling. 1997. *Provinsiale Beleid vir Dienste aan Straatkinders.*
- Vrystaat. Departement Maatskaplike Ontwikkeling. 2004 – 2006. *Strategiese plan.*
- Vuyisile, M. 2006. The quality life of “street children” accommodated at three shelters in Pretoria. An exploratory study. *Early Child Development and Care.* 176. 253 – 269.

- Walliman, N. 2004. *Your research project: A step-by-step guide for the first-time researcher*. SAGE Publications. London.
- Ward, C.L. 2007. *Monitoring child well-being. A South African Rights-Based Approach* deur Dawas, A., Bray, R., Van der Merwe, A. HRSC Press. Suid-Afrika.
- Wette: sien Suid-Afrika.
- Weyers, M.L. 2001. *The Theory and Practice of community work: a South African perspective*. Potchefstroom.
- Wicker, A.W. 1979. *An introduction to ecological psychology*. Monterey, California: Brooks/Cole Publish.
- Wikipedia. 2006. *Family*. [http://www.wikipedia.org/wiki/complex\\_family](http://www.wikipedia.org/wiki/complex_family). 12/08/2006.
- Wikipedia. 2008. *Systems ecology*. [http://www.wikipedia.org/wiki/systems\\_ecology](http://www.wikipedia.org/wiki/systems_ecology). 27/12/2008.
- Williams, C.G. 1996. Street children and abuse of power. *Africa Insight*. 226(3). 221 – 229.
- Wimmer, R.D. & Dominick, J.R. 2006. *Mass Media Research – an Introduction*. 8<sup>th</sup> ed. Thomson Wadsworth.
- World Health Organisation's Street Children Project. 2003. *Working with street children: Module 5: Determining the needs and problems of street children*. [http://www.whqlibdoc.who.int/hq/2000/WHO\\_MODULE5\\_2003](http://www.whqlibdoc.who.int/hq/2000/WHO_MODULE5_2003).
- Yamin, K. 1998. Children – Indonesia: Crisis gives birth to “Lost Generation”. *World News*. <http://www.oneworld.org/1p52/Aug98/0330003.html>. 18/12/2001.
- Zakwe, F.N. 1999. *The effect of living on the street being abused and ignored on Social Development*. M Ed. University of the Free State.



# BYLAE A

Posbus 25823  
Langenhovenpark  
9330  
e-pos adres: [slouw@ngmdvs.co.za](mailto:slouw@ngmdvs.co.za)

9 April 2008

Geagte Kollega

***VRAELYS GERIG OP NAVORSING MET DIE VOLGENDE TITEL: 'N  
EKOLOGIESE PERSPEKTIEF OP DIE STRAATKINDVERSKYNSEL***

Ek is besig met navorsing gerig op bogenoemde onderwerp. Formele, resente navorsing oor straatkinders in Suid-Afrika is redelik skaars en hierdie navorsing behoort resente inligting te evalueer en aanbevelings te maak. Die navorsing het ten doel om indikatore vir intervensieprogramme daar te stel. Ten einde die navorsing te kan uitvoer sal ek graag u hulp en samewerking hieromtrent wil verkry.

Die vraelys moet voltooi word deur een of twee van die rolspelers betrokke by u program aan straatkinders. Dit kan voltooi word deur die betrokke maatskaplike werker en/of deur die koördineerder van die program en/of kinderversorger of ander persoon verantwoordelik vir dienste. Waar van toepassing word die antwoorde wat afgemerkt word net 'n x gemerk.

Dit behoort nie meer as 20 minute te neem om die vraelys te voltooi nie en moet asseblief weer ingelewer of gestuur word na bogenoemde adres voor 5 Augustus 2008. Ingeval van navrae of onsekerhede kan u met my skakel by 083 407 5904 of by bogenoemde adres.

## 1. IDENTIFISERENDE BESONDERHEDE

1.1 Plek (Dorp/Stad): .....

1.2 Programnaam: .....

1.3 Professie/beroep van diensverskaffer:

Maatskaplike werker	Kinderversorger
---------------------	-----------------

Ander, noem: .....

1.4 Diensverskaffer se 3 prioriteit pligte (byvoorbeeld assessering, straatwerk, versorging) ten opsigte van hierdie program:

1. ....

2. ....

3. ....

	Seuns	Dogters
1.5 Hoeveelheid kinders tans betrokke by program:		

1.6 Jongste kind se ouderdom:

## 2. BESONDERHEDE TEN OPSIGTE VAN DIE PROGRAM

3.1. Merk (x) watter van die onderstaande dienste in die program aangebied word en evalueer telkens die effektiwiteit van die spesifieke diens:

Meet elke diens se effektiwiteit in die program:

		swak	gemiddeld	uitstekend
Straatwerk				
Invalsentrum				
Skooling				
Gesinshereniging				
24-uur diens				
Kinderhuis				

		swak	gemiddeld	uitstekend
Ander (noem)	.....			
	.....			
	.....			

3.2. Indien u program nie een of meer van bogenoemde dienste aanbied nie, met wie skakel u ten opsigte van die dienste en evalueer ook die effektiwiteit van die diens wat gelewer word?

Meet elke diens se effektiwiteit in die program:

		swak	gemiddeld	uitstekend
	Instansie wat die diens lewer:			
	Straatwerk			
	Invalsentrum			
	Skooling			
	Gesinshereniging			
	24-uur diens			
	Kinderhuis			
Ander (noem)	.....			
	.....			
	.....			

2.3 Hoeveel jaar word die program aangebied?

.....

2.4 Ondervind u dat die kinders wat op straat verkeer afgeneem het sedert u program geïmplementeer is?

 JA NEE

### 3. SAMEWERKING MET ROLSPELERS

3.1. Neem verskillende dissiplines deel in die aanbieding van die program?

 JA NEE

3.2. Indien ja, merk (x) watter dissiplines/sectors betrokke is in die aanbieding van die program:

Maatskaplike werk	<input type="checkbox"/>
Onderwys	<input type="checkbox"/>
Polisie	<input type="checkbox"/>
Gesondheid	<input type="checkbox"/>
Kultuur	<input type="checkbox"/>
Binnelandse Sake	<input type="checkbox"/>
Plaaslike Owerheid	<input type="checkbox"/>
Justisie	<input type="checkbox"/>
Religieus	<input type="checkbox"/>
Besigheidsektor	<input type="checkbox"/>
Lys ander betrokkenes:	<input type="checkbox"/>
	<input type="checkbox"/>
	<input type="checkbox"/>
	<input type="checkbox"/>

3.3. Merk (x) watter dissiplines/sectors nie betrokke is nie, maar wat wel die effektiwiteit van die dienste kan verhoog as hul betrokke is:

Maatskaplike werk	<input type="checkbox"/>
Onderwys	<input type="checkbox"/>
Polisie	<input type="checkbox"/>
Gesondheid	<input type="checkbox"/>

Kultuur	
Binnelandse Sake	
Plaaslike Owerheid	
Justisie	
Religieus	
Besigheidsektor	
Lys ander betrokkenes:	

#### 4. GESONDHEID

3.1. Watter van die volgende gesondheidsrisiko's word deur die gesondheidsektor by die kinders hanteer? Indien die gesondheidsektor nie betrokke is nie, merk N.V.T:

Vigs/Seksuele oordraagbare siektes	
Gom/Dwelms	
Higiëne	
Ander, noem:	

3.2. Indien enige van bogenoemde deur 'n ander rolspeler hanteer word, noem asseblief wie dit hanteer:

Vigs/Seksuele oordraagbare siektes	
Gom/Dwelms	
Higiëne	
Ander, noem:	

## 5. VERSORGING EN DIENSLEWERING AAN DIE KIND

3.1. Watter van die volgende aspekte word deur die kinders se versorger (kindersorgwerker of huisouer) hanteer?

Basiese versorging

Higiëne

Voeding

Skool betrokkenheid/skakeling met skool

Mediese hulp

Inligting tot beskerming van homself

Ontwikkeling van vaardighede

Ander, noem:


.....

.....

.....

3.2. Indien enige van bogenoemde deur 'n ander rolspeler hanteer word, noem asseblief wie dit hanteer:

Basiese versorging

Higiëne

Voeding

Skool betrokkenheid/skakeling met skool

Mediese hulp

Inligting tot beskerming van homself

Ontwikkeling van vaardighede

Ander, noem:


.....

.....

.....

3.3. Verduidelik kortliks die suksesvolle program(me) wat u aanbied in die aanspreek van die kind se behoeftes:

---

---

---

---

3.4. Watter programme het u al aangebied wat onsuksesvol was? Motiveer ook waarom die program(me) onsuksesvol was:

---

---

---

---

3.5. Beskik u oor manlike personeel wat 'n vaderlike rol ten opsigte van die kinders speel?

 JA NEE

## 6. MESO FAKTORE WAT BETREKKING HET OP DIE STRAATKIND

Die definisie van die mesovlak, volgens Bronfenbrenner (1979:209), is 'n stel interverhoudings tussen twee of meer stelsels waarin die ontwikkelende persoon 'n aktiewe deelnemer is.

3.1. Gee 'n skatting van die % kinders in u program wat gereelde kontak (minimum van een keer per kwartaal) met hul familie het:

..... %

3.2. Hoeveel waarde het skoolbywoning of informele opleiding van die kind in u program?

 Min waarde Redelik waarde Uiters waardevol



3.3. Ondervind u probleme met die inskakeling van die kinders in 'n skool- of informele opleidingsprogram?

**JA**

**NEE**

Indien ja, watter soort probleme ondervind u?

---

---

---

---

---

3.4. Indien die skoolprogram 'n positiewe impak op die straatkind het, noem twee aspekte wat daartoe bydra:

---

---

---

3.5. Merk (x) hoedanig u program die portuurgroep benut word vir die ontwikkeling van die kind se:

	<b>Nooit</b>	<b>Soms</b>	<b>Altyd</b>
Selfwaarde			
Hantering van groepsdruk			
Aanleer van waardes en norme			

Ander (noem): \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

## 7. MAKRO FAKTORE WAT BETREKKING HET OP DIE STRAATKIND

Volgens Bronfenbrenner (1979:258) verwys die makrosisteem na die beginselvastheid wat waargeneem word in 'n sekere kultuur of subkultuur in die vorm en samestelling van mikro-, meso- en ekosisteme, sowel as enige geloofsteme of ideologie wat so 'n samestelling onderlê.

- 3.1. Hoe belangrik beskou u dit dat die rolspelers wat betrokke is by u program kennis en vaardighede moet hê ten opsigte van: (Die definisie van makrovlak is: ...)

	Glad nie belangrik	Redelik belangrik	Uiters belangrik
Kultuurverskille			
Godsdienstverskille			
Politiese verskille			

Ander (noem): \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

- 3.2. Die Wysigingswet No 38 van die Kinderwet van 2005 maak voorsiening daarvoor dat 'n invalsentrum geregistreer moet word en dat skuilings of jeugsorgsentrums geregistreer moet word. Is die Wet prakties uitvoerbaar?

<b>JA</b>	<b>NEE</b>
-----------	------------

Motiveer u antwoord: \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

- 3.3. Bied hierdie registrasie beter voordele ten opsigte van dienste aan die straatkind?

<b>JA</b>	<b>NEE</b>
-----------	------------

Motiveer u antwoord: \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

3.4. Die Kinderwet No 38 van 2005 beskou die straatkind as 'n sorgbehoewende kind wat voor die hof gebring kan word. Is die beginsel prakties uitvoerbaar?

 JA NEE

Motiveer u antwoord: .....

.....

.....

3.5. Bied bogenoemde beginsel van vraag 7.4 voordele ten opsigte van die diens aan die straatkind?

 JA NEE

Motiveer u antwoord: .....

.....

.....

.....

Baie dankie vir u samewerking ten opsigte van die voltooiing van die vraelys. Die resultate van die navorsing behoort die einde van 2008 beskikbaar te wees en sal aan u versprei word.

**Susan Louw (geregistreerde maatskaplike werker)**

P.O Box 25823  
Langenhovenpark  
9330  
E-mail address: [slouw@ngmdvs.co.za](mailto:slouw@ngmdvs.co.za)

9 April 2008

Dear Colleague

***QUESTIONNAIRE RELATED TO RESEARCH WITH THE TITLE: AN ECOLOGICAL PERSPECTIVE ON THE STREET CHILD MANIFESTATION***

I am doing research on the above-mentioned subject. Formal, recent research concerning street children in South-Africa is fairly scarce and this research should evaluate recent information and make recommendations. The research has the objective of putting in place indicators for intervention programmes. In order to complete this research I would appreciate your help and co-operation in this regard.

The questionnaire must be completed by one or two of the role players concerned with your programme for street children. It may be completed by the social worker concerned, and/or by the co-coordinator of the programme and/or the child carer or another person responsible for the service. Where applicable, the answers are indicated by means of an x.

It should not take longer than 20 minutes to complete the questionnaire and must please be handed in or sent to the above address prior to 5 August 2008. In case of enquiries or uncertainties, kindly contact me at 083 407 5904 or at above mentioned address.

## 1. IDENTIFYING DETAILS

1.1 Site (Town/City): .....

1.2 Programme name: .....

1.3 Profession/calling of service provider:

Social worker	Child carer	Other, specify: .....
---------------	-------------	-----------------------

1.4 Three priority duties of the service provider (for example assessment, street work, caring) with regard to this programme:

1. ....

2. ....

3. ....

1.5 Number of children currently involved with the programme:

Boys	Girls

1.6 Age of youngest child:

## 2. DETAILS WITH RESPECT TO THE PROGRAMME

3.6. Indicate (x) which of the following services are offered in the programme and evaluate the effectiveness of the specific service:

		Measure the effectiveness of each service in the programme:		
		Poor	Average	Excellent
Street work				
Drop-in centre				
Shelter				
Family reunification				
24-hour service				
Children's Home				

Other  
(specify)

-----	
-----	
-----	

Poor	Average	Excellent

3.7. If your programme does not offer one or more of the above services, who do you contact with regard to such services?

Measure the effectiveness of each service in the programme:

	Organisation which delivers the service:
Street work	
Drop-in centre	
Shelter	
Family reunification	
24-hour service	
Children's Home	
Other (specify)	
-----	
-----	
-----	

Poor	Average	Excellent

2.5 For how many years has the programme been offered?

-----

2.6 Do you find that the number of children on the streets has decreased since your programme was implemented?

YES

NO

3. CO-OPERATION WITH ROLE PLAYERS

5.1. Do various disciplines take part in the functioning of the programmes?

YES

NO

5.2. In the case of YES, indicate (x) which disciplines/sectors are involved in the presentation of the programme:

Social work	
Education	
Police	
Health	
Culture	
Home Affairs	
Local Government	
Justice	
Religious	
Business	
List of others involved:	

5.3. Indicate (x) which disciplines/sectors are not involved, but whose involvement could well increase the effectiveness of the services:

Social work	
Education	
Police	
Health	

Culture	
Home Affairs	
Local Government	
Justice	
Religious	
Business	
List of others involved:	

**4. HEALTH**

4.1. Which of the following health risks are handled by the health sector? If the health sector is not involved, mark N.A (Not applicable):

Aids/Sexually transmitted diseases	
Glue/Drugs	
Hygiene	
Other, specify:	

4.2. Should any of the above be handled by some other role player please name who it is:

Aids/Sexually transmitted diseases	
Glue/Drugs	
Hygiene	
Other, specify:	



## 5. CARE OF AND SERVICE DELIVERY TO THE CHILD

5.1. Which of the following aspects are handled by the children's carer (child care worker or house parent)?

Basic care

Hygiene

Feeding

School involvement/liaison with school

Medical aid

Information for protecting himself

Development and skills

Other, specify:


.....

.....

.....

5.2. In case any of the above are handled by other role players, kindly mention who they are:

Basic care

Hygiene

Feeding

School involvement/liaison with school

Medical aid

Information for protecting himself

Development and skills

Other, specify:


.....

.....

.....

5.3. Briefly explain the successful programme/s which you offer in order to address the needs of the child:

---

---

---

---

5.4. What programmes have you offered that have been unsuccessful? Motivate why the programme/s were unsuccessful:

---

---

---

---

5.5. Do you have male personnel who can play a father role to the children?

 YES NO

## 6. MESO FACTORS WITH REGARD TO THE STREET CHILD

The definition of the meso level, according to Bronfenbrenner (1979:209), is a system of interrelationships between two or more systems wherein the developing person is an active participant.

7. Give an approximation of the percentage children in your programme who have regular (i.e. a minimum of once per quarter) contact with their families:

..... %

6.2. What value does school attendance or informal education of the child have in your programme?

 Little value Fair value Exceptional value

6.3. Do you have problems with the acceptance of the children in a school or informal educational problems?

**YES**

**NO**

In the case of YES, what type of programmes do you experience?

.....

.....

.....

.....

6.4. If the school programme has a positive impact on the street child, name two aspects which further this:

.....

.....

.....

6.5. Indicate (x) by what extent the peer-group is utilized by your programme for the development of the child's:

	<b>Never</b>	<b>Sometimes</b>	<b>Always</b>
Self image			
Handling of group pressure			
Assimilation of values and norms			

Other (specify): .....

.....

.....

## 7. MACRO FACTORS WITH REGARD TO THE STREET CHILD

The macro level, according to Bronfenbrenner (1979:258), refers to the consistency observed within a given culture or subculture in the form and content of its constituent micro, meso and ecosystems, as well as any belief systems or ideology underlying such consistencies.

7.1. How important do you rate the knowledge and skills of the role players in your programme with regard to the following:

	<b>Not important</b>	<b>Fairly important</b>	<b>Extremely important</b>
Cultural differences			
Religious differences			
Political differences			

Other (specify): \_\_\_\_\_  
 \_\_\_\_\_  
 \_\_\_\_\_

7.2. Article Nr 38 of the Child Care Act of 2005 stipulates that a drop-in centre, shelters and youth care centres must be registered. Can this act be carried out in practice?

**YES**
 **NO**

Motivate your answer: \_\_\_\_\_  
 \_\_\_\_\_  
 \_\_\_\_\_

7.3. Does this registration provide better advantages with regard to services to the street child?

**YES**
 **NO**

Motivate your answer: \_\_\_\_\_  
 \_\_\_\_\_  
 \_\_\_\_\_

7.4. The Child Care Act Nr 38 of 2005 regards the street child as a child in need of care who can be brought before the court. Can this principle be carried out in practice?

**YES**

**NO**

Motivate your answer: .....

.....

.....

7.5. Does the principle of 7.4 offer advantages with respect to the services to the street child?

**YES**

**NO**

Motivate your answer: .....

.....

.....

Thank you very much for co-operation in completing this questionnaire. The results of the research should be available by the end of 2008 and will be forwarded to you.

**Susan Louw (registered social worker)**

# BYLAE B

# ONGESTRUKTUREERDE VRAE VIR GEVALLESTUDIES

Benut 'n genogram of ekokaart ten einde inligting en transaksies vanaf die kinders te verkry. Benut verskillende kleure koepons om die verbintenisse en transaksies tussen verskillende sisteme aan te dui.

## 1. MIKROVLAK

- Verkry inligting oor die kind se gesin van oorsprong.
- Hoe het die kind na die straat gekeer?
- Die kind se verblyf op straat.
- Aanpassings binne verskillende sisteme.
- In watter sisteme word stres ervaar?
- Verwandskappe word bepaal deur die kleure van die koepons.
- Selfwaarde en selfrespek en die verband hieromtrent met ouerliefde en versorging.
- Bepaling van lokus van kontrole.
- Kennis van reg en verkeerd (waardes).
- Prioriteitbehoefte van die kind.
- Die kind se gerigtheid op die toekoms.

## 2. MESOVLAK

### 2.1 Ouers

- Ouers se posisie.
- Gesinsamestelling.
- Rolle van gesinslede.
- Sosiale netwerke.

## **2.2 Skool**

- Skoolopleiding, vordering en motivering.
- Skool en onderwys se betrokkenheid by die kind.
- Skoolbywoning, reëlings en kontak, wie is hierin betrokke?

## **2.3 Portuurgroep**

- Kind se verhouding met portuurgroep.
- Verhouding tussen ander kinders op straat.
- Invloed van die kinders op mekaar.

## **3. EKSOVLAK**

### **3.1 Gesondheid**

- Gesondheid en toegang tot gesondheidsdienste.
- Gesondheid en Vigs, seks.
- Gom/Afhanklikheidsvormende middels.
- Higiëne.

### **3.2 SAPD**

- Kennis ten opsigte van die polisie se betrokkenheid.
- Ondervinding met polisie.

### **3.3 Kerk/Godsdiens**

- Betrokkenheid van kerk by die kinders.
- Betrokkenheid by kerke/godsdiensgroepe.



### **3.4 Dienslewering**

- Dienste deur die straatkindprogram/invalsentrum.
- Straatwerk.
- Die sentrum.
- Hereniging met gesinne.
- Transaksies met die personeel van die straatkinderprogram.

### **3.5 Publiek**

- Die publiek se houding teenoor die kind.
- Belewenis van die publiek.
- Die publiek se gedrag teenoor die kind.

## **4. MAKROVLAK**

- Die kind se deelname aan besluitneming by die sentrum by die skool.
- Enige opmerkings ten opsigte van kultuur-, godsdiens- en politiekverskille.

# BYLAE C

# OPSOMMING

## **DIE EKOLOGIESE PERSPEKTIEF OP DIE STRAATKINDVERSKYNSEL**

Die doel van die navorsing is om vanuit 'n ekologiese perspektief na die straatkindverskynsel te kyk ten einde indikatore daar te stel wat belangrik is vir 'n intervensieplan met straatkinders. Die ekologiese perspektief is benut as raamwerk vir die ondersoek, aangesien dit 'n volledige raamwerk bied wat holisties en sistemies daargestel is en nie net met oorsaak en gevolg, naamlik liniêr te werk gaan nie. Hierdie perspektief het die navorsing baie betekenisvol gemaak, aangesien die totaliteit van die straatkind in ag geneem is en 'n intervensieplan omvattend en ten opsigte van elke aspek van die kind saamgestel kon word.

Die literatuurstudie, sowel as die empiriese ondersoek het plaasgevind op die vier verskillende vlakke van die ekologiese perspektief, naamlik die mikro-, meso-, ekso- en makrovlak.

Die mikrosisteem is gebaseer op die volgende aspekte, naamlik die fisiologiese aspekte, kognisie, sosiaal emosionele aspekte en persoonlikheid. Ten opsigte van die mikrovlak is die straatkind blootgestel aan baie trauma's en verliese. Die kind is gedepriveerd en intervensies word benodig ten einde hierdie kind weer versorging, genesing, ontwikkeling van homself en opbou van verhoudings daar te stel.

By die mesosisteem is die volgende sisteme ingesluit, naamlik die gesin, skool en portuurgroep, wat die naaste aan die straatkind staan. In hierdie mesosisteem is gevind dat die kind baie verliese ervaar. Daar bestaan byna geen gesinstrukture in die leefwêreld van die straatkind nie. Die skool is 'n belangrike sisteem ten einde die kind se ontwikkeling en opleiding vir die arbeidsmark. Die portuurgroep speel 'n belangrike rol in die kind se binding en ondersteuning op straat. In die mesosisteem is gevind dat die kind spesifiek intervensies moet ontvang wat sy gevoel van behoort aan sal stimuleer, sy opvoeding sal aanspreek en ook sy ontwikkeling ten opsigte van lewensvaardighede.

Ten opsigte van die eksosisteem is spesifiek aan die volgende sisteme aandag gegee: die gemeenskap, publiek, SAPD, gesondheid, maatskaplike dienste, godsdienstige instellings, besigheid en habitat. Daar is bevind dat die eksosisteem

nie aan die straatkind 'n ondersteuningsstelsel bied nie. Hy leef geïsoleerd van ondersteuning en benut ook nie positiewe stelsels, soos gesondheidsdienste en die kerk, vir sy ontwikkeling nie. Daar is ook nie in sy gemeenskap van oorsprong, 'n netwerk van ondersteuning nie. Dit is dus in die intervensie belangrik dat 'n ondersteuningstelsel geskep word ten einde die kind se ontwikkeling te stimuleer en te ondersteun. 'n Ondersteuningsstelsel of positiewe netwerk bied ook betekenis aan sy lewe en gee hoop, wat hom motiveer ten opsigte van sy eie lewe en toekoms.

Die makrosistelsel is vir die doeleindes van hierdie studie verteenwoordig deur wette/beleid, kultuur, politiek en godsdiens. Die makrosistelsel is in Suid-Afrika gerig op die beskerming en ontwikkeling van strukture en beleid ten opsigte van kinders. Die uitvoering van hierdie beleid word bemoeilik deur gebrekkige mannekrag en finansies. Die makrosistelsel moet sodanig aangewend word dat die straatkind beskerm word en dat hy ook hierdeur ontwikkel kan word.

Daar is tot die gevolgtrekking gekom dat die intervensie met die straatkind deur 'n span kundiges, sowel as gemeenskapslede hanteer moet word. Die intervensies moet spesifiek gerig word op die mikrosistelsel, die versorging, genesing, binding met ander sisteme en die ontwikkeling van die kind. Ten opsigte van die mesosistelsel – op die ontwikkeling van die gevoel van behoort aan, opleiding van die straatkind en verdere ontwikkeling van lewensvaardighede. Ten opsigte van die eksosistelsel, word die intervensies deur middel van 'n multi-dissiplinêre span sowel as gemeenskapslede en -bronne ook gerig op ondersteuning, ontwikkeling van die ondersteuningstelsel wat dan bydra tot die skep van hoop vir die kind. By die makrosistelsel word die intervensie gerig op beskerming van die straatkind en ontwikkeling van stelsels en beleid tot voordeel van die straatkind. Die ekologiese perspektief bied 'n volledige raamwerk waarteen die straatkind, as totaliteitswese hanteer word.

## **THE ECOLOGICAL PERSPECTIVE ON THE STREET CHILD PHENOMENON**

The purpose of this research is to look at the street child manifestation from an ecological perspective in order to obtain indicators which are important to an intervention plan for street children. The ecological perspective is utilised as a frame for the investigation, since it provides a complete holistic and systematic frame and does not proceed in a linear dimension of merely cause and effect. This perspective has resulted in the research being very meaningful since the totality of the street child has been taken into consideration and a comprehensive intervention plan, including every aspect of the child could be compiled.

The literature study, as well as the empirical investigation, took place on four different levels of the ecological perspective, namely the micro-, meso-, exo- and macro levels.

The micro-system is based on the following aspects, namely the physiological aspects, cognition, social emotional aspects and personality. With respect to the micro-level, the street child is exposed to much trauma and losses. The child is deprived and interventions are required in order to provide this child with care, healing, development of self and the building of relationships.

In the meso-system the following systems are included viz. the family, school and peer group since these are the closest to the street child. In this meso-system it has been found that the child suffers many losses. There are practically no family structures in the world of the street child. The school is an important system in order to develop the child and train him for the labour market. The peer group plays an important role in the child's bonding and support on the street. In the meso-system it has been found that the child must receive specific interventions which will stimulate his feeling of belonging, address his education as well as his development regarding his life skills.

Regarding the exo-system, specific attention was given to the following systems: the community, public, SAPS, health, social services, religious institutions, business and habitat. It was found that the exo-system does not provide a support system to the

street child. He lives isolated from support, nor does he utilise the positive systems such as health services and the church which are available for his development. In his original community there is also no support network. It is therefore important that a support system be created in the intervention in order to stimulate and support the child's development. A support system or positive network also provides meaning to his life and gives him hope, which motivates him with regard to his own life and future.

The macro-system is, for the purposes of this study, represented by acts/policy, culture, politics and religion. In South Africa the macro-system is directed to the protection and development of structures and policy with respect to children. The execution of this policy is hampered by deficient manpower and finances. The macro-system must be applied in such a manner that the street child is protected and also facilitates his development.

It was concluded that the intervention with the street children should be handled by a specialist team, as well as by members of the community. The interventions must be specifically directed to the micro-system, the care, healing, bonding with other systems and the development of the child. Regarding the meso-system, focus is on development of the feeling of belonging, training and further development of life skills. Regarding the exo-system, the interventions are handled by means of a multi-disciplinary team as well as community members and resources, all directed to support. The development of the support system will then contribute to creating hope in the child. In the macro-system the intervention is directed to safeguarding the street child and developing systems and policies which are to the advantage of the street child. The ecological perspective offers a comprehensive framework within which the street child may be treated as a creature of totality.